

ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΙΩΑΝ. Ε. ΜΕΣΟΛΩΡΑ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

*τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ
Πανεπιστημίου ἐκτιμώντων τὸν βίον
καθηγητῶν αὐτοῦ.*

1837 - 1916

Ἐπιμελεία

Δ. Α. Δημητριάδου

Ἐκτέκτου ὑπαλλήλου τῶν Πανεπιστημίων

ΑΘΗΝΗΣΙ

1916

119250

ΠΡΥΤΑΝΕΙΑ
ΙΩΑΝΝΟΥ Ε. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑ

ΑΠΑΝΘΙΣΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ

*τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ
Πανεπιστημίου ἐκτιμῶντων τὸν βίον
καθηγητῶν αὐτοῦ.*

1837—1916

Ἐπιμελεία

Δ. Α. Δημητριάδου

Ἐκτάκτου ὑπαλλήλου τῶν Πανεπιστημίων

ΑΘΗΝΗΣΙ

1916

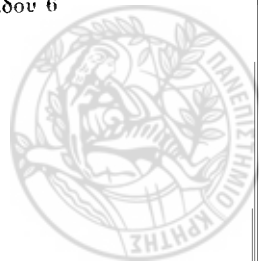
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Α. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

119250

Τύπος «Ερμού» Άλεξ. Ι. Βιτσιουνάκη οδός Άριστείδου 6

Τοὺς ἐν τῷ σταδίῳ τῶν ἐπιστημῶν ἀγωνιζομέ-
νους καὶ ἐξ αὐτοῦ ὀριστικῶς ἀποχωροῦντας
ὀφείλουσι καὶ πάντες μὲν, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῶν συν-
αγωνιστῶν περιλειπόμενοι, νὰ τιμῶσι καὶ τὴν μνή-
μην αὐτῶν τοῖς μεταγενεστέροις εἰς τὸ διηγεκὲς νὰ
κληροδοτῶσι, τοῦτο μὲν πρὸς μίμησιν τοῦ ἐκείνων
βίου, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς προαγωγὴν τοῦ ἔργου, ὅπερ
ἐκεῖνοι διὰ πολλῶν καὶ γενναίων ἀγώνων συντελέ-
σαντες καὶ εἰς ἡμᾶς παρέδωκαν, ἵνα πρὸς τὸν οἰκείον
ζῆλον δυναθῶσι νὰ προσελκύσωσι πάντας τοὺς ἐπι-
μιγνομένους.

Τῆς τιμῆς ταύτης ἄξιοι κατ' ἐξοχὴν παρ' ἡμῖν
τυγχάνουσιν οἱ ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ
Πανεπιστημίου τελευτήσαντες τὸν βίον καθηγηταὶ
αὐτοῦ, ὧν ὁ ἔνθους ζῆλος, ἡ ἀκατάβλητος φιλοπο-
νία καὶ ὁ θερμὸς πρὸς τὴν ἐπιστήμην ἔρως ἀνεπλή-
ρονον ἐκάστοτε τὰς ποικίλας καὶ πολυειδεῖς ἐλλείψεις
τὰς ἐπιπροσθούσας εἰς τὴν κανονικὴν καὶ λυσιτελεῖ
λειτουργίαν τοῦ ἀνωτάτου ἐκπαιδευτικοῦ Καθιδρύ-

ματος, ὅπερ, ἐν μέσῳ τῶν ἐρειπίων μακροαίωνος καὶ βαρβάρου δουλείας ἰδρυνθέν, προώριστο νὰ διαλύσῃ τὴν ἀχλὺν τὴν περιβάλλουσαν τότε τὴν ἑλληνικὴν Πατρίδα.

Δὲν ἀπόκειται βεβαίως ἡμῖν νὰ πιστοποιήσωμεν ἐνταῦθα ἄν, καὶ κατὰ πόσον συνετελέσθη ὁ προορισμὸς οὗτος· ἀλλ' ἡ παγκοίνως ἀνωμολογημένη ἠθικὴ καὶ ἡ κατ' ἀκολουθίαν ταύτης λοιπὴ ἐπικράτησις τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος καθ' ἅπασαν τὴν ἐγγύς Ἀνατολὴν ὀφείλεται ἀναντιρρήτως εἰς τοὺς ἐνδελεχεῖς καὶ ἐπιμόνους ἀγῶνας τῶν ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου διδαζάντων ἐν αὐτῷ καθηγητῶν, ὧν οἱ μαθηταὶ κατὰ μυριάδας εὐρίσκονται διεσπαρμένοι καὶ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς ἑλληνίδος γῆς, καταβάλλοντες ἐν αὐτῇ βαθέα καὶ ἀσάλευτα τὰ θεμέλια τοῦ ἑλληνικοῦ μεγαλείου.

Διὰ πάντα ταῦτα ἡ Πανεπιστημιακὴ Σύγκλητος, εἰσηγουμένου τοῦ πρυτανεύοντος ἀντιπρυτάνεως κ. Ἰω. Μεσολωρᾶ, ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 19 Ἰαννουαρίου 1914 ἀπεφάσισε καὶ τὸ σ. Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ἐπέκρινε τὴν ἔκδοσιν «βιογραφικοῦ Ἀπανθίσματος», ὅπως περιληφθῶσιν ἐν αὐτῷ σύντομα σημειώματα, ἀπηλλαγμένα κρίσεων καὶ σχολίων ὑποκειμενικῶν καὶ ἀναφερόμενα καὶ εἰς τὸν λοιπὸν μὲν καθόλου, μάλιστα δ' εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν βίον τῶν τε-

λευτησάντων καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου¹.

Πηγὰς καὶ βοηθήματα εἰς τὴν συλλογὴν καὶ σύνταξιν τῶν βιογραφικῶν σημειωμάτων τοῦ παρόντος Ἀπανθίσματος εἴχομεν πρῶτον μὲν καὶ κυριώτατα τὰς λογοδοσίας τῶν ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ

1. Ἐν τῷ παρελθόντι ἐγένετο ἀπόπειρα πρὸς συλλογὴν τοιούτων στοιχείων, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε πενιχρὸν λίαν, ἄλλως τε καὶ διότι αὐτοὶ οἱ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενοι, οἱ καθηγηταί, δὲν ἐπέδειξαν τὴν δέουσαν εἰς τοῦτο προθυμίαν, ὡς ὁμολογεῖ ρητῶς ὁ σχῶν τὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ καθηγητῆς Κ. Φρεαρίτης ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ. Ἐν ταύτῃ, ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἱστορίας τοῦ Πανεπιστημίου ἐπάγεται καὶ τάδε τὰ χαρακτηριστικά· «ἡ ἐσωτερικὴ αὕτη ἱστορία τοῦ Πανεπιστημίου ἤθελεν εἰσθαι ἔτι πληρεστέρα, ἂν οἱ κύριοι καθηγηταὶ δὲν ἤρνούντο, ἐκ μετριοφροσύνης ἴσως, ἵν' ἀποστείλωσιν εἰς τὴν Πρωταναίαν βιογραφικὰς τινας καὶ ἐπιστημονικὰς πληροφορίας, ἃς ἐπανειλημμένως δι' ἐγκυκλίου αὐτῆς ἐζήτησε παρ' αὐτῶν, ἀφορώσας τὰς ἰδίας αὐτῶν πρὸς τὴν ἐπιστήμην σχέσεις καὶ ἐνεργείας». — Καὶ πρὸ τινων δ' ἐτῶν, ἐπὶ πρυτάνεων Ἄν. Χρηστομάνου τὸ πρῶτον καὶ Κυπαρίσσου Στεφάνου εἶτα, ἐγένετο ἐργασία πρὸς συγκέντρωσιν βιογραφικῶν στοιχείων περὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλ' ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἐν τῷ γραφεῖῳ τῶν κληροδοτημάτων καὶ προμηθειῶν ἀποκειμένου σχετικοῦ χειρογράφου βιβλίου, μητρῶου τῶν καθηγητῶν ἐπικληθέντος, ὀλίγοι τῶν καθηγητῶν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν γενομένην πρὸς αὐτοὺς πρόσκλησιν καὶ ἐκ τούτων αὐθις ἐπὶ τῶν δακτύλων τῆς μᾶς χειρὸς ἀριθμοῦνται οἱ ἀποκρινάμενοι πλήρως εἰς τὰ ἐρωτήματα τῆς Πρωταναίας· καὶ τούτων δὲ τὰ σημειώματα παρέμειναν ἔκτοτε, ὡς μὴ ὄφειλεν, ἀσυμπλήρωτα.

Πανεπιστημίου γενομένων πρυτάνεων αὐτοῦ, εἶτα δὲ τοὺς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν καθηγητῶν ἐκφωνηθέντας λόγους καὶ τὰς ἐν ἡμερολογίοις, περιοδικοῖς ἢ τῷ καθ' ἡμέραν τύπῳ δημοσιευθείσας τυχὸν βιογραφίας αὐτῶν¹. Ταῖς πηγαῖς ταύταις προσθετέον καὶ τὰ ἄρθρα τοῦ ἐλληνικοῦ ἐγκυκλοπαιδικοῦ λεξικοῦ, οὗ οὐκ ὀλίγα τῶν ἐν τῷ παραρτήματι βιογραφικῶν ἄρθρων ἡμεῖς συνετάξαμεν, ὅτ' ἐξεδίδετο.²

Συμβολὴν οὐ μικρὰν εἰς τὴν παροῦσαν Συλλογὴν παρέσχε καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ δειμνήστου καθηγητοῦ Ἰω. Πανταζίδου ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου συνταχθὲν καὶ τῷ 1889 ἐκδοθὲν «Χρονικὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου».³

1. Οὐκ ὀλίγα τῶν τοιούτων βιογραφικῶν, ἐκ τοῦ παραρτήματος, ὡς τὰ πολλὰ, συντεταγμένων, κατὰ τὴν ἐξακριβωσιν αὐτῶν οὐχὶ ἅπαξ εὐρέθησαν πλημμελῶς ἔχουσαι.

2. Ἐνταῦθα μνημονευτέα ἐξαιρέτως καὶ τὰ ἐξῆς βοηθήματα· «**Νεοελληνικὴ φιλολογία**» ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Βρετοῦ, «**Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον**» ὑπὸ Μαρίνου Π. Βρετοῦ, «**Ποικίλη Στοά**» ὑπὸ Ι. Ἀρσένη, «**Παράλληλοι βίοι**» καὶ «**Ἱατρικὴ Μέλισσα**» ὑπὸ Α. Γούδα, «**Εὐαγγελικὸς Κήρυξ**» περιοδικὸν σύγγραμμα ὑπὸ Κ. Κοντογόνη, «**τὰ Κεφαλληνιακὰ σύμμικτα**» ὑπὸ Ἡλ. Τσιτσέλη, «**Ἀθηναῖον**», «**Φιλίστωρ**», «**Πανδώρα**», «**Ἔστια**», «**Παργανσός**», «**Νομικὴ**», «**Θέμις**», «**Ἱπποκράτης**», «**Γαληνός**», «**Ἱατρικὴ Ἐφημερίς**», «**Ἀσκληπιός**» κλ.

Ἀξιολογωτάτας πληροφορίας παρέσχεν ἡμῖν καὶ ὁ δ^{ος} Κωνστ. Ἀθ. Βερναρδάκης.

3. Ἐν τῷ «Χρονικῷ» τούτῳ δις γίνεται μνεῖα χειρογράφου ἐπιγραφομένου «σύντομος βιογραφία τῶν κατὰ καιροὺς διδασκάντων

Ἰκανὰς τέλος πληροφορίας συνελέξαμεν καὶ παρὰ προσώπων εἴτε συγγενῶν τοῖς βιογραφουμένοις εἴτε ὀπωσδήποτε γνωσκόντων ἐκ προσωπικῆς γνωριμίας τὰ κατ' αὐτούς.

Τὰ σημειώματα τοῦ παρόντος **βιογραφικοῦ Ἀπανθίσματος** ὡς πρὸς τινὰς, εὐτυχῶς ὀλίγους, τῶν βιογραφουμένων τυγχάνουσιν ἑλλιπῆ διὰ τὸ δυσεύρετον στοιχείων ἀσφαλῶν πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κατ' αὐτούς. Συνεχίζοντες δ' ὁμῶς τὰς ἐρεῦνας ἡμῶν καὶ μετὰ τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπιτύχωμεν τὴν συμπλήρωσιν αὐτῶν.

Δ. Α. Δ.

καθηγητῶν καὶ ὑφηγητῶν», συνταχθέντος ὑπὸ τοῦ Κ. Φρεαρίτου καὶ ἀποκειμένου ἐν τῷ ἀρχεῖφ αὐτοῦ. Ὁ υἱὸς τοῦ Φρεαρίτου κ. Γ. Κ. Φρεαρίτης κατὰ παράκλησιν τῆς Πρυτανείας ἐρευνήσας ἐπιμελῶς τὰ ἀρχεῖα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ χειρόγραφον μὲν ὑπὸ τὴν ἐν τῷ «Χρονικῷ» μνημονευομένην ἐπιγραφὴν δὲν εὑρεν, ἐνέτυχε δ' ἐτέρῳ χειρογράφῳ διὰ μολυβδίδος γεγραμμένῳ ἐκ 35 ἡμισελίδων μικροῦ 4^{ου} σχήματος καὶ ἐπιγεγραμμένου «Στατιστικὴ τῶν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κατὰ καιροῦς διδασκάντων», περιέχοντι δὲ περιληπτικῶς τὰ ἐν ταῖς λογοδοσίαις τῶν Πρυτάνεων ἐν ἐκτάσει ἀναγεγραμμένα μέχρι τοῦ 1862.

Α΄

ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΜΙΣΑΗΛ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1789 ἐν Κρήτῃ, ἐνθα καὶ τῆς στοιχειώδους παιδείσεως ἔτυχε. Ταύτην δὲ συνεπλήρωσεν ἐν τῷ φιλολογικῷ γυμνασίῳ τῆς Σμύρνης ὑπὸ καθηγητὰς τοὺς ἀοιδίμους διδασκάλους τοῦ Γένους Οἰκονόμου καὶ Κούμαν, αὐτὸς διδάσκων κατ' οἶκον παῖδας ὁμογενεῖς, ἵνα ταῖς τοῦ βίου ἀνάγκαις ἐπαρκέσῃ.

Ἀπὸ τῆς ἐν Κρήτῃ ἡδὴ διαμονῆς αὐτοῦ εἰς διάκονον προχειρισθεὶς, ἅμα τῷ πέρατι τῶν ἐν Σμύρνη γυμνασιακῶν σπουδῶν χειροτονεῖται πρεσβύτερος καὶ προσλαμβάνεται ὡς ἐφημέριος παρὰ τῇ ἐν Βιέννῃ ὀρθοδόξῳ Ἑλληνικῇ Κοινότητι, παρ' ἧ διέμεινεν ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη. Μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὴν αὐτὴν ιδιότητα προσκληθεὶς εἰς Τεργέστην ἀνέλαβε προσωρινῶς καὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς σχολῆς τῆς ὀρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Πληρωθείσης μετ' οὐ πολὺ τῆς θέσεως τοῦ διευθυντοῦ τῆς σχολῆς ταύτης, ὁ Μισαὴλ παρέμεινεν ὡς ἐφημέριος τῆς Κοινότητος διατελέσας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ταύτῃ ἐπὶ δεκαπέντε περίπου ἔτη, καθ' ἃ οὐδ' ἅπαξ διέλιπε διδάσκων τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα ἐν τῇ σχολῇ καὶ τὸν θεῖον λόγον ἀπ' ἀμβωνος κηρύττων, κατ' ἰδίαν δὲ διατρίβων περὶ τὴν ἐνδελεχῆ μελέτην τῶν συγγραμμάτων τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ τὴν σπουδὴν τῆς Λατινικῆς, Γαλλικῆς καὶ τῆς Ἰταλικῆς γλώσσης.

ματι διακονίαν ὁ Μισαήλ ἐτελεύτησε τὸν βίον¹ τῇ 20 Ἰου-
 λίου 1862 ἐν ἡλικίᾳ ἐβδομήκοντα καὶ τριῶν ἐτῶν καὶ ἐκη-
 δεύθη ἐν Ἀθήναις τῇ 21ῃ Ἰουλίου².

1. Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀποστολίδου ὁ Πρύτανης τοῦ
 ἔτους ἐκείνου (1861—1862) Κωνστ. Ἀσώπιος ὡς ἐξῆς ἀναγράφει
 ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῇ γενομένῃ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1862.
 «..... Μόλις δ' ἐκλείσθη ὁ τάφος οὗτος (Σ. Σ. Τοῦ ζωγράφου τοῦ
 Πανεπιστημίου Διονυσίου Τσόκου τοῦ ἐκ Ζακύνθου) καὶ ἰδοὺ ἄλλος
 ἀνοίγεται εἰς τε τὸ Πανεπιστήμιον καὶ εἰς ὅλον τὸ κοινὸν μέγα
 πένθος καταλιμπάνων. Μισαήλ Ἀποστολίδης ὁ Μητροπολίτης Ἀθη-
 νῶν καὶ πρόεδρος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπίτιμος
 καθηγητῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου τῇ 20ῇ τοῦ παρελθόντος
 Ἰουνίου (Σ. Σ. Πρόκειται βεβαίως περὶ τυπογραφικοῦ ἀβλεπτήμα-
 τος ἀντὶ Ἰουλίου) πρὸς Κύριον ἀποδημήσας κατέλιπε περιλυτον
 ποιμνιον καὶ Πανεπιστήμιον. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων ἀρετῶν τοῦ
 μακαρίτου ἄλλοις μελήσει, ὡς τῷ ὄντι ἐμέλησε τοῖς τοῦς ἐπιτα-
 φίους αὐτοῦ λόγους ἐκφωνήσασιν, ἡμεῖς δὲ θρηνοῦμεν ἐνταῦθα τὸν
 σοφὸν καὶ φιλόπονον συνάδελφον, διδασκαλίᾳ τε καὶ συγγραφῇ οὐ
 μικρὸν συντελέσαντα εἰς τὸν μέγαν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου
 προορισμόν. Πρὸ τῆς ἀρχιερωσύνης του, τακτικὸς τῆς θεολογίας
 καθηγητῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη χρηματίσας, οὐκ ὀλίγους τῶν παρ' ἡμῖν
 κληρικῶν, διδάσκων τε καὶ ἐπ' ἄμβωνος κηρύττων, ἀξιοτίμους ἐπὶ
 παιδείᾳ καὶ ἀρετῇ ἀνέδειξεν. Πολλάκις δὲ συγζητηκὸς καὶ κοσμή-
 τωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς γενόμενος καὶ δις πρυτανεύσας γενι-
 κώτερον ἐπεξέτεινε τὴν ὠφελείαν».

2. Ἐπικήδειον τὸν προσήκοντα ἐξεφώνησεν ὁ τότε ἱεροκῆρυξ
 Ἀττικῆς εἶτα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Ἀργολίδος ἀρχ. Δανιὴλ Πετρού-
 λιας ἐντολῇ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπιτάφιον δὲ ὁ καθηγητῆς τῆς
 θεολογίας Π. Ρομπότης ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημ. Συγκλήτου (πρὸβλ. καὶ
 νεκρολογίαν ἐν «Ἐυαγγελικῷ Κήρυνκι» 1862 σελ. 307 καὶ Παράρτ.
 Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 632).

Ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης ἀνεξαρτήτως τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ δράσεως αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ μετέσχεν ἐνεργῶς καὶ πάσης ἐν τῇ πρωτεύουσῃ κοινωφελοῦς κινήσεως, ἐγένετο δὲ καὶ τῶν πρώτων ἰδρυτῶν τῆς καὶ νῦν ἐπωφελῶς δρώσης Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Σύνοψις τῆς ἱερᾶς Ἱστορίας ἐκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης. Ἐν Ἀθήναις 1837.*
- 2.—*Ἀπάντησις εἰς τὴν ψευδεπίγραφον ἐλίκριον περὶ τῆς κατηχητικῆς συνόψεως τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας τῆς ὑπὸ τοῦ Βασ. Βιβλιοπωλείου ἐκδεδομένης. Ἐν Ἀθήναις 1837.*
- 3.—*Τῆς κατὰ Χριστὸν Ἡθικῆς πραγματεία. Ἐν Ἀθ. 1847.*
- 4.—*Ἐπιτομὴ Ἱερᾶς Ἱστορίας. Ἐν Ἀθήναις 1850.*
- 5.—*Ἐγχειρίδιον τῆς κατὰ Χριστὸν Ἡθικῆς (περίληψις τοῦ προηγουμένου). Ἐν Ἀθήναις 1849 καὶ 1868.*
- 6.—*Περὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ἐν τῷ Ἑκκλησ. περιοδικῷ «Ἐὐαγγελικῷ Κήρυκι» (1862).¹*

1. Ἀφορμὴν πρὸς σύνταξιν τῆς πραγματείας ταύτης ἔδωκεν ἡ συνήθεια, ἣν ὁ πρῶτος πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Κ. Σχινᾶς ἐπεχείρησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς αὐτὸ ἐκ Γερμανίας, νὰ προτάσῃται δηλ. ἐκάστοτε τοῦ προγράμματος τῶν μαθημάτων καὶ διατριβῆ τις ἐπιστημονική. Τοιαῦται ἐπιστημονικαὶ διατριβαί, λέγει ὁ Πανταζίδης, μετὰ τῶν προγραμμάτων τῶν δύο πρώτων ἐξαμηنيῶν ἐδημοσιεύθησαν δύο, ἡ τοῦ Α. Ρὸς «Ἀρχαιολογία τῆς νήσου Σικίνου» καὶ ἡ τοῦ Μ. Ἀποστολίδου «Βίος καὶ συγγράμματα τοῦ ἐν ἁγίοις Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ». Τῆς ἐτέρας τούτων οὐδὲν εὑρέθη ἀντίτυπον, τῆς δὲ τοῦ Ρὸς σφύζεται ἐν ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Πανεπιστημίου (Χρονικοῦ κτλ. σελ. 46).

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Νεμπεγλέρ τῆς Θεσσαλίας τῇ 25ῃ Ἰανουαρίου 1784¹, ὅπου καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν.

Θεοχάρης καλούμενος ἐν τῇ κατὰ κόσμον πολιτεία μετονομάσθη εἰς Θεόκλητον, κατὰ τὰ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰδησιμένα, ὅτε τῇ 25 Δεκεμβρίου τοῦ 1802, μετὰ τὸ πέρασ τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν αὐτοῦ ἐν Λαρίσση, προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου χειροτονηθεὶς διάκονος.

Μετὰ δύο ἔτη ἀπῆλθε χάριν σπουδῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ ἱερομονάχῳ Παϊσίῳ τῷ μετὰ ταῦτα Μητροπολίτῃ Σάμιον. Ἐπὶ διετίαν δὲ περίπου καὶ ἐνταῦθα παραμείνας, ἀνεχώρησε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1806 εἰς Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας ἐν τῇ ἰδιότητι διδασκάλου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τῷ 1811 εὐρισκόμενον τὸν Θεόκλητον ἐν Βουκουρεστίῳ παρὰ τῷ Κ. Βαρθολαίῳ προσεκάλεσεν ἡ ἐν Βιέννῃ ὀρθόδοξος Ἑλλην. Κοινότης ὡς ἐφημέριον αὐτῆς.

Ἀποδεχθεὶς τὴν θέσιν ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην, ὅπου

1. Ὁ καθηγητὴς Περικλῆς Ἀργυρόπουλος ἐν τῷ εἰς Θεόκλητον Φαρμακίδην ἐπιταφίῳ λόγῳ αὐτοῦ ἀναγράφει τόπον γεννήσεως αὐτοῦ τὸ Λιανοκλάδι (;) ὁ Κ. Κοντογόνης καὶ ὁ Α. Γούδας τὸ Νεμπεγλέρ, ὁ δὲ Α. Παπαδόπουλος Βρετὸς καὶ ὁ Κ. Σάββας τὴν Λάρισσαν τῆς Θεσσαλίας.

παρέμεινεν ἐπὶ ὀλόκληρον ὀκταετίαν ὡς ἐφημέριος τῆς ὁμο-
εθνοῦς Κοινότητος.

Ἀρχομένου τοῦ 1819 ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἰονίου Ἀκαδη-
μίας Γκίλφορντ ἀπέστειλεν ἰδίαις δαπάναις τὸν Θεόκλητον
Φαρμακίδην εἰς Γοττίγγην, ἵνα, διατριψας περὶ τὴν θεολο-
γικὴν ἐπιστήμην καὶ φιλοσοφίαν, ἀναλάβῃ, μετὰ τὴν ἐπά-
νοδον αὐτοῦ, τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθημάτων τούτων ἐν
τῇ μνημονευθείσῃ Ἀκαδημίᾳ. Ἄλλ' ἐκτραγείσης τῆς Ἑλλη-
νικῆς Ἐπαναστάσεως ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης κατέλιπε
μετὰ σπουδῆς τὰς ἐν Γοττίγγῃ ἐπιστημονικὰς μελέτας καί,
ἀντὶ νὰ μεταβῇ εἰς Κέρκυραν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα πρὸς
τὸν Γκίλφορντ, κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα, ἵνα μετάσχῃ τοῦ ἀγῶ-
νος, ἕκ τῶν πρώτων δ' αὐτοῦ μελημάτων ἐγένετο ἡ ἐπιχεί-
ρησις τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδος ἐν Καλάμαις ὑπὸ τὴν ἐπι-
γραφήν «ἡ Ἑλληνικὴ Σάλπιγξ». Ἄλλὰ μετὰ τρίμηνον περι-
που, κατ' ὃ τέσσαρες μόνον ἀριθμοὶ τῆς ἐφημερίδος ταύτης
ἐκυκλοφόρησαν, διακοπείσης τῆς ἐκδόσεως, ὁ Θεόκλητος
Φαρμακίδης εἰσηλθεν ὀριστικῶς εἰς τὸν ἔνοπλον ἀγῶνα τοῦ
ἔθνους, ἡ δὲ δρᾶσις αὐτοῦ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπὶ κεφαλῆς σωμά-
των ὑπ' αὐτοῦ συγκροτηθέντων ἀποτελεῖ φωτεινὴν σελίδα
ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἀγῶνος.

Τῷ 1823 διωρίσθη ἔφορος τῶν σχολείων καὶ τῆς παι-
δείας ὑπὸ τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως· κατὰ Νοέμβριον
δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔτους [εὐρισκόμενος ὁ Φαρμακίδης ἐν Ὑδρᾷ
ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Γκίλφορντ, ἵνα ἀναλάβῃ καθηγητικὴν ἔδραν
ἐν τῇ Ἰονίᾳ Ἀκαδημίᾳ. Τυχῶν δὲ τῆς πρὸς τοῦτο ἀδείας
μετέβη εἰς Κέρκυραν, ἔνθα ἐδίδαξε μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ
1825, ὁπότε, κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυ-

βερνήσεως¹, καταλιπὼν τὴν θέσιν τοῦ καθηγητοῦ κατῆλθε καὶ αὐτὸς εἰς Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διεύθυνσις τῆς Ἑθνικῆς Τυπογραφίας καὶ τῆς Γενικῆς Ἐφημερίδος διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν αὐτοῦ, ὡς μνημονεύεται ἐν τῷ διορισμῷ.

Κατελθόντος εἰς Ἑλλάδα τοῦ Κυβερνήτου Ι. Καποδιστριαίου, ὁ Θ. Φαρμακίδης, ἀντιπολιτευθεὶς αὐτῷ, κατηγορήθη ἐπὶ πολιτικῷ ἀδικήματι καὶ κατεδικάσθη εἰς περιορισμὸν ἑνὸς ἔτους ἐν τῇ Μονῇ τῶν Σπετσῶν². Ἡ δίκη αὕτη ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ συνδεθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Φαρμακίδου πρὸς τὴν καθιέρωσιν τῆς μεγάλης ἀρχῆς περὶ «ἀπαρabiάστου τοῦ ἀπορρητοῦ τῶν ἐπιστολῶν» τῆς ἀναγραφείσης εἶτα καὶ ἐν τῷ συντάγματι τοῦ 1844.

Τῷ 1832 διωρίσθη ἔφορος τῶν ἐν Αἰγίνῃ σχολείων, μετὰ δὲ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ὁθωνος γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Πανεπιστημίου ὁ Θεόκλητος Φαρμακίδης διωρίσθη τὸ πρῶτον (14 Ἀπριλίου 1837) καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνα-

1. Τὰ σχετικὰ ἐπίσημα ἔγγραφα εὔρηνται παρ' Α. Γούδα ἐν Παραλλήλοις Βίοις τ. Α.

2. Ἀφορμὴν εἰς καταδίωξιν τοῦ Φαρμακίδου ἔδωκεν ἐμπιστευτικὴ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βενιζέλον Ροῦφον καθαπτομένη τῆς πολιτείας τοῦ Καποδιστριαίου, περιελθοῦσα δ' εἰς χεῖρας τῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1830 τὸ ἐν Ἀργεὶ ἀνέκκλητον δικαστήριον, εἰς ὃ εἶχεν ἐφεισβληθῆ ἡ ὑπόθεσις, ἀπῆλλαξε τὸν Φαρμακίδην. Αὐτόθι. — Πρβλ. Π. Ἀργυροπούλου ἐπιτάφιον εἰς Θ. Φαρμακίδην (Εὐαγγελ. Κήρυξ 1860).

λάβη διδασκαλίαν ἐν αὐτῇ, ἅτε ἀπησχολημένοις εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ γραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου.

Τῷ 1839 ἀπολυθεὶς τῶν παρ' αὐτῇ καθηκόντων μετετέθη ἐνταυτῷ εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολήν, ἀλλ' οὐδεμίαν ὑπάρχει πληροφορία ἂν ἐδίδαξέ ποτε καὶ ἐν αὐτῇ¹.

Κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1844, ἀναλαβὼν τὴν προτέραν παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ θέσιν, κατέστη ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς θεολογίας². Τῇ 1 Αὐγούστου 1850 ἐγένετο καὶ πάλιν

1. Τὸ «Χρονικὸν κλ.» τοῦ Πανταζίδου ἀναγράφει ῥητῶς (σ. 38) ὅτι «ὁ Φαρμακίδης καὶ ὁ Μανούσης δὲν ἀνέλαβον εὐθὺς διδασκαλίαν, καθ' ὃ διορισθέντες εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, ἀλλὰ μετὰ τινα ἔτη ἐπανήλθον εἰς τὴν καθηγεσίαν». Καὶ ὁ μὲν Μανούσης ὄντως ἀνέλαβε διδασκαλίαν καὶ ἐδίδαξε μέχρι τελευτῆς τοῦ βίου (+ 1858)· περὶ δὲ τοῦ Φαρμακίδου, καίπερ ἀναγραφομένου ἐν τῷ προγραμματι τῆς περιόδου 1844—60 ὡς διδάσκοντος ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς Θεολογίας, δύναται νὰ λεχθῆ μετὰ βεβαιότητος ὅτι οὐδ' ἅπαξ ἐδίδαξε, καθ' ἃ περὶ τούτου μαρτυροῦσιν ὁ Κοντογόνης ἐν τῷ ἐπικηδεῖῳ εἰς Θ. Φαρμακίδην λόγῳ «... Ὑπῆρχε δὲ ἀπ' αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλλην. Πανεπιστημίου διορισμένος καθηγητῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ αὐτοῦ Σχολῇ· ὅπου ὁμως, κατὰ δυσμοίριαν καὶ πρὸς βλάβην τῶν φιλομαθῶν νέων κληρικῶν, ἀσθενοῦς ὑγείας λόγοι, καὶ μάλιστα ἀδυναμία τις τοῦ φάρυγγος ἐκράτουν αὐτὸν μαζρὰν τοῦ διδασκαλικοῦ βήματος» (Εὐαγγ. Κῆρυξ 1860 σ. 204-216), καὶ ὁ Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς ἐν βιογραφίᾳ Θ. Φαρμακίδου «Μετὰ ταῦτα, ἀνεγερθέντος τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ὁ Φαρμακίδης ἐδιορίσθη Καθηγητῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, πώποτε ὁμως δὲν παρέδωκε μαθήματα» (Νεοελληνικῆς φιλολογίας τόμ. β' σελ. 343 Ἀθῆναι 1857).

2. Πρὸβλ. «Χρονικὸν κλ.» ἐν πίνακι καθηγητῶν Θ. Σχολῆς.

τακτικὸς ἀπαλλαγεῖς τῆς παρὰ τῇ Ἱερῷ Συνόδῳ θέσεως αὐτοῦ¹.

Ὁ Θεολόγος Φαρμακίδης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 21 Ἀπριλίου 1860².

Συγγράμματα κτλ.

1.— *Δόγιος Ἑρμῆς ἐν Βιέννῃ. Τοῦ περιοδικοῦ τούτου τὴν ἔκδοσιν, διακοπεῖσαν πρὸ καιροῦ, ἀνέλαβεν ἀπὸ τοῦ 1816 καὶ ἐξηκολούθησεν μέχρι τοῦ 1819 ἐν συνερ-*

1. Ἐσφαλμένως ἀναγράφεται παρὰ τῷ Κ. Σάθα (Νεοελλ. Φιλολογία 1868 σελ. 746) ὅτι ὁ Φαρμακίδης διετέλεσε γραμματεὺς τῆς Ἱερῆς Συνόδου μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Οὐχὶ δ' ἀκριβὲς καὶ ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 1862 (Αὐτόθι).

2. Εἰς τὴν νηδεῖαν αὐτοῦ, γενομένην ἐν Ἀθήναις, ἐξεφώνησαν λόγους ἐντολῇ τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἐπιζήδειον μὲν ὁ καθηγητῆς Κωνστ. Κοντογόνης (ἐν Εὐαγγ. Κήρυξι 1860 σελ. 204), ἐπιτάμιον δὲ ὁ καθηγητῆς Περικλῆς Ἀργυρόπουλος (αὐτόθι καὶ ἐν «Πρωῖνῳ Κήρυξι», ἡμερηίδι πολιτικῇ ἐν Ἀθήναις). Ὁ δὲ Βασίλειος Οἰκονομίδης, πρύτανης τῆς Ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1860—1861, ὡς ἐξῆς ἀναγράφει τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Φαρμακίδου ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῇ γενομένῃ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1860. «Περὶ τῆς διδασκαλίας λόγον ἄρχομαι ἀτυχῶς ἀπὸ λυπηρᾶς ἀγγελίας, τοῦ θανάτου τοῦ ἀεμιήστου Θεολόγου Φαρμακίδου, συμβάντα τὸν Ἀπρίλιον τοῦ ἔτους τούτου. Ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἐπένησαν οὐ μόνον τὸ Πανεπιστήμιον, ἀπολέσαν ἰσχυρὸν στήριγμα, ἀλλὰ καὶ ἡ πατρίς καὶ ἡ Ἐκκλησία στερηθεῖσα τέκνου δραστηρίου καὶ ἀκαμάτου». Πρβλ. καὶ Α. Δ. Κυριακοῦ «Μελέταις» ἔνθα, σελ. 163, περὶ Θεολόγου Φαρμακίδου καὶ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδικὸν Λεξικὸν τόμ. 5' ἐν λ. σελ. 704.

γασία μετὰ τοῦ Κ. Κοκκινάκη, δημοσιεύσας πλείστας ἐν αὐτῷ διατριβὰς κατὰ τὴν ἐν Βιέννῃ διαμονὴν αὐτοῦ ὡς ἐφημερίου.

- 2.—Στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης εἰς χρῆσιν τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος κατὰ διαρρυθμῶν τῆς Γερμανικῆς Ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Fr. Jacobs. Ἐν Βιέννῃ 1815.
 - 3.—Γενικὴ Ἐφημερίς. Ἐν Ναυπλίῳ 1825—1827.
 - 4.—Περὶ Ζαχαρίου υἱοῦ Βαραχίου. Ἐν Ἀθήναις 1838.
 - 5.—Ὁ Ψευδώνυμος Γερμανός. Ἐν Ἀθήναις 1838.
 - 6.—Ἀπολογία. Ἐν Ἀθήναις 1840.
 - 7.—Ἡ Καινὴ Διαθήκη μετὰ ὑπομνημάτων ἀρχαίων. Ἐν Ἀθήναις 1844 τόμοι 1—7.
 - 8.—Περὶ ὄρκου. Ἐν Ἀθήναις 1840.
 - 9.—Ὁ Συνοδικὸς Τόμος ἢ περὶ Ἀληθείας. Ἐν Ἀθήναις 1852. (Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε γνωστότερον ὑπὸ τὴν προσωνομίαν Ἀντίτομος).
- Ὁ Θ. Φαρμακίδης ἐδημοσίευσεν καὶ πλείστας διατριβὰς ἐν τῇ πολιτικῇ ἐφημερίδι «Ἀθηναῖ». Ἐν Ἀθήναις.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΝΤΟΓΟΝΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Τεργέστη τῷ 1812 ἐκ πατρὸς Πελοποννησίου (ἐκ Δημητσάνης) μητρὸς δ' ἐξ Ἡπείρου.

Τὰ ἐγκύκλια μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ τότε τὰ μάλιστα ἀκμαζούσῃ Ἑλληνικῇ Σχολῇ τῆς Τεργέστης¹, ὅπου καὶ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ἐξέμαθεν.

Ἀπὸ τοῦ 1830 ἀπελθὼν εἰς Γερμανίαν πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ θεολογίᾳ, παρηκολούθησεν ἐπὶ πενταετίαν ὅλην τὴν διδασκαλίαν τῶν σχετικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Λειψίας.

Κατὰ τὴν ἐκ Γερμανίας τῷ 1836 ἐπιστροφὴν ὁ Κοντογόνης διῆλθεν ἐκ Βιέννης, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ὀκτὼ μῆνας καὶ μετ' ἄλλων αὐτόθι λογίων ἀνδρῶν μετέσχε τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ὑπὸ τοῦ Κ. Γκαρμπολᾶ γενομένης β' ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ².

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ἄμα τῇ συστάσει τοῦ Ἀθήνησι Πανεπιστημίου ἔκτακτος καθηγητῆς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ³.

1. Ἐσχολάρχει τότε ἐν αὐτῇ ὁ ἀοίδιμος Ἰγνάτιος Σκαλιώρας ὁ Θεσσαλός. (Πρβλ. Ἔθν. Ἡμερολόγιον ὑπὸ Μ. Π. Βρετοῦ 1866 ἐν Παρισίοις).

2. Αὐτόθι.

3. Τῇ 14 Ἀπριλίου 1837. (Πρβλ. Χρονικὸν τῆς πρώτης πεν-

Μετὰ τέσσαρα περίπου ἔτη¹ προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν καὶ ὡς τοιοῦτος ἐδίδαξεν ἄνευ διακοπῆς ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἕξ ὅλα ἔτη.

Πρύτανις ἐγένετο κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1854—5, δεκαοκτάρκις δὲ κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Τῷ 1862 ἀπενεμήθη αὐτῷ ἡ προσωνομία τοῦ ἐπιτίμου διδάκτορος τῆς Θεολογίας ἐπὶ τῇ συμπληρώσει πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτῶν «καρποφόρου διδασκαλίας» ἐν τῇ οἰκείᾳ Σχολῇ καὶ «πολυειδοῦς συγγραφῆς», καθ' ἣ ἀναγράφει ὁ Ἀσώπιος ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ².

Καὶ ἡ ἐν Πετροπόλει δὲ Ἐκκλησιαστικῇ Ἀκαδημία

τηκοινησθεῖς τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ Ἰ. Πανταζίδου ἐν Ἀθήναις 1889).

1. Τῇ 18 Σεπτεμβρίου 1841 (αὐτόθι).

2. «..... ἐπειδὴ ὁ ἀρχαιότατος καὶ σοφὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας κ. Κ. Κοντογόνης κατὰ τὴν 27 Μαΐου ἔκλειε τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῆς Πανεπιστημιακῆς διδασκαλίας του, ἀπεφασίσθη νὰ τῷ δοθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἑορτῆς (20 Μαΐου) δίπλωμα τιμῆν. Ὁ Πρύτανις καὶ ὁ Γραμματεὺς ἀνήγγειλαν τῷ καθηγητῇ τὴν ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου. Ἀλλ' ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ εἰς δεῖγμα τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ ἔσπευσε νὰ ἐκδώσῃ τὸ δίπλωμα πρὸ τῆς ἡμέρας καὶ τοῦτο ὑπογραφέν παρὰ τοῦ Πρυτάνεως καὶ τῶν λοιπῶν Πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν. Ἐπειδὴ ὁ κύριος Κ. Κοντογόνης καὶ διὰ πολυετοῦς καὶ καρποφόρου διδασκαλίας καὶ πολυειδοῦς συγγραφῆς καὶ ὡς συγκλητικὸς καὶ ὡς κοσμήτωρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ὡς πρύτανις ἀπαξ διέπρεψεν ἐπὶ ζήλῳ καὶ ὠφελείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ κοινοῦ, διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι δικαιότερα τιμῆς ὁμολογία σπανίως ἀπεδόθη». (Λόγοι ἐκφωνηθέντες κατὰ τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1862 κλ. ὑπὸ Κ. Ἀσωπίου κλ. Ἐν Ἀθήναις 1863 σ. 11).

ἀνιγήθρευσεν αὐτὸν προλύτην τῆς Θεολογίας, ἐν δὲ τοῖς τακτικοῖς ἐταίροις αὐτῆς κατέλεξεν αὐτὸν ἢ ἐν Λειψία ἱστορικὴ καὶ θεολογικὴ Ἑταιρεία διὰ τὰς ἀξιολόγους αὐτοῦ συγγραφάς¹.

Ὁ Κοντογόνης ἐγένετο ἰδρυτὴς τοῦ μηνιαίου θεολογικοῦ περιοδικοῦ «Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος», οὗτινος ἡ ἔκδοσις ἐν συνεργασίᾳ πρῶτον μὲν τοῦ Διονυσίου Κλεόπα, εἶτα δὲ τῶν Νικηφόρου Καλογεῤᾶ καὶ Ἀριστείδου Σπαθᾶκη σπουδαιοτάτην συμβολὴν συνεισήνεγκεν εἰς τὰς ἐν Ἑλλάδι θεολογικὰς σπουδὰς.

Ἡ φιλοπονία τοῦ Κοντογόνου ὡς καθηγητοῦ καὶ συγγραφέως ἐγένετο παροιμιώδης. Ἀπ' αὐτῆς τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου καὶ μέχρι τοῦ 1860 οἱ ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ συναδελφοὶ αὐτοῦ οὐδέποτε ὑπερέβησαν τοὺς δύο καὶ ἐκ τούτων ὁ ἕτερος² ἀπησχολημένος εἰς ἄλλας ὑπηρεσίας, οὐδ' ἅπαξ ἔσχε τὸν καιρὸν νὰ διδάξῃ· ὑπῆρξαν δὲ καὶ περίοδοι ἀκαδημαϊκαί, καθ' ἃς ὁ Κοντογόνης μόνος ὑπεβᾶσταξε τὴν πρώτην τοῦ Πανεπιστημίου Σχολήν, ὑπερεντεινὼν τὰς τε πνευματικὰς καὶ σωματικὰς αὐτοῦ δυνάμεις καὶ κατορθῶν οὐ μόνον εἰς τὰς ἀξιώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς διδασκαλίας ν' ἀνταποκρίνηται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ συγγραφικὸν ἔργον νὰ μὴ ὑστερῇ καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ νὰ διδάσκῃ³.

1. Μ. Π. Βρετοῦ «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον» 1866 σελ. 356.

2. Θεόκλητος Φαρμακίδης.

3. «Πρβλ. τὰ κατὰ τὴν Ριζαρείον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν κλ.» σελ. 165, ἐνθα ὁ Κοντογόνης ἀναφέρεται ὡς διδάξας ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1876.

Καθ' ἃ δ' ἐκ τῶν ἐτησίων προγραμμάτων τοῦ Πανεπιστημίου προκύπτει, ὁ Κοντογόνης ἐδίδαξεν ἐκ περιτροπῆς *Ἐγκυκλοπαιδείαν καὶ Μεθοδολογίαν τῆς Θεολογίας, Εἰσαγωγὴν εἰς τὰς Γραφὰς καὶ Ἑρμηνευτικὴν, Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ Γραμματολογίαν καὶ Ἑβραϊκὴν ἀρχαιολογίαν.*

Μετὰ τεσσαρακονταετῆ διδασκαλίαν ὁ Κοντογόνης ἐτελεύτησε τὸν βίον ἐν Ἀθήναις τῇ 16 Νοεμβρίου 1878¹.

1. Τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Κοντογόνου ὡς ἐξῆς ἀναγράφονται ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ Πρωτάνεως Ν. Δαμαλᾶ κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1878—79: «Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας νόσφ συσχεθεὶς θανατηφόρῳ ἐτελεύτησε τὸν βίον ὁ γεραρὸς ἡμῶν συνάδελφος, ὁ ἀρχαιότατος τῶν ἐπιζώντων καθηγητῶν Κωνσταντῖνος ὁ Κοντογόνης. Ἡ δὲ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου ἅμα τῇ λυπηρᾷ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου αὐτοῦ διέταξε ν' ἀπονεμηθῶσι τῷ ἀνδρὶ, εἰς ὃν ἡ Κυβέρνησις εἶχεν ἀπονείμει τὸν Σταυρὸν τῶν Ταξιαρχῶν τοῦ Σωτῆρος διὰ τὰς πολυτετεὶς καὶ ἐξόχους αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ ἔθνος ὑπηρεσίας, αἱ αὐταὶ τιμαὶ αἱ τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ τοῦ Γένους Κωνσταντίνῳ Ἀσωπίῳ ἀπονεμηθεῖσαι. Ἡ θλίψις, ἣν οἱ ἀπανταχοῦ Ἕλληνες ἠσθάνθησαν διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, ἦν μεγάλη καὶ γενικὴ καὶ αὐτὸς ὁ πρωτοπόιμην τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας, ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης, ἠδύοκῃσε νὰ συλλυπηθῆ διὰ τὴν ἀπώλειαν ταύτην τοῦ Πανεπιστημίου».

Τὸν προσήκοντα ἐπικήδειον ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς Ν. Καλογεράς, ἐπιταφίους δέ, πλὴν τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Διομ. Κυριακοῦ, ὁμίλησαντος ἐξ ὀνόματος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀπήγγειλαν ὁ ἀρχιεπίσκοπος πρ. Πατρῶν Ἀβέρκιος καὶ ὁ διδάκτωρ τῆς Θεολογίας Προκόπιος Οἰκονομίδης, ὁ μετὰ ταῦτα καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν (Ἴδε «Σωτῆρα» Ἐκκλησ. Περιοδικὸν σελ. 31 κέξ. 1878 ἐν Ἀθήναις).

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—Ἐπιτομή τῆς Ἑλληνικῆς Μυθολογίας. Ἐν Ἀθήναις
ἔκδ. Α' 1872.
- 2.—Ἐγχειρίδιον Ἑβραϊκῆς Ἀρχαιολογίας. Ἐν Ἀθή-
ναις 1844.
- 3.—Φιλολογικὴ καὶ κριτικὴ ἱστορία τῶν ἀπὸ τῆς Α'—Η'
ἑκατονταετηρίδος ἀκμασάντων πατέρων τῆς Ἐκκλη-
σίας. Ἐν Ἀθήναις 1851 καὶ 1853.
- 4.—Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ στοιχεῖα Ἑρμη-
νευτικῆς. Ἐν Ἀθήναις 1859.
- 5.—Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (ἔξεδόθη μόνον ὁ Α' τόμος).
Ἐν Ἀθήναις 1866 καὶ 1876.
- 6.—«Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ» μηνιαῖον θεολογικὸν περιοδικὸν
σύγγραμμα. Ἐν Ἀθήναις 1857—1871.
- 7.—Λόγοι εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἰσραρχῶν (1858,
1859, 1860, 1861) δημοσιευθέντες εἰς τε τὸν Εὐαγγε-
λικὸν Κήρυκα καὶ ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ ἐκδοθεῖσιν ἐν
Ἀθήναις κατὰ τὰς ἄνω χρονολογίας.

ΔΑΜΙΑΝΟΣ ΛΙΒΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

Πελοποννήσιος τὴν καταγωγὴν ἐγεννήθη ἐν Ἀδρια-
νουπόλει ἀρχομένον τοῦ ἰθ' αἰῶνος¹.

Τῷ 1815 ἠκολούθησε τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Κοσμᾷ Λιβε-
ροπούλῳ² εἰς Ἅγιον Ὅρος παρὰ τῷ ἐκεῖ μονάζοντι θείῳ
αὐτῶν Ἀγαπίῳ, ἐνταῦθα δὲ καὶ τὴν εἰς τὰ ἐγκύκλια μαθή-
ματα παιδευσιν αὐτοῦ συνεπλήρωσεν.

Τῷ 1821 διασωθεὶς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ εἰς Πελοπόν-
νησον ἐγκατέστη μετ' αὐτοῦ ἐν Μιστρᾷ τῆς Λακεδαίμονος,
ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ
ιεροῦ κλήρου μετονομασθεὶς Δαμιανός, ἀντὶ τοῦ κατὰ κό-

1. Ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ ἐν Βιέννῃ ἱερατικῶς προϊσταμένου τῆς
Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Κοινότητος π. ἀρχιμ. κ. Μελετίου Ἀποστο-
λοπούλου, ἐρωτηθέντος σχετικῶς ὑπὸ τοῦ πρυτάνεως κ. Μεσολωρᾶ,
προκύπτει ἡ πληροφορία ὅτι ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Βιέννης εὐρί-
σκεται ἐπιγραφὴ ἐπιτύμβιος ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Δ. Λιβεροπούλου
ἀναγράφουσα ὅτι ἀπεβίωσε τῷ 1856 ἐν ἡλικίᾳ 53 ἐτῶν.

2. Ὁ Κοσμᾶς Λιβερόπουλος χρηματίσας πρωτοσύγκελος τοῦ
Ἐπισκόπου Λακεδαίμονος καὶ εἶτα τοῦ Ἀργολίδος, ἀχρoασθεὶς δὲ
καὶ μαθημάτων θεολογικῶν ἐν τῷ ἀρτισυστάτῳ Πανεπιστημίῳ Ἀθη-
νῶν κατὰ τὸ 1841, προσελήφθη κατὰ σύστασιν τοῦ Φαρμακίδου ὡς
ἐφημέριος παρὰ τῇ Ὀρθοδόξῳ Ἑλλην. Κοινότητι Βιέννης, διατε-
λέσας τοιοῦτος ἐπὶ 16 ἔτη. Τὸ ὄνομα τοῦ Κοσμᾶ Λιβεροπούλου
φέρεται κεχαραγμένον καὶ εἰς τὰς στήλας τῶν εὐεργετῶν τοῦ Πανε-
πιστημίου.

σμον ὀνόματος Δημητρίου. Φαίνεται δ' ὅτι ὁ Δαμιανός, ἀκολουθῶν πάντοτε τῷ πρεσβυτέρῳ ἀδελφῷ, ἀφίκετο μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς Ἀθήνας μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἐλευθέρου βασιλείου καὶ ἠκροάσθη θεολογικῶν μαθημάτων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐγγραφῆ εἰς τοὺς τακτικούς φοιτητάς¹ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Τὰς δ' οὕτω προσκτηθείσας γνώσεις αὐτοῦ συνεπλήρωσεν ὁ Δαμιανός ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου μετέβη ἀκολουθῶν καὶ πάλιν τῷ ἀδελφῷ Κοσμᾷ καὶ παρ' αὐτοῦ συντηρούμενος.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διωρίσθη τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1852 ἔκτακτος καθηγητῆς τῆς θεολογίας εἰς διαδοχὴν τοῦ εἰς ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν προχειρισθέντος Μισαήλ Ἀποστολίδου.

Μετὰ τετραετῆ διδασκαλίαν καταλιπὼν τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσιν αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην παρὰ τῷ ἀδελφῷ², ἵσως ἵνα διαδεχθῆ αὐτὸν ἐν τῇ θέσει τοῦ ἐφημερίου τῆς Κοινότητος· πλὴν δὲν ἐπέζησεν ἢ ἐπὶ βραχύ, ἀποβιώσας τῷ αὐτῷ ἔτει (1856) καὶ ταφεὶς ἐν τῷ κοιμητηρίῳ τῆς Βιέννης³.

1. Ἡ ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ πληροφορία περὶ τοῦ ἐναντίου ἐλέγχεται ἀνακριβῆς, ἅτε οὐδαμοῦ τῶν μητρῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἀναγραφόμενου τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

2. Ὁ Δ. Λιβερόπουλος ἐχρημάτισε καθηγητῆς καὶ ἐν τῇ ὑπὸ τῶν Ἀμερικανῶν ἰδρυθείσῃ ἐν Ἀθήναις Σχολῇ, ὡς καὶ ἐφημέριος τῆς ἐν Μαγχεστρά Ἑλληνικῆς Κοινότητος (Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Μ. Βρετοῦ 1866 ἐν βίῳ Κοσμᾶ Λιβεροπούλου).

3. Ὅτι ὁ Δαμιανός δὲν ἐχρημάτισεν ἐφημέριος ἐν Βιέννῃ, παρὰ τὰ περὶ τοῦ ἐναντίου ἀναγραφόμενα ἐν τῷ παραρτήματι τοῦ Ἐγ-

Συγγράμματα. — Πλήν τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου αὐτοῦ ἐπιγραφομένου «*Ὁμιλία εἰς τὴν ἔναρξιν τοῦ μαθήματος τῆς Δογματικῆς Θεολογίας (1853 Ἰανουαρίου 13 Ἀθῆναι)*» οὐδὲν ἄλλο ἔργον φέρεται ἐκδοθῆν ὑπ' αὐτοῦ.

κυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ (ἴδε λ.) καὶ τῷ «Χρονικῷ τοῦ Πανεπιστημίου» (ἴδε πίνακα καθηγητῶν Θεολογικῆς Σχολῆς); προκύπτει ἐκ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπιστολῆς τοῦ ἀρχ. Μελετίου Ἀποστολοπούλου βεβαιούσης ὅτι οὐδαμοῦ τῶν ἀρχείων τῆς Κοινότητος εὐρέθη τι μαρτυροῦν ὅτι ὑπῆρξεν ἐφημέριος αὐτῆς.

Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δαμιανοῦ Λιβεροπούλου ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πρυτανικῶν λογοδοσιῶν γίνεται μνεία οὐδ' ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἀνήρτηται ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΚΛΕΟΠΑΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1816 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἧ καὶ τὴν πρώτην paίδευσιν ἔλαβεν.

Τῷ 1830 μετέβη μετὰ συγγενῶν αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅπου ἐξηκολούθησε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ὡς ὑπότροφος τὸ μὲν πρῶτον τοῦ ἡγουμένου Γεθσημανῆς ἀρχιμανδριτοῦ Ἱεροθέου, εἶτα δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Γάζης Θεοδοσίου. Μετὰ τριετῆ ἐνταῦθα διαμονὴν ἀνεχώρησε μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰς Θεσσαλονίκην καὶ εἰσαχθεὶς εἰς τινα τῶν Μονῶν τῆς πόλεως ταύτης ἐκάθη μοναχός. Ταχέως ὁμως κατέλιπε τὴν Μονὴν καὶ χειροτονηθεὶς διάκονος προσελήφθη εἰς τινα τῶν ἐνοριακῶν ναῶν τῆς πόλεως, φοιτῶν σῦνυμα καὶ εἰς τὰ κοινοτικά σχολεῖα αὐτῆς. Ἐνταῦθα παρέμεινεν οὕτω σπουδάζων μέχρι τοῦ 1839, ὅτε ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν παρὰ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Θαβωρίου Ἱεροθέῳ, τῷ ἀνωτέρῳ μνημονευθέντι πρώτῳ αὐτοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις προστάτῃ. Ὑπὸ τούτου εἰς πρεσβύτερον προχειρισθεὶς εἰσῆχθη εἰς τὴν ἐν Ξηροκρήνη Πατριαρχικὴν Ἀκαδημίαν, ὅπως συμπληρώσῃ τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς.

Τῇ συστάσει τοῦ Κωνσταντίνου Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων ἐνωρίτατα διαγνόντος ἐν τῷ Διονυσίῳ Κλεόπα μέλλοντα τῶν κρατίστων τῆς Ἐκκλησίας ἐργατῶν, ἀπεστάλη οὗτος εἰς Ἀθήνας τῷ 1842 καὶ τῇ 9 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπι-

στημίου. Μετὰ τριετείς ἐν αὐτῷ περὶ τὴν θεολογίαν καὶ φιλοσοφίαν σπουδὰς ἀνεχώρησεν εἰς Εὐρώπην, δαπάναις τοῦ προστάτου αὐτοῦ, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ σπουδῶν. Περιστάσεις ὅμως ἀδόκητοι ὑπεχρέωσαν αὐτὸν κατόπιν τριετοῦς φοιτήσεως εἰς τὰ Πανεπιστήμια Λειψίας καὶ Βερολίνου νὰ ἀνακάμψῃ κατὰ τὸ 1848 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τάχιστα δ' ἐνταῦθα διακριθεὶς διὰ τε τὴν πολυμάθειαν καὶ τὴν περὶ τὸ δημοσίᾳ λέγειν δεινότητα, προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μ. Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίλλου, ἵνα διδάσκῃ ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις Σχολῇ, ἐν ἣ ὄντως ἤρξατο τοῦ ἀνατεθέντος αὐτῷ ἔργου κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1849.

Ὁ Δ. Κλεόπας ἐγένετο, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, εἰσηγητὴς καὶ τῆς ἰδρύσεως τῆς μετὰ ταῦτα τὰ μάλιστα ἀκμασάσης Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ, γενόμενος καὶ πρῶτος αὐτῆς διευθυντῆς ἢ ἀρχιδιδάσκαλος, ὀνομασθεὶς δὲ βραδύτερον (1852) καὶ σχολάρχης αὐτῆς. Εἰς τὰς εἰσηγήσεις ὡσαύτως τοῦ Δ. Κλεόπα ὀφείλεται καὶ ἡ ἴδρυσις τοῦ τυπογραφείου τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ.

Καταπονηθεὶς σωματικῶς καὶ ἠθικῶς ἐκ τῆς πολυμερεστάτης ἐργασίας αὐτοῦ¹ καὶ πολλὰς ποτισθεὶς πικρίας

1. Ὁ ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Κλεόπα ἐν τῇ διευθύνσει τῆς Σχολῆς τοῦ Σταυροῦ καὶ νῦν καθηγητὴς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας ἐν τῷ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ ἀρχιμανδρ. κ. Χρυσόστομος Α. Παπαδόπουλος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθείσῃ, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχείων τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ καὶ ἄλλων ἀναμφισβητήτου κύρους πηγῶν, λεπτομερεῖ βιογραφίᾳ τοῦ Κλεόπα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Διονύσιος Κλεόπας» δημοσιευθεῖσα ἐν

ἐπαθεν ἐκ στηθικοῦ νοσήματος, δι' ὃ ἐδέησε ν' ἀπομακρυνθῆ ἐπ' ἀδεία ἀπὸ τῶν ἐν τῇ Σχολῇ καθηκόντων αὐτοῦ, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὸς ἀνέλαβε κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1855—56, ὅτε, 8/βραίου 3, ἐγένοντο καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νέου κτιρίου τῆς Σχολῆς τοῦ ἀνεγερθέντος ἐν τῇ Μονῇ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐνισχύσῃ τὸ προσωπικὸν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀποτελούμενον ἐκ δύο μόνον καθηγητῶν, τοῦ Φαρμακίδου καὶ τοῦ Κοντογόνου¹, προσεκάλεσε τὸν Κλεόπαν, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν ἔδραν τῆς Δογματικῆς καὶ Ἠθικῆς, καὶ τῇ 7 Αὐγούστου 1856 διώρισεν αὐτὸν καθηγητὴν τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Κατὰ δὲ τὸ

τῷ Ἐκκλησιαστικῷ Κήρυκι Λάρνακος (Κύπρου) τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν αὐτοτελεῖ τεύχει (σχ. 8ου σελ. 1—48), ἀναφέρει ὅτι οὗτος ἐδίδασκε συγχρόνως Ἑλληνικά, Λατινικά, Φιλολογίαν, Κατήχησιν, Γεωγραφίαν, Ἱστορίαν, Θεματογραφίαν καὶ ἄλλα, ἦτο ἐφημέριος τῆς Σχολῆς διὰ τὰς καθημερινὰς ἀκολουθίας, εἶχε τὴν ἐπιστασίαν καὶ τὰς διορθώσεις τοῦ τυπογραφείου «πνίγομαι», ἔγραφε, «καθ' ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς τὰς ἀδιαλείπτους φροντίδας... ὥστε μόλις εὐρίσκω καιρὸν νὰ δώσω ὀλίγον ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς μου καὶ νὰ ἀναπαύσω τοὺς ὑπὸ τῶν κόπων μεμαραμμένους κροτάφους μου». Πρὸβλ. τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως «Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σταυροῦ καὶ ἡ ἐν αὐτῇ Θεολογικὴ Σχολή», ἐν Ἱερουσαλήμ 1905 σελ. 85 καὶ 83. καὶ «Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱερουσαλήμ», ἐν Ἱερουσαλήμ — Ἀλεξανδρείᾳ 1915 σ. 710 καὶ 734.

1. Ὁ Μισαήλ Ἀποστολίδης εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 1852 προχειρισθῆ εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Πατρῶν, ὃ δὲ διάδοχος αὐτοῦ ἀρχ. Δαμ. Λιβερόπουλος ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Κοσμᾶ, ἐφημέρῳ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

ἐπόμενον ἔτος, 12 Φεβρ. 1857, διωρίσθη καθηγητὴς καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησιαστικῇ Σχολῇ καὶ κοσμητὼρ τῆς Θ. Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 27 Αὐγούστου.

Ἄλλ' ἡ ὀλεθρία νόσος, ἣτις εἶχεν ἤδη εἰσχωρήσει, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰς τὸν ὄργανισμὸν αὐτοῦ, κατατρώγουσα καὶ φθειρούσα αὐτόν, ὑπεχρέωσε τὸν Κλεόπαν νὰ καταλίπη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1857 τὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν¹, ἵνα ἀναζητήσῃ ἀνακούφισιν ἐν τῇ γενεθλίῳ πατρίδι. Φιλοστόργως γενόμενος δεκτὸς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου,

1. Τὰ κατὰ τὴν ἀποχώρησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου ὡς ἐξῆς ἀναγράφονται ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ Φιλίππου Ἰωάννου (1856—57): «Ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τῆς θεολογίας κύριος Κλεόπας πάσχωσις διέκοψε τὴν διδασκαλίαν του περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς χειμερινῆς ἐξαμηνίας καὶ κατὰ συμβουλήν τῶν ἰατρῶν ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δίμηνον ἀπουσίας ἄδειαν, ἵνα διὰ τῆς ἀπὸ τῶν πόνων τῆς διδασκαλίας ἀναπαύσεως καὶ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἀέρος δυνηθῇ κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον νὰ ἀναλάβῃ. Μεταβάς δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ διατρίψας ἐκεῖ ὀλίγον, ἔκρι-
νεν, ὡς φαίνεται, ἀσυμβίβαστον μὲ τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας του τὸ πολύμοχθον τοῦ καθηγητοῦ ἔργον. Ὅθεν ἔστειλεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τὴν ἀπὸ τῆς καθηγεσίας παραίτησίν του, εἰς ἣν καὶ ἐνέμεινε, καίτερ τοῦ ὑπουργοῦ προθυμηθέντος νὰ παρατείνῃ τὸν χρόνον τῆς ἐν ἀδείᾳ ἀπουσίας του, ἂν ἀπῆται τοῦτο ἡ περιτοίησις τῆς ὑγείας του. Οὕτως ἔμεινε κατὰ δυστυχίαν ἀσυντέλεστον τὸ μάθημα τῆς Δογματικῆς· ἡ δὲ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐστερηθῆ πάλιν τοῦ ἀξίου καθηγητοῦ, τὸν ὅποιον πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποκτήσει διὰ τῆς μερίμνης τοῦ Ὑπουργείου. (Λόγος τοῦ Πρωτάνεως Φ. Ἰωάννου παραδίδοντος τὴν Πρωτανεῖαν κλ. κατὰ τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1857. Ἀθήνησι 1858 σελ. 9).

παρεπιδημοῦντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐστάλη ὑπ' αὐτοῦ ὡς Ἐξαρχος τοῦ Παναγίου Τάφου εἰς Κύπρον ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι δὲν θὰ ἐβράδυνε νὰ ἀποκαταστῆ διὰ τοῦ ταξειδίου καὶ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ κλίματος ἢ κλονισθεῖσα ὑγεία αὐτοῦ. Ἀλλὰ τοῦ νοσήματος ἀνιάτου ὄντος, ὁ Κλεόπας ἀνέκαμψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου, παρὰ τὰς πατρικὰς ὄντως περιθάλψεις, ὧν ἔτυχε πλησίον τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου ἐν τῷ Ἀγιοταφρικῷ Μετοχίῳ καὶ τὰς προσπαθείας τῶν ἰατρῶν, ἐξεμέτησε τὸ ζῆν τῇ 11 Μαΐου 1861 καὶ ἐτάφη ἐν τῇ νήσῳ Χάλκη¹.

Συγγράμματα κλπ.

- 1.—*Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ κλ. (ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Κοντογόνου. Ὁ Δ. Κλεόπας εὐθὺς ἀπὸ τῆς εἰς Ἀθήνας ἀφίξεως αὐτοῦ ἐγένετο ἐκ τῶν τακτικῶν συντακτικῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου, ἐν ᾧ ἐδημοσίευσεν πλείστας ἐπιστημονικὰς διατριβὰς δογματικοῦ, ἠθικοῦ καὶ ἱστοριοσραχαιολογικοῦ περιεχομένου, φέροντα ὡς ὑπογραφήν τὰ ἀρχικὰ τοῦ ὀνοματεπωνύμου στοιχεῖα Δ. Κ.)*
- 2.—*Ἐρμηνεῖα εἰς τοὺς ΡΝ' ψαλμοὺς τοῦ Προφητᾶνακίος*

1. Ὁ κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1860—61 πρότασις Ἀλέξιος Πάλλης οὐδαμοῦ τῆς λογοδοσίας αὐτοῦ μνημονεῖ τοῦ θανάτου τοῦ Δ. Κλεόπα.—Πρβλ. «Πρωϊνὸν Κήρυκα» ἐφημερίδα ἑβδομαδιαίαν πολιτικὴν ἐν Ἀθήναις (13 Μαΐου 1861), ἐν ἣ ἀναγράφεται ὅτι ὁ Δ. Κλεόπας ἀπεβίωσε τῇ 6 Μαΐου 1861 καὶ ὅτι ἐπιζήδειον μὲν ἐξεφώνησεν ὁ ἱεροδιάκονος Γεννάδιος Παπαρροῦδης, ἐπιταφίους δὲ οἱ Γρ. Γῶγος καὶ Γρ. Παλαμᾶς.—Ἴδε καὶ νεκρολογίαν ἐν «Εὐαγγελικῷ Κήρυκι» 1861 σελ. 237 ὑπὸ Κ. Κοντογόνου, καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 452.

Δαβίδ, συντεθεισα ὑπὸ τοῦ δαιδίου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων Ἀνθίμου, ἧς προτέταται βιογραφία τοῦ συγγραφέως καὶ εἰσαγωγή εἰς τὴν Βίβλον τῶν Ψαλμῶν, ἀμφοτέρω συγγραφέντα ὑπὸ Διον. Κλεόπα, καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων. Ἐν Ἱεροσολύμοις 1855'.

3.— Λόγος εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐν Ἀθήναις 1857.

4.— Ἱεροσολυμιάς.—(Ἐπὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Κλεόπας ἐπεχείρησε τῇ συγγραφῇ καὶ ἐκδόσει μακρᾶς περιγραφῆς τῆς Ἱερουσαλήμ. Ταύτης μὴ ἀχθείσης εἰς πέρας, ἢ διεύθυνσις τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κήρυκος ἔγνω νὰ δημοσιεύσῃ δι' αὐτοῦ τὸ συντελεσμένον μέρος τοῦ ἔργου, καταλαμβάνον 60 καὶ πλέον σελίδας τῶν τόμων Ζ' καὶ Η' 1863 καὶ 1864).

1. Ἡ βιογραφία περιλαμβάνει σελίδας κγ', ἡ δὲ εἰσαγωγή σελ. ριζ', σελίμ. 4^{ον} διστήλου.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΡΟΜΠΟΤΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κρανιδίῳ τῷ 1830 ἐξ οἴκου λευϊτικοῦ. Τὰ στοιχειώδη μαθήματα ἐδιδάχθη ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννήσεως, τὰ δ' ἐγκύκλια ἐν τῇ Ἐκκλησιαστικῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ.

Ἐγγραφεὶς εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου 1848 καὶ διακούσας ἐπὶ διετίαν τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα μαθήματα, ἀνεχώρησε τῷ 1851 μετὰ τοῦ Μισ. Ἀποστολίδου εἰς Πετρούπολιν, ὅπως συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τῇ πνευματικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς πόλεως ταύτης. Τῷ 1855 ἀνγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς θεολογίας, τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ἀνεχώρησεν εἰς Γερμανίαν, ὅπως παρακολουθήσῃ ἐν τοῖς πανεπιστημίοις αὐτῆς θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα.

Διατρίψας ἐναυθὰ ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη κατῆλθε τῷ 1857 εἰς Ἑλλάδα καὶ εὐθὺς μὲν διωρίσθη καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν ἀμφοτέροις τοῖς γυμνασίοις Ἀθηνῶν, τῇ δὲ 13ῃ Αὐγούστου 1858 ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ εἰς διαδοχὴν τοῦ Διονυσίου Κλεόπα, ὀριστικῶς καταλιπόντος τὴν ἐν αὐτῷ ἔδραν αὐτοῦ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1857.

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1868 προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν, ἐδίδαξε δ' ἐκ περιτροπῆς Δογματικὴν, Ἠθικὴν καὶ Λειτουργικὴν¹.

1. Ὁ Π. Ρομποτὴς ἐζημίωσε καθηγητῆς καὶ ἐν τῇ Ριζαρείῳ

Στοιχῶν δὲ ταῖς παραδόσεις τοῦ οἴκου αὐτοῦ προσῆλθε τῷ 1870 εἰς τὰς τάξεις τοῦ Κλήρου καί, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, προσελήφθη τῷ αὐτῷ ἔτει ὡς ἐφημέριος καὶ πνευματικὸς ἄμα τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης Ὑλγας, διδάξας αὐτὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Τῇ 23 Μαΐου 1870 ἀνηγορεύθη ἐπὶ τιμῇ διδάκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου¹.

Γενόμενος δὲ πεντάκις зоσμήτωρ τῆς τῶν θεολόγων Σχολῆς καὶ ἄπαξ πρυτανεύσας (1874—75) ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ 6 Ἰουλίου 1875, περὶ τὰ τέλη δηλ. τῆς ἑαυτοῦ πρυτανείας².

Σχολῆ ἀπὸ τοῦ 1860, ὑπηρετήσε δὲ καὶ ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ φάλαγγι ὡς ὑπολοχαγὸς τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ὡς λοχαγός.

1. Τὰ κατὰ τὴν ἀναγόρευσιν ταύτην ὁ πρύτανης τῆς πανεπιστημιακῆς περιόδου 1869—1870 Παῦλος Καλλιγᾶς ἀναγράφει ὡς ἐξῆς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ: «... ὁ ἀξιότιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κ. Π. Ρομπότης μετὰ τὴν εἰς ἱερέα χειροτονίαν ἐτιμήθη ὁμοθύμῳ δόγματι τῶν καθηγητῶν τῆς Σχολῆς ταύτης τῷ τοῦ διδάκτορος τῆς θεολογίας διπλώματι ἕνεκα τῆς πολυετοῦς καὶ εὐδοκίμου αὐτοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας καὶ τῶν ἀξιολόγων συγγραφῶν. Διὰ τοιαύτης πράξεως δικαίως ἐκτιμήσεως μαρτυρεῖ ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τὴν ἐν αὐτῇ ἐπικρατοῦσαν ἁρμονίαν».

2. Ἐπικήδειον τὸν προσήκοντα, ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου, ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς Ν. Δαμαλᾶς, ἐπιτάφιον δὲ ὁ καθηγητὴς Α. Δ. Κυριακός.—Τὰ κατὰ τὴν πρυτανείαν τοῦ Ρομπότου, θανόντος αὐτοῦ, ἐδέησε νὰ ἀνακοινώσῃ δημοσίᾳ ὁ τότε ἀντιπρύτανης Γεώργ. Μακκᾶς ἀναγγείλας ὡς ἐξῆς τὰ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ: «Ἄλλος ὄφειλε κατὰ τὰς προσδοκίας ἡμῶν νὰ ἀναβῇ ἐπὶ τὸ βῆμα τοῦτο, ὅπως δόσῃ ἐνώπιον ὑμῶν λόγον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένων· ἄλλος ἔμελλε καὶ

Ὁ Π. Ρομπότης, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηκόντων αὐτοῦ, ἔδρασε καὶ ἐπ' ἄλλη κοινῇ ὠφελείᾳ γενόμενος ἐκ τῶν κυριωτάτων μελῶν ἢ καὶ πρώτων ἰδρυτῶν τῶν καὶ νῦν εὐδοκίμως λειτουργούντων ἰδρυμάτων «Φιλελέημονος Ἑταιρείας», «Ἑταιρείας Φίλων τοῦ Λαοῦ», «Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων», «Μετοχικοῦ Ταμείου τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων», «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας» κλ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ διετέλεσε καὶ πρόεδρος μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς. Πρωτανεύοντος

νά μεταβιβάσῃ, κατὰ τὰ εἰθισμένα, ἀντ' ἐμοῦ, σήμερον τὴν πρωτανικὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ὑπὸ τῆς ψήφου ὑμῶν κληθέντα νά διαδεχθῇ αὐτόν· ἀλλὰ διὰ ταῦτα καὶ πενθοῦμεν σήμερον πάντες οἱ συνηθροισμένοι ἐνταῦθα. Πενθεῖ δὲ μετὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ πατρις ἅπασα, διότι πολλὰ προσεδοκῶμεν παρὰ τοῦ αἵφνης ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν ἀφαρπασθέντος ἀνδρὸς ἐν ὧρα, καθ' ἣν μόλις ἐπὶ τὴν ἀκμὴν τοῦ βίου βαίνων προθύμως ἐφαίνετο ἐργαζόμενος εἰς τὴν τελειωσίν τινων ἐκ τῶν κυριωτέρων αὐτοῦ καὶ χρησιμωτέρων ἔργων». Ὁ δὲ Γεν. Γραμματεὺς καὶ ἐπίτιμος καθηγητῆς Γκίκας Δοκός, εἰς ὃν ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Συγκλήτου ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐκθέσεως τῶν πεπραγμένων, περιαιῶν αὐτὴν ἐπάγεται περὶ τοῦ Ρομπότου τάδε : «Καταστρέφον τὸν λόγον δὲν δύναμαι, ὡς προϊστάμενος τοῦ Γραφείου τοῦ Πανεπιστημίου, νά παρασιωπήσω τὴν ἀλγεινὴν αἴσθησιν, ἣν ἐνεποίησε καὶ διατηρεῖ ἔτι ἀμείωτον εἰς τὰς καρδίας πάντων τῶν συναδέλφων ἢ πρόωρος καὶ ἀπροσδόκητος στέρησις τοῦ ἀειμνήστου πρωτάνεως τοῦ Πανεπιστημίου καὶ πρωτοπρεσβυτέρου Π. Ρομπότου. Ἡ βαθεῖα σύνεσις αὐτοῦ, τὸ μελίχιον ἦθος, ὁ ἀμέτρητος ζῆλος περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος καὶ ἡ ἀφοσίωσις εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ Πανεπιστημίου ᾤφησε μνήμην ἀνεξάλειπτον εἰς τὰς ψυχὰς πάντων». Πρβλ. Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 836 καὶ λόγον εἰς τὸ μνημόσυνον Π. Ρομπότου ὑπὸ Ἐ. Κοκκίνου, ἐν Ἀθήναις 1875.

δ' αὐτοῦ ιδρύθη πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου,
7 Ἀπριλίου 1875, καὶ ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραΐ
ποιηθεὶς ὑπὸ Γ. Βρούτου δαπάνῃ τῶν Χίων.¹

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— Ἱερὰ Ἱστορία κατ' ἑκτασιν. Ἐν Ἀθήναις 1859.
- 2.— Χριστιανικὴ Ἠθική. Ἐν Ἀθήναις 1869.
- 3.— Διτουρητικὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.
Ἐν Ἀθήναις 1869.
- 4.— Περὶ Στατιστικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἠθικὴν². Ἐν
Ἀθήναις 1872.
- 5.— Ἀπάντησις εἰς τινὰ τῶν τοῦ Ἱερομνήμονος. Ἐν Ἀθή-
ναις 1865.
- 6.— Ἐκθεσις τῆς τῶν Ἀγωνοδικῶν κρίσεως περὶ τοῦ ἐν τῷ
Νικοδημίῳ διαγωνισμῷ στεφανωθέντος ποιήματος τοῦ
Δ. Παπαρρηγοπούλου. Ἐν Ἀθήναις 1864.
- 7.— Λόγοι (οἱ ἐκδοθέντες ἐν ἰδιαιτέροις φυλλαδίοις) α') τῇ
20ῇ Μαΐου 1860 ἐπετείῳ τῶν γενεθλίων τῆς Α. Μ.
τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς ιδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου.
Ἐν Ἀθήναις 1860.— β') εἰς τὴν Γ' Ὀλυμπιάδα (1875)
«περὶ Θεολογικῆς Προόδου». — γ') εἰς τὸ μνημόσυνον
τοῦ Κωνστ. Ἀσωπίου 1872.— δ') εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ
Κ. Δοσίου. Ἐν Ἀθήναις 1871.— ε') εἰς τοὺς τοεῖς
Ἱσθάρχας. Ἐν Ἀθήναις 1864.

1. Ἴδε λογοδοσίαν Πρωτανείας Ρομπότου ἀνακοινωθείσαν ὑπὸ
Γ. Μακκά σελ. 10.

2. Λόγος ἐκφωνηθεὶς κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ πρωτανικοῦ ἀξιώ-
ματος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Υἱὸς τοῦ περιφήμου γενομένου κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἀρχηγοῦ τῶν Σαμίων Λογοθέτου Λυκούργου ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ τῇ 4 Νοεμβρίου 1827, ὅπου καὶ τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη.

Τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς διήγυσεν ἐν Ἀθήναις, εἰς δὲ τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐνεγράφη τῷ 1845 καὶ διήκουσεν ἐν αὐτῇ τε καὶ τῇ Φιλοσοφικῇ Σχολῇ μαθήματα μέχρι τοῦ 1850.

Ἐν ἔτει 1852 ἀποσταλεῖς ὡς ὑπότροφος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἰς Γερμανίαν παρηκολούθησεν ἐπὶ ἑξαετιαν ὅλην μαθήματα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐν Λειψία καὶ Βερολίνῳ.¹

Ὁ Λυκούργος ἀπερχόμενος ἐκ Γερμανίας ἐπεσκέφθη τὰ

1. Ἄξιον ἀναγραφῆς ἐνταῦθα κρίνομεν τὸ γεγονός, ὅπερ ἔλαβε χώραν κατὰ τὰς ἐν Βερολίνῳ σπουδὰς τοῦ Λυκούργου. Ἐν τῇ πόλει αὐτῇ ἐδίδασκε τότε ὁ πολὺς Στράους. Εἰς τὸ ὁμιλητικὸν φροντιστήριον τοῦ καθηγητοῦ τούτου ὁ Λυκούργος, ἐξασκηθεὶς ἐπὶ μακρὸν εἰς τὴν σύνταξιν, μάλιστα δὲ τὴν ἀπαγγελίαν λόγων, ἐξεφώνησε τέσσαρας τοιούτους «περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, περὶ τῆς ζώσης πίστεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, περὶ τῆς τελετῆς τοῦ Πάσχα κατὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ περὶ τῶν συμβολικῶν αὐτῆς βιβλίων». Οἱ λόγοι οὗτοι κατὰ τὸν ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Μαρίνου Βρετοῦ (1868 σ. 363) βιογράφου τοῦ

πανεπιστήμια καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῆς, κατέληξε δ' ἐν τέλει εἰς Παρισίους, ὅθεν μετὰ τετράμηνον διαμονὴν ἀνέκαμψεν εἰς Ἀθήνας.

Τῇ 9 Μαΐου 1860 διορίσθη ἑκτακτος καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, προήχθη δ' εἰς τακτικὸν τῇ 6 Νοεμβρίου 1864 διδάξας Ὀμιλητικὴν, Συμβολικὴν, Ἐγκυκλοπαιδειαν τῆς Θεολογίας καὶ Ἱστορ. τῶν δογμάτων.

Τῷ 1862 προσῆλθεν εἰς τὰς τάξεις τοῦ κλήρου χειροτονηθεὶς ἐν Ἱεροσολύμοις ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου διάκονος, εὐθὺς δὲ μετὰ ταῦτα προὔχειρίσθη εἰς πρεσβύτερον ἀπονεμηθέντος αὐτῷ καὶ τοῦ ὀφρακίου τοῦ ἀρχιμανδρίτου.

Κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1865—66 διετέλεσε κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Λυκούργου «κατηύφραναν πάντας, μάλιστα δὲ τὸν γηραιὸν καθηγητὴν, ὃς ἀπὸ τῆς ἔδρας ἐν τινι τῶν συνεδριάσεων τοῦ φροντιστηρίου εἶπε τὰ ἑξῆς : **Ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ μὴ συμμερισθῶ** μεθ' ὑμῶν τὰς πεποιθήσεις, ἃς διήγειρεν ἐν ἐμοὶ ὁ λόγος τοῦ Κ. Λυκούργου. Τριάκοντα ἑξ ἔτη παρήλθον, ἀφ' ὅτου καθ' ἑβδομάδα συγχάζω εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην. Ἐνταῦθα καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἔλαβον, οὕτως εἰπεῖν, τὰς πρώτας πτέρυγας, ἐνταῦθα καὶ ἄλλους διδάσκω νὰ ἴπτανται, ἀλλ' οὐδέποτε ἔσχον τοιαύτας συναισθήσεις, ὁποίας σήμερον. Ὑμεῖς, κ. Λυκούργε, οὕτως ἐπενεργήσατε εἰς ἐμέ διὰ τοῦ θαυμασίου ὑμῶν λόγου, ὅστις μοι δίδει ἀφορμὴν εἰς λίαν σπουδαίας σκέψεις, ἃς οὐ κρύψω ἀφ' ὑμῶν. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία εἶνε ἡ Ἐκκλησία τῶν πρώτων ὀκτώ αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ· αὕτη καὶ νῦν ἐστὶν Ἐκκλησία τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἔστι ἀπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐπομένουσ αὕτη ἐστὶν ὁμοίως τύπος τῆς ἀρχαίας διδασκαλίας καὶ τῶν ἀρχαίων ἐθίμων».

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1866 προχειρίσθη εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου, κατὰ Μάϊον δὲ τοῦ 1867 ἀπενεμύθη αὐτῷ ἡ προσηγορία τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου.

Τελευτῶντος τοῦ 1869 ἔτους, ἡ ἐν Λιβεροπούλῃ Ὁρθόδοξος Ἑλληνικὴ Κοινότης ὑπέβαλε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος παράκλησιν περὶ ἀποστολῆς ἐκεῖσε ἀρχιερέως διὰ τὴν τέλεισιν τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀνεγερθέντος ναοῦ τῆς Κοινότητος. Ἡ διακονία αὕτη ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Συνόδου εἰς τὸν Λυκούργον. Οὗτος δ', ἀπελθὼν τῇ 5 Δεκεμβρίου 1869 καὶ ἐπιτελέσας τὴν ἀνατεθεισαν αὐτῷ διακονίαν, δὲν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν ἑδραν αὐτοῦ ἀμέσως, ἀλλὰ παρέτεινε τὴν ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ διαμονὴν αὐτοῦ ἐπὶ πέντε ὅλους μῆνας, ἐπισκεφθεὶς κατ' αὐτοὺς πλείστας τῶν ἐν τῇ διασπορᾷ Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων.¹

1. Περιγραφὴν τῶν κατὰ τὴν ἀποστολὴν ταύτην τοῦ Λυκούργου συμβεβηκότων, περιέχουσιν καὶ τὰς διαφόρους προσφωνήσεις, ἀντιφωνήσεις κτλ., τὰς ὑπ' αὐτοῦ ἐκφωνηθείσας, ἐδημοσίωσεν ὁ ἐκ τῶν συνοδῶν αὐτοῦ τότε μὲν ἱεροδιάκονος, εἶτα δὲ ἀρχιεπίσκοπος Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας γενόμενος ἀοίδιμος Παρθένιος Ἀκύλας, ἐν φυλλαδίῳ ἐπιγραφομένῳ: «Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρος Λυκούργος ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1870. Ἀθήνησι».—Καὶ ὁ κατὰ τὸ 1867-70 Πρύτανις τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου Παῦλος Καλλιγᾶς, ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ποιεῖται εὐφημον μνησίαν τοῦ εἰς Ἀγγλίαν ταξιδίου τοῦ Λυκούργου. Ὅμως δ' ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα ὅτι οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ ἰδίως ἐκφωνηθέντες λόγοι ὑπὸ τοῦ Λυκούργου προεζήλουν καὶ οὐ

Ὁ Λυκούργος ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 18 Ὀκτωβρίου 1875 ἐκ νοσήματος ἀνιάτου τοῦ λάρυγγος.¹

Συγγράμματα κτλ.

«*Ἱερομνήμων*» *περιοδικὸν σύγγραμμα ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀντων. Μοσχάτου (ἐν Ἀθήναις 1859—1862 τεύχη ἐν ὄλῳ 9 σελ. 1—460).*

σμικρὸν τὸν ἀντίλογον, προῖον δ' αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ τὸ περὶ τοῦ Πιστεύω σύγγραμμα τοῦ ἐν Λονδίῳ βιώσαντος καὶ τελευτήσαντος λογίου ὁμογενοῦς I. Βαλέττα.

1. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Λυκούργου, ἀντιθέτως πρὸς τὰ καθιερωμένα, γίνεται μνεΐα ἐν τῷ «περὶ συνοικισμού τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Θησέως κλ.» λόγῳ τοῦ καθηγητοῦ Ἐμμ. Κοκκίνου ἀναλαμβάνοντος τὴν Πρωτανεΐαν (30 Νοεμβρίου 1875) ἐν τοῖς ἐξῆς : «Δὲν ἐκορέσθη δ' ἐν τῷ εὐγενεῖ τούτῳ θύματι (τῷ Π. Ρομπότη) ἡ πικρὰ τοῦ θανάτου ὄρεξις, ἀλλ' ἔναγχος ἀπέσπασεν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν καὶ τὸν ἐπίτιμον τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητὴν τὸν σεπτὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου Ἀλέξανδρον τὸν Λυκούργον, οὐτινος τὴν ἐπιστήμην, τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ θεσπέσιον ἦθος ὡς καὶ τὴν ἄπειρον παρὰ τοῖς ἐπισημοτέροις ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ἀνδράσιν ὑπόληψιν, δικαίως ἐθεώρουν ὁ Ἑλληνισμὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία ἐν μέσῳ τῶν δειῶν αὐτῶν δοκιμασιῶν ὡς ἀσφαλῆ ἐγγύησιν αἰσιωτέρου τινὸς μέλλοντος». — Τοῦ Ἐμμ. Κοκκίνου μὴ λογοδοτήσαντος ἔνεκεν ἀποδημίας εἰς Εὐρώπην καὶ τοῦ Πρωτάνεως τῆς περιόδου 1876—77 Ἰω. Παπαδάκη τελευτήσαντος τὴν 31 Δεκεμβρίου 1876, ἡ Σύγκλητος, ἵνα μὴ διακοπῇ ἡ συνέχεια τῶν λογοδοσιῶν, ἀνεκοίνωσε τὰ λαβόντα χώραν κατ' ἀμφοτέρας τὰς Πανεπιστ. περιόδους 1975—77, ἐν οἷς καὶ τὸ ψήφισμα αὐτῆς ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Λυκούργου. Περὶ καὶ παρὰρτ. Ἐγκυλ. Λεξ. ἐν λ. σ. 563.

Λόγοι.— α') *ἐναρκτήριος* (1860 ἐν Ἀθήναις).— β') οἱ *ἐκφωνηθέντες ἐν τῷ Α' Κοιμητηρίῳ Ἀθηνῶν* (1860, 1861, 1862).— γ') *εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας* (1863, 1865 ἐν Ἀθήναις).— δ') *ἐπιτάφιοι καὶ ἐπικήδαιοι καὶ ἐπιμνημόσυνοι*: εἰς *Μ. Ποτλῆν*¹ (1863), εἰς *Μιχ. Σουῦτσον* (1864), εἰς *Γ. Σαχίνην* (1864), εἰς *Εὔαγγ. Ζάππαν* (1864), εἰς Ἀθ. *Α. Μιαούλην* (1867), εἰς *Δημ. Καλλέογγην* (1867).— ε') *πανηγυρικὸς εἰς τὴν πεντηκονταετηρίδα τοῦ περὶ ἀνεξαρτησίας Ἑλλ. ἀγῶνος καὶ τὴν ἐξ Ὀδησοῦ εἰς Ἀθήνας ἀνακομιδὴν τοῦ Ἱεροῦ Λειψάνου τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' 25 Ἀπριλίου 1871 (ἐν Ἐρμουπόλει 1871)*.²

1. Ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἐπειδὴ ὁ Λυκοῦργος «παρενέβαλεν ἐκφράσεις τινὰς κατὰ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς Συνελεύσεως, κατὰ διαταγὴν τοῦ ὑπουργείου ἀνεκρίθη ὑπὸ τῆς πρυτανείας δι' αὐτάς, ὁ δὲ Λυκοῦργος ἀπήντησεν ὅτι τῶν ὅσα λέγει ὡς ἱεροκῆρυξ ὀφείλει λόγον οὐχὶ εἰς τὸν ὑπουργόν, ἀλλ' εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἂν ἢ ἀπόκρισις τοῦ αὐτοῦ δὲν εὐχαριστῆ, εἶνε ἔτοιμος νὰ δώσῃ τὴν παρὰ τῆς αὐτοῦ» (Χρονικὸν κλ. σελ. 196).

2. Πάντες οἱ ἀνωτέρω λόγοι ἐδημοσιεύθησαν ἐν φυλλαδίοις ἰδιαιτέροις, πλὴν δὲ τούτων ὁ Λυκοῦργος ἐξεφώνησε πλείστους ἄλλους λόγους δημοσιευθέντας εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Κατέλιπε δ' ἀνέκδοτα ἔργα, χεῖροντα ὅμως ἐπεξεργασίας, Ἐγκυκλοπαιδείαν τῆς θεολογίας, Ρητορικὴν τοῦ ἄμβωνος ἢ Ὀμιλητικὴν καὶ Ἱστορίαν τῶν δογμάτων. Τὰ ἔργα ταῦτα, ὡς καὶ ἑβδομήκοντα λόγοι καὶ ὁμιλίαι τοῦ Λυκοῦργου ἀπόκεινται παρὰ τῆ ἀνεψιᾷ αὐτοῦ Εἰρήνῃ Μαριέλου.

ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΒΙΜΠΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 10ᾷ Σεπτεμβρίου 1832 ἐκ γονέων Σπυρίδωνος Βίμπου ἱερέως, ἀγωνιστοῦ τοῦ 1821, καὶ Σοφίας θυγατρὸς Γεωργαντᾶ Χέλμη κληθεὶς Θεμιστοκλῆς.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τοῖς προπαιδευτικοῖς σχολείοις, τὴν δὲ γυμνασιακὴν παιδείου ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου τοῦ Γένους διδασκάλῳ Γεωργίῳ Γενναδίῳ διευθυνομένῳ γυμνασίῳ Ἀθηνῶν. Κατὰ ὀκτώβριον τοῦ 1848 κατετάχθη εἰς τὴν ἄρτι ὀργανωθείσαν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν.¹ Πτυχιούχος δὲ γενόμενος τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ ἐπὶ ἐν ἔτος (1851—52) ὡς ἀκροατὴς παρακολουθήσας μαθήματα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπεστάλη, συστάσει τοῦ Γ. Γενναδίου, ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως εἰς Ρωσίαν πρὸς σπουδὴν τῆς Θεολογίας. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐνεγράφη εἰς τοὺς σπουδαστὰς τῆς πνευματικῆς Ἀκαδημίας τοῦ Κιέβου, εἶτα δὲ εἰς τὴν τῆς Πετρούπολεως, ἐν ἧ ἔδιδασκε τότε ὁ πολὺς δογματικὸς θεολόγος Μακάριος. Διανύσας τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων μαθημάτων ὑπέστη τὰς κεκανονισμένας ἐξετάσεις ἀξιώθεις τοῦ διπλώματος διδάκτορος τῆς Θεολογίας.²

1. Πρβλ.—Τὰ κατὰ τὴν Ριζάρ. Ἐκκλ. Σχολήν σ. 172 καὶ 180.

2. Ἐνταῦθα διαμένων ἔτυχε τῆς γνωριμίας τοῦ γνωστοῦ ἀρχαιοδύφου Ἐρρίκου Σηλήμαν, ὃν ἐδίδαξε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Τῷ 1857 μετέβη εἰς Λειψίαν τῆς Γερμανίας, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τέσσαρα περίπου ἔτη, καθ' ἃ διέτριψε περὶ τὴν σπουδὴν τοῦ ἑρμηνευτικοῦ τῆς Θεολογίας κλάδου καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης.

Λήγοντος τοῦ 1860 ἔτους ὁ Βίμπος ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀθήνας καὶ τῇ 8ῃ Δεκεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διορίσθη ἔκτακτος καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Καταταχθεὶς δ' εἰς τὴν τοῦ Κλήρου τάξιν τῷ 1866 καὶ Θεόκλητος μετονομασθεὶς, προήχθη τῇ 22 Νοεμβρίου 1867 εἰς τακτικὸν καθηγητὴν, τῇ δ' 25 Ἰανουαρίου τοῦ 1869 ἔτους, προχειρισθεὶς εἰς Ἀρχιεπίσκοπον Μαντινείας καὶ Κυνουρίας, ἀπεχώρησε τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως μετὰ τῆς προσωθυμίας τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ.

Ὁ Θεόκλητος Βίμπος πρῶτος εἰσήγαγεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τὴν σπουδὴν τῆς ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ τὴν Ἑρμηνείαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκ τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὸ τῶν ἑβδομήκοντα ἑλληνικὸν κείμενον, πλὴν δὲ τούτων ἐδίδαξε καὶ Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Π. Δ., ἱερὰν Ἑρμηνευτικὴν καὶ Κριτικὴν.

Ὁ Θεόκλητος Βίμπος ἀπαξ ἐχημάτισε κοσμήτωρ (1867—68) τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ὡς μέλος δὲ τῆς Ἱεραῆς Συνόδου ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν σύνταξιν διαφορῶν ἐκκλησιαστικῶν νομοσχεδίων.

Ἀπεβίωσε τῇ 30 Δεκεμβρίου 1903 ἐν Ἀθήναις.¹

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην ἐν Ἀθήναις τὸν προσήκοντα ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητῆς κ. Ἱ. Μεσολοργᾶς. Ὁ δὲ Ἰωάν. Εὐταξίας πρῦτανεύσας κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1903—4

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Στοιχεῖα Ἑβραϊκῆς γραμματικῆς. Ἐν Ἀθήναις 1866.*
- 2.—*Θεωρητικὸς Ἑλεγχὸς κατὰ Α. Μακράκη ὑπὸ Α. Ε.*
- 3.—*Γαμικόν, ἦτοι περὶ συνοικισίου ἐγκόλλιον πρὸς χρῆσιν τοῦ κλήρου. Ἐν Ἀθήναις 1892.*
- 4.—*Διαγώνισμα θεολογικὸν (ἐκθεαίς εἰσηγητικῆ εἰς τὸ ὑπὸ ἀνωνόμου κυρίου τεθὲν διαγώνισμα: «Πόσοι ἔγραψαν ἑλληνιστὶ κατὰ παλῶν εἴτε κατὰ τινῶν καινοτομιῶν τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας κλ.). Ἐν Ἀθήναις 1866.*
- 5.—*Λόγοι εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας (1867, 1869), εἰς Νεόφυτον Μεταξῶν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν (1861), εἰς Γερμανὸν Καλλιγᾶν Μητροπολίτην Ἀθηνῶν (1896).*
- 6.—*Ἐπόμνημα πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Ἑλλήνων περὶ μονοπωλίου τοῦ κηροῦ.¹*

ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ δι' ὀλίγων μνημονεύει τοῦ ἀποβιώσαντος λέγων, ὅτι «τὸ Πανεπιστήμιον ἐθρήνησε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν ἀπώλειαν τεσσάρων καθηγητῶν, ἦτοι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μαντινείας Θεοκλήτου, ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξαντος εὐδοκίμως ἐν τῇ Θεολογικῇ, ὕστερον δὲ εὐκλεῶς ἀρχιερατεύσαντος ἐν Μαντινείᾳ». (Οἱ ἕτεροι τρεῖς καθηγηταὶ εἶνε ὁ Νικόλαος Διομήδης, ὁ Δημ. Ζαγγογιάννης καὶ ὁ Γ. Καραμήτσας).

1. Εἰς τὸν Θεόκλητον Βίμπον ὀφείλεται καὶ ἡ ὑπὸ Στεφάνου Γιαννοπούλου ἀρχιμανδρίτου ἐκδοθεῖσα τῷ 1901 ἐν Ἀθήναις «Συλλογὴ τῶν ἐγκυκλίων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος». — Εὑρηνταί ὡσαύτως ἀνέκδοτα αὐτοῦ ἔργα ἀποκείμενα παρὰ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γ. Βίμπῳ, ἀρχιναυτηγῷ ἐν ἀποστρατείᾳ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ, τὰ ἐξῆς συγγράμματα: α') Κανονικὸν δίκαιον, β') Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς γλώσσης, γ') Λεξικὸν τῆς Τσακωνικῆς γλώσσης, δ') Συντακτικὸν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης καὶ ε') Ἐρμηνεῖα βιβλίων τῆς Π. Διαθήκης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΜΑΛΑΣ

Ἐκ πατρὸς Μιχαήλ, μητρὸς δ' Αἰκατερίνης τὸ γένος Μανροκορδάτου, Χίων δ' ἀμφοτέρων, ὁ Νικόλαος Δαμαλάς ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου 1842.

Διδαχθεὶς ἐνταῦθα τὰ τε τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως γράμματα, ἐνεγράφη τῷ 1858 εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐν ἣ διήκουσε τῶν διδασκομένων μαθημάτων μέχρι τοῦ 1862, ὅτε ἀπῆλθε πρὸς εὐρύτερας ἐπιστημονικὰς σπουδὰς εἰς Γερμανίαν. Τῷ 1863 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἑρλάγγης. Ἐφεξῆς δὲ παθηκολούθησε κατ' ἐπιλογὴν μέχρι τοῦ 1865 ὡς ἀκροατῆς τὰς ἐπιστημονικὰς παραδόσεις καθηγητῶν τῆς φιλοσοφίας καὶ θεολογίας ἐν ἄλλοις γερμανικοῖς Πανεπιστημίοις καὶ δὴ τῷ τῆς Λειψίας, ὅπου καὶ τὸ «περὶ ἀρχῶν» σύγγραμμα αὐτοῦ ἐξέδωκε. Ἀναχωρήσας ἐντεῦθεν διηρθύνθη εἰς Ἀγγλίαν, ὅπου ὡσαύτως ἐγένετο ἀκροατῆς πολλῶν ἐξεχόντων καθηγητῶν ἐπὶ δύο ὅλα ἔτη, συγγράψας καὶ τὴν περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικῆς πρὸς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν πραγματείαν αὐτοῦ.

Εἰς Ἀθήνας ἐπανελθὼν περὶ τὰ τέλη τοῦ 1867 διορίσθη, ἄγων μόνις τὸ 25^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας, τῇ 13ῃ Ἰανουαρίου 1868 ἔκτακτος καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἐπὶ τετραετίαν δὲ διατέλεσας τοιοῦτος, προήχθη τῇ 1ῃ Νοεμβρίου 1872 εἰς τακτικὸν καὶ ἐδίδαξεν ἀδιωλεί-

πτως ἐπὶ εἴκοσι συναπτὰ ἔτη πλήρης ζήλου καὶ ἀφοσιώσεως εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ.

Πρωτάνις διετέλεσε κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1878—1879¹ τρις δὲ κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ὁ Δαμαλᾶς μετέσχε τοῦ ἐν Βόννη συγκροτηθέντος τῷ 1875 συνεδρίου περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐχημάτισε δὲ καὶ Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τῷ 1876. Ἀπεβίωσε τῇ 21ῃ Ἰανουαρίου 1892.²

1. Πρωτανεύοντος τοῦ Δαμαλᾶ κατηγορήθη καὶ κατὰ τύπους τὸ περὶ τῆς φάλαγγος τοῦ Πανεπιστημίου θέσπισμα διὰ τοῦ περὶ γενικῆς στρατολογίας νόμου, ὡσαύτως δ' ἐπὶ τῆς πρωτανείας αὐτοῦ ἐγένετο καὶ ἡ μεγίστη τῶν μέχρι τότε πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον κληροδοσιῶν, ἡ τοῦ ἀειμνήστου Α. Φ. Παπαδάκη, ἐκ δραχμῶν ὀκτακοσίων περὶπου χιλιάδων. Ἐπ' αὐτοῦ συνετελέσθη καὶ ὁ χωρισμὸς τῆς ταμακῆς ἀπὸ τῆς λογιστικῆς ὑπηρεσίας, συνταχθέντος εἰδικοῦ Κανονισμοῦ τοῦ λογιστικοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ Πανεπιστημίου ὑπὸ ἐπιτροπῆς προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ εἰδικωτάτου τῶν τότε περὶ τὰ λογιστικά Δ. Λεβίδου.

2. Ὁ κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1891—1892 πρωτανεύσας καθηγητῆς Παῦλος Ἰωάννου ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεῦει τοῦ θανάτου τοῦ Δαμαλᾶ: «Τρίτου καθηγητοῦ ἐστερήθη τὸ Πανεπιστήμιον, τοῦ Νικολάου Δαμαλᾶ» (πρὸ αὐτοῦ ἀπεβίωσαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος οἱ καθηγηταὶ Ραγκαβῆς καὶ Ἡρ. Μητσόπουλος) «ἀποβίωσαντος αἴφνης, νεωτάτου καὶ ἐν πλήρει ἀκμῇ τῆς καθηγητικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ὁ ἀειμνήστος οὗτος καθηγητῆς τῆς θεολογίας ῥέκτης εἰς ἄκρον καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ θερμότατος πρόμαχος τῆς ὀρθοδοξίας, ἐκόσμησε τὴν Θεολογικὴν τοῦ Πανεπιστημίου Σχολὴν ἐφ' ἱκανὰ ἔτη. Εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας προὔτραπη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Φαρμακίδου, ἐν ἧ

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— De civitatibus veterum Graecorum populari ratione institutis.— *Ἐν Ἐρλάγγῃ 1863.*¹
- 2.— *Περὶ ἀρχῶν. Ἐν Λειψία 1865.*
- 3.— *Περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον. Λονδῖνον 1867.*

ἐαυτὸν σφόδρα ζηλοτὸν ἀπεδείξατο, νεώτατος μεταβὰς εἰς Γερμανίαν καὶ Ἀγγλίαν ἔνθα καὶ ἐξέδοτο σύγγραμμα θεολογικόν. Ἐπανελθὼν δὲ ἐν Ἑλλάδι διωρίσθη ἀμέσως καθηγητῆς τῆς Ἑρμηνείας τῆς Γραφῆς καὶ ἐξέδωκεν ἐκτενῆ ἐρμηνευτικὰ συγγράμματα. Προστάτης ἐξαιρέτος καὶ παντὸς μὲν φοιτητοῦ, ἀλλ' ἰδίᾳ τῶν φοιτητῶν τῆς Θεολογίας, διήνυσεν τὸν βίον ἀσκῶν πᾶσαν ἀρετὴν καὶ γενόμενος τύπος ἀληθῆς ὀρθοδόξου Χριστιανοῦ, πολλάκις μέχρις εὐγενοῦς φανατισμοῦ χωρῶν. Τὸ Πανεπιστήμιον ἐπένθησεν ἐπὶ τῇ προώρῳ στερήσει τοιοῦτου καθηγητοῦ, καὶ ἐπειδὴ ὁ αἰδιμιος πάντοτε καὶ ὁμιλῶν καὶ γράφων κατέκρινε τὸ πομπῶδες τῶν κηδεῶν, περιορίσθημεν εἰς σεμνήν καὶ ἀπέριττον κηδεῖαν αὐτοῦ, δαπάνη τοῦ Πανεπιστημίου τιμῆς ἕνεκα γενομένην». (Τὰ κατὰ τὴν πρωταναίαν II. Ἰωάννου σελ. 38).—Κατὰ δὲ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην ἐν Ἀθήναις ἐπι-κηδεῖους μὲν εἶπον οἱ κ.κ. Α. Δ. Κυριακὸς ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου, Φίλιππος Παπαδόπουλος, ὁ ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ νῦν καθηγητῆς, καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης Παρθένιος Δημητρόπουλος, ὁ μετὰ ταῦτα Ἐπίσκοπος Γυθείου καὶ Οἰτύλου γενόμενος· ἐπιταφίους δὲ ὁ τότε ὑψηγῆς καὶ εἶτα διάδοχος τοῦ Δαμαλᾶ ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Ἑρμηνείας τῆς Κ. Διαθήκης κ. Ἐμμ. Ζολώτας καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν Χίων ὁ διηγόρος Γ. Κεφάλας.—Πρβλ. καὶ «Ἀνάπλασιν» καὶ «Σωτήρα» περιοδικὰ ἠθικοθρησκευτικὰ ἐν Ἀθήναις 1892 καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 203.

1. Ἐναίσιμος ἐπὶ διδασκαλίᾳ διατριβή.

- 4.— *Ἑρμηνεία εἰς τὴν Κ. Διαθήκην τόμ. Α' — Γ' 1876, 1891 καὶ 1892 ἐν Ἀθήναις.*
- 5.— *Πρὸς διαρρυθμίσεως τῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοὺς ἱεροὺς Κανόνας. Ἐν Ἀθήναις 1876.*
- 6.— *Κρίσεις περὶ τοῦ Νεγροποντικίου θεολογικοῦ διαγωνίσματος. Ἐν Ἀθήναις 1876.*
- 7.— *Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις. Ἐν Ἀθήν. 1877.*
- 8.— *Λόγοι: α') Ἐναρκτήριος, ἐν Ἀθήναις 1868, β') Πρωτανικὸς «Περὶ τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας» ἐν Ἀθήναις 1878, γ') εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν (1873, 1878, 1884, 1887, 1888, δ') εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀντ. Φ. Παπαδάκη. Ἐν Ἀθήναις 1879.*
- 9.— *Α. Κοραῖ ἡ μετὰ τὸν θάνατον ἐδρεθέντα συγγράμματα τόμ. 1—3. Ἐν Ἀθήναις 1885—1886.¹*

1. Τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τούτων κατήρξατο ὁ Α. Ζ. Μάμουκας τῷ 1881. Μετὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἔκδοσιν τοῦ πρώτου τόμου, περιλαμβάνοντος ἕλην γαλλογραικικοῦ λεξικοῦ καὶ σημειώσεις ἰδιογράφους τοῦ Κοραῖ εἰς τὸ ὑπὸ τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας ἐκδιδόμενον λεξικόν, καὶ τὸν ἐπελθόντα θάνατον αὐτοῦ, ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐν Μασσαλία Χιακῆς Ἐπιτροπείας Κοραῖ ἡ ἔκδοσις τῶν ὑπολειφθέντων ἔργων εἰς τὸν Ν. Δαμαλάν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ

Ἐγεννήθη ἐν Σπέτσαις τῇ 24ῃ Ἰουνίου 1835. Τὰ προ-
καταρκτικὰ γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῷ τόπῳ τῆς γεννή-
σεως, ἐν ἡλικίᾳ δὲ δέκα καὶ ἕξ ἐτῶν, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ἀγιώ-
νυμον Ὅρος Ἄθω, ἵνα τύχῃ ἀνωτέρας ἐκκλησιαστικῆς καὶ
θεολογικῆς μορφώσεως ἐν τῇ συμπληρούσῃ περίῳπῳ τότε
τὴν ἑκατονταετηρίδα αὐτῆς Ἀθωνιάδι Σχολῇ.

Κατὰ τὰ εἰθισμένα ὁ Καλογεράς, προτοῦ εἰσαχθῆ εἰς
τὴν Σχολήν, ἐκάθη μοναχὸς ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τοῦ Ξενοφῶν-
τος, κληθεὶς Νικηφόρος ἀντὶ τοῦ κατὰ κόσμον ὀνόματος
Νικολάου, καὶ μετὰ πενταετῆ μαθητείαν, χειροτονηθεὶς διά-
κονος, ἐπεδήμησεν εἰς Ἀθήνας τῷ 1857, ἔνθα συνεπλή-
ρωσε τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐν τῇ Ριζαρείῳ Ἐκκλησια-
στικῇ Σχολῇ ὡς ἔξωτερικὸς αὐτῆς μαθητῆς.

Τῷ 1860, ἅμα τῷ πέρατι τῶν ἐν αὐτῇ σπουδῶν αὐτοῦ
ἀπῆλθεν εἰς Κάϊρον ὡς σχολάρχης τῆς αὐτόθι Πατριαρχι-
κῆς Σχολῆς, ἣν διηύθυνεν ἐπὶ διετίαν ὅλην.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1862 ἐνεγράφη μὲν εἰς τοὺς
φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἀλλὰ δὲν παρηκολούθησε
τὴν σειρὰν τῶν ἐν αὐτῇ διδασκομένων μαθημάτων διότι
κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔτος, χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος, ἀνεχώρησεν
εἰς Γερμανίαν, ὅπως ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις αὐτοῖς καταρ-
τιθῆ ἐπιστημονικῶς εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ θεολογίαν. Ἐπὶ
δὲ τετραετίαν ὅλην ἐν αὐτῇ διατρίψας, ἀνεκηρύχθη τῷ 1867
διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λει-
ψίας. Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἐγένετο τῇ

12^η Ἰανουαρίου τοῦ 1868 ὑφηγητὴς τῆς Πατρολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου, τοιοῦτω δ' ὄντι, ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ἐκφώνησις τοῦ προσήκοντος εἰς τὸ τῆ ἑορτῆ τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν τελούμενον μνημόսονον.¹

Τῇ 14^η Αὐγούστου 1868 διωρίσθη ἕκτακτος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, ἐδίδαξε δὲ Ποιμαντικὴν καὶ Χριστιανικὴν Ἀρχαιολογίαν.

Τῷ 1871 ἐπὶ τῇ ἐξ Ὀδησοῦ μετακομιδῇ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστά-

1. Ἡ ἐκ τῆς ἀκροάσεως τοῦ λόγου τούτου ἀρίστη ἐντύπωσις τῶν Πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν, καταφαίνεται ἐν τῷ ἐπισήμῳ ἐγγράφῳ, ὅπερ ὁ πάντοτε ἐνθουσιώδης καὶ τῶν καλῶν ζηλωτῆς Θεόδωρος Ὁρφανίδης, ὡς πρύτανις, ἀπηύθυνε πρὸς τὸν εῤήτορα, ἔχοντι ὡδε: «Μετὰ ψυχικῆς συγκινήσεως ἠκροασόμεθα τὸν λόγον, ὃν κατ' ἐντολὴν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἀπηγγείλατε σήμερον ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τελετῇ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Τὸ Πανεπιστήμιον καὶ πάντες οἱ λόγοιοι ἀκροαταὶ κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην διέγνωσαν εἰς ὑμᾶς ἐκ τοῦ ἀπαγγελθέντος λόγου δῶρα φυσικὰ καὶ ἐπίκτητα.

Νομίζομεν ἐκ τῶν ἱερωτέρων ἡμῶν καθηκόντων πρὸς τὸν ἀπονεμόμενον ὑμῖν δίκαιον ἔπαινον, νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν σας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φυσικῶν καὶ ἐπίκτητων τούτων πλεονεκτημάτων καὶ νὰ σᾶς προτρέψωμεν νὰ μὴ παύσητε ἐξασκουόμενοι καὶ τελειοποιούντες ὑμᾶς διὰ τε τὴν εὐκλειαν τῆς Ἐκκλησίας καὶ διὰ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ καύχημα, τοῦ ὁποίου εὐτυχῶς ἀποτελεῖτε σήμερον μέρος». (Πρβλ. *Ξενοφάνη* περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ Μικρασιαστικοῦ Συλλόγου «Ἀνατολῆς» τόμ. Α' σελ. 457, ἐνθα δημοσιεύεται μακρὰ βιογραφία τοῦ Ν. Καλογερά συντεθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Καλογερά σχολάρχου, ἐξ ἧς ἀπηρτίσθη καὶ τὸ παρὸν περιληπτικὸν βιογράφημα).

σεως Γρηγορίου τοῦ Ε' ἀνετέθη αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἱεροῦς Συνόδου ὅπως εἶπῃ τὸν προσήκοντα τῇ ἐθνικῇ ἐκείνῃ περιστάσει λόγον.

Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ τῷ τέλει νὰ παρακολουθήσῃ ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα συνετάραττον τότε τὴν Μ. Ἐκκλησίαν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐνεργειῶν τῶν Βουλγάρων περὶ ἀνακηρύξεως αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας παρ' αὐτοῖς. Ἐπανελθὼν μετὰ τετράμινον εἰς Ἀθήνας καὶ ὑποβαλὼν τοῖς ἐν τέλει τὸ πόρισμα τῆς ἐργασίας αὐτοῦ, ἀπεστάλη αὖθις τῷ 1872 εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα συμπράξῃ μετὰ τῶν αὐτόθι προϋσταμιένων τοῦ Γένους εἰς ἀνακίρηξιν τοῦ Σχίσματος.

Τῇ 18ῃ Αὐγούστου 1873 ἐγένετο ἐπίτιμος καθηγητῆς, ἄτε διορισθεὶς Α' γραμματεὺς τῆς Ἱεροῦς Συνόδου, χωρὶς ὅμως ν' ἀποστῇ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίας.

Τῷ 1876 ἀποχωρήσας τῆς παρὰ τῇ Ἱ. Συνόδῳ γραμματείας, ἐγένετο αὖθις ἐκτακτος καθηγητῆς καὶ τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου 1879 προήχθη εἰς τακτικόν, διδάξας ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1883, ὅτε, Ἰουνίου 7, ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν καὶ Ἡλείας. Μετὰ ποιμαντορίαν δύο ἔτων ἀπεμακρύνθη τῆς ἑδρας τοῦ Ἀρχιεπισκόπου γενομένης δεκτῆς τῆς παραιτήσεως αὐτοῦ.

Εἰς τὰς ἀόκνους καὶ ἐπιμόνους προσπάθειάς καὶ ἐρεῦνας τοῦ Καλογεροῦ ὀφείλεται ἡ ἀνεύρεσις τῶν χειρογράφων τοῦ Εὐθυμίου Ζυγαβηνοῦ εἰς τὰς 14 Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου καὶ τὰς 7 Καθολικάς ἐν τῇ Κασανατείᾳ βιβλιο-

θήρη τῆς Ρώμης. Ταῖς ἐνεργείαις ὡσαύτως αὐτοῦ ὀφείλεται καὶ ἡ περισυλλογὴ πεντακοσίων περίπου χειρογράφων περισυλλεγέντων κατὰ Κυβερνητικὴν ἐντολὴν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ τῶν Μονῶν Θεσσαλίας ἀπαρτιζόντων δὲ νῦν τμήμα σπουδαίων τῶν χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης.

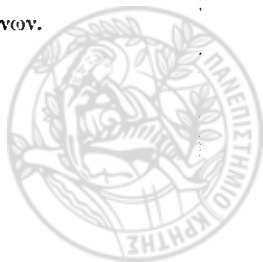
Τῷ 1889 ἀπῆλθεν εἰς Μόσχαν, ἵνα, ἐκ τῆς πλουσιωτάτης εἰς ἑλληνικὰ χειρόγραφα συνοδικῆς λεγομένης Βιβλιοθήκης αὐτῆς, συλλέξῃ τὰς ἀναγκαιούσας αὐτῷ πληροφορίας εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων)πόλεως ὑπὸ τῶν Φράγκων μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων¹ καὶ τῆς περὶ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ καὶ Βησσαρίωνος τοῦ Καρδινάλεως πραγματείας αὐτοῦ.

Ὁ Καλογεράς ἐξηγητήσε καὶ καθηγητῆς τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, Διαδόχου ὄντος, καὶ τῶν βασιλοπαίδων Γεωργίου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἐπὶ δύο περιόδους πρόεδρος τῆς «Φιλεκπαιδευτικῆς Ἑταιρείας».

Ἀντεπροσώπευσεν ὡσαύτως τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ ἐν Λυκέρνη τῆς Ἑλβετίας τῷ 1892 συγκροτηθὲν συνέδριον τῶν Παλαιοκαθολικῶν.²

1. Τὸ ἔργον τοῦτο δὲν ἐξεδόθη.

2. Χρονογραφικῶς σημειούμεν ὅτι, ἐξ ἀφορμῆς δημοσιεύματος τινος τοῦ καθηγητοῦ κ. Φιλίππου Παπαδοπούλου περὶ τοῦ συνεδρίου τούτου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ παραστάσεως τοῦ Καλογερά, προκλήθη συζήτησις περὶ αὐτοῦ, διεξαχθεῖσα διὰ τῆς ἐφημερίδος «Ἱεροῦ Συνδέσμου» (1894—95) ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Ζ. Ρώση συμμετασχόντων αὐτῆς καὶ ἀλλοδαπῶν ἐπιστημόνων.

Καταπεπονημένος σωματικῶς ἀνεχώρησε τῷ 1895 εἰς τὴν γενέτειραν νῆσον, ὅπως ἐπιμεληθῆ τῆς υγείας αὐτοῦ, πλὴν δὲν ἴσχυσεν ἔτι μακρὸν καὶ τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἐτελεύτα αὐτόθι τὸν βίον ἐν ἡλικίᾳ 61 ἐτῶν.¹

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Εὐαγγελικὸς Κῆρυξ κτλ. (ἐν συνεργασίᾳ Κοντογόνου καὶ Σπαθάκη 1869—71).*
- 2.— *Ποιμαντική. Ἐν Ἀθήναις 1883.*
- 3.— *Μᾶρκος ὁ Εὐγενικὸς καὶ Βησσαρίων ὁ Καρδιώλις. Ἐν Ἀθήναις 1893.*
- 4.— *Ἐκλογή ἐκ τῶν τοῦ Χρυσσοτόμου. Ἐν Ἀθήναις 1891.*

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην ἐν Σπέτσαις, ἐπιζητεῖν μὲν ἐξεφώνησαν ὁ ἐπίσκοπος Ὑδρας καὶ Σπετσῶν Ἀρσένιος καὶ ὁ Δημ. Θεοφιλάτος, ἐπιτάφιον δὲ ὁ δήμαρχος Σπετσῶν κ. Ὁρλώφ. — Ὁ δὲ πρύτανης τῆς περιόδου 1896—97 Α. Χρηστομάνος, διὰ τῶν ἐξῆς ἀναγγέλλει τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Καλογερά: «Μετ' ἀλγούσης καρδίας ἀναμνησκόμεθα τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀποβωσάντων, οὐχὶ ὀλιγοτέρων τῶν πέντε, διὰ τῆς πολυτίμου αὐτῶν διδασκαλίας καὶ τῶν ἐξόχων αὐτῶν καὶ ἐκτὸς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ Κράτος παρεχομένων ὑπηρεσιῶν δικαίως ὑπὸ τοῦ ἔθνους θρηνουμένων καθηγητῶν. . . Ὁ Νικηφόρος Καλογεράς ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ ἀρχιεπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν, ἀποθανὼν τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1896 ἐν Σπέτσαις, κατέλιπεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 500 δρ. καὶ βιβλία πρὸς διανομὴν εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς. Διατελὼν α' Γραμματεὺς τῆς Ἱ. Συνόδου διορίσθη τῇ 18ῃ Αὐγούστου 1873 ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, ἔκτακος δὲ τῇ 24ῃ Μαΐου 1876 καὶ τακτικὸς τῇ 7ῃ Φεβρουαρίου (γρ. Ἰανουαρίου) 1879».

- 5.— Τὸ ἔσχατον ὄριον τοῦ ἐν Βυζαντίῳ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἐν Ἀθήναις 1894.
- 6.— Εὐθυμίου Ζυγαβηνοῦ Ἑρμηνεῖα εἰς τὰς 14 Ἐπιστολάς τοῦ Παύλου καὶ τὰς 7 Καθολικὰς ἐπιμελεία Ν. Καλογεῶ τόμ. 1—3. Ἐν Ἀθήναις 1887.
- 7.— Ἀλεξανδριναὶ θεολογικαὶ καὶ φιλοσοφικαὶ μελέται Πέστη 1867.
- 8.— Λόγοι: Πανηγυρικοὶ εἰς τὸν Ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην (1887), εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν (1868, 1870, 1872 καὶ 1878), εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις μετακομιδὴν τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλληνικῆς Παλιγγενεσίας, τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' (1871), ἐπικήδειος εἰς τὸν ἀκίδιμον Ἀλέξανδρον ἀρχιεπίσκοπον Σύρου καὶ Τήνου (1875) καὶ εἰς Α. Καντανιζόγλου (1886).
- 9.— Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία. Ἐν Ἀθήναις 1901.—(Τὸ ἔργον τοῦτο ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Φ. Α. Παπαδοπούλου).

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΠΑΥΛΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1837 ἐν Κυπαρισσίᾳ, ὅπου ἐδιδάχθη καὶ τὰ πρῶτα γράμματα. Τῷ 1847 μετέβη εἰς Κόρινθον παρὰ τινι χρηστῷ συμπολίτῃ αὐτοῦ, παρ' ᾧ διαμένων ἐμαθήτευσεν ἐν τοῖς ἐκεῖ σχολείοις μέχρι τοῦ 1856, ὅτε, ἀφιζόμενος εἰς Ἀθήνας, εἰσήχθη, εἰς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολὴν τῇ 11ῃ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1860 ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ μετὰ τετραετῆ φοίτησιν ἀπεστάλη εἰς Γερμανίαν ὡς ὑπότροφος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν αὐτοῦ. Ἐνταῦθα γενόμενος καὶ ἀκροασθεὶς θεολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μαθημάτων, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Τυβίγγης.

Ἐπανελθὼν δ' ἐκ Γερμανίας, τὸ μὲν πρῶτον διωρίσθη ὑπάλληλος τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, εἶτα δὲ καθηγητὴς τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῷ Βαρβακείῳ Λυκείῳ.

Τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1868 ἐγένετο ὑφηγητὴς τῆς ἱστορίας τῶν ἑπτὰ οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ τῇ 28ῃ Μαρτίου 1869 διωρίσθη ἑκτακτος καθηγητὴς τῆς Θεολογίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Θ. Βίμπου, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1875 ὅτε, Νοεμβρίου 4, προήχθη εἰς τακτικόν.

Πρῶτανις ἐχρημάτισε κατὰ τὸ Πανεπιστημιακὸν ἔτος

1893—94, τρις δὲ κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς.

Ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ 18ῃ Νοεμβρίου 1894¹ ἐν ἡλικίᾳ 57 ἐτῶν, καταλιπὼν διὰ διαθήκης τὴν μὲν βιβλιοθήκην αὐτοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τῆς δὲ χρηματικῆς περιουσίας μέρος μὲν ὑπὲρ τῶν νοσοκομείων «Εὐαγγελισμοῦ», «Ἑλπίδος» καὶ «Ἀρεταιείου», μέρος δὲ πρὸς ἀποκατάστασιν ἀπόρων ὀρφανῶν κορασιῶν.²

1. Ὁ Ἰω. Κατζιδάκις Πρύτανης τῆς ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1894—5 μνημονεύει τοῦ θανάτου τοῦ Παυλίδου ἐν τοῖς ἐξῆς : «... ὁ θάνατος ἀφῆρπασεν ἐκ τῆς χορείας τῶν καθηγητῶν δύο προσφιλεῖς συναδέλφους ἡμῶν τὸν ἀντιπρύτανην Παναγιώτην Παυλίδην μεταστάντα τῇ 18ῃ Νοεμβρίου καὶ τὸν γηραιὸν διδάσκαλον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων Σπυρ. Φιντικλέα ἀποθανόντα τῇ 24ῃ Δεκεμβρίου... ὁ δὲ Παναγιώτης Παυλίδης ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἀπὸ τοῦ 1863 τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἔρμηνειάν τῆς Παλ. Διαθήκης· ἦν δὲ πρότυπον χρηστοῦ καὶ εὐσυνειδήτου ἀνδρός». (Τὰ κατὰ τὴν Πρυτανείαν Ἰ. Κατζιδάκι σελ. 6).— Κατὰ δὲ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ, γενομένην ἐν Ἀθήναις, ἐπικήδειον μὲν ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς ἀρχιμ. Προκόπιος Οἰκονομίδης (ἶδε ἐν «Σωτηρι» 1894 σελ. 353—358), ἐπιτάφιον δὲ ὁ κοσμήτωρ τῆς Θεολ. Σχολῆς Ἐπιμ. Ζολώτας. (Πρβλ. καὶ «Ἱερὸν Σύνδεσμον» ἑβδομαδιαίαν ἐκκλησιαστικὴν ἐφημερίδα ἐν Ἀθήναις 1894 καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξ. ἐν λ. σελ. 744).

2. Τὰ ἐν τῇ διαθήκῃ αὐτοῦ ἀναφερόμενα ὡς κληροδοτούμενα τετράδια εἰς τὸν ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς ἔρμηνείας τῆς Π. Δ. διάδοχον αὐτοῦ δὲν παρεδόθησαν οὔτε εἰς τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν καθηγητὴν κ. Ν. Παπαγιαννόπουλον, ρητῶς ἄλλως δηλώσαντα ὅτι καὶ παραδιδόμενα ταῦτα δὲν θὰ παρελάμβανεν, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Ἡ περὶ Θεοῦ διδασκαλία κατὰ Φίλωνα τὸν Ἰουδαῖον.*¹
Ἐν Ἀθήναις 1873.
- 2.— *Ἑβραϊκὴ Γραμματικὴ.* Ἐν Ἀθήναις 1887 (ἔκδ. λιθογραφικῆ).
- 3.— *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Παλ. Διαθήκην.* Ἐν Ἀθήναις 1892 (ἔκδ. λιθογραφικῆ).
- 4.— *Λόγοι:* α') Ἐναρκτήριος 1869 ἐν Ἀθήναις, β') εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν τριῶν Ἱερορχῶν (1875 καὶ 1886), γ') κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Πρωταεείας. Ἐν Ἀθήναις 1894.

1. Ἐναίσιμος διατριβὴ ἐπὶ διδασκαρίῳ.

ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν τῷ χωρίῳ Δουμενὰ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων κατὰ τὸ 1837 ἐκ πατρὸς Βασιλείου ἱερέως, μητρὸς δ' Ἑλένης.¹

Ὁ πατὴρ Βασιλείος ἐπιθυμῶν νὰ προικίσῃ τὸν υἱὸν διὰ μορφώσεως προοδοποιούσης εἰς τὸ στάδιον τοῦ κλήρου, ἀπέστειλεν αὐτὸν τῷ 1850 πρὸς τὸν ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου μονάζοντα συγγενῆ αὐτοῦ ἱερομόναχον Διονύσιον, ἄνδρα λόγιον καὶ εὐσεβῆ, παρ' ᾧ ὁ Προκόπιος ἐμαθῆτευσεν ἐπὶ πέντε ἔτη. Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν εἰς Ναύπλιον παρὰ τῷ ἐκεῖ θείῳ αὐτοῦ Ἀνδρέᾳ Δημοπούλῳ, ἵνα συμπληρώσῃ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐν τῷ γυμνασίῳ τῆς πόλεως ταύτης.

Εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἐγγραφεῖς τῇ 5ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1864 διήκουσεν ἐπὶ τετραετίαν περίπου τῶν διδασκομένων ἐν αὐτῇ τε καὶ τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ μαθημάτων καὶ κατὰ τὸ 1867, συστάσει τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κορινθίας Ἀμφιλογίου, ἀπεστάλη εἰς Μόσχαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ αὐτόθι Πνευματικῇ Ἀκαδημίᾳ.²

1. Ἡ χρονολογία αὕτη προκύπτει ἐκ τῆς ἐν τῷ γυμνασιακῷ ἀπολυτηρίῳ αὐτοῦ ἀναγεγραφομένης ἡλικίας ἐτῶν 27 τῷ 1864, ἐνῶ ἐν ταῖς γνωσταῖς περὶ αὐτοῦ βιογραφικαῖς σημειώσεσι φέρεται γεννηθεὶς τῷ 1839.

2. Ἡ χρηστότης τοῦ ἥθους τοῦ Προκοπίου καὶ ἡ περὶ τὰ μαθήματα ἐπιμέλεια ἐφέιλκυσαν, εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσόδου αὐτοῦ

Πτυχιούχος γενόμενος τῆς Ἀκαδημίας ἀνεχώρησεν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας καὶ ἐκεῖθεν εἰς Αἰδελβέργην τῆς Γερμανίας, ἐν αἷς παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν διατριψας περὶ θεολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς μελέτας.¹

Εἰς Ἀθήνας ἀνακάμψας καὶ κατασταθεὶς τὸ πρῶτον καθηγητῆς τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων ἐν τοῖς γυμνασίοις Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς, ἐγένετο εἶτα τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1880 ὑφηγητῆς τῆς ἱστορίας τῶν δογμάτων. Τῷ 1883 διωρίσθη πρῶτος γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐγένετο δὲ καὶ τῶν διδασκάντων τὰ ἱερὰ γράμματα τοὺς βασιλόπαιδας ἐν οἷς καὶ τὸν Βασιλέα Κωνσταντῖνον. Τῇ 11ῃ Δεκεμβρίου 1891 μετὰ πρότασιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς διωρίσθη ἐν αὐτῇ καθηγητῆς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος καὶ προσωρινῶς τῆς Πατρολογίας καὶ Ἀπολογητικῆς.

Τῇ 18ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1896 ἐκδημήσαντος πρὸς Κύριον τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν Γερμανοῦ τοῦ Καλλιγᾶ, ἐξελέγη πρὸς πλήρωσιν τοῦ χηρεύσαντος θρόνου, τῇ 11ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὁ Προκόπιος, πρὸς ὃν ἀπαλλαγέντα τῆς τακτικῆς καθηγεσίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπενειμήθη ἢ προσωνημία τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ.²

εἰς τὴν Ἀκαδημίαν, τὴν προσοχὴν τοῦ διευθυντοῦ αὐτῆς καὶ κατὰ σύστασιν αὐτοῦ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος Β' ἠδδόκησε νὰ καταριθμῆσιν αὐτὸν ἐν τοῖς ὑποτρόφοις αὐτοῦ καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶν σπουδῶν του. (Πρβλ. «Ἱερὸν Σύνδεσμον» 1896).

1. Πρβλ. τὸ ἔργον τοῦ βιογραφουμένου «Κριτικὴ Ἑρμηνεία τῆς Εὐαγγελικῆς ρήσεως, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» ἐν προλόγῳ σ. ε'.

2. Ὁ πρῶτασις τῆς Ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1896—97 Ἀναστ. Χρηστομᾶνος ἀναγράφει περὶ τούτου τὰ ἑξῆς: «ὁ καθηγητῆς τῆς

Τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, φέρον τὴν ὑπογραφὴν Κωνσταντίνου τοῦ Διαδόχου ὡς Ἀντιβασιλέως, ἐδημοσιεύθη τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1896, ἡ δ' εἰς ἐπίσκοπον προχίρσις αὐτοῦ ἐγένετο μετὰ τέσσαρας ἡμέρας (16 Ὀκτωβρίου) ἐν τῷ Ναῶ τῆς Μητροπόλεως. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ διετέλεσε μέχρι τοῦ 1901, ὅτε, Νοεμβρίου 3, καταλιπὼν αὐτήν, ἀπῆλθεν ὅπως ἐφησυχάσῃ εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι Μονὴν τῆς Φανερωμένης.¹

Νοσήσας ἐνταῦθα βαρέως ἐκ τυφοειδοῦς πυρετοῦ κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1902, μετηνέχθη πρὸς θεραπείαν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ὑπέκυψεν εἰς τὸ νόσημα τῇ 4^ῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους.²

Θεολογίας Προκόπιος Οἰκονομίδης ἐπαξίως τιμηθεὶς διὰ τῆς εἰς Μητροπολίτην τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πρόεδρον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀναρρήσεως, ἀπηλλάγη μὲν τῆς τακτικῆς αὐτοῦ καθηγεσίας, ἐτήρησε δὲ τὸν τίτλον τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ (Λόγος καὶ εὐθῆναι Ἀναστ. Χρηστομάνου σελ. 72).

1. Ἡ παραίτησις τοῦ Προκοπίου Οἰκονομίδου ἐκ τοῦ Μητροπολιτικοῦ Θρόνου Ἀθηνῶν αἰτίαν ἔσχε τὰς προκληθείσας ἐν Ἀθήναις ταραχὰς ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ Εὐαγγελίου εἰς τὸ κοινὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1901. Πρβλ. Ἱερὸν Σύνδεσμον ἔτος Ζ'—1901 σελ. 285 κξ, καὶ ἔτος Η'—1902 σελ. 160 κξξ. Ὡσαύτως πάντα τὰ ὄργανα τοῦ ἡμερησίου καὶ περιοδικοῦ τύποι, ἐν οἷς πολυτρόπως καὶ κατὰ τὰς κρατούσας παρ' ἐκάστῳ ἀντιλήψεις ἐξετέθησαν τὰ αἷτια τὰ προκαλέσαντα τὴν παραίτησιν τοῦ Προκοπίου, αὐτοῦ μηδέποτε συγκαταβάλλοντος εἰς μηδεμίαν δημοσίαν ἀνακοίνωσιν περὶ αὐτῶν.

2. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις παρισταμένης τῆς Βασιλικῆς οἰκογενείας καὶ πάντων τῶν ἐν τέλει. Εἰς δὲ τὸν νεκρὸν

Συγγράματα κτλ.

- 1.— Κριτική Ἑρμηνεία τῆς Εὐαγγελικῆς δόσεως «ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου». Ἐν Ἀθήναις 1878.¹
- 2.— Εἰσιτήριοι εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν δογμάτων. Ἐν Ἀθήναις 1881 καὶ 1892.
- 3.— Λόγοι: α') ἐπιτάφιος εἰς Κωνσταντῖνον Κοντογόνην (1878), β') ἐπικήδειος εἰς Δ. Πανταζῆν 1884, γ') ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (1897, 1898, 1899, 1900 καὶ 1901), δ') εἰς τὴν ἐορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν (1892).

ἀπενεμήθησαν τιμαὶ Μητροπολίτου ἐν ἐνεργείᾳ. Λόγος οὐδεὶς ἐξεφώνηθη, πλὴν συντόμου προσφωνήσεως, ἣν ὁ κοσμήτωρ τῆς Θεολ. Σχολῆς Ἰγνάτιος Μοσχάκης καταθέτων ἐπὶ τῆς σοροῦ τὸν στέφανον τῆς Σχολῆς ἀπήγγειλεν. (Ἴδε «Ἐμπρὸς» καὶ «Σκρίπτ» ἐν ᾧ ἡ προσφώνησις τοῦ Μοσχάκη). Ἐν δὲ τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ κατὰ τὴν περίοδον 1901—1902 πρυτανεύσαντος κ. Σ. Κ. Σακελλαροπούλου ἀπλῶς γίνεται μνεῖα τοῦ θανάτου τοῦ Προκοπίου. Πρβλ. Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξ. ἐν λ. σ. 790.

1. Ἡ πραγματεία αὕτη ἐξεδόθη καὶ ρωσιστί.

ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΜΟΣΧΑΚΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κοντοχωρίῳ τῆς νήσου Θήρας κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1847.¹

Τὴν στοιχειώδη παιδευσιν ἐδιδάχθη ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς νήσου, συνεπλήρωσε δὲ ταύτην ἐν τῇ Ἱερατικῇ Σχολῇ τῆς Σύρου ἀπὸ τοῦ 1861—1863.

Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1864 εἰσήχθη ὡς ὑπότροφος εἰς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλ. Σχολήν, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1867. Ἐγγραφεῖς δὲ τῇ 24 Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, ἐφοίτησεν εἰς αὐτὴν ἐπὶ τρία μόνον ἔτη, μεθ' ὃ ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν καὶ παρηκολούθησε μαθήματα θεολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις τῆς Λειψίας καὶ τῆς Ἀλλης. Ἐν δὲ τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς τελευταίας ἀνηγορεύθη τῷ 1872 διδάκτωρ τῆς Φιλοσοφίας.

Παραμείνας καὶ μετὰ τὴν εἰς διδάκτορα ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ἐπὶ δύο ἔτη ἐν Γερμανίᾳ, ἀνεχώρησε τῷ 1875 εἰς Παρισίους, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ τριετίαν περίπου, ἀσχολούμενος περὶ τὴν φιλοσοφίαν, τὴν ῥητορικὴν καὶ περὶ μελέτας ἀπολογητικὰς.

1. Αἱ σημειώσεις τοῦ παρόντος βιογραφήματος ἐλήφθησαν ἐξ αὐτογράφου βιογραφίας τοῦ τελευτήσαντος καθηγητοῦ, γραφεῖσιν μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ καὶ κατακεχωρισμένης ἐν τῷ μητρῷ τῶν καθηγητῶν, οὗ μνεῖα ἐγένετο ἐν ὑποσημειώσει τῶν προλεγομένων τοῦ παρόντος **Ἀπανθίσματος** (σελ. ε').

Εἰς Ἀθήνας ἐπανελθὼν διωρίσθη τῇ μὲν 31η Ἰανουαρίου 1878 ὑφηγητῆς τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ρητορικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, τῇ δὲ 1η Σεπτεμβρίου τοῦ 1878 καθηγητῆς τοῦ Διδασκαλείου Ἀθηνῶν. Ἐκ τῆς δευτέρας θέσεως ἀπελύθη τῇ 30ῃ Ἰουλίου τοῦ 1892, τῇ δὲ 12η Ἰουνίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους διωρίσθη αὖθις καθηγητῆς τῶν ἱερῶν μαθημάτων ἐν τῷ Βαρβακείῳ Λυκείῳ.

Τῇ 12η Ἰουνίου 1899, μετὰ πρότασιν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, διωρίσθη καθηγητῆς τῆς Ποιμαντικῆς καὶ Κατηχητικῆς διδάξας μέχρι τοῦ 1903 ὅτε, Φεβρουαρίου 5, ἀπεβίωσεν αἴφνης.¹

Ὁ Ἰγνάτιος Μοσχάκης ἐγένετο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦ θείου λόγου κῆρυξ δόκιμος ἐπιτελέσας τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καθῆκον τακτικῶς μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς ἐν τε τοῖς

1. Τὸν προσήκοντα ἐπικήδειον λόγον εἶπεν ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας κ. Ι. Μεσολωρᾶς ἐντολῇ τῆς Θεολ. Σχολῆς, πλὴν δὲ τούτου ἐκ μέρους τῶν «Πατρίων» ὁ κ. Ι. Δαμβέργης, ἐπιταφίους δὲ ὁ Τ. Ἀργυρόπουλος ὡς πρόεδρος τοῦ «Παρνασσού» καὶ οἱ κ. κ. Δαργέντης καὶ Μαρκεζίνης ἐκ μέρους τῆς γενετικῆς τοῦ ἀποβιώσαντος νήσου Θήρας. Ὁ δὲ κ. Ν. Καζάξης Πρύτανης τοῦ πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1902—3 ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεῖν τοῦ θανάτου τοῦ Μοσχάκη ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ: «Ἐπίσης ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ ἐστερέθη ἑνὸς τῶν καθηγητῶν αὐτῆς, τοῦ Ἰγνατίου Μοσχάκη, διδάξαντος ἐπὶ τινὰ καιρὸν τὴν πρακτικὴν Θεολογίαν καὶ ἰδίᾳ τὴν Κατηχητικὴν καὶ Ποιμαντικὴν διαπρέψαντος δ' ὡς ἐκκλησιαστικοῦ ρήτορος. Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ εὐγλώττου καθηγητοῦ ἀπώλεσεν εὐδόκιμον αὐτῆς μέλος». (Τὰ κατὰ τὴν πρυτανείαν Ν. Καζάξη 1902—3. Ἀθῆναι 1904 σελ. 39). Περβλ. Παρράτ. Ἐγκυκλ. Λεξ. ἐν λ. σ. 641.

ναοῖς τοῦ Ὑψίστου καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσοῦ», οὐτινος καὶ τῶν ἀντιπροέδρων ὑπῆρξεν καὶ ἔφορος τῆς ἐν αὐτῷ λειτουργούσης σχολῆς τῶν ἀπόρων παιδῶν.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— Ὁ Πλάτων καὶ οἱ θεοὶ τῆς πόλεως.¹ Ἐν Λειψία 1872.
- 2.— Μελέται κατὰ τοῦ Ὑλισμοῦ 1874. Ἐν Λειψία (κατὰ μετὰφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).
- 3.— Μελέται περὶ τῶν χριστιανῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' καὶ γ' αἰῶνος. Ἐν Παρισίοις 1876.
- 4.— Περὶ τῆς Ρητορείας τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἐν Ἀθήναις 1877.²
- 5.— Μελέται καὶ λόγοι ἐκκλησιαστικοὶ (τρεῖς συλλογαὶ 1883, 1888 καὶ 1890). Ἐν Ἀθήναις.
- 6.— Φιλοσοφία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀθήναις 1883 (κατὰ μετὰφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).
- 7.— Θερησκευτικαὶ ὁμιλίαι (δύο συλλογαὶ) 1892 καὶ 1893. Ἐν Ἀθήναις.
- 8.— Ὁ χριστιανικὸς οἶκος. Ἐν Ἀθήναις 1891.
- 9.— Ὁ Δεκάλογος. Ἐν Ἀθήναις 1900.
- 10.— Ἀρθρα διάφορα ἐν ἐφημερίοις καὶ περιοδικοῖς, ἐν τῷ ἐγκυκλοπαιδικῷ λεξικῷ Μπάρσι καὶ Χίρσι ὡς καὶ ἐν τῇ Encyclopédie des Sciences religieuses τοῦ Lichtenberger.

1. Ἐναίσιμος διατριβὴ ἐπὶ διδασκαλίᾳ.

2. Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ.

- 11.— *Θρησκευτικά διδακτικά βιβλία (πλήρης σειρά πρὸς χρῆσιν τῆς στοιχειώδους καὶ μέσης Ἐκπαιδύσεως).*
- 12.— «*Θρησκευτικὴ Φωνή*» περιοδ. σύγγραμμα (1889—1892), ἐν συνεργασίᾳ τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Διομ. Κυριακοῦ.
- 13.— *Λόγοι εἰς τοὺς τρεῖς Ἱεράρχας (1900, 1901).*

Β΄

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΡΑΛΛΗΣ

Ἐκ πατρὸς Ἀλεξάνδρου Ράλλη,¹ τοῦ ἐπιφανοῦς ἐν Φαναριῷ οἴκου, ὁ Γεώργιος Ράλλης ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῇ 8η Ἀπριλίου 1804,² ὅπου τὴν τε στοιχειώδη καὶ ἐγκύκλιον παιδείου ἐλάβεν.

Ὁ ἐπισυμβὰς ἐν μηνὶ Ἀπριλίῳ τοῦ 1821 μαρτυρικός τοῦ πατρὸς θάνατος ἠνάγκασε τὸν Γεώργιον Ράλλη ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Βασιλίδος τῶν πόλεων, τὸ μὲν ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν κατὰ κεφαλῆς αὐτοῦ κρεμασμένων κινδύνων, τὸ δὲ ὅπως συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Εὐρώπῃ.

Καὶ πρῶτον μὲν μετέβη εἰς Βιέννην τῷ 1822, ἐκεῖθεν δὲ μετὰ διαμονὴν ἐνὸς ἔτους, κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1823, εἰς Παρισίους, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του ἐν τῷ Λυκείῳ Ἑρρίκου τοῦ Δ'. Ἐγγραφεῖς δὲ μετὰ ταῦτα εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων ἀνηγο-

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Ράλλης διατελέσας εἰς διαφόρους ὑπηρεσίας τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἰδίᾳ δ' ὡς ἐπιτετραμμένος αὐτῆς παρὰ τῇ Γαλλικῇ Δημοκρατίᾳ κατὰ τὰ ἔτη 1800—1802, ὑπέστη τὸν μαρτυρικὸν δι' ἀγχόνης θάνατον κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1821 ἐν Κωνσταντινουπόλει.

2. Ἡ χρονολογία αὕτη φέρεται ἐν τῇ Νεοελληνικῇ Φιλολογίᾳ Α. Παπαδοπούλου σελ. 325.—Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ 1868 σελ. 371 ἀναγράφεται ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ Γ. Ράλλη τὸ 1805, ἐν δὲ τῷ Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ καὶ τῇ Ποικίλῃ Στοᾷ τὸ 1806.

ρεύθη, λήγοντος τοῦ 1827 ἢ κατ' ἄλλους τῷ 1828, προ-
λύτης τῆς Νομικῆς.

Ἄμα τῇ τοῦ πτυχίου τοῦ προλύτου προσκτῆσει διω-
ρίσθη μὲν καθηγητῆς τῆς ρητορικῆς ἐν τῷ γυμνασίῳ
τῆς γαλλικῆς πόλεως Μαομάνδης (Marmande),¹ ὁμῶς
δ' ἀγόμενος ὑπὸ τῆς σφοδρᾶς ἐπιθυμίας νὰ ὑπηρετήσῃ τῇ
ἀναγεννηθείσῃ Ἑλλάδι, καταλιπὼν τὴν ἣν κατεῖχεν ἐν
Γαλλίᾳ θέσιν, κατήλθεν εἰς Ναύπλιον, ἔδραν προσωρινῆν
τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἐτέθη εἰς τὰς διαταγὰς
αὐτῆς. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν διωρίσθη γραμματεὺς τοῦ ἐν
Ἄργει ἀνεκκλήτου δικαστηρίου, βραδύτερον δέ, παραιτη-
θέντος τοῦ Χ. Κλωνάρι, δημόσιος συνήγορος παρὰ τῷ
αὐτῷ δικαστηρίῳ καὶ εἶτα παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ ἐν Ναυπλίῳ.

Τῆς Βασιλείας ἐν Ἑλλάδι καταστάσης, ὁ Γ. Ράλλης
διωρίσθη εἰσαγγελεὺς παρὰ τῷ ἐν Θήβαις ἐγκληματικῷ
δικαστηρίῳ, τῷ δὲ 1835 τοιοῦτος παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις
ἐφέταις, ἀνατεθέντων αὐτῷ συγχρόνως καὶ τῶν καθηκόντων
τοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῷ ἐλεγκτικῷ
Συνεδρίῳ.

Ὅτε δὲ τῷ 1837 συνέστη τὸ Πανεπιστήμιον, ὁ Γ.
Ράλλης διωρίσθη ἐν αὐτῷ ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς Νομι-
κῆς Σχολῆς, τῆς καὶ δικαστικῆς τότε κληθείσης, καὶ προῶ-

1. Ὁ Γ. Ράλλης, καίπερ εἰδικῶς σπουδάσας τὰ νομικά, οὐχ
ἤττον διέτριψε καὶ περὶ φιλολογικὰς μελέτας, τῶν ὁποίων προτιὸν
ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις μερῶν τινῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ λογογρά-
φων μετὰ γραμματικῶν καὶ φιλολογικῶν σημειώσεων πρὸς χρῆσιν
τῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν Λυκείων. (Πρβλ. Νεοελληνικῆς Φιλο-
λογίας Ἄνδρ. Παπαδοπούλου σελ. 325).

τος Σχολάρχης αὐτῆς, τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προήγετο καὶ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν.

Κατὰ τὸ δευτέρον Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ὁ Γ. Ράλλης ἐξελέγη Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, διήρκεσε δ' ἡ πρυτανεία αὐτοῦ μέχρι τῆς 20ῆς Σεπτεμβρίου 1841, ἦτοι ἐπὶ τρία συναπτά ἔτη.¹ Αὐθις δ' ἐξελέγη τοιοῦτος κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1868—1869,² ἐξάκις δὲ κοσμητὼρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Εἰς τακτικὸν καθηγητὴν προήχθη τῇ 16ῃ Ἰανουαρίου 1846, αὐθις δ' ἐγένετο ἐπίτιμος τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1850 καὶ πάλιν τακτικὸς τῇ 9ῃ Μαΐου 1860 καὶ τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς πρώτης πρυτανείας τοῦ Γ. Ράλλη ἐρρίφθη εἰς τὴν δημοσιότητα καὶ ἡ πρώτη σκέψις ἰδρύσεως ἰδίου τῷ Πανε-

1. Ἀκριβῶς εἰπεῖν ἐξελέγησαν δύο ὑποψήφιοι Πρυτάνεις, ὁ πρῶτος γενόμενος Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Κωνστ. Σχινᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Ράλλης. Ἄλλ' ὁ Κωνσταντ. Σχινᾶς, προτοῦ διαβιβασθῶσι τὰ πρακτικὰ τῆς ἐκλογῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ἐδήλωσεν ὅτι παραιτεῖται τῆς ὑποψηφιότητος δι' ἀσθένειαν σωματικὴν, ὁ δὲ Σύλλογος τῶν Καθηγητῶν, συνελθὼν τῇ 17ῃ Μαρτίου 1838, διὰ ψήφον 14 κατὰ 12 ἐκρινε ληξάν τὸ ἐκλογικὸν αὐτοῦ δικαίωμα καὶ μετὰ τὴν ὑποβληθεῖσαν παραίτησιν τοῦ ἐτέρου τῶν ἐκλεγέντων, καὶ οὕτω τὸ Ὑπουργεῖον δώρισε τότε τὸν δευτέρον πλειοψηφίσαντα Γ. Ράλλην. (Νόμοι Ἐθν. Πανεπιστημ. ἐπιμελείας Α. Βαμπᾶ Ἀθ. 1885 σ. 68).

2. Κατὰ τὴν πρυτανικὴν ταύτην περίοδον ἀπεφασίσθη ἡ ἀνεγερσις ἀνδριάντων εἰς τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον καὶ εἰς τὸν Ρήγαν Φεραῖον, συντελεσθεῖσα μετὰ τρία ἔτη ἐπὶ τῆς Πρυτανείας Κ. Βουσάκη (ἴδε λογοδοσίαν Γ. Ράλλη σελ. 21 καὶ 27).

πιστημίῳ κτιρίου. Παρεθάρρυνε δὲ τὸν Γ. Ράλλην εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἡ θεορμὴ ὑποδοχῆ, ἣς παρὰ τοῖς ἀπανταχοῦ Ἑλλησι καὶ Φιλέλλησιν ἔτυγεν ἡ κατὰ τὴν 1ῃν Δεκεμβρίου 1838 γενομένη ἐπίκλησις πρὸς συλλογὴν βιβλίων χάριν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ὀργάνων τῆς φυσικῆς ἐπιστήμης¹.

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς δευτέρας ἐκκλήσεως ἐπηκολούθησαν ῥαγδαίωτερα τῶν τῆς πρώτης· διότι τῇ μὲν 26ῃ Ἰανουαρίου 1839 ἐγένετο ἡ πρώτη μετὰ πρόσκλησιν τοῦ πρυτάνεως καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ σύσκεψις «πολλῶν τῶν ἐν τέλει καὶ ἄλλων πολιτῶν καὶ ξένων» ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Κ. Δοσίου², ἐξελέγη αὐθημερὸν *ἡ ἐπὶ τῶν συνδρομῶν πρὸς ἀνάγερσιν Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου Ἐπιτροπῆ*³ ἐγκριθεῖσα καὶ διὰ Β. Δ. τῆς 23ης Φεβρουαρίου 1839, τῇ 25ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐξεδόθη ἡ προκήρυξις αὐτῆς πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ Ἑλληνας καὶ Φιλέλληνας, κατὰ τὴν 2ῃν Ἰουλίου τοῦ 1839 κατετέθη πανηγυρικῶς ὁ θεμέλιος λίθος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου

1. Ἡ ἐπίκλησις αὕτη, συντεταγμένη εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν μόλις δημοσιευθεῖσα ἐξέκαυσε τὸν ξηλὸν καὶ ἐκίνησε τὴν ἄμυλλαν τῶν πολλῶν, ἐπιγράφεται δὲ «ἡ τοῦ Ἔθνους Ἀκαδημία πρὸς τοὺς Ἑλληνας καὶ Φιλέλληνας» καὶ δημοσιεύεται ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀθηναῖ» τῆς 14ης Ἰανουαρίου 1839, ἐξ ἧς ἀνεδημοσίευσεν αὐτὴν ἐν τῷ «Χρονικῷ τῆς πρώτης πεντηκονταετηρίδος κτλ.» ὁ Ι. Πανταζίδης σ. 288—291.

2. «Χρονικὸν τῆς πρώτης πεντηκονταετηρίδος κτλ.» σελ. 292, ἔνθα ὁ λόγος τοῦ Γ. Ράλλη περὶ τοῦ σοποῦ τῆς συνελεύσεως.

3. Αὐτόθι σελ. 296, ἔνθα ἡ προκήρυξις τῆς Ἐπιτροπείας κτλ.

ἐκπονηθέντος ὑπὸ τοῦ Δανοῦ ἀρχιτέκτονος Χριστιανοῦ Χάνσεν ¹, μετὰ δύο δ' ἔτη ἐγίνετο ἐν τῇ ἀνεγερθείσῃ πρώτῃ πτέρυγι αὐτοῦ ἡ ἔναρξις τῶν μαθημάτων τῆς χειμερινῆς ἑξαμηνίας τοῦ 1841—42 ².

Κατ' Αὐγούστον τοῦ 1841 ἐπὶ Κυβερνήσεως Γ. Κουντουριώτου ἐκλήθη ὁ Γ. Ράλλης ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας (Ἐπιγραφείου) τῆς Ἐπικρατείας, προσωρινῶς δ' ἀνετέθη αὐτῷ καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ Ἐπιγραφείου τῶν Οἰκονομικῶν κατὰ τὴν κρίσιμον περίοδον τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1843.

Ἐπελθούσης τῆς μεταπολιτεύσεως τοῦ 1843 ὁ Γ. Ράλλης ἀπεμακρύνθη πασῶν τῶν πολιτικῶν αὐτοῦ θέσεων περιορισθεὶς εἰς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔδραν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου.

Τῷ 1848 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῇ 25ῃ Ἰουνίου ἐκλήθη τὸ δεύτερον νὰ συμμετάσχη τῆς ὑπὸ τὸν Γ. Κουντουριώτην Κυβερνήσεως ὡς ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, διηύθυνε δ' ἐπὶ βραχὺ καὶ τὸ ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Ἐπιγραφεῖον μέχρι τοῦ Ἀπριλίου 1849, ὅτε διωρίσθη Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1857 προσεκλήθη τὸ τρίτον εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἐπιγραφείου τῆς Δικαιοσύνης εἰς δὲ τὰς μετὰ διετίαν (1859) ἐνεργηθείσας βουλευτικὰς ἐκλογὰς ἐξελέγη βουλευτὴς Ἀττικῆς. Ἐκ τῆς διεύθυνσεως τοῦ

1. «Χρονικὸν τῆς πρώτης πενηκονταετηρίδος κλπ.» σ. 16—28, ἔνθα καὶ ἡ προσφώνησις τοῦ Πρωτάνεως πρὸς τὸν Βασιλέα.

2. Λόγος Ν. Κωστή ἑσλ. 1—2.

Ἐπιχειρήματα ἀπεχώρησε, γενομένης δεκτικῆς τῆς παρατηρήσεως αὐτοῦ τῇ 10ῃ Μαρτίου 1860.¹

Ἀπεβίωσε τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1883 ἐν Γαστάιν τῆς Αὐστρίας,² ἢ σορὸς δ' αὐτοῦ μετακομισθεῖσα ἐκηδεύθη με-

1. Κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους τῆς ὑπουργίας τοῦ Γεωργίου Ράλλη ἐνομοθετήθησαν καὶ εἰς ἐφαρμογὴν ἐτέθησαν πλείστου λόγου ἄξια νομοθετήματα, οἷα ὁ τελωνειακὸς ὀργανισμὸς τοῦ Κράτους, ἡ κατάργησις τοῦ καταθλιπτικωτάτου φόρου ἐπὶ τῶν ἐντὸς τοῦ Κράτους μεταφερομένων ἐμπορευμάτων, ὁ ὀργανισμὸς τῶν δασονομιῶν, ὁ ὀργανισμὸς τῆς ἀναγκρτικῆς ἐξουσίας τῶν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ Κράτει Προξένων, ἡ ὀριστικὴ ρύθμισις τῆς περιφερείας τῶν εἰρηνοδικεῖων, ὁ ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον διοργανισμὸς τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἐνόρκων καὶ τὴν ἐκδίκασιν τῶν κατὰ ἐκλογικῶν καταλόγων παραπόνων, ἡ τακτικὴ μισθοδοσία τῶν εἰρηνοδικῶν, μέτρον, δι' οὗ ἀτηλλάγησαν οἱ πολῖται τῆς πρότερον ὑφισταμένης βαρυτάτης παρὰ τοῖς εἰρηνοδικεῖσι δαπάνης καὶ οἱ νόμοι οἱ ρυθμίζοντες τὴν εἰς τὰ πολιτικὰ δικαιώματα ἀποκατάστασιν τῶν ποινικῶς καταδικασθέντων, τὴν ἐκδίκασιν τῶν ἐξυβρίσεων καὶ τῶν πλημμελημάτων τοῦ τύπου, τὴν αὔξησιν τῆς μισθοδοσίας τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων, ἐπεκταθεῖσαν τῇ ἐπιμονῇ αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν ὑπαλληλίαν καὶ τὴν καθιέρωσιν τοῦ δικαιώματος τῆς συντάξεως τῶν χηρῶν καὶ ὀρφανῶν τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων. Εἰς τὸν Γ. Ράλλην ὡς μέλος τῆς οἰκείας ἐπιτροπείας ὀφείλεται ὡσαύτως καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ περὶ συντάξεως τῶν πολιτικῶν ὑπαλλήλων νομοσχεδίου κλπ.

2. Ἐν τῷ «Χρονικῷ» τοῦ Πανταζίδου ἀναγράφεται ὅτι ὁ Γ. Ράλης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Αὐγούστου, ἐνῶ τὸ ἀκριβές εἶναι ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθε τὴν 27ῃν πρὸς τὴν 28ῃν Ἰουλίου 1883 ἐν Γαστάιν τῆς Αὐστρίας, ὅπου εἶχε μεταβῆ πρὸς θεραπείαν τῆς πασχούσης ὑγείας του (ἴδε ἐφημ. «Ἔρως» τῆς 29 Ἰουλίου 1883).

γαλοπρεπῶς ἐν Ἀθήναις τῇ 11ῃ Αὐγούστου 1883.¹

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— Τὸ δικαίον τῶν Ἑθνῶν ἢ ἀρχὴ τοῦ φυσικοῦ Νόμου κτλ. παρὰ Ε. Βατιέλ, μετάφρασις ὑπὸ Γ. Ράλλη τόμ. 2. Ναύπλιον 1831.
- 2.— Παράφρασις εἰσηγήσεων τοῦ Θεοφίλου μετὰ ποικίλων σημειώσεων. Ἀθῆναι 1836.
- 3.— Ἐγχειρίδιον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ὑπὸ Φερδ. Μακκελδέυ (ἐν συνεργασίᾳ Μ. Ρενιέρη) Ἀθῆναι 1838 τόμ. 2 (ἔκδ. β' 1872 τόμ. 1).

Ἡ σορὸς δ' αὐτοῦ μετεκομίσθη εἰς Ἀθήνας τῇ 10ῃ Αὐγούστου καὶ κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην τῇ 11ῃ τοῦ αὐτοῦ ἐπικήδειον μὲν ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς κ. Ν. Καζάκης (ἐφημερ. «Ὁρα» ὡς ἄνω) ἐπιτάφιον δὲ ὁ Σ. Δραγάτης καὶ ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν ὁ κ. Βενέτης.

1. Ὁ κατὰ τὸ 1882—83 Πρύτανης Π. Γ. Κυριακὸς ἐν τοῖς ἐξῆς ποιεῖται μνηεῖαν τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Ράλλη: «... λυπηρὰ ὑπῆρξεν ἡ ἀπώλεια τριῶν ἀρχαίων γεραρῶν καθηγητῶν τῶν κ. κ. Διονυσίου Αἰγινήτου, Γεωργίου Πρινάρη καὶ Γεωργίου Α. Ράλλη... ὁ δὲ Γεώργιος Α. Ράλλης διορισθεὶς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου τῇ 14ῃ Ἀπριλίου 1837 καθηγητὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὑπῆρξεν εἰς τῶν ἰδρυτῶν κατὰ τὴν σύστασιν τῆς Νομικῆς Σχολῆς ὡς καθηγητὴς τοῦ Ἐμπ. Δικαίου, διδάξας ἀόκνως καὶ ἀνελλιπῶς δύο ὁλοκλήρους γενεάς». (Τὰ κατὰ τὴν 44ῃν Πρυτανεῖαν τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου ὑπὸ Παναγ. Γ. Κυριακοῦ πρυτάνεως 1884. Ἐν Ἀθήναις). Πρβλ. Ἄνδρ. Παπαδοπούλου Βρετοῦ Νεοελλ. Φιλολογίαν σελ. 325, Ἑθνικὸν Ἡμερολόγιον Μ. Βρετοῦ 1868 σελ. 371, Ἰω. Ἀρσένη Ποικίλην Στοάν 1884 καὶ Ἐγχυλοποιδ. λεξικὸν τ. 6 ἐν λ. σελ. 28).

- 4.—'Ελληνικοὶ κώδικες (ἐν συνεργασίᾳ Μ. Ποιτῆ) τομ. 1—2 1844.
- 5.—'Ελληνικοὶ κώδικες (τὸ αὐτὸ πρὸς τὸ προηγούμενον συμπληρωμένον) τ. 1—4. Ἀθήναι 1875.
- 6.—'Ἐκθεσις αἰτιολογικῆ τοῦ περὶ πτωχεύσεως νομοσχεδίου. Ἀθήναι 1878.
- 7.—'Ερμηνεία ἐπὶ τοῦ νεωτέρου περὶ πτωχεύσεων νόμου 1879. Ἀθήναι.
- 8.—'Ερμηνεία τοῦ 'Ελληνικοῦ Ἐμπορικοῦ δικαίου (ἐκδοσις α' 1848 τόμ. 1—3 ἐν Ἀθήναις, ἔκδ. β' 1863—80 τόμ. 1—3 αὐτόθι καὶ ἔκδ. γ' 1883 τόμ. 1 αὐτόθι).
- 9.—Περὶ τῶν ναυτικῶν νόμων τῶν Ροδίων 1868¹ Ἀθήναι.
- 10.—'Ἐκθεσις περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Τουρίνω συγκροτηθὲν Β. Διεθνὲς Νομικὸν Συνέδριον 1880 Ἀθήναι.
- 11.—Σύνταγμα Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (ἐν συνεργασίᾳ Μ. Ποιτῆ) τόμ. 1—6. Ἀθήναι 1852—1859.

1. Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς δευτέρας προτανείας.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΟΥΤΣΟΣ

Πατὸς μὲν Ἀλεξάνδρου¹, μητρὸς δ' Εὐφροσύνης τὸ γένος Ι. Καλλιμάχη² ὁ Ἰωάννης Σούτσος ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1804, δισέγγonos τοῦ Κωνσταντίνου Σούτσου, τοῦ ἕξ Ἡλείρου γενάρχου τῆς πολυμελοῦς ταύτης οἰκογενείας, ἀκμάσαντος κατὰ τὸ 1711—1736.

Τὴν ἐγκύκλιον καθόλου παιδείου ἐδιδάχθη ἐν τοῖς σχολείοις τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Βουκουρεστίου ὑπὸ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν χρόνων ἐκείνων διδασκάλους.

Τοῦ πατρὸς ἀποβιώσαντος κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1821, ὁ μὲν πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς παρέμεινεν ἐν Βλαχίᾳ καταλαβὼν σὺν τῷ χρόνῳ ὑψίστα κυβερνητικὰ ἀξιώματα, καὶ μάλιστα ἀνθηγεμονεύσας ἐπὶ βραχὺ κατὰ τὴν μεσοβασιλείαν τοῦ 1848, ὁ δὲ νεώτερος Ἰωάννης Σούτσος τὸ μὲν πρῶτον ἀπεσύρθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰς Κρονστάτην τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπου παρέμεινε μελετῶν κατ' ἰδίαν ἐπὶ τινα χρόνον, εἶτα δὲ κατὰ τὸ 1829 ἀπῆλθεν εἰς Γενεύην τῆς Ἑλβετίας, ἵνα ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν. Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως ταύτης ἐδί-

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος ἐχηρμάτισε Μέγας Διερχμηνεὺς τῆς Υ. Πύλης καὶ Ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας ἀπαξ δὲ καὶ τῆς Μολδοβλαχίας.

2. Καὶ ὁ Καλλιμάχης ἐγένετο τῶν ἡγεμονουσάντων ἐν Μολδαυίᾳ.

δασκε τότε ὁ πολὺς Ἴταλὸς τὴν καταγωγὴν καθηγητῆς Ρόσση. Τῶν ὁμίλητῶν τούτου γενόμενος ὁ Σουῦτσος καὶ ἐπὶ τριετίαν μυηθεὶς βαθέως εἰς τὰ τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης διδάγματα, ἀνεχώρησεν ἀκολούθως εἰς Παρισίους, ὅπως συμπληρώσῃ τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ γνώσεις καὶ καταρτίσῃ ἑαυτὸν ἐπὶ τὸ τελειότερον ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας¹.

Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη πάρεδρος ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας, τοιοῦτος δ' ὢν ἅμα τῇ συστάσει τοῦ Πανεπιστημίου κατέστη καὶ ἐν αὐτῷ ἐπίτιμος καθηγητῆς «διὰ τὸν κλάδον τῆς δημοσίου οἰκονομίας»².

Τῇ 9ῃ Νοεμβρίου 1842 ἐγένετο τακτικὸς καθηγητῆς, διορισθεὶς δὲ τῷ 1859 διευθυντῆς τοῦ γραφείου τῆς δημοσίας οἰκονομίας ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐγένετο αὖθις ἐπίτιμος καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 11ῃ Φεβρουαρίου 1860, καὶ πάλιν τῇ 10ῃ Σεπτεμβρίου 1862 τακτικὸς. Ἡ κατάστασις αὐτοῦ μετεβλήθη ἐκ νέου τῷ 1864, ὅτε διωρίσθη σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας, μετὰ τῆς 19ῃ Ἰουνίου 1867 γενόμενος τακτικὸς καθηγητῆς διετέλεσε τοιοῦτος μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ.

1. Ἐν Παρισίοις σπουδάζων ὁ Ι. Σουῦτσος συνεδέθη διὰ κηδευσίας πρὸς τὸν ὁμόνυμον ἡγεμονικὸν οἶκον τοῦ Μιχαὴλ Σούτσου (τοῦ ἐπικαλουμένου Μιγάλβονδα) πρεσβευτοῦ ἐν Παρισίοις, λαβὼν εἰς γάμον τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἑλένην.

2. Ἐν τῷ Β. Διατάγματι περὶ συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου (πρὸς Νόμους τοῦ Πανεπιστημίου ἐπιμελεία Α. Βαμπᾶ 1885) ὁ Σουῦτσος ἀναγράφεται ὡς ἔκτακτος καθηγητῆς, ἐν ᾧ ἐν τῷ «Χρονικῷ» τοῦ Παναζίδου ὡς ἐπίτιμος.

Πρύτανις ἐχορημάτισε κατὰ τὸ 1847—1848, τρεῖς δὲ κοσμητῶρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1887, ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τῆς πεντηχοστῆς ἐπετείου ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ, ἐωρτάσθη αὕτη ἐπισημῶς ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐπὶ πρυτάνεως Γ. Καραμήτσα, ὅστις μετὰ τὴν προσφώνησιν, ἦν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἐορτάζοντα, ἐνεχείρισεν αὐτῷ ἕξ ὀνόματος τῆς Συγκλήτου ἐνεπίγραφον λεύκωμα εἰς ἀνάμνησιν τοῦ εὐτυχοῦς γεγονότος.¹

Μετὰ τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ πανηγυρισμοῦ τῆς ἐπετείου

1. Τὰ κατὰ τὸ μοναδικὸν τοῦτο ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Πανεπιστημίου γεγονὸς ἐκτίθησιν ἐν τοῖς ἑξῆς ὁ Πρύτανις ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ. «Τῇ 14ῃ Ἀπριλίου ἡ Νομικὴ Σχολὴ ἐώρτασε τὴν πεντηχοστὴν ἀμφετηρίδα τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀρχαιότερου αὐτῆς καθηγητοῦ τοῦ κ. Ι. Σούτσου· ὀλόκληρον δὲ τὸ Πανεπιστήμιον ἔχαυρε συνορτάζον πρῶτον ἡδη τοιαύτην ἐορτὴν τοῦ μόνου ἐπιζῶντος ἐκ τῶν πρῶτων αὐτοῦ καθηγητῶν. Μετὰ τῆς συγκλήτου συνεχάρην τῷ σεβαστῷ συναδέλφῳ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ· ὁ δὲ κοσμητῶρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς συμπαρισταμένον καὶ πάντων τῶν καθηγητῶν αὐτῆς προσεφώνησε τὸν ἐορτάζοντα. Ὡσαύτως προσεφώνησεν αὐτὸν καὶ ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν παρισταμένων φοιτητῶν τῆς Νομικῆς». Εἰς τὸν ἐορτάζοντα καθηγητὴν ἐνεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Πρυτάνεως λεύκωμα ἀναμνηστικὸν ἐμπεριέχον περιγραμμὴν ἐφ' ἧς ἦσαν γεγραμμένα τάδε :

ΙΩΑΝΝΗ ΣΟΥΤΣΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤῆ ΤΗΣ ΤΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΣΧΟΛΗΣ

Αἰσίως τὴν πεντηχονταετηρίδα τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας τελούντι ὁ πρύτανις καὶ ἡ σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου συγχαίρει ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ ταύτῃ καὶ μετὰ πάσης τῆς τῶν διδασκόντων χορείας εὔχεται ὅπως ἐπὶ πολὺν καὶ τοῦ λοιποῦ χρόνον τὴν σοφίην καὶ καρ-

ταύτης ὁ Ἰωάννης Σουῦτσος ἔτελεύτα τὸν βίον ἐν Ἀθήναις
τῇ 16ῃ Μαρτίου 1890¹.

ποφόρον αὐτοῦ διδασκαλίαν διατελῆ παρέχων τῇ σπουδαζούσῃ νεο-
λαίᾳ αἰδίου εὐγνωμοσύνης καὶ ἀγάτης ἀπολαύων.

Ο ΠΡΥΤΑΝΙΣ
Γ. ΚΑΡΑΜΗΤΣΑΣ

ΟΙ ΣΥΓΚΑΝΤΙΚΟΙ
Κ. Π. ΔΗΛΗΓΙΑΝΝΗΣ, ΖΗΚΟΣ ΡΩΣΗΣ
Κ. Ν. ΚΩΣΤΗΣ, ΧΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Θ. ΑΡΕΤΑΙΟΣ, Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ
Σ. ΣΥΡΕΪΤ

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ
Ν. ΓΟΥΝΑΡΑΚΗΣ

Παρά τάνωτέρω ἐπισήμως ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ πρυτανικῇ
λογοδοσίᾳ τοῦ Γ. Καραμήτσα, ἐκ τῶν ἐν τῷ καθ' ἡμέραν τύπῳ
δεδημοσιευμένων προκύπτει ὅτι ἡ ἑορτὴ τῆς πεντηκονταετηρίδος
τοῦ Ἰωάννου Σούτσου ἐγένετο τῇ 26ῃ Ἀπριλίου 1887 (πρβλ.
«Ἐφημερίδα» Κορομηλᾶ 27^{ης} Ἀπριλίου 1887). Ἀκριβῶς εἰπεῖν
ἡ πεντηκοστὴ ἐπέτειος τοῦ διορισμοῦ τοῦ Σούτσου συνέπιπτε
τῇ 22^ῃ Ἀπριλίου 1887· διότι τὴν ἡμερομηνίαν ταύτην τοῦ 1837
φέρει τὸ Β. Διάταγμα τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τοῦ
διορισμοῦ τῶν πρώτων αὐτοῦ καθηγητῶν, ἐνῶ τῇ 14ῃ Ἀπριλίου
ἐδημοσιεύθη τὸ Β. Δ. περὶ προσωρινοῦ κανονισμοῦ τοῦ ἐν Ἀθήναις
συσταθησομένου Πανεπιστημίου. — Ὅμως δ' ἐπεκράτησε νὰ μὴ γίνη-
ται διάκρισις τῶν δύο τούτων ἡμερομηνιῶν ἀπ' ἀλλήλων καὶ νὰ
θεωρῆται γενικῶς ἡ 14^η Ἀπριλίου ὡς ἡμέρα καὶ τῆς συστάσεως τοῦ
Πανεπιστημίου καὶ τοῦ διορισμοῦ τῶν καθηγητῶν ἐν αὐτῷ (πρβλ.
«Χρονικόν» κλ. σ. 4). Αὐτόθι σ. 273 καὶ 280, ἀκριβέστερον ἐκτί-
θενται καὶ τὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος ταύτης καθ'
ἣν, πλὴν τοῦ μνημονευθέντος λευκώματος τῆς Συγκλήτου, ἡ μὲν
Νομικὴ Σχολὴ προσήνεγκε τῷ ἑορτάζοντι μαρμαρίνην αὐτοῦ προ-
τομὴν ποιηθείσαν ὑπὸ τοῦ γλύπτου Γ. Βρούτου, οἱ δὲ φοιτηταὶ
πίνακα παριστῶντα τὸ Πανεπιστήμιον ἐν ὕδρογραφίᾳ.

1. Ὁ κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1889—1890 Πρύτανις Μιχ.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Σχέδιον Πολιτικοῦ συντάγματος. Ἀθῆναι 1843.*
- 2.— *Πραγματεία περὶ παραγωγῆς καὶ διανομῆς τοῦ πλούτου. Ἀθῆναι 1851.*
- 3.— *Περὶ Πολιτείας Ἀθηναίων (λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὀθωνος κατὰ τὴν 20ῶν Μαΐου 1858 ἐπέτειον τῶν γενεθλίων τοῦ Μ. Βασιλέως καὶ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου. Ἀθῆναι 1858.*
- 4.— *Τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα. Ἀθῆναι 1859.*
- 5.— *Δοκίμιον περὶ οἰκονομικῶν μεταρροθυμῶσεων. Ἀθῆναι 1863.*
- 6.— *Ἐγχειρίδιον Δημοσιολογίας ἢ θεωρία τοῦ Προϋπολογισμοῦ. Ἀθῆναι 1864.*

Χατζημηγάλης ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεύει τοῦ θανάτου καὶ τῆς κηδείας τοῦ Σούτσου.

«Δις κατὰ τὸ παρελθὸν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ὑψώθη μεσίστιος ἡ σημαία τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῶν καθηγητῶν Δ. Στρούμπου καὶ Ἰωάννου Σούτσου καταβληθέντων ὑπὸ τοῦ γήρατος... Τὸν δ' Ἰωάννην Σούτσον αὐτὸν μόνον ἐκ τῶν πρώτων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐπεφύλαξεν ἐπὶ μῆκιστον ἡ Θεία Πρόνοια, ἵνα ἐπὶ μῆκιστον παρέξῃ ἡμῖν παράδειγμα ἐξόχου καθηγητοῦ, χρηστοῦ πολίτου, ἀνδρὸς καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ. Κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημαϊκῆς Συγκλήτου ἡ κηδεία ἐγένετο δαπάνῃ τοῦ Πανεπιστημίου τιμῆς ἕνεκεν, λόγους δ' ἐξεφώνησαν ἐντολῇ μὲν τῆς Νομικῆς Σχολῆς ὁ καθηγητῆς Παπαλουκάς Εὐταξίας, ἐντολῇ δὲ τῆς Συγκλήτου ὁ ταύτης γραμματεὺς κ. Ν. Γουναράκης, στέφανον δὲ κατέθηκε προσφωνήσας ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου ὁ Πρύτανης». Πρβλ. καὶ Θέμιδα νομικὸν περιοδικὸν τ. Α' 1890, Ποικίλην Στοάν 1891, Ἐγκυκλοπ. Λεξικὸν τομ. βον ἐν λ. σελ. 324 καὶ «Ἐφημερίδα» τῆς 18ης Μαρτίου 1890, ἔνθα καὶ ὁ ἐπικηδεὺς ὁ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Ἰω. Εὐταξίου.

- 7.— Πλουτολογία τ. 1—2. Ἀθήναι 1868—1869 (ἔκδ. β' μετὰ διορθώσεων καὶ προσθηκῶν Ἀθήναι 1882).
- 8.— Περὶ πολιτευμάτων καὶ Πολιτῶν (διατριβὴ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῇ συνεδριάσει τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Παρνασσοῦ τῇ 24^ῃ Μαΐου 1872). Ἀθήναι 1872.
- 9.— Discours prononcé par le prof. J. A. Soutzo à l'occasion de la pose des fondements de Zappion le 20 Janvier 1874. Athènes 1874.
- 10.— Πλουτολογικαὶ Μελέται. Ἀθήναι 1875.
- 11.— Οἰκονομικὴ ἐπιθεώρησις. Ἀθήναι 1876.
- 12.— Τὰ δάση. Ἀθήναι 1884 (ἐν «Ποικίλῃ Στοᾷ» 1884).
- 13.— Δημοσιολογία. Ἀθήναι 1890.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1802 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς Ἀλεξάνδρου Γ. Μαυροκορδάτου.¹

1. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε περὶ τῆς οἰκογενείας τῶν Μαυροκορδάτων δημοσιευθέντων δὲν εἶνε δυνατόν νά καθορισθῇ οὐδὲ κατὰ προσέγγισιν ἢ συγγένεια τῶν ἐν τῷ παρόντι **Ἀπανθίσματι** βιογραφουμένων ἀδελφῶν Γεωργίου καὶ Δημητρίου πρὸς τὸν μέγαν φαναριωτικὸν οἶκον Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων. Πάντως ὁμως καὶ οὗτοι ἔλκουσι τὴν καταγωγὴν ἐκ τινος κλάδου τοῦ οἴκου τούτου. Ὑπὸ τὸ ὄνομα **Ἀλέξανδρος** ἐν τῇ γενεαλογίᾳ τοῦ οἴκου τῶν Μαυροκορδάτων φέρονται οἱ ἑξῆς: 1) Ἀλέξανδρος Ν. Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας Νικολάου Μαυροκορδάτου, γεννηθεὶς τῷ 1636 (ὁ Περικλῆς Ἀργυρόπουλος, ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν πρυτανικῶν καθηκόντων ἐκφωνηθέντι λόγῳ περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, λέγει ὅτι «μεταξὺ τῶν ἀπὸ Χίου μετοίκων Παντελῆς Μαυροκορδάτος εὐπατρίδης πλὴν πένης μετήρχετο μισρὸν τι ἐμπόριον ἐν Κωνσταντινουπόλει. Αὐτοῦ ἐρασθεῖσα Ρωξάνδρα Κωνσταντινουπολίτις, θυγάτηρ ἰσχυροῦ καὶ πλουσίου τροφοδότου τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, ὑπανδρεύθη αὐτόν, ἀποκατέστησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐγέννησεν ἐξ αὐτοῦ νέον Ἀλέξανδρον ὀνομασθέντα), 2) Ἀλέξ. Κ. Μαυροκορδάτος ἡ Δελήμπεης γεννηθεὶς τῷ 1742, 3) Ἀλέξ. Ι. Μαυροκορδάτος ὁ ἐπικληθεὶς Φιραρῆς γεννηθεὶς τῷ 1754, 4) Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος, ὁ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 πολλαχῶς δράσας καὶ εἴτα μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Βασιλείου γενόμενος πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος καὶ πρωθυπουργός, γεννηθεὶς τῷ 1791, 5) Ἀλέξ. Ν. Μαυροκορδάτος γεννηθεὶς τῷ

Τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν διήλθεν ἐν τῇ γενετείρᾳ διδασκόμενος τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τοῖς σχολείοις αὐτῆς.

Κατὰ τὴν ἐκρηξιν τῆς ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ οἰκογένεια αὐτοῦ ἔσχε τὴν τύχην, ἣν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐπιφανεῖς κορυφαὶ τοῦ Γένους, διότι ὁ μὲν πατὴρ αὐτοῦ συλληφθεὶς ἐστάλη εἰς ὑπερορίαν, ὁ δὲ Γ. Μαυροκορδάτος ἐφηβὸς δέκα καὶ ἑννέα ἔτων ἀπήγετο εἰς τὰς ἀνηλίους εἰρκτὰς τῆς Ἀγκύρας καὶ τῆς Προύσης, ἐνῶ μίᾳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ ἀπέθνησκεν ὑπὸ φόβου.¹ Ἐπὶ ἑννέα περίπου ἔτη μετὰ μαρτυρικῆς ἀνοχῆς ὑπέστη τὴν σκληρὰν τυραννίαν τῶν

1862. (Πρβλ. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν ἐν λ. σελ. 590, Fm. Legrand Généalogie des Maurocordato de Constantinople 1900 Paris, Π. Ἀργυροπούλου λόγον πρυτανικὸν περὶ Ἀλεξ. Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων», ἐκφωνηθέντα τῇ 28ῃ Δεκεμβρίου 1852.— Περὶ δὲ τοῦ Ἀλεξ. Γ. Μαυροκορδάτου, πατρὸς τῶν καθηγητῶν Γεωργίου καὶ Δημητρίου Μαυροκορδάτων γινώσκομεν ὅτι ὑπῆρξε Χατμᾶνος Μολδαβίας εὐρίσκειτο δὲ τῷ 1840 ἐν Ἰασίῳ διὰ κτηματικὰς του ὑποθέσεις ἐν τῇ ιδιότητι ἡδὴ Ἑλληνοσ ὑπηκόου (Πρβλ. Διαθήκας καὶ Δωρεὰς ὑπὲρ τοῦ Πανεπιστημίου κτλ. πρυτανείας Α. Κρασσᾶ Ἀθῆναι 1900 σελ. 6 καὶ 7.

1) Ὁ Γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐπίτιμος Καθηγητῆς Γρίκας Δοκὸς ἐν τῷ εἰς Γ. Μαυροκορδάτον ἐπιταφίῳ αὐτοῦ (ἴδε «Αἰῶνα» ἐφημερ. πολιτικὴν ἐν Ἀθήναις 21^{ης} Αὐγούστου 1858) διηγεῖται ὅτι «ὄτε οἱ Τοῦρκοι ἐζήτησαν αὐτὸν (τὸν Μαυροκορδάτον) ἢ μῆτηρ ἐδέετο αὐτοῦ ἵνα κρυφθῇ· ἀλλ' οὗτος εἰς οὐδὲν ἔλογισατο τὸν θάνατον καί, ἵνα σώσῃ τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς καὶ τοὺς ἀδελφούς, αὐτὸς οὗτος ἤνοιξε τὰς θύρας καὶ ἐκουσίως παρεδόθη εἰς τὰς χεῖρας τῶν ζητούντων αὐτόν».

καθύγρων και ἀνηλίων τούτων φυλακῶν, μεταφερόμενος κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν καί, μόνην παραμυθίαν ἔχων τὴν μετὰ τοῦ πατρὸς συνδιαίτησιν, μετενεχθέντος, φαίνεται, βραδύτερον εἰς αὐτάς, κατηνάλισκεν τὸν χρόνον τῆς μονώσεως εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων ποιητῶν καὶ συγγραφέων καὶ εἰς τὴν ἐν τῇ Γαλλικῇ γλώσῃ ἐξάσκησιν.

Ταῦτοχρόνως σχεδὸν μετὰ τῆς ὀριστικῆς ἀνατολῆς τῆς ἐλευθερίας τῇ Ἑλλάδι καὶ ὁ Γ. Μαυροκορδάτος ἀπεδίδοτο εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἐλεύθερος ἤδη νὰ πληρώσῃ τὸν διάθερον αὐτοῦ πρὸς τὰς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς πόθον. Καίπερ δὲ τῶν πατρικῶν πόρων ὄντων ἀνεπαρκῶν, ὅμως ἐπετεύχθη ἢ εἰς Παρισίους ἀποδημία αὐτοῦ (1830) πρὸς σπουδὴν τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ὑπερβαλὼν δὲ δυσχερείας καὶ κωλύματα πάσης φύσεως ἐν τῇ περιόδῳ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, ἀφίκετο μετὰ πενταετίαν εἰς τὸ τέρας αὐτῶν καὶ τὰς νενομισμένας ἐξετάσεις ὑποστὰς ἐκρίθη ἄξιος τῆς εἰς διδάκτορα τῶν νομικῶν ἐπιστημῶν ἀναγορεύσεως ἐν ἔτει 1834.

Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει εἰς Ἑλλάδα κατελθὼν καὶ ἐπὶ βραχὺ τὸ τοῦ δικηγόρου μετελθὼν ἔργον, ἅμα τῇ συνστάσει τοῦ Πανεπιστημίου διωρίσθη ἐν αὐτῷ ἕκτακτος καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς.¹ Τῇ 19ῃ Ἰουνίου 1839 προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν καὶ τοιοῦτος διετέλεσε μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς.

Πρῦτανις ἐχρημάτισε κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος

1. Ὁ Γ. Μαυροκορδάτος ἐδίδαξε Γαλλικὸν ἄστικὸν δίκαιον.

1849—50¹ δις δὲ κοσμήτωρ τῆς τῶν Νομικῶν Σχολῆς.

Ὁ Γ. Μαυροζορδάτος ἦτο ἐντριβέστατος καὶ περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ζητήματα, δι' ὃ καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῆς Ἀγιωτάτης Συνόδου πασῶν τῶν Ρωσσιῶν τῷ ἀκαδημαϊκῷ βαθμῷ τοῦ διδάκτορος τῆς Θεολογίας.²

Νοσήσας ἐπικινδύνως ἠναγκάσθη νὰ διαζώψη τὰς παραδόσεις αὐτοῦ περὶ τὰ μέσα τῆς χειμερινῆς ἑξαμηνίας τοῦ ἀκαδ. ἔτους 1857—1858 καὶ τῇ 16ῃ Αὐγούστου 1858 ἐτελεύτησε τὸν βίον³ ἑξομολογηθεὶς πρότερον καὶ μεταλα-

1. Ὁ Γ. Μαυροζορδάτος διόκησε τὰ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ 1850—51 ὡς ἀντιπρύτανης, ἀναπληρῶν τὸν ἐπὶ εἰδικῇ ἀποστολῇ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὐρισκόμενον πρύτανην Μισαήλ Ἀποστολίδην (πρβλ. σ. 11 τοῦ παρόντος **Ἀπανθίσματος** ἐν βίῳ Μ. Ἀποστολίδου).

2. Ἀτόπασμα τοῦ γράμματος, δι' οὗ ὁ ἐν Ἀθήναις πρέσβυς τῆς Ρωσσίας συνόδευσε τὸ δίπλωμα, ἀναγράφεται ἐν τῷ μνημονευθέντι λόγῳ τοῦ Γκίκα Δοκοῦ ἔχον ὧδε: «Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ρωσσίας, ἐξετάσασα τὰ συγγράμματά σας ἀπεφάσισε νὰ ἀναγνωρίσῃ ὑμᾶς ὡς μετὰ παραδειγματικῆς καὶ ἀξιεπαίνου ζήλου προσενεγρόντα τῇ ὀρθοδοξίᾳ ὑπηρεσίας καὶ διὰ τὴν εὐρυτάτην καὶ βαθεῖαν ἡμῶν πολυμύθειαν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά ἀναγορεύσῃ ὑμᾶς εἰς τὸν ἀκαδημαϊκὸν βαθμὸν τοῦ διδάκτορος τῆς Θεολογίας».

3. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Αὐγούστου τοῦ μὲν Κωνστ. Κοντογόνου εἰπόντος τὸν ἐπικήδειον τοῦ δὲ Γκίκα Δοκοῦ τὸν ἐπιτάφιον.

Ὁ κατὰ τὸ 1857—1858 πρυτανεύσας Φίλιππος Ἰωάννου ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ἀναγράφει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Ὁ τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ γαλλικοῦ ἀστικοῦ νόμου κ. Γ. Μαυροζορδάτος ἤρχισε καὶ κατὰ τὸ λῆξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος τὴν διδασκαλίαν του μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ ἐπιμελείας, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς χειμερινῆς

βῶν τῶν Ἀρχράντων Μυστηρίων ὑπόδειγμα πάσης ἀρετῆς γενόμενος καθ' ἅπαντα τὸν βίον.¹

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γ. Μαυροκορδάτου ἡ σύζυγος αὐτοῦ Μαρία ἐκκληροῦσα προφορικῆν τοῦ ἀποβιώσαντος ἐπιθυμίαν, ἦν «περὶ τὰ τέλη τῆς ζωῆς αὐτοῦ παρήγγειλεν» αὐτῇ, κατέθηκε παρὰ τῇ πρυτανείᾳ τοῦ Πανεπιστημίου τὸ ποσὸν ἑξακοσίων καισαροβασιλικῶν φλωρίων, ἵνα ἐκ τοῦ προϊόντος αὐτῶν «συντηγῆται εἰς ὑπότροφος ἐκ τῶν εὐφρεστέρων, ἐπιμελεστέρων καὶ χρεῖαν περιθάλψεως ἔχόντων φοιτητῶν τῆς Θεολογικῆς σχολῆς, διὰ διαγωνισμοῦ παρὰ τῆς Συγκλήτου ἐκλεγόμενος»². Τὸ κληροδότημα τοῦτο

ἐξαμηνίας νοσήσας νόσον δεινὴν ἠναγκάσθη νὰ διακόψῃ τὴν παραδόσιν. Μέχρι μὲν τιнос ὑπῆρχεν ἐλπίς τῆς τελείας ἀναρρώσεως τοῦ ἀξίου τούτου Ἱεροφάντου τῆς Θέμιδος, ἀλλὰ βραδύτερον ἔλαβεν ἡ νόσος σοφορύτερον χαρακτῆρα καὶ βαθμηδὸν χωροῦσα ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐπῆνεγκεν εἰς αὐτὸν τὸν θάνατον τὴν 16^{ην} τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου. Οὕτως ἐστερήθη τῆς σοφῆς του διδασκαλίας τὸ Πανεπιστήμιον, εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ὁποίου ὁ ἀείμνηστος πολὺ συνετέλεσεν, ἀπ' αὐτῆς τῆς καθιδρύσεώς του μετὰ ζήλου διδάσκων».

1. Ἡ πορεία τοῦ νοσήματος, ὑφ' οὗ κατελήφθη ὁ Γ. Μαυροκορδάτος ὑπῆρξε λίαν ἐπόδυνος· ὁ δ' ἀνεχόμενος ἠρέμως καὶ μεθ' ὑπομονῆς τῶν ἐκ τούτου ἀλγηδόνων πρὸς τοὺς ἐπὶ τούτῳ διαπορουμένους φίλους ἔλεγε: «μὴ θαυμάζετε τὴν ὑπομονὴν ἐμοῦ· ἐδιδάχθην ταύτην εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτη ἐπὶ ἑννέα ἔτη ἀσκηθεὶς εἰς τὴν καρτερίαν ἐν ταῖς εἰρκταῖς τῆς Ἀγκύρας καὶ Προύσης». (Ἐπιτάφιος εἰς Γ. Μ. ὑπὸ Γ. Δοκοῦ ἔνθ' ἀνωτέρω).

2. Διαθῆκαι καὶ δωρεαὶ ὑπὲρ τοῦ Πανεπιστημίου γλπ. Πρυτανείας Κρασοῦ σελ. 390.

λειτουργεῖ τακτικῶς ἀποφέρειν ἑτησίως τετρακοσίας δραχμὰς.

Συγγράμματα κ.π.

- 1.—Ἐγχειρίδιον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐμπορικῆς Νομοθεσίας.
Ἀθῆναι 1836.
- 2.—Διατριβὴ περὶ γάμου, περὶ διαζυγίου καὶ περὶ ληξιαρχικῶν βιβλίων. Ἀθῆναι 1846.
- 3.—De la reforme et de la fusion des races en Orient.
Athènes 1856.
- ἔ.—Περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι (τεύχη
1—3) 1852.
- 6.—Ὁ Νεοφώτιστος. Ἀθῆναι 1855.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1809 ἐκ πατρὸς Ἰακώβου Ἀργυροπούλου, ἔλκοντος τὸ γένος ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα ἀκμάσαντος Ἰωάννου Ἀργυροπούλου, μητρὸς δὲ Μαρίας, θυγατρὸς τοῦ αὐθέντου τῆς Βλαχίας Ἀλεξάνδρου Σούτσου.¹

Τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ἐδιδάχθη παρὰ τῷ εὐφήμῳ γνωστῷ διδασκάλῳ Ι. Κυζικηνῷ ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει.

Τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῷ 1829 λάθρα καταφυγόντος εἰς Ἑλλάδα ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ὁ Περικλῆς ἐνταῦθα μετὰ τῆς λοιπῆς οἰκογενείας χρηματίσας καὶ ἐπὶ βραχὺ χρονικὸν διάστημα γραμματεὺς τοῦ ἐκ Ψαρῶν πλοιάρχου Κ. Νικοδήμου.²

Τῷ 1830 μετέβη εἰς Παρισίους πρὸς σπουδὴν τῶν

1. Πρβλ. Σπ. Π. Λάμπρου τὰ «Ἀργυροπούλεια» ἐν εἰσαγωγῇ σ. ρη', Ἐγκυκλοπαιδ. Λεξικὸν τ. 2 ἐν λ. σ. 228 κεξ., Ἐθν. Ἡμερολόγιον Μ. Βρετοῦ 1868 σελ. 353, ἐπικηδεῖον λόγον εἰς Π. Ἀργυροπούλου ὑπὸ Θρ. Ζαίμη (ἐν «Πρωϊνῷ Κήρυκι» ἑφημερ. πολιτικῆ ἔτ. 1860 Δεκεμβρ. 22), ἐξ ὧν ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν μετὰ βεβαιότητος περὶ τῆς τοιαύτης καταγωγῆς τοῦ Π. Ἀργυροπούλου.

2. «Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαναστάσεως ἐξωρίσθη (ὁ Ἰάκωβος Ἀργυροπούλος) εἰς Τσοροῦμ τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Προῦσαν, ὅπου ἠκολούθησεν αὐτὸν ὁ υἱὸς του Περικλῆς. Κατὰ τὸ 1828 ἢ Πύλη, εἰς δυσχερῆ εὐρισκομένη θέσιν ἔνευα τοῦ μετὰ τῆς

νομικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν. Εἰς Ἀθήνας δ' ἐπανελθὼν ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα εἶτα δὲ τῷ 1834 διωρίσθη ἀντεισαγγελεὺς παρ' ἐφέταις.

Κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ πανεπιστημίου κατέστη ἐν αὐτῷ ἔκτακτος καθηγητὴς τοῦ Γαλλικοῦ δικαίου.

Τῇ 30ῃ Ὀκτωβρίου 1843 ἐγένετο ἐπίτιμος καὶ τῇ 9ῃ Σεπτεμβρίου 1850 προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητήν. Κατὰ τὸ ἀκαδημ. ἔτος 1852—53¹ ἐξελέγη Πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ τριετίαν δὲ συνεχῶς (1838—41) ἐχορημάτισε κοσμητῶρ τῆς Ν. Σχολῆς.

Τῇ 16ῃ Μαΐου 1854 μετέσχε τοῦ κατὰ τὴν ἀγγλογαλλικὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς σχηματισθέντος ὑπουργείου ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκαρδάτον ὡς ὑπουργὸς τῶν

Ρωσσίας πολέμου, ἐκάλεσε τὸν Ἰάκωβον Ἀργυρόπουλον διὰ τὰ χρησιμεύσει εἰς τὰς περὶ εἰρήνης διαπραγματεύσεις· ἀλλ' ἤδη εἶχε λάμψει ὁ ἀστὴρ τῆς αὐτονομίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ Ἰάκωβος Ἀργυρόπουλος ἐπεβίβασθη λαθραίως μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του ἐπὶ Γαλλικοῦ πλοίου τῇ συμπράξει γενναίου ναυάρχου τῆς Γαλλίας καὶ ἀφίκετο εἰς Ἑλλάδα. Ὁ νέος Περικλῆς εἰσηλθε τότε ὡς δόκιμος ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ πλοίου ὁ «Κίμβρις» διοικουμένου ὑπὸ τοῦ ἀνδρείου καὶ λευκότριχος ἤδη Νικοδήμου παρακολουθοῦντος τὴν κηδεῖαν ταύτην μετ' ἐπιμονίας πόδας». (Ἐπικήδειος ὑπὸ Θ. Ζαΐμη κλ. ἐνθ' ἀνωτέρω).

1. Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Π. Ἀργυροπούλου ὡς πρυτάνεως ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ Γερουσίας τὸ ποσὸν δραχ. 12000 ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Πανεπιστημίου, πλὴν ἑτέρων 50000 χορηγηθεισῶν τῷ 1846. Ὁ Π. Ἀργυρόπουλος ἐπανάφερεν εἰς ἐνέργειαν τὴν διάταξιν περὶ ἐναυαίμου διατριβῆς καὶ ἵνα περιορισθῇ ἡ πληθώρα τῶν κατ' ἔτος γαλκευομένων διδασκόντων. (Πρβλ. «Χρονικόν» κλ. σ. 80)

Ἐξωτερικῶν, ἐπὶ πλέον δὲ διηύθυνεν ἐπὶ βραχὺν καὶ τὸ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργεῖον, τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει 1855 (ἀπὸ 1ης Ἰουνίου—24ης Σεπτεμβρίου) καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν.¹ Τῷ 1859 ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς τοιοῦτος δ' ἐγένετο εἰσηγητὴς ἐν τῇ Βουλῇ κατὰ Μάρτιον τοῦ 1868 τοῦ ὑπὸ τοῦ Θ. Ζαΐμη ὑποβληθέντος νομοσχεδίου περὶ Ὄργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ εἰσήγησις αὕτη κατετέθη εἰς τὴν Βουλὴν, ἐδημοσιεύθη δὲ ὀλόκληρος μετὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ ἐν τῷ «Πρωϊνῶ Κήρυξι»,² χωρὶς ὅμως νὰ καταστῇ δυνατὴ ἢ ἐπιψήφισις αὐτοῦ, ἅτε παραιτηθέντος τοῦ Θρ. Ζαΐμη.

Ἐν τῷ ζητήματι τῶν ἐν Ρουμανίᾳ μοναστηριακῶν κτημάτων, ἀντιπροσωπεύσας τὸν ἐν Τουρκίᾳ ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν κλήρον, μετὰ πολλῆς δεξιότητος διεξήγαγε τὴν υπεράσπισιν τῶν συμφερόντων αὐτοῦ.

Ὁ Περικλῆς Ἀργυρόπουλος ἔδρασεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Πολιτείᾳ ὡς δημοσιογράφος, ὡς ῥήτωρ δικανικὸς ἰδίᾳ ἐν

1. Ἡ κατὰ τὴν κρίσιν ταύτην περίοδος πολιτεία τοῦ Π. Ἀργυροπούλου ὡς Ὑπουργοῦ τοῦ Βασιλέως ἀπέδειξεν ὅτι, ὡς ἦτο δεινὸς περὶ τὴν ἐπίκρισιν καὶ τὴν ἀντιπολίτευσιν, ἴσῃ εἰμὴ καὶ μεῖζονα ἰκανότητα ἐπέδειξε περὶ τὴν διοίκησιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. «Κατὰ τὸ σύντομον τῆς ὑπουργείας του διάστημα, ἐν τῷ μέσῳ παντοίων προσκομμάτων, ἐβελτίωσε τὰ μέγιστα τὴν διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν μας πραγμάτων καὶ ἀφήκεν ἔνδοξα ἴχνη τῆς εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς 16ης Μαΐου 1854 παρουσίας του». (Μάρκου Ρενέρη λόγος ἐπιτάφιος εἰς Π. Ἀργυρόπουλον ἐν «Πρωϊνῶ Κήρυξι» 17ης Δεκεμβρίου 1860).

2. Περβλ. καὶ «Ἀθηγὰν» 16 Μαρτίου 1860.

ποινικαῖς δίκαις, ὡς καθηγητῆς καὶ ὡς πολιτευτῆς.¹

Ἐπανελθὼν ἐκ Ρουμανίας, ὅπου εἶχε μεταβῆ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου διὰ τὸ μοναρχιακὸν ζήτημα καὶ ὑποστάς ἐγγείρησιν εἰς τὸν μηρὸν ἀποβάσαν εἰς μάτην, ὑπέκλυψεν εἰς τὸ μοιραῖον τέλος τῆ 16ῃ Δεκεμβρίου 1860 καὶ ἐκηδεύθη μετὰ πολλῆς ἐπισημότητος μέσφ γενικοῦ πένθους.²

1. Οἱ ἐξῆς λόγοι ἴσως δύνανται νὰ κριθῶσιν ὡς οἱ ἄριστα πάντων χαρακτηρίζοντες τὸν Π. Ἀργυρόπουλον. «Εἰλικρινῆς φίλος τῆς Μοναρχίας διετέλει τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν λάτρης· καὶ ἐκτὸς τῆς ἐξουσίας καὶ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἀπεδείχθη ὁ αὐτὸς ἀείποτε πολιτευόμενος». (Θρ. Ζαίμη λόγ. ἐπικήδ. εἰς Π. Ἀργυρόπ. ἐν «Πρωϊνῶ Κήρυκι» 17 Δεκεμβρίου 1860).— «Ἐνόσω πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως τῆς 3ῆς Σεπτεμβρίου ἡ ἐλευθερία δὲν ἦτο ἐν ἴσῃ μοίρᾳ τῆς τάξεως, ὁ δημοσιογράφος, ὁ δικηγόρος, ὁ καθηγητῆς Π. Ἀργ. ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἠγωνίσθη περιφρονῶν πᾶσαν θυσίαν, καὶ πᾶν ἀτομικὸν συμφέρον ὑπὲρ τῆς γενναίας ἀποστολῆς του. Ἀφοῦ ὅμως διὰ τοῦ Συντάγματος καὶ ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ τάξις ἐνιδρύθησαν ἐν τῷ πολιτεύματι ἡμῶν, ὁ Π. Ἀργυρόπουλος κληθεὶς εἰς κρίσιμους περιστάσεις νὰ διευθύνῃ, ὡς Ὑπουργὸς τοῦ Βασιλέως, τὸ σκάφος τῆς Πολιτείας, ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἦν ἐξ ἐκείνων, οἵτινες δεινοὶ περὶ τὴν ἐπίκρισιν καὶ τὴν ἀντιπολίτευσιν, φαίνονται ἀνίκανοι ὄταν πρόκειται νὰ κυβερνήσωσιν. (Μ. Ρενιέρη λόγ. ἐπιτάφιος ἐνθ' ἀνωτέρω).

2. Ὁ Ἀλέξιος Πάλλης Πιρῦτανις τῆς Ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1860—61 ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῇ γενομένῃ κατὰ τὴν 1ῃν Ὀκτωβρίου 1861 ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεύει τοῦ θανάτου τοῦ Π. Ἀργυροπούλου «Ἡλιτζον . . . νὰ παραδώσω τὸ Πανεπιστήμιον . . . σῶν ὡς πρὸς τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ καὶ συμπληρωμένον μάλιστα καθ' ὅ,τι ἐφαίνετο ὄν ἐλλιπές. Ἀλλὰ φεῦ! ἐπέπεσεν εἰς αὐτὸ πολὺδάκρυ πένθος! οἱ φοιτηταὶ αὐτοῦ θρηνοῦσι σήμερον τὴν στέ-

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Ἡ δημοτικὴ διοίκησις ἐν Ἑλλάδι τόμ. 2 ἔκδ. β' 1859.*
- 3.— *Ἀναμόρφωσις ἐφημερῶς συντασσομένη ὑπὸ Π. Ἀργυροπούλου 1843—44. Ἀθῆναι.*
- 3.— *Περὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων. Ἀθῆναι 1852.*
- 4.— *Λόγοι: εἰς Ναύαρχον Ἀνδρέαν Μιαούλην (1834), εἰς*

ρησιν τριῶν ἀρχαίων Καθηγητῶν, τῶν ὁποίων ἡ σοφία ἐφώτιζε τὴν διάνοιαν καὶ τὸ παράδειγμα τῆς ἀρετῆς καὶ ἐκαλλώπιζε τὸ ἦθος αὐτῶν. Ὁ Περικλῆς Ἀργυρόπουλος, Σπ. Πήλληκας καὶ Νικόλαος Κωστής ἀπεδήμησαν εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἀλλ' ἡ μνήμη αὐτῶν αἰωνία θέλει μείνει ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου διὰ τὸν ζῆλον περὶ τὴν διδασκαλίαν, τὰς λοιπὰς ἀρετὰς καὶ τὰς ἐγκαρδίου αὐτῶν εὐχὰς ὑπὲρ τῆς προόδου τοῦ Πανεπιστημίου· ἠκούσαμεν τῷ ὄντι πολλάκις αὐτῶν εὐχομένων ὑπὲρ τῆς στερεώσεως τῆς ὑπολήψεως τοῦ ἀνωτάτου τούτου ἐκπαιδευτηρίου πρὸς φωτισμὸν καὶ δόξαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ».

Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ ἐπικηδεῖους μὲν εἶπον ὁ Θρ. Ζαΐμης, καὶ Κωνστ. Κοντογόνης, ἐπιταφίους δὲ ὁ Μᾶρκος Ρενιέρης καὶ Τιμολέων Φιλίμων. Πρβλ. *«Πρωϊνὸν Κήρυκα»*, 23 Δεκεμβρίου 1860, *«Αἰῶνα»* 21 Δεκεμβρίου 1860, *«Μέλλον»* 22 Δεκεμβρίου 1860, *«Ἔθνος»* (τῆς Φλωρεντίας) ἐνθα νεκρολογία Π. Ἀργυροπούλου ὑπὸ Κ. Τερτζέτη, *l'Illustration, journal universel* année 1861 tom. XXVII Fevr. p. 67 καὶ 69 ἐνθα νεκρολογία Π. Ἀργ. ὑπὸ Α. Ubicinis, *«Φοίνικα»* πολιτ. ἐφημερ. 17 Δεκεμβρ. 1860, ἐνθα κρίσεις περὶ Ἀργυροπούλου κτλ. — Κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν φοιτητῶν τῆς Νομικῆς τελεσθὲν μνημόσυνον ὠμίλησεν ὁ Θ. Ὁρφανίδης (Πρωϊνὸς Κήρυξ 1 Ἰανουαρίου 1861) κατὰ δὲ τὸ οἰκογενειακὸν ὁ Ἐπίσκοπος Ἄνδρου (αὐτόθι 4 Φεβρουαρίου 1861), καὶ κατὰ τὸ ἐτήσιον μνημόσυνον ὁ Κ. Διαμαντόπουλος ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς (αὐτόθι 16 Δεκεμβρ. 1861 ἀρ. 517).

Κωνστ. Βότσαρη (1853), εἰς Θ. Φαρμακίδην (1860), εἰς Ι. Δαμιανὸν (1860), κατὰ τὴν ἐφορτὴν τοῦ Πανεπιστημίου κ' Μαΐου (1838), εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἑλληνικοῦ Μουσείου (1841), περὶ Ἀδαμαντίου Κοραῆ ἐπὶ τῇ κατὰ τὴν κ' Μαΐου 1850 ἐφορτῇ τοῦ Πανεπιστημίου ἐντολῇ τῆς Ἀκαδ. Συγκλήτου (1850), δικανικὸς εἰς τὴν δίκην τῆς ἐφημερίδος «Ἑλπίδος» καὶ λόγος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς βουλευτοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 1859 (Πρωῖνὸς Κῆρυξ).

- 5.— Προεισαγωγικὴ ἀκρόασις τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου διδασκομένον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ παρὰ τοῦ καθηγητοῦ Π. Ἀργυροπούλου (1850).
- 6.— Εἰσαγωγικὴ ἀκρόασις τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου στενογραφηθεῖσα καὶ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ Ο. Κ. φοιτητοῦ (1855).
- 7.— Deux mots sur les finances de la Grèce durant l'Administration du 16/28 Mai 1854. Athènes 1856.
- 8.— Les monastères grecs dans les Principautés Danubiennes. Bruxelles 1861.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐν τῷ «Πρωῖνῳ Κῆρυκι» δημοσιεύονται πᾶσαι αἱ ἐν τῇ Βουλῇ ἀγορεύσεις αὐτοῦ, πλεῖστα δ' ἐπιστημονικαὶ διατριβαὶ ἐν τῷ «Εὐρωπαϊκῷ Ἑρανιστῆϊ».¹

1. Πάντα τὰνωτέρω σημειούμενα ἔργα καὶ πλεῖστα ἄλλα ἐν χειρογράφοις ὡς καὶ σημειώματα παντοειδῆ περὶ τε τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Π. Ἀργυροπούλου, ἔτι δὲ καὶ ἡ σειρὰ τῶν πολιτικῶν δικανικῶν κτλ. λόγων καὶ ἀγορεύσεων αὐτοῦ ἀπόκεινται παρὰ τῷ ἐγγόνῳ αὐτοῦ Περικλεῖ Ι. Ἀργυροπούλῳ ἀνωτέρῳ ἀξιωματικῷ τοῦ Πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ δὲ τούτων, εἰμὲν ὡς παραχωρηθέντων ἡμῖν, ἐσταχυολογήσαμεν τὰς περὶ Π. Ἀργυροπούλου βιογραφικὰς σημειώσεις τοῦ παρόντος **Ἀπανθίσματος**.

ΓΟΔΟΦΡΕΪΔΟΣ ΦΕΔΕΡ

Βαναρὸς τὸ γένος, ἐκ τῶν κατελθόντων εἰς Ἑλλάδα μετὰ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος, ὁ Γοδοφρεΐδος Φέδερ ἀνέλαβε τὸ πρῶτον ὑπηρεσίαν ὡς ἐλεγκτὴς ἐν τῷ Ἑλεγκτικῷ Συνεδρίῳ διὰ Β. Διατάγματος τῆς 31ης Ἀπριλίου 1834. Μετὰ δύο δ' ἔτη διὰ τοῦ ἀπὸ 10ης Ὀκτωβρίου 1836 Β. Δ. διορίσθη ἀρεοπαγίτης.

Ἰδρυθέντος τοῦ Πανεπιστημίου διορίσθη ἐν τοῖς πρώτοις ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Σχολῆς, διετέλεσε δὲ διδάσκων ἐν αὐτῇ Πολιτικὴν Δικονομίαν μέχρι τοῦ 1843.

Κατὰ τὴν Σεπτεμβριανὴν λεγομένην μεταπολίτευσιν τοῦ ἔτους τούτου, ὁ Γ. Φέδερ, ἀπολυθεὶς τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως αὐτοῦ, ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Μονάχον. Ἐκτοτε δὲ οὐδεμίαν περὶ αὐτοῦ πληροφορίαν ὑπάρχει οὐδὲ περὶ τοῦ χρόνου τοῦ θανάτου αὐτοῦ γινώσκομεν τι ἀσφαλές.¹

1. Αἱ μέχρι τῆς σήμερον ἐκδοθεῖσαι πρυτανικαὶ λογοδοσίαι οἰδαμοῦ μνημονεύουσι τοῦ Γ. Φέδερ μετὰ τὸ 1843. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἐν τοῖς ὄργανοις τοῦ καθ' ἡμέραν ἢ τοῦ περιοδικοῦ τύπου εὐρομέντι σχετικὸν πρὸς αὐτόν. Καὶ πρὸς ὅσους δ' ἀπετάθημεν ἐκ τῶν δυναμένων νὰ γινώσκωσι τι περὶ αὐτοῦ, παρ' οὐδενὸς ἐτύχομεν πληροφορίας τινὸς διαφωτιζούσης τὰ κατ' αὐτόν. Ἴσως θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἔχωμεν τοιαύτας ἐκ Μονάχου μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τακτικῆς ταχυδρομικῆς συγκοινωνίας. διακοπείσης ἢ ἀτάκτως διενεργουμένης νῦν λόφῳ τοῦ πολέμου.

Συγγράμματα κτλ.

*Αί περί Πολιτικής Δικονομίας παραδόσεις τοῦ Γ. Φέδερ.
Ἐν Ἀθήναις 1847 τ. 1. ¹*

1. Τὸ ἔργον συνεγράφη ἐν Μονάχῳ τῷ 1846 ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τοῦ προλόγου.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΕΡΤΣΟΓ

Πρωσσοσ τὴν καταγωγὴν ὁ Αἰμίλιος Ἔρτσογ κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα, ὡς καὶ ὁ Φέδερ, μετὰ τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος.

Κατὰ τὴν σύστασιν τοῦ Πανεπιστημίου διορίσθη ἔκτακτος καθηγητῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ. Τῇ 30ῃ Ἰουνίου 1839 προήχθη εἰς τακτικόν, ἀπελύθη δὲ καὶ οὗτος τῆς θέσεως ταύτης κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843.¹

Ὁ Ἔρτσογ παρέμεινεν ἐν Ἀθήναις καὶ μετὰ τὴν ἀπολυσιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Πανεπιστημίου μετερχόμενος τὸ ἔργον τοῦ δικηγόρου, κατὰ δὲ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐχρημάτισε καὶ ἐπιτετραμμένος τῆς Πρωσσίας παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Αὐλῇ.

1. Ὁ Ἔρτσογ, πλὴν τοῦ Ρωμαϊκοῦ, ἐδίδαξε καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον, ἔτι δὲ καὶ Ἑγκυκλοπαιδεῖαν καὶ Μεθοδολογίαν τοῦ δικαίου. Ἡ διδασκαλία τῆς Ἑγκυκλοπαιδείας καὶ Μεθοδολογίας ἐκάστης ἐπιστήμης ἐκρίθη εὐλογον νὰ γίνηται ἐν ἑκάστη σχολῇ ὑφ' ἐνὸς τῶν καθηγητῶν αὐτῆς, ἵνα ἔχωσιν οἱ φοιτηταὶ ἀπὸ τοῦ πρώτου αὐτῶν ἔτους σαφεστέραν καὶ ἀκριβεστέραν ἔννοιαν τῆς ἰδίας αὐτῶν ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν κλάδων. Ἐδίδαξαν δ' αὐτὴν, κατὰ τὴν περίοδον 1837—44, ἐν μὲν τῇ Θεολογικῇ ὁ Κ. Κοντογόνης, ἐν δὲ τῇ Νομικῇ ὁ Αἰμίλιος Ἔρτσογ, ἐν δὲ τῇ Ἰατρικῇ ὁ Ι. Βούρος καὶ ἐν τῇ Φιλοσοφικῇ ὁ Ν. Βάμβας. (Χρονικὸν γλ. σ. 45. Πρβλ. καὶ λογοδοσίαν Μισ. Ἀποστολίδου σ. 3—4).

Ὁ Αἰμ. Ἔρτσον ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1852.¹

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Πραγματεία περὶ τοῦ Προχείρου ἢ τῆς Ἐξαβίβλου Κων. τοῦ Ἀρμενοπούλου παρὰ Αἰμ. Χέρτσον.— Μόναχον 1837.*
- 2.— *Ἐδ. Γίββωνος. Ἱστορία τῆς παρακμῆς καὶ τῆς πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους (μετάφρασις τοῦ 44^{ου} κεφαλαίου αὐτῆς ἐν συνεργασίᾳ τοῦ Π. Παπαρηγοπούλου Ἀθῆναι 1840).*

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ τὸν προσήκοντα λόγον ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς Περικλῆς Ἀργυρόπουλος. Ὁ λόγος οὗτος φαίνεται ὅτι ἐξεφωνήθη ἐκ τοῦ προχείρου, διότι οὐδαμῶς εὐρηται δεδημοσιευμένος, ἀλλ' οὔτε καὶ παρὰ τῷ μνημονευθέντι ἤδη ἐγγόνῳ τοῦ ὀμιλήσαντος πλωτάρχῃ Ἀργυροπούλῳ ἀπόκειται ἐν χειρογράφῳ. Ὁ Πρύτανις τῆς Ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1851—52 Σπ. Πήλληκας ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεύει τοῦ θανάτου τοῦ Ἐρτσον «Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους οἱ τότε παρόντες τῶν καθηγητῶν ἐσυνόδευσαν πενθοῦντες καὶ τὴν κηδεῖαν πρῶην συναδέλφου των, χρηματίσαντος, ἀπ' ἀρχῆς τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου ἕως τὸ 1843, καθηγητοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου» καὶ ὁ Πρύτανις Π. Ἀργυρόπουλος ἀπέδωκεν ἐπὶ τοῦ τάφου του εἰς Αἰμύλιον τὸν Ἐρτσον τὸν χρεωστούμενον φόρον εὐγνωμοσύνης τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας διὰ τὴν ἀγαθότητα, τὸν ζήλον τῆς ὑπηρεσίας καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν παραδόσεών του, πρώτου αὐτοῦ, τέκνου τῆς σοφῆς Γερμανίας, ἀντιπροσωπεύσαντος εἰς Ἑλληνικὸν Πανεπιστήμιον τὰ μεγάλα ἔργα τῆς Γερμανικῆς πολυμαθείας καὶ ἐπιστήμης εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν Δίκαιον». Πρβλ. καὶ «Ἀθῆνᾶν» 14 Αὐγούστου 1854 καὶ Παραρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 295.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΗΛΗΚΑΣ

Κεφαλλήν τὴν καταγωγὴν ἐγεννήθη ἐν Κων)πόλει τῇ 21η Νοεμβρίου 1805.¹

Τὴν ἐγκύκλιον παιδευσιν ἐπαιδεύθη ἐν Ζακύνθῳ.

Ἀναχωρήσας τῷ 1829 πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς εἰς Ἑλβετίαν ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἐν Γενεύῃ Πανεπιστημίου, ἐν ᾧ καὶ τὴν τοῦ διδάκτορος τοῦ δικαίου προσωνομίαν ἀπέκτησε τῷ 1835.

Εἰς Ἀθήνας ἀνακάμψας τῷ αὐτῷ ἔτει ἤρξατο τὸ πρῶτον νὰ δικηγορῇ, εἶτα δέ, ἰδρυθέντος τοῦ Πανεπιστημίου, διωρίσθη ἐν αὐτῷ ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τῇ 14η Αὐγούστου 1837.²

Τῷ 1838 διωρίσθη ἐφέτης ἐν τῷ Ἐφετείῳ Ἀθηνῶν, μετὰ διετῆ δὲ ὑπηρεσίαν προήχθη εἰς Ἀρεοπαγίτην, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1844, ὅτε παρητήθη, περιορισθεὶς εἰς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἔργου.

Τῇ 1η Νοεμβρίου 1844 προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν, πρύτανις δὲ διετέλεσε κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1851—52 καὶ τρεῖς κοσμητῶρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Τῷ 1853 κατ' ἐπίμονον ἀπαίτησιν τοῦ Βασιλέως

1. Κατὰ τὸν Ἡλ. Τσιτσέλην «ὁ οἶκος *Πήλικα* μετηνάστευσεν ἐκ Κρήτης εἰς Ἑπτάνησον κατὰ τὴν 1Ε' ἑκατονταετηρίδα, γενάρχην δ' ἔσχε τὸν Μαρίνον τὸ 1502 ἀναφερόμενον εἰς τὸ οἰκογενειακὸν δένδρον (ἴδε *Κεφαλληνικὰ Σύμμικτα* τόμ. Α' σελ. 526).

2. Τῇ 25 Ὀκτωβρίου 1837 τῷ ἀνετέθη ἡ διδασκαλία τοῦ Ποιν. Δικαίου, ὅπερ ἐδίδαξε μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Ὁθωνος ἐδέχθη νὰ συμμετάσχη τοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Α. Κριεζῆ Ὑπουργείου ὡς Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, ὡς τοιοῦτος δέ, συμφωνοῦντος καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ Πρεβελεγγίου, ἀντετάχθη σφόδρα, χωρήσας καὶ μέχρι παραιτήσεως, εἰς τὸ παρακεκινδυνευμένον ἐγγχείρημα τῆς Θεσσαλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1854, τὸ συνεπαγαγὸν τὴν Ἀγγλογαλλικὴν κατοχὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὴν πτῶσιν τοῦ Ὑπουργείου.¹

Καθ' ὃν χρόνον διετέλει ὁ Πήλληκας Ὑπουργὸς ἐξελέγετο καὶ βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου τέταρτος ἐν τῇ σειρᾷ τῶν ἐκλεγέντων τοιούτων, ἐξ ὅτου ἡ Ἐθνοσυνέλευσις τῆς 3ης Σεπτεμβρίου διὰ ψήφων 119 κατὰ 44 ἀπεδέξατο τὴν πρότασιν ὅπως καὶ τὸ Πανεπιστήμιον ἀντιπροσωπεύηται ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ.²

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ 1860 ταραχαί, εἰς πολιτικούς ὀφειλόμενα λόγους, ἐξερράγησαν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, παρόντος καὶ τοῦ Πρυτάνεως (Βασιλείου Οἰκονομίδου) καὶ ἄλλων καθηγητῶν, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων τοῦ ὑφηγητοῦ καὶ βραδύτερον καθηγητοῦ τοῦ Ποινικοῦ Δι-

1. Πρβλ. Ἀπομνημονεύματα τῆς ὑπουργίας Σπ. Πήλληκα καθηγητοῦ κτλ.

2. Ὡς βουλευτὴς ὁ Σπ. Πήλληκας ἐγένετο εἰσηγητὴς (7 Ἀπριλίου 1855) τοῦ περὶ καταργήσεως τοῦ πολιτικοῦ θανάτου νομοσχεδίου, ὅπερ, καίπερ ψηφισθὲν ὑπὸ τε τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Γερουσίας, δὲν ἐδημοσιεύθη· ἐδέησε δὲ μετὰ ἑπταετίαν ὄλην, θανάτῳ ἤδη καὶ τοῦ εἰσηγητοῦ νὰ καταστῇ νόμος διὰ τοῦ ἀπὸ 31ης Ὀκτωβρίου 1862 ψηφίσματος τῆς ὀκτωβριανῆς μεταπολιτεύσεως, ἀναγραφεὶς εἰς τὸν Καταστατικὸν τῆς Πολιτείας Χάρτην.

καίου Κωνσταντίνου Ν. Κωστῆ, υἱοῦ τοῦ Νικολάου Κωστῆ καθηγητοῦ τῆς Ἱατρικῆς καὶ ἰδιαιτέρου ἱατροῦ τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος. Τὴν κατὰ τοῦ ὑφηγητοῦ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου προσβολὴν ὁ Πήλληκας ὑπέλαβε, καὶ εἰκότως, ἀντανακλώσαν καὶ ἐπ' αὐτοῦ δι' ὃ καὶ κατὰ τὴν ὑστεραίαν εἰς τὰ χειροκροτήματα, δι' ὧν οἱ φοιτηταὶ ὑπεδέχθησαν τὴν εἴσοδον αὐτοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν παραδόσεων, οὗτος μετ' αὐστηρότητος ἀπηύθυνε πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐξῆς ἀξιωματημονεύτους ἀληθῶς λόγους·

«Χειροκροτήσεις δὲν δέχομαι· ἡ ἀποδοκιμασία τοῦ ὑφηγητοῦ διὰ χυδαίων ἐκδηλώσεων προσέβαλε τὴν ἔδραν τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου, προσεβλήθη ἐπομένως ἡ τιμὴ μου, καὶ ὅπου λαλεῖ ἡ τιμὴ, σιγᾶ τὸ συμφέρον.

»Λυποῦμαι ὅτι ἀναγκάζομαι μετὰ 22 ἐτῶν διδασκαλίαν νὰ ἀφήσω αὐτήν, ἀλλ' ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως μοὶ τὸ ὑπαγορεύει. Λοιπὸν εἶπα καὶ θέλω ἐπιμείνει, μέχρι παραιτήσεως, νὰ μὴ ἀναβῶ εἰς τὴν τῆς καθηγεσίας ἔδραν, πρὶν ἰκανοποιηθῆ ἢ προσβληθεῖσα ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου».

Ἡ κατὰ τοῦ Κωστῆ ἀποδοκιμασία ἐπανελήφθη καὶ μετὰ τοὺς λόγους τούτους, καὶ ὁ Πήλληκας, συνεπῆς πρὸς ἑαυτόν, κατέλιπε τὴν ἔδραν αὐτοῦ ὑποβαλὼν παραίτησιν. Μὴ γενομένης ταύτης δεκτῆς καὶ τῶν φοιτητῶν ζωηρῶς μεταγνόντων, ὁ Πήλληκας ἀνῆλθε καὶ πάλιν τὸ καθηγητικὸν βῆμα.¹

¹ Ἀλλὰ τόσον τὰ γεγονότα ταῦτα ὅσον καὶ ἡ ταραχὴ δὲς

1. «Χρονικὸν πτλ.» σελ. 96 κεξ. Πρβλ. καὶ Ἀπομνημονεύματα τῆς Ὑπουργίας Σ. Πήλληκα σελ. 20 κεξ.

πολιτική τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατάστασις ὑπέσκαψαν τὴν καὶ ἄλλως ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐν ἔτει 1854 γενομένης κατοχῆς τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τῶν Ἀγγλογάλλων, κλονισθεῖσαν ὑγίειαν αὐτοῦ. Δι' ὃ καὶ κατὰ τὸ 1861, ἅμα τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τοῦ θερινοῦ ἑξαμήνου, ἀπεχαιρέτησε τοὺς ὀμιλητὰς αὐτοῦ καὶ ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους πρὸς βελτίωσιν τῆς πασχούσης ὑγείας αὐτοῦ· πλὴν μάτην, διότι ὁ θάνατος ἐπληξεν αὐτὸν τῇ 21ῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας.¹

Συγγραμματα δὲν φαίνεται ἔκδοις ὁ Σπ. Πήλληκας. Γνωστὸν μόνον τυγχάνει ὅτι πολλάκις ἐχρημάτισε μέλος νομοθετικῶν ἐπιτροπῶν, ἱκανῶς δ' εἰργάσθη εἰς τὴν ἐκπόνησιν τῶν ἀστικῶν νόμων καὶ τὴν ἔκδοσιν τῶν **Ἑλληνικῶν κωδίκων** μετὰ τῶν Ράλλη καὶ Ποτλῆ. Τῆς βραχείας δ' αὐτοῦ δημοσίας ὑπηρεσίας ἀπομνημονεύματα, ἀνέκδοτα καταλειφθέντα, ἐξέδωκεν ὁ ἀνεπιὸς αὐτοῦ κ. Ἰω. Πήλληκας δικηγόρος, προτάξας αὐτῶν μακρὰν βιογραφικὴν μελέτην, ἐν ἣ καὶ αἱ περὶ τοῦ βιογραφουμένου κρίσεις καὶ γνῶμαι τῶν καθηγητῶν Σαριπόλου, Κοκκίνου καὶ Πανταζίδου.

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο ἐν τῇ ἐν Παρισίοις Ρωσικῇ Ναῶ τῇ 22ῃ Ἰουλίου. Τὸν προσήκοντα ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ Ζακύνθιος ποιητὴς Γεώργιος Τερτσέτης, ἐπιταφίους δὲ οἱ ἐν Παρισίοις τότε διατρίβοντες Χατζίσκος καὶ Φιλήμων.

Ὁ Πρύτανις τῆς Ἀκαδ. περιόδου 1860—61 Α. Πάλλης ποιεῖται μνεῖαν τοῦ Σπ. Πήλληκα ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ δι' ὧν ἀνεγράφησαν ἐν βίῳ Περικλέους Ἀργυροπούλου (σελ. 97 τοῦ παρόντος Ἀπανθίσματος). Πρβλ. Παράρτ. Ἐγκυκλοπαιδ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 756 καὶ Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα Ἠλ. Τσιτσέλη σελ. 524—526.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΑΛΑΤΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1808. Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου ταύτης ἐν ἔτει 1822 κατέφυγε μετὰ τῆς λοιπῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς Μελίτην. Ἐνταῦθα διαμένοντα τὸν Στέφανον Γαλάτην παρέλαβον πράκτορες φιλελευθερευτικῆς ἐταιρείας ἐν Φιλαδελφείᾳ τῆς Β. Ἀμερικῆς καὶ ἀπέστειλαν ἐκεῖ, ὅπως ἐκπαιδευθῆ δαπάναις αὐτῆς μετὰ τριῶν ἄλλων νέων, ὧν εἷς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Παντολέον Γαλάτης, οἱ δ' ἕτεροι δύο ἐκ τῆς οἰκογενείας Ράλλη.

Μετὰ τὸ πέρασ ἐπταετῶν ἐν Φιλαδελφείᾳ σπουδῶν μετέβη εἰς Παρισίους, ἵνα σπουδάσῃ τὰ νομικά, μεθ' ὃ κατήλθεν εἰς Ἑλλάδα κατὰ τὸ 1839.

Τῷ 1840 εἰσηλθὲν εἰς τὰς τάξεις τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας, διορισθεὶς Πρόεδρος τῶν ἐν Πάτραις Πρωτοδικῶν. Τῇ 10ῃ Μαΐου 1843 διωρίσθη ἐπίτιμος καθηγητῆς τοῦ Ἐμπορικῶν Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου 1844 ἀπηλλάγη μὲν τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως, διωρίσθη δὲ Ἀρεοπαγίτης, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ νέᾳ θέσει δὲν παρέμεινεν ἐπὶ μακρόν, διότι, περιελθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν τότε πανίσχυρον πολιτικὸν ἄνδρα Κωλέτην, κατέλιπε τὴν ἔδραν τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ ἀποκατέστη ἐν Σύρῳ,¹ ὅπου διετέλεσεν ἑξασκῶν τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, μέχρι τῆς

1. Ἐν Σύρῳ ὁ Στ. Γαλάτης ἐ χρημάτισε πολλάκις πρόεδρος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἅπαξ δὲ καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Ἐπαρχιακοῦ.

τοῦ βίου τελευταῖς, ἐπισυμβάσης τῇ 14ῃ Αὐγούστου τοῦ 1875.¹

Συγγράμματα αὐτοῦ δὲν φαίνονται ἐκδεδομένα, τὰ δὲ χειρόγραφα τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, ὅπερ ἐδίδασκεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

1. Τοῦ θανάτου τοῦ Στεφ. Γαλάτη οὐδαμοῦ τῶν λογοδοσιῶν τῶν Πρυτάνεων γίνεται μνεία, ἀλλ' οὐδ' ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ἔχει γραφῇ μέχρι τοῦ νῦν πρὸς ἀνάρτησιν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Καὶ ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ οὐδὲν περὶ αὐτοῦ ἀναγράφεται. Αἱ δ' ἀνωτέρω βιογραφικαὶ πληροφορίες ὀφείλονται εἰς τὸν ἐν Σύρῳ διαμένοντα πρεσβύτερον υἱὸν αὐτοῦ Γεώργιον Σ. Γαλάτην. Πρβλ. καὶ «Πατρίδα» Ἐρμουπόλεως 16 καὶ 23 Αὐγούστου 1875, ἔνθα περιγραφὴ τῆς κηδείας, καθ' ἣν τὸν προσήκοντα ἐπικηδεῖον εἶπεν ὁ δικηγόρος Γεώργιος Ποσειδῶν, καὶ νεκρολογία κριτικὴ τῆς δράσεως τοῦ ἀποβιώσαντος ὡς ἐπιστήμονος. Χαρακτηριστικὸν ἰδιαίτερον τοῦ Στεφάνου Γαλάτη ὅτι δις ἐλθὼν εἰς γάμον κοινωνίαν κατέλιπε δώδεκα τέκνα, ὧν ἐπιζῶσιν, ἀξιόλογον κατέχοντα ἐνταῦθα καὶ ἐν Σύρῳ θέσιν, τὰ δέκα.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΡΟΥΜΠΟΣ

Ἐξ Ἡπείρου ἔλκων τὸ γένος ὁ Πέτρος Στροῦμπος¹ ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑφηγητὴς τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου² τῆ

1. Αὐτάδελφος τοῦ ὁσαύτως γενομένου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Φυσικῆς Πειραματικῆς Δημητρίου Στροῦμπου, σπουδάσας ἐν Παρισίοις τὴν Νομικὴν.

2. Ὁ Πέτρος Στροῦμπος μετὰ τοῦ Π. Καλλιγᾶ καὶ Π. Παπαρηγόου ἐγένοντο οἱ πρῶτοι ὑφηγηταὶ ἢ ιδιωτικοὶ διδάκτορες καὶ ἰδιαιτεροὶ διδάσκαλοι (Privat-docent) τῆς Νομικῆς Σχολῆς, οἷς ἐπικολούθησαν οἱ Β. Οἰκονομίδης καὶ Ε. Κόκκινος. Περὶ τοῦ Πέτρου Στροῦμπου ὡς ὑφηγητοῦ ὁ Γ. Ράλλης ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ λέγει: «Ἡ νομικὴ Σχολή, ἣτις μόνη τῆς εἶχεν ἡμόλιον τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν ὄλων ὁμοῦ τῶν λοιπῶν τοῦ Πανεπιστημίου σχολῶν, ἐτελειοποιήθη οὐκ ὀλίγον διὰ τῆς προσθήκης διαφόρων μαθημάτων, τὰ ὅποια ἐφιλοτιμήθησαν νὰ διδάξωσιν ὡς ιδιωτικοὶ διδάκτορες οἱ κ. κ. Πέτρος Στροῦμπος καὶ Παῦλος Καλλιγᾶς ἀμφοτέρω ἐκ τῶν διακεκριμένων δικηγόρων ἐκ τῶν παρὰ τοῖς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ δικαστηρίοις διατελούντων, καὶ ὁ κ. Πέτρος Παπαρηγόπουλος, ἐσχάτως προβιβασθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέτου ἐν Ναυπλίῳ εἶθε σήμερον, ὅτε ὁ τρίτος τῶν ιδιωτικῶν διδακτῶρων κ. Π. Παπαρηγόπουλος ἀπομακρυνόμενος τῆς πρωτεύουσας ἔνεκα τῆς ἐν Ναυπλίῳ δικαστικῆς θέσεως, θέλει αὐξήσει τὸ κενὸν τῆς ιδιωτικῆς διδασκαλίας τῶν παραδόσεων τοῦ κ. Καλλιγᾶ, εἶθε λέγω νὰ τὸ ἀναπληρώσῃ ὁ δικηγόρος Κ. Κόκκινος μιμούμενος τὴν παραδειγματικὴν ἀκρίβειαν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ πρὸ τριῶν ἤδη ἐτῶν κατὰ συνέθειαν παραδίδοντος τὸ Γαλλικὸν Πολιτικὸν Δίκαιον Κ. Στροῦμπου» (σελ. 10).

27η Δεκεμβρίου 1838. Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1843 διορίσθη ἐπίτιμος καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Γ. Φέδερ. Κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1846—47 ἐχρημάτισε κοσμητῶρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς. Ἀπαλλαγεὶς τῆς θέσεως τοῦ καθηγητοῦ τῇ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1847, διετέλεσε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου δικηγορῶν εὐδοκίμως παρὰ τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις, ἀπεβίωσεν δ' ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Δεκεμβρίου τοῦ 1854.¹

1. Ἐν τῷ Α' Κοιμητηρίῳ Ἀθηνῶν σώζεται ἐν ἀναγλύφῳ ἐκ μαρμαῖου ἢ εἰκὼν αὐτοῦ. — Ἐν τῇ πρυτανικῇ λογοδοσίᾳ τῆς περιόδου 1854—55 οὐδὲν ἀναγράφεται περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, οὐδὲ εἰκὼν αὐτοῦ ἀνήρτηται ἐν τῇ οἰκειᾷ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου.

ΠΑΥΛΟΣ Π. ΚΑΛΛΙΓΑΣ

Ἐκ πατρὸς Κεφαλλῆνος, Παναγῆ Καλλιγᾶ¹, μητρὸς δὲ Σιμωναίας, Σοφίας Μαυρογορδάτου, ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς ἐγεννήθη τῷ 1814 ἐν Σμύρνῃ, ὅπου εἶχεν ἐγκαταστῆ ὁ πατήρ αὐτοῦ χάριν ἐμπορίας.

Ἡ τρομοκρατία, ἣ ἐπακολουθήσασα εἰς τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ἐγένετο αἰτία νὰ καταλίπη ἡ οἰκογένεια τοῦ Καλλιγᾶ τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἰωνίας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὸ σύνηδες τῶν χρόνων ἐκείνων καταφύγιον τῶν Ἑλλήνων τὴν Τεργέστην. Καὶ ὁ μὲν πατήρ ἤρξατο ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει ἐμπορευόμενος, ὁ δὲ υἱός, συμπληρώσας τὰς στοιχειώδεις καὶ μέρος τῶν ἐγκυκλίων σπουδῶν ἐν τῇ ἀξιολόγῳ τότε Ἑλληνικῇ Σχολῇ τῆς Τεργέστης, ἀπῆλθεν εἰτα εἰς Γενεύην, ὅπου ἐν τῷ Πρακτικῷ Λυκείῳ τοῦ Heyer διήνυσε τὰ γυμνασιακὰ μαθήματα ἀπὸ τοῦ 1827—1830² προοριζόμενος ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ ἔργα τοῦ κερδοφόου Ἑρμιοῦ.

1. Ὁ πατήρ αὐτοῦ ἔφερε τὸ ἐπώνυμον Ἄννινος, τὸ δὲ ὄνομα Καλλιγᾶς ἦν προσωνυμία ὡς ἐκ τῆς ἐξ ἧς κατήγετο κωμοπόλεως Καλλιγᾶτα, κατὰ τὰ ἐν Κεφαλληνίᾳ εἰθισμένα. Ἐκ τούτων ὁ υἱὸς ἐτήρησε μόνον τὴν προσωνυμίαν Καλλιγᾶς (πρβλ. Βιογραφίαν Καλλιγᾶ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου Κρασᾶ Α' τόμ. Μελετῶν νομικῶν, πολιτικῶν ἱστορικῶν κτλ. 1899).

2. Ὁ καὶ ἐξ ἄλλων ἔργων γνωστός Κεφαλλῆν ἱστοριοδίφης κ. Ἦλ. Τσιτσέλης ἐν τῷ μνημονευθέντι ἤδη (ἐν βίῳ Σπ. Πήλληκα) ἔργῳ αὐτοῦ «Κεφαλληνιακὰ σύμμικτα» (σελ. 184) ἀορίστως ἀνα-

Ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς, καίπερ δυσφορῶν σφόδρα ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ τοῦ πατρὸς ἀποφάσει, ὁμως ἀνέλαβεν, ἅμα τῷ πέρατι τῶν σπουδῶν, ὑπηρεσίαν ἐν τῷ πατρικῷ γραφείῳ. Ἄλλ' ὁ κατὰ τὸ 1832 ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πατρὸς, ἀνακόψας τὴν συνέχειαν τοῦ ἀκουσίου τούτου σταδίου, ἐπέτρεψεν εἰς τὸν Καλλιγᾶν νὰ τραπῇ ἐκεῖ, ὅπου ἐκ φύσεως οὕτως εἰπεῖν προωρίζετο, εἰς τὴν σπουδὴν δηλονότι τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἀπὸ τοῦ 1834—1837 ἐκ περιτροπῆς φοιτήσας εἰς τὰ Πανεπιστήμια Μονάχου,¹ Βερολίνου² καὶ Ἀϊδελβέργης ἀνηγορεύθη ἐν τῷ τῆς τελευταίας διδάκτωρ τοῦ Δικαίου³, πρυτανεύοντος τοῦ διασήμου νομοδιδασκάλου

φέρει ὅτι ὁ Π. Καλλιγᾶς «φοιτήσας πρόσηβος εἰς Ἱταλικά Λύκεια ἔτυχεν ἐν Ἑνετίᾳ καλλίστου κηδεμόνος καὶ προστάτου, τοῦ ἐκεῖ οἰκογενειακοῦ φίλου καὶ συμπολίτου μεγαλεμπόρου Ἀνδρέου Τσιτσέλη».

1. Ἴνα ἐπιτραπῇ αὐτῷ ἡ ἐγγραφή εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου «ἐδέησε πρότερον νὰ ὑποβληθῇ εἰς γυμνασιακὴν ἐξέτασιν» μεθ' ἧν, λαβὼν ἀπολυτήριον Γυμνασίου χρονολογίας 1834, ἐνεγράφη εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Μονάχου, ἐν ᾧ κατήρξατο τῶν ἐπιστημονικῶν σπουδῶν πρῶτον ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας.

2. Μετὰ παραμονὴν ἐνὸς ἔτους ἐν Μονάχῳ ὁ Καλλιγᾶς μετέβη εἰς Βερολίνον. τοῦ ὁποίου τὸ Πανεπιστήμιον ἐκλείετο τότε διὰ τῆς ἐν αὐτῷ παρουσίας τῶν διασήμων καθηγητῶν Ἐδ. Γκάνς, περιφανεστάτου ὁπαδοῦ τῆς Ἑγελιανῆς φιλοσοφίας καὶ Φρειδ. Καρόλου Σαβινὺ τοῦ ἀρχηγέτου τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ δικαίου (πρβλ. βιογραφίαν Π. Καλλιγᾶ ὑπὸ Ἀλκιβιάδου Κρασᾶ ἐνθ' ἀνωτέρω).

3. Τῇ 23ῃ Αὐγούστου 1837 σὺν τῷ βαθμῷ «*insigni cum laude*». (Αὐτόθι).

Μιττερμάιερ τῷ 1837, τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατήρχετο καὶ εἰς Ἑλλάδα ἐπὶ τῷ τέλει ὀριστικῆς ἐν αὐτῇ ἐγκαταστάσεως. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν μετέβη εἰς Ναύπλιον, ἵνα παραμυθῆσθαι τὴν μητέρα αὐτοῦ, βαθέως πικρανθεῖσαν ἐκ τοῦ θανάτου τῆς μόνης αὐτῆς θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας¹, μετὰ δὲ βραχεῖαν ἐνταῦθα διαμονὴν εἰς Ἀθήνας πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος. Τῇ 10ῃ Ἰανουαρίου 1839 ἐγένετο ὑφηγητὴς² τοῦ Φυσικοῦ καὶ Ἀλληλεθνοῦς Δικαίου, τῇ δὲ 14ῃ Μαρτίου 1842 καὶ τῶν Πανδεκτῶν κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτῶν.

Κατὰ τὴν Σεπτεμβριανὴν μεταπολίτευσιν, ἀπολυθέντων τῶν ἀλλοδαπῶν καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς Γ. Φέδερ καὶ Αἰμ. Ἐρτσον, διωρίσθη ὁ Καλλιγᾶς εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ δευτέρου ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου τῇ 11ῃ Σεπτεμβρίου 1843.

Τῇ 12ῃ Ἰουνίου τοῦ 1845 ἀπολυθεὶς ὁ Π. Καλλιγᾶς τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγεσίας³ διετέλεσε δικηγορῶν καὶ συγγραφέων μέχρι τοῦ 1851, ὅτε διωρίσθη ἀντιεσαγγελεὺς παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ διε-

1. Συζύγου τοῦ ἱατροῦ καὶ καθηγητοῦ τῆς Μαιευτικῆς Νικολάου Κωστῆ καὶ μητρὸς τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου Κωνστ. Ν. Κωστῆ.

2. Πρβλ. βιογραφίαν Πέτρου Στρούμπου σελ. 109 παρόντος **Ἀπανθίσματος**.

3. Ὁ Π. Καλλιγᾶς, μετὰ τῶν Κ. Δομνάνδου καὶ Κ. Νέγρη, ἀπελύθη διὰ λόγους πολιτικοῦς ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου Κωλέτη (πρβλ. Ἐθνικοῦ Ἡμερολογίου Μαρ. Βρετοῦ 1866 σελ. 351 καὶ ἐξ.) καὶ οὐχὶ διότι ἐξελέγη βουλευτὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς ἀνακριβῶς

τέλεσε μέχρι τοῦ 1854, διότι τῇ 19ῃ Αὐγούστου τοῦ ἔτους τούτου διωρίσθη τὸ δεύτερον ἐπίτιμος καθηγητὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου προαχθεὶς εἰς τακτικὸν τῇ 1ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1862.

Τῷ 1869—70 ἐχημάτισε πρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου, δις δὲ κοσμήτωρ τῆς τῶν νομικῶν Σχολῆς.

Ὑποβαλὼν βουλευτικὴν ὑποψηφιότητα ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὰς ἐκλογὰς τοῦ 1865 καὶ ἀποτυγῶν ἐν αὐταῖς, ἀφωσιώθη εἰς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν μέχρι τοῦ 1879, ὅτε, ἐκτεθεὶς τὸ δεύτερον ὡς ὑποψήφιος βουλευτὴς καὶ ἐπιτυγῶν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς, κατέλιπεν ὀριστικῶς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔδραν αὐτοῦ, τηρήσας ἰσοβίως τὴν ἀπὸ 28ης Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπονεμηθεῖσαν αὐτῷ προσωνυμίαν τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ.¹

μνημονεύεται ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ κατὰ τὸ 1896—1897 πρυτανεύσαντος Α. Χρηστομάνου (σελ. 63). Πρβλ. καὶ σελ. 7 λογοδοσίας πρυτάνεως Θ. Μανούση (Ἀκαδ. ἔτους 1844—45), καὶ «Χρονικὸν πρώτης πεντηκονταετίας κτλ.» (σελ. 62) ἔνθα ἀναγράφονται κατὰ σειρὰν ἀρχαιότητος οἱ χρηματίσαντες βουλευταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν οἷς οὐδέποτε ἐγένετο ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς. Ὁ δ' ἐν τῇ «Ἐφημερίδι» Ἀθηνῶν (17 Σεπτεμβρίου 1896) φερόμενος λόγος τῆς ἀπολύσεως ἔνεκα τοῦ κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1843 ψηφισθέντος νόμου περὶ αὐτοχθόνων καὶ ἑτεροχθόνων δὲν φαίνεται πῶς σοβαρῶς στηριζόμενος.

1. Ἡ δρᾶσις τοῦ Καλλιγᾶ ὑπῆρξε πολυμερὴς καὶ πολύμορφος. Ἀντιστασιακῶς, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, παρὰ τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ, Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐν τῷ ὑπὸ τὸν Μαυροκορδάτον (1854) Ὑπουργεῖῳ, Πληρεξούσιος ἐν τῇ Β' Ἐθν. Συνελεύσει τοῦ 1862, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῷ 1863 καὶ αὐθις τῷ 1864 καὶ τῆς

Ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς ἀπεβίωσεν ἐν Νέῳ Φαλήρῳ τῇ 15ῃ Σεπτεμβρίου 1896.¹

Δικαιοσύνης τῷ 1865, Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν τῷ 1882 ὑπὸ τὸν Χαρίλαον Τρικούπην, δις Πρόεδρος τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν βουλευτικὴν περίοδον 1882—1885, Ὑποδιοικητὴς τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης ἀπὸ τοῦ 1885—1890 καὶ Διοικητὴς αὐτῆς ἀπὸ τοῦ 1890 μέχρι τοῦ 1896, καὶ νομικὸς Σύμβουλος αὐτῆς γενόμενος ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως (1844) μέχρι τοῦ 1885, ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀπέστη τῶν ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν καὶ ἐκζητήσεων ἐν τε τῇ νομικῇ καὶ τῇ οἰκονομικῇ ἔν τε τῇ φιλολογίᾳ καὶ τῇ ἱστορίᾳ.

Περὶ τοῦ Καλλιγᾶ ἐλέχθη ὅτι «οὐδὲν ἐγίνωσκειν ἡμίτελῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς καθηγητὴς καὶ ὡς συγγραφεὺς καὶ ὡς δικαστὴς καὶ ὡς δικηγόρος καὶ ὡς ὑπουργὸς καὶ ὡς ρήτωρ κοινοβουλευτικὸς ὑπῆρξεν ἀνθρώπινως τέλειος».

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃ Σεπτεμβρίου, κατ' αὐτὴν δὲ ἐπικήδειον μὲν λόγον ἐξεφώνησεν ὁ τότε εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου κ. Δημοσθ. Τσιβανόπουλος, ἐπιταφίους δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης Κρασσαῦς ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου, ὁ Τ. Φιλίμων καὶ ὁ Ἀντωνόπουλος.

Ὁ πρῦτανος τῆς Ἀκαδ. περιόδου 1896—97 Ἀναστ. Χρηστομᾶνος, μνημονεύων ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ (σελ. 63) τοῦ θανάτου τοῦ Π. Καλλιγᾶ, δημοσιεύει σύντομον βιογραφίαν αὐτοῦ, ἥτις ὁμοίως, παρὰ τὴν ἐπίσημον αὐτῆς προέλευσιν, δὲν εἶνε ἀτηγλαμμένη ἀνακριβειῶν. Πρὸβλ. καὶ «**Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον**» Μαρίνου Βρετοῦ 1866 σ. 351—2, «**Ποικίλην Στοὰν**» 1898 σ. 44—46, «**Νομικὴν**» περιοδικὸν μηνιαῖον ὑπὸ Η. Λιακοπούλου τ. Β' σελ. 709, «**Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα**» ὑπὸ Ἡλ. Τσιτσέλη τ. Α' σ. 184—192, Παράφτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 396, «**Ἱερὸν Σύνδεσμον**» ἐκκλησ. περιοδικὸν 1896 Σεπτεμβρίου 19, «**Θέμιδα**» 1897 σελ. 324, «**Νέαν Ἠμέραν**» Τεργέστης 20 Ὀκτωβρίου 1896 κτλ., ἐν τοῖς μάλιστα δὲ τὴν βιογραφικὴν καὶ κριτικὴν μελέτην τοῦ Ἀλκιβιάδου Κρασσαῦ.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Ἡ Νεαρά περὶ ἐξυβρίσεως καὶ ἐν γένει περὶ τοῦ τύπου.*
Ἐν Ἀθήναις 1837.
- 2.— *Περὶ συντάξεως πολιτικοῦ κώδικος εἰς τὴν Ἑλλάδα.*
Ἐν Ἀθήναις 1839.
- 3.— *Φιλολογικὸν Σχεδίασμα περὶ τῶν συλλογῶν τῶν κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (μετάφρασις ἐκ τοῦ Λατινικοῦ τοῦ Wiener μετὰ εἰσαγωγῆς τοῦ μεταφράστου).* Ἐν Ἀθήναις 1840.
- 4.— *Οἱ τρεῖς ἱερατικοὶ βαθμοὶ τῆς Ἐκκλησίας.* Ἐν Ἀθήναις 1841.
- 5.— *Ἡ ἐξάντλησις τῶν κομμάτων.* Ἐν Ἀθήναις 1842.
- 6.— *Δίκη τοῦ Ἰωνᾶ Κίγγ 1864.*
- 7.— *Σύστημα Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καθ' ἃ ἐν Ἑλλάδι πολιτεύεται τόμ. Α'—Ε'.* Ἐν Ἀθήναις ἐκδ. 1848—1855 καὶ 1873—1881.
- 8.— *Θᾶνος Βλέκας (μυθιστορία δημοσιευθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ Πανδώρα 1855 καὶ ἐσχάτως ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βιβλιοθήκῃ ὑπὸ Γ. Μπάρτ).*
- 9.— *Μελέται καὶ λόγοι.¹* Ἐν Ἀθήναις 1882 (σελ. 548).

ἣτις προτάσσεται τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μελέται νομικαί, πολιτικά, φιλολογικαί κτλ.» διτόμου συλλογῆς τῆς ἐν ἔτει 1899 ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Γεωργ. Π. Καλλιγᾶ.

1. Ἡ συλλογὴ αὕτη περιέχει τὰς ἑξῆς πραγματείας: α') περὶ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ Συνόδου, β') περὶ δουλοπαροικίας παρὰ Ρωμαίους καὶ Βυζαντιοὺς καὶ περὶ φορολογικῶν διατάξεων, γ') περὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς Βυζαντιοῦ Ἀλλῆς, δ') περὶ τῆς στάσεως τοῦ Νίκα, ε') λόγους ἐν ταῖς Βουλαῖς.

10.— *Μελέται Βυζαντινῆς ἱστορίας (1204—1453). Ἐν Ἀθήναις 1894. (σελ. 775).*

11.— *Μελέται νομικαί, πολιτικά, οἰκονομολογικά, ἱστορικά, φιλολογικά κτλ. καὶ Λόγοι ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει καὶ τῇ Βουλῇ.¹ Ἐν Ἀθήναις 1899.*

1. Ἡ συλλογὴ αὕτη ἐξεδόθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Γεωργίου Καλλιγᾶ εἰς τόμους δύο περιλαμβάνονται δὲ ἐν μὲν τῷ Α' τόμῳ: 41 νομικαί, πολιτικά καὶ οἰκονομολογικά μελέται, ἐξ ὧν αἱ μὲν ὑπ' ἀριθ. 1, 2, 3, 4, 5 καὶ 6 τοῦ ἀνωτέρω καταλόγου ἐδημοσιεύθησαν καὶ ἐν ἰδιαίτεροις τεύχεσιν αἱ δὲ λοιπαὶ ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίσιν, ἀποτελοῦσαι ἐν ὅλῳ σελίδα 692 εἰς μέγα 8ον. Ἐν δὲ τῷ Β' τόμῳ ἀπαρτιζομένη ἐκ σελίδων 678: α') Ἱστοριογραφικαὶ σκέψεις (ἐν Πανδώρα Θ'), β') περὶ τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἐνετοκρατίας (L. Ranke) κατὰ μετὰφρασιν μετὰ πολλῶν προσθηζῶν καὶ σημειώσεων (ἐν Πανδ. IB'), γ') ἢ ἐν Ναυαρίνῳ ναυμαχίᾳ (ἐν Πανδ. Δ'), δ') περὶ τῶν ἐν Ἐτρουρίᾳ Τυρρηκῶν Πελασγῶν ὑπὸ Λεφίου (ἐν Ἐμίδι Ε'), ε') βίος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως (ἐν Πανδ. Α'), ς') ἀπομνημονεῦματα πρὸς χρῆσιν τῆς συγχρόνου ἱστορίας ὑπὸ Κ. Γκιζώτου, ζ') γνωστικὴ καὶ στοιχεῖα φιλοσοφίας ὑπὸ Θ. Καίρη (ἐν Πανδ. Β'), η') Π. Βράϊλα Ἀρμένη, Δοκίμιον περὶ πρώτων ἰδεῶν καὶ ἀρχῶν (ἐν Πανδ. Β'), θ') Ἱστορικαὶ διασαφήσεις περὶ τῆς πατρίδος Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρεως, ι') περὶ Φαίδρου τοῦ Πλάτωνος (ἐν Πανδ. Γ'), ια') δύο λόγοι Ὑπερείδου τοῦ ῥήτορος (ἐν Πανδ. Δ'), ιβ') περὶ Πυθαγόρου (ἐν Πανδ. ΙΖ'), ιγ') αἱ Ἀθηναὶ ἐπὶ τῶν τελευταίων σοφιστῶν (ἐν Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ Γ'), ιδ') βίος Κουϊακίου (λόγος ἐπὶ τῇ ἀναρρήσει εἰς τὴν πρυτανείαν), ιε') λόγος ἐπὶ τῇ ἀποθέσει τῆς πρυτανείας, ις') περὶ ὀργανισμοῦ τοῦ Πανεπιστημίου (ἐν Παλιγγενεσίᾳ 1867), ιζ') περὶ τοῦ ἀρχαίου δράματος (ἐν Ἀθηνᾶ 1847), ιη') οἱ Ἰππεῖς τοῦ Ἀριστοφάνους (ἐν Ἀθηνᾶ 1846), ἢ εἰς Δελφούς θεωρία, ιθ') περιηγήσεις εἰς Σῦρον, Σμύρνην, Κωνσταντινούπολιν κλ., κ') ἱστορία

τῆς Ἀγγλικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1640 (ἐν Καρτερίᾳ 1840), κα') ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὰς ἀρχάς τῆς 19' ἑκατονταετηρίδος (μετάφρασις), κβ') περὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ συστήματος μετὰ τὸν Γαλλοαυστριακὸν πόλεμον (ἐν Ἀθηνῶν 1859), κγ') περὶ ἐποικήσεως Σλαβικῶν τινων φυλῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον (βιβλιοκρισία ἐν Αἰῶνι 1843).—'Ο Γ' τόμος, μήπω ἐκδοθείς, θὰ περιλάβῃ τοὺς πολιτικοὺς λόγους τοῦ Καλλιγᾶ ἐν τε τῇ Βουλῇ καὶ τῇ Β' Ἐθνοσυνελεύσει.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ

Γορτύνιος τὴν καταγωγὴν, ἐγεννήθη ἐν Κωνσταντινουπόλει τῷ 1817.¹

Τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τοῦ πρεσβυτάτου τῶν ἀδελφῶν φονευθέντων ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας διμενθείσης, περίτρομος ἢ μήτηρ παρέλαβε μεθ' ἑαυτῆς τὰ ἐπιζήσαντα τέκνα² καὶ μετὰ πολλοὺς κινδύνους ἀπεσώθη ἐπὶ ἰστιοφόρου πλοίου καταφυγούσα εἰς τὴν Ὀδησσόν. Ἐκεῖ ἡ φιλόστοργος μήτηρ ἐν μέσῳ πλείστων στερήσεων ἐπεδόθη εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων αὐτῆς εἰσαγαγούσα αὐτὰ εἰς τὸ περίφημον Λύκειον Richelieu³.

Μετὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τῶν ἐν Ἑλλάδι πο-

1. Ὁ πατὴρ αὐτοῦ Δημήτριος, (καὶ οὐχὶ Ἰωάννης ὡς ἀνακριβῶς φέρεται ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ βλ. σελ. 743) τραπέζιτης τὸ ἐπάγγελμα, ἐκ Βυτίνης τῆς Γορτυνίας καταγόμενος, μεγίστην ἀπέκτησεν ἰσχὺν ἐν Κων)πόλει (πρβλ. Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον Μ. Βρετοῦ 1868· ὡσαύτως «Θέμιδα» τόμ. Β' 1891, ἔνθα νεκρολογία ὑπὸ Ν. Π. Δημητρακοπούλου).

2. Τὸν Κωνσταντῖνον, τὸν μετὰ ταῦτα καθηγητὴν τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, καὶ τὸν Πέτρον.

3. Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Ἡμερολογίῳ, ἔνθ' ἀνοιτέρω, ἀναγράφεται ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος, πρεσβύτερος κατὰ δύο ἔτη τοῦ Πέτρου, «ἔξεπαιδεύθη αὐτοκρατορικῇ δαπάνῃ μέχρι τοῦ 1830», περὶ δὲ τοῦ δευτέρου οὐδεὶς λόγος γίνεται.

λιτικῶν πραγμάτων τῇ συμβουλῇ τοῦ Στούρτζα καὶ ἄλλων σημαινόντων ἐν Ὀδησῶ Ἑλλήνων, ἡ χήρα Παπαρρηγοπούλου κατῆλθε μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς εἰς Ἑλλάδα¹ καὶ ἐκείνη μὲν ἐγκατέστη ἐν Ναυπλίῳ, τούτους δὲ παρέδωκεν εἰς τὸν ἐν τῷ Κεντρικῷ Σχολείῳ τῆς Αἰγίνης διδάσκοντα διδάσκαλον τοῦ Γένους Γεώργιον Γεννάδιον, ὅπως συμπληρώσωσι τὴν ἐγκύκλιον αὐτῶν παιδευσιν.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων ἐπανῆλθον παρὰ τῇ μητρὶ αὐτῶν εἰς Ναύπλιον καὶ εἶτα ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια ἀποκαθίστατο ὀριστικῶς ἐν Ἀθήναις.² Ἐνταῦθα ἀμφοτέροι διωρίσθησαν ὑπάλληλοι τοῦ Ἑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης· καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος παρέμεινε προαγόμενος ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ὁ δὲ Πέτρος μετὰ ἐνὸς ἔτους ὑπαλληλίαν τῇ συνδρομῇ εὐπόρων ἐκ Φαναρίου συγγενῶν ἀπεστάλη κατὰ τὸ 1834 εἰς Εὐρώπην, ἵνα σπουδάσῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου. Φοιτήσας δ' ἐκ περιτροπῆς εἰς τὰ πανεπιστήμια τοῦ Μονάχου καὶ τῆς Ἀϊδελβέργης καὶ πλήρως συγκροτηθεὶς εἰς τὰ τῆς ἐπιστήμης ταύτης ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην διδασκαλίαν τῶν διασήμων τῶν χρόνων ἐκείνων καθηγητῶν Mittermaier, Thibaut, Ingenheim καὶ ἄλλων, καὶ διδάκτωρ τῆς νομικῆς ἀναγορευθεὶς ἐν τῷ

1. Κατὰ τινὰς τῷ 1828 κατ' ἄλλους δὲ τῷ 1830.

2. Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀκροπόλει» τῆς 17^{ης} Μαρτίου 1891 μετὰξὺ ἄλλων βιογραφικῶν εἰδήσεων περὶ τοῦ Πέτρου Παπαρρηγοπούλου ἀναγινώσκομεν καὶ τὰ ἑξῆς: «... ὁ Κλωνάρης προΐστατο τότε τοῦ Ἑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, μαθὼν δὲ τὰ κατὰ τὴν οἰκογένειαν ταύτην καὶ ἐκτιμήσας τὴν ἔκτακτον περὶ τὴν καλλιγραφίαν ἀρετὴν τοῦ Πέτρου, προσέλαβεν αὐτὸν ὡς πρωτοκολλητήν.

Πανεπιστημίῳ τῆς Ἀιδεμβέργης, ἀνέκαμψεν εἰς Ἀθήνας ἀρχομένου τοῦ 1839 ἔτους. Καὶ εὐθὺς μὲν διωρίσθη δικηγόρος παρ' ἅπασιν τοῖς ἐν Ἀθήναις δικαστηρίοις, τῷ δὲ 1841 ὑφηγητῆς¹ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐν ταύτῳ καὶ πρωτοδίκης. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προήγητο εἰς ἐφέτην ἐν Ναυπλίῳ, καὶ μετὰ ἐν ἔτος εἰς πρόεδρον τῶν ἐν Σύρῳ Πρωτοδικῶν διατηρῶν ἅμα καὶ τὸν βαθμὸν τοῦ ἐφέτου.

Τῷ 1843 μετατεθεὶς εἰς τὴν θέσιν τοῦ προέδρου τῶν ἐν Ἀθήναις Πρωτοδικῶν, παρέμεινεν ἐν αὐτῇ μέχρι τῆς δημοσιεύσεως τοῦ περιβοήτου περὶ ἑτεροχρόνων ψηφίσματος τῆς σεπτεμβριανῆς μεταπολιτεύσεως, ὁπότε ἀπελύθη καὶ μόλις μετὰ διετίαν, ἀναγνωρισθείσης τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἀρετῆς, τῇ 12ῃ Ἰουνίου 1845, διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ, ἀπαλλαγέντος, ὡς ἴδῃ ἐλέγχθη, διὰ πολιτικὸν λόγον τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως αὐτοῦ.

Τῷ 1847 διωρίσθη Ἀρεοπαγίτης τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει καὶ μέλος τῆς ὑπὸ τὸν Κλωνάρην νομοπαρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἀστικοῦ Κώδικος, καὶ μετὰ δεκαετίαν (1858) εἰσαγγελεὺς τῶν ἐν Ἀθήναις Ἐφετῶν, διατελέσας τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1860. Κατὰ τὴν περιόδον ταύτην τῆς ἐν τῷ δικαστικῷ κλάδῳ ὑπηρεσίας αὐτοῦ, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς 12 Σ)βρίου 1850, ὁ Π. Παπαρρηγόπουλος διετέλει ἐπίτιμος καθηγητῆς ἐν τῷ Πανεπιστη-

1. Πρὸβλ. βιογραφίαν Πέτρου Στρούμπου ἐν σ. 109 παρόντος Ἐπανθίσματος.

μίω, γενόμενος τακτικὸς τῇ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1860 καὶ παραμείνας τοιοῦτος μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς. Πρῶτανις διετέλεσε κατὰ τὰ ἀκαδ. ἔτη 1862—63 καὶ 1888—89 πεντάκις δὲ κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Ὁ Π. Παπαρηγόπουλος ἐδίδαξεν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐπὶ πέντε καὶ τεσσαράκοντα ὁλόκληρα ἔτη, ἡ φήμη δ' αὐτοῦ ὡς νομομαθοῦς δὲν περιορίσθη ἐν τοῖς ὄροις τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ διεδόθη καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου ἐπιφανεῖς νομοδιδάσκαλοι τῆς περιωπῆς τοῦ Ζαχαρίου Λίγγενταλ ὅστις ἐν τοῖς ἐπιστημονικοῖς ἔργοις αὐτοῦ συγχάκας ἐπικαλεῖται αὐτὸν πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν γνωμῶν αὐτοῦ» τοῦ Windsheid καὶ ἄλλων «περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο αὐτοῦ τε καὶ τῆς φιλίας του».

Ὁ Π. Παπαρηγόπουλος ἀπεβίωσε τῇ 28ῃ Φεβρουαρίου 1891 ἐν Ἀθήναις.¹

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Μαρτίου ἐπιταφίους λόγους ἐξεφώνησαν ὁ καθηγητὴς Ν. Καζάξης καὶ ὁ ὑφηγητὴς τοῦ Ροιμ. Δικαίου Νικόλαος Δημαράς. Ὁ δὲ πρῶτανις τῆς Ἀκαδ. περιόδου 1890—91 Γεώργιος Μιστριώτης ἐν τοῖς ἐξῆς ἀνακοινοῖ τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Π. Παπαρηγοπούλου (σελ. 75 τῆς λογοδοσίας αὐτοῦ) « . . . εἰς τούτους (τούς καθηγητάς) μέχρι πρὸ ὀλίγου ἀνήκον οἱ ἀδελφοὶ Παπαρηγόπουλοι, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Πέτρος, οἵτινες ἐν μὲν τῇ ἀνατολῇ τοῦ βίου εἶδον τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἀδελφούς εἰς τὸν θάνατον ἀπαγομένους, ἐν δὲ τῇ δύσει τὰ τέκνα ἐκ τῶν πατρικῶν κόλπων μοιραίως ἀποσπώμενα. Ἀμφοτέροι οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἐδίδαξαν ἐπὶ ἡμῖσιν περίπου αἰῶνα καὶ συνέγραψαν». Πρβλ. Ἐγκυκλ. λεξ. ἐν λ. σ. 743, **Ἡμερολόγιον** Σκόκου 1892 σελ. 33—36, ἔνθα «Σκιαγραφία Π. Παπαρηγοπού-

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Δοκίμιον περὶ τῆς ἐπιτροπῆς τῶν τυχηρῶν (τῆς τύχης) εἰς τὰ συναλλάγματα κατὰ τὸ Ρωμαϊκὸν καὶ Βυζαντινὸν δίκαιον.*¹ Ἀθήναι 1839.
 - 2.— *Ἱστορία τῆς παρακμῆς καὶ πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους*² μετὰ σημειώσεων ἐν συνεργασίᾳ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου Αἰμ. Ἐρτσογ. Ἐν Ἀθήναις 1840.
 - 3.— *Εἰσαγωγικὸς λόγος εἰς τὸ «περὶ τῆς σπουδῆς τῆς ἱστορίας τοῦ Ρωμαϊκοῦ δικαίου».* 1840 ἐν Ἀθήναις.
 - 4.— *Ἱστορικὴ εἰσαγωγή εἰς τὴν σπουδὴν τοῦ κληρονομικοῦ δικαίου τῶν Ρωμαίων.* Ἐν Ἀθήναις 1848.
 - 5.— *Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῇ 20ῃ Μαΐου 1854 ἑορτὴν ἐπέτειον τοῦ Πανεπιστημίου «περὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Βασιλείου τοῦ Μακεδόνο».*
 - 6.— *Λόγοι ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς Πρωτανείας :*
 - α') *Περὶ ἐπιστήμης ἐν γένει καὶ τῆς συναφείας τῶν διαφορῶν κλάδων αὐτῆς πρὸς ἀλλήλους.* (1863).
 - β') *Περὶ γνώσεως (ἐπιτυγχανομένης διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς μορφώσεως.* (1888—89).
 - 7.— *Ἀστυκὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων καθ' ὅσον ἰσχύει νῦν ἐν Ἑλλάδι. Κείμενον τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ὁθω-*
- λου» ὑπὸ Α. Μομφερράτου, *Θέμιδα* τόμ. Β', ἔνθα νεκρολογία Π. Παπαρρηγοπούλου ὑπὸ Ν. Π. Δημητράκοπούλου.
1. Ἐναίσιμος διατριβὴ ἐπὶ διδακτορίᾳ.
 2. Ἡ μετάφρασις περιορίζεται εἰς τὸ ΜΔ' κεφάλαιον τῆς ἱστορίας ταύτης.

νος παραδόσεων τοῦ καθηγητοῦ Π. Παπαρρηγοπούλου.
Ἐν Ἀθήναις 1854.

- α') Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον ἀστυκὸν δίκαιον. Βιβλία Α, Β, Γ περιέχοντα τὰς Γενικὰς ἀρχάς. Ἀθήναι 1865 τόμ. 1, ἔκδ. β' 1881, ἔκδ. γ' 1889.
- β') Ἀστυκὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βυζαντινῶν καθ' ὅσον ἰσχύει νῦν ἐν Ἑλλάδι. Βιβλίον Β' Ἐνοχικὸν δίκαιον. Ἀθήναι 1856—58 τόμ. 3, ἔκδ. β' 1883, ἔκδ. γ' 1890.
- γ') Τὸ ἐν Ἑλλάδι πλὴν τῶν Ἰονίων Νήσων ἰσχύον ἀστυκὸν δίκαιον. Βιβλίον ἕκτον περιέχον τὰ ἐμπράγματα δικαιώματα ἐπὶ τῶν κατ' ἰδίαν κτημάτων. Ἀθήναι 1880 τόμ. 1, ἔκδ. β' 1891 μετὰ προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων συντελεσθεῖσα ἐπιμελεία Γ. Εὐκλείδου.
- δ') Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον Ἀστυκὸν δίκαιον. Βιβλίον ἔβδομον περιέχον τὸ κληρονομικὸν Δίκαιον. Ἀθήναι 1875 τόμ. 1.
- ε') Τὸ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύον ἀστυκὸν δίκαιον. Βιβλίον Δ' περιέχον τὸ οἰκογενειακὸν δίκαιον, τόμ. 1. Ἀθήναι 1869. ἔκδ. β' 1882.

Εἰς τὸν Π. Παπαρρηγόπουλον ὀφείλονται καὶ πλείσται διατριβαὶ καὶ γνωμοδοτήσεις καὶ τινες λόγοι, ἐν οἷς ὁ ἐπιμημόσυνος εἰς τὸν εὐεργέτην τοῦ Πανεπιστημίου Δ. Πλατυγένη ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ναῶ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλλην. Κοινότητος Τεργέστης τῇ 1^ῃ Αὐγούστου 1856 (πρβλ. «Πρωτῶν Κήρυκα») καὶ μελέτη περισιπούδατος, πολιτικοῦ περιεχομένου, περὶ τῆς δίκης τῶν ἐν Ἀργινοῦσαις νικησάντων στρατηγῶν ἀπαγγελθεῖσα τῷ 1872 ἐν τῷ Συλλόγῳ Ἀθηναίῳ.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Πατρός ιερέως, Τρύφωνος Οικονομίδου, ὁ Βασίλειος Οἰκονομίδης ἐγεννήθη ἐν Βυτίῃ τῆς Γορτυνίας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1814.

Τὴν στοιχειώδη παιδευσιν ἐπαιδεύθη ἐν τῇ σχολῇ τῆς γενετείρας, συνεπλήρωσε δ' αὐτὴν ἐν τῷ Σχολείῳ τῆς Αἰγίνης, μερίμνη τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, τὴν δὲ γυμνασιακὴν ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ ὑπὸ τὸν ἀοίδιμον διδάσκαλον τοῦ Γένους Γεώργιον Γεννάδιον γυμνασίῳ ἀπὸ τοῦ 1833—1837.¹

Ὁ ἀείμνηστος οὗτος τοῦ Γένους διδάσκαλος, ὅστις μετὰ πολλῆς ὀξυδερκείας διεγίγνωσκε τοὺς μέλλοντας νὰ τιμήσωσι καὶ ἀναδείξωσι τὰς ἐπιστήμας ἐν Ἑλλάδι, διδὼν καὶ ἐν τῷ Β. Οἰκονομίδῃ διάνοιαν ἰσχυρὰν καὶ ἐπιτηδειοτάτην πρὸς ἐπιστημονικὴν καλλιέργειαν, συνέστησεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἣτις ἀπέστειλεν αὐτὸν ὡς ὑπότροφον αὐτῆς εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου.² Καὶ ἐπὶ δύο μὲν ὅλα ἔτη διετέλεσε

1. Ἦτο τοιαύτη καὶ τοσαύτη ἡ ἐπίδοσις τοῦ Β. Οἰκονομίδου ἐν τοῖς μαθήμασιν, ὥστε ὁ σοφὸς προϊστάμενος αὐτοῦ δὲν ἐδίστασε ποσῶς νὰ προσλάβῃ αὐτὸν ὡς ὑποδιδάσκαλον ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένῃ σχολῇ ἀπὸ τοῦ 1835—1837. (Πρβλ. βιογραφίαν Β. Οἰκονομίδου ἐν «Ἀκροπόλει» 2 Ἰουλίου 1894).

2. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν πληροφορίαν ταύτην, τὴν ἀναγραφομένην καὶ ἐν τῷ Ἑγκυκλ. Λεξικῷ (ἐν λ. σ. 605) ἕτεροι βιογράφοι βεβαιοῦσιν ὅτι ὁ Οἰκονομίδης παρέμεινε σπουδάζων ἐν Μονάχῳ

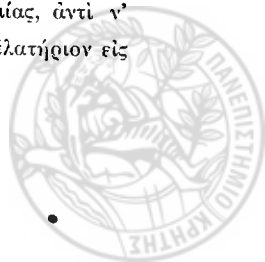
σκολάζων περι τὰς φιλολογικὰς καὶ φιλοσοφικὰς σπουδὰς, ἃς ὑπελάμβανεν ἀπαραιτήτους συντελεστάς τῆς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου ἀριωτάτης ὡς οἶόν τε συγκροτήσεως, εἶτα δ' ἐπεδόθη εἰς τὴν σπουδὴν τῆς νομικῆς, ἣς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ἀριστοῦχος τῷ 1843 ἐν Μονάχῳ.

Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη ὑφηγητῆς τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου τῇ 26ῃ Νοεμβρίου; διδάξας Εἰσηγήσεις καὶ Κληρονομικὸν Δίκαιον,¹ τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει πρωτοδίκης ἐν Ἀθήναις. Τῇ 26ῃ Νοεμβρίου 1846 διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητῆς τοῦ Ρωμ. Δικαίου. Τῇ 9ῃ Ὀκτωβρίου 1847 ἐγένετο ἐπίτιμος καθηγητῆς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας² τῷ δ' αὐτῷ ἔτει προήγето καὶ εἰς ἐφέτην ἐν

ἐπὶ ἐπτὰ ἔτη χορηγοῦντος τοῦ φιλέλληνος βασιλέως τῆς Βαυαρίας, ἄλλοι δὲ πάλιν ἰσχυρίζονται ὅτι ἐξεπαιδεύθη δαπάνῃ τῶν συγγενῶν αὐτοῦ.

1. Ὁ Κ. Ἀσώπιος περὶ τοῦ Β. Οἰκονομίδου ὡς ὑφηγητοῦ ἀναφέρει ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ὅτι οὗτος «δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπιμελῶς πάνυ καὶ φιλοτίμως ἐδίδαξε τὸ *Ρωμαϊκὸν Δίκαιον*». Ὡσαύτως καὶ ὁ Θ. Μανούσης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ (καὶ τοῦ Κ. Φρεαρίτου) ὅτι «μετὰ τῆς πρὸ πολλοῦ ἐγνωσμένης αὐτῶν ἐπιστημονικῆς ἰκανότητος καὶ φιλοτιμίας ἐξηκολούθησαν ἀνευδότης καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος (1845—46) τὰς ἐπωφελεῖς αὐτῶν παραδόσεις». Ὁ δὲ Ἀλ. Βενιζέλος ἀναγγέλλων τὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ Οἰκονομίδου ὡς καθηγητοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου ἐπάγεται ὅτι «ἀπὸ τριῶν ἐτῶν μετὰ πολυμαθείας καὶ ἀξιεπαίνου ἐπιμελείας παρέδιδεν αὐτό».

2. Ἡ ἀπότομος αὕτη μετάθεσις τοῦ Οἰκονομίδου ἀπὸ τῆς ἔδρας τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου εἰς τὴν τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, ἀντὶ ν' ἀπογοητεύσῃ αὐτόν, ἐγένετο τὸναντίον αὐτῷ ἰσχυρὸν ἐλατήριον εἰς

τῆ δικαστικῇ ὑπηρεσίᾳ. Μετὰ τέσσαρα ἔτη (1851) προήχθη εἰς Ἀρεοπαγίτην καὶ τῆ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1860 εἰς τακτικὸν καθηγητὴν, παραμείνας τοιοῦτος μέχρι τῆς ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀποχωρήσεως αὐτοῦ.¹ Τῷ 1861 προῦβιβάσθη εἰς Ἀντιπρόεδρον τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐπέκειτο δὲ καὶ ἡ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου ἀνάρρησις αὐτοῦ, ἀλλ', ἰδρυθέντος τῷ 1867 τοῦ θεσμοῦ τοῦ Δικαστικοῦ Συμβούλου ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν Οἰκονομικῶν, προῦκρινε τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐκ τοῦ θεσμοῦ τούτου σπουδαιοτάτην δικαστικὴν θέσιν, ἐν ἣ παραμένει μέχρι τοῦ 1875, ὅτε ἀπεχώρησεν ὀριστικῶς τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας.

τὴν δημιουργίαν τῆς διδασκαλίας τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας. ἡς αἱ ἀρχαὶ καὶ τὰ ἀξιώματα ἱστορικῶς ἀναπτυχθέντα καὶ εἰς κανόνας ἀκριβεῖς ἐπιτηδεύει πρὸς ἀλλήλους συνυφασμένους διατυπωθέντα. ἀνυψώθησαν εἰς περιωπὴν ἐπιστημονικῆς γενικεύσεως ἐν τῷ περιτίστω μετὰ ταῦτα γενομένῳ *Ἐγχειρίδιῳ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας*, ὕπερ ὑπάρχει ἔκτοτε τὸ ἀπαραίτητον ἐγκόλπιον φοιτητῶν, δικηγόρων καὶ δικαστῶν.

1. Περὶ τῆς τῆ 7 Νοεμβρίου 1874 ἀποχωρήσεως αὐτοῦ ἐκ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔδρας τῆς Πολιτ. Δικονομίας ὁ ἐπίτιμος καθηγητῆς Γκάκας Δοκὸς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τῆς Πρυτανείας τοῦ Παναγ. Ρομπότη λέγει τὰ ἑξῆς: «Ὁ ἀρχαῖος τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἀθηγητῆς Β. Τ. Οἰκονομίδης, ὅστις καὶ διὰ τῆς πολυετοῦς καὶ εὐδοκίμου διδασκαλίας καὶ διὰ τῆς ἀξιολόγου συγγραφῆς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας μεγίστης ὠφελείας τοῖς φοιτηταῖς τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐγένετο πρόξενος, παρητήθη κατὰ τὸν Νοέμβριον μῆνα (7) τῆς καθηγεσίας καὶ τὴν παραίτησιν αὐτοῦ παρεδέξατο τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Ἐγχειρίδιον, τηρήσαν αὐτῷ τὸν τίτλον τοῦ ἐπίτιμου καθηγητοῦ. Ἡ παραίτησις

Πρύτανις διετέλεσε κατὰ τὸ 1859—60 τρεῖς δὲ κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.¹

Μετὰ τὴν ἐκ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας ἀποχώρησιν αὐτοῦ ὁ Βασίλειος Οἰκονομίδης διετέλεσεν ἐφ' ἑκανὸν τοῦ λοιποῦ βίου δικηγορῶν, μέχρι δ' ἐπ' ἑσχάτων τῶν ἡμερῶν κατεγίνετο κυρίως εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἙΑστικῆς Δι-

αὐτοῦ ἐλύπησεν, ὡς εἰκός, τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀκροωμένους τῶν μαθημάτων αὐτοῦ στερηθέντας τοιοῦτου δοκίμου καθηγητοῦ», δέον δὲ ν' ἀποδοθῇ αὐτῇ εἰς λόγους ὑγείας, διότι ὁ Οἰκονομίδης δὲν ἠδυνήθη δι' ἀσθένειαν σωματικὴν νὰ ἀναδεχθῇ τοὺς κόπους τῆς διδασκαλίας καὶ καθ' ὅλον τὸ ἀκαδ.ἔτος 1873—74, καθ' ἃ περὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ πρύτανις κ. Γ. Μακκῆς ἐν σελ. 11 τῆς λογοδοσίας αὐτοῦ.

1. Κατὰ τὴν περίοδον τῆς Πρυτανείας αὐτοῦ συνέβησαν αἱ σοβαραὶ φοιτητικαὶ ταραχαί, περὶ ὧν ἐγένετο λόγος ἐν βίῳ Σ. Πήλληκα. Ἐνταῦθα ἄξια ἀναδημοσιεύσεως κρινομεν ὅσα ἐπ' αὐτῶν συνετώτατα καὶ εἰς τὰς μελλούσας γενεάς πάντοτ' ἐπικαιρότατα ἐξήνεγκε λογοδοτῶν ὁ Βασ. Οἰκονομίδης: «Βαθειὰν αἰσθάνομαι τὴν λύπην, ἀναλογιζόμενος τὰς αἰτίας, ἀφ' ὧν ἀπὸ τίνος χρόνου φερόμενοι τοῦ Πανεπιστημίου οἱ φοιτηταὶ παρεκκλίνουσι τῆς γεγραμμένης αὐτοῖς τροχιάς· ὅπερ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καιρίως βλάπτει καὶ τοῦ διδακτηρίου τούτου τὴν στερέωσιν καὶ πρόοδον διαταράττει. Ἡ ἄκαιρος ἐπίδειξις φιλοπατρίας οὐδέποτε ὠφέλησε, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν διὰ τὴν ἡλικίαν ἀπέριωσ περι τὰ κοινὰ πράγματα ἔχοντων, οὗς εὐκόλως δύναται νὰ μεταχειρισθῇ ἔρμαιον πολιτικῆ δημοκόπος καὶ πονηρά. Οἱ φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ὡς ἀκαδημαῖκοι πολῖται καθῆκον ἔχουσι πρῶτιστον νὰ δαπανῶσι τὸν πανεπιστημιακὸν βίον εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτῶν τελειώσιν, ἣτις μόνη δύναται ἀναδειξαι αὐτούς, ὅταν εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἐξέλθωσι, χρήσιμα καὶ καλὰ τῆς πολιτείας μέλη».

καίον, ἦν κατέλειπεν ἡμιτελή ἀποβιώσας τῇ 1η Ἰουλίου τοῦ ἔτους 1894¹.

Συγγράμματα κτλ.

1) *Ἐγχειρίδιον τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας.*² Ἐν Ἀθήναις
α' ἔκδ. 1855.

1. Κατὰ τὴν ζηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην ἐν Ἀθήναις τῇ 2^α Ἰουνίου ἐπιζήδειον μὲν ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητῆς κ. Ν. Καζάζης, ἐπιτάφιον δὲ ὁ δικηγόρος κ. Θρ. Ἀγγελόπουλος Ἀθάνατος. Τοῦ πρυτάνεως δὲ τῆς Ἀκαδ. περιόδου 1893—94 Παναγιώτου Παυλίδου ἀποβιώσαντος προτοῦ λογοδοτήσῃ, τὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ πρυτανείαν συντελεσθέντα ἐξεδόθησαν κατ' ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου ἐν ἰδίῳ τεύχει, ἐν ᾧ ἀναγράφονται ἐν δυοῖς γραμμαῖς καὶ τὰ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου Οἰκονομίδου ὡς ἑξῆς: «... καὶ ἀρχομένου τοῦ Ἰουνίου (ἀπεβίωσεν) ὁ ἐπιφανὴς νομοδιδάσκαλος καὶ ἀρχαῖος καθηγητῆς τῆς πολιτικῆς Δικονομίας Βασίλειος Οἰκονομίδης» σελ. 26.—Πρβλ. Ἐγκυκλ. Λεξικὸν ἐν λ. σελ. 605 τόμ. 5, *Νομικὴν* μηνιαῖον νομ. περιοδ. τόμ. 1. 1894, *Θέμιδα* 1894., *Ἀκρόπολιν* πολιτικὴν ἐφημερίδα 2 Ἰουνίου 1894, *Ποικίλην Στοάν* 1895, ἔνθα ἐκτενὴς κριτικὴ μελέτη περὶ Οἰκονομίδου ὑπὸ Γ. Καλλιστέρη ὑφηγ. τοῦ Ρομ. Δικαίου δημοσιευθεῖσα καὶ ἐν ἰδίῳ τεύχει σελ. 5—14 εἰς μέγα ὄγδοον κτλ.

2. Τοῦ ἔργου τούτου ἐγένοντο ἐκδόσεις ἕξ, ὧν αἱ δύο τελευταῖαι ἐγένοντο ἢ μὲν πέμπτη ἐπιμελείᾳ Νικολάου Δ. Φιλαρέτου τῷ 1890 εἰς τόμον ἕνα, ἢ δ' ἕκτη καὶ τελευταία μετὰ πλείστων προσθηκῶν καὶ βελτιώσεων τῷ 1905—1907 εἰς τόμους τρεῖς ὑπὸ τοῦ κ. Μιχαὴλ Λιβαδά, ὅστις περαινὸν τὰ προλεγόμενα αὐτοῦ εἰς τὴν ἔκδοσιν ταύτην ἐπάγεται ἐν σελ. η' τὰ ἑξῆς ἄξια ἀναγραφῆς περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Β. Οἰκονομίδου: «Ὁφείλομεν νὰ ἀνομολογήσωμεν ὅτι τοῦ Οἰκονομίδου τὸ Ἐγχειρίδιον, καὶ μὴ σκοπομένης τῆς παρ' ἡμῶν ἐπεξεργασίας αὐτοῦ, διὰ τε τὸ εὐμέθοδον τῆς κατατάξεως

- 2.—*Στοιχεῖα τοῦ Ἀστικῶν Δικαίου. Ἐν Ἀθήναις 1877—79 τόμ. 2 περιέχοντες τὰς Γενικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ Ἐμπράγματα Δίκαια.*—Ἐκδ. β' 1886—93 εἰς τόμ. 3 περιέχοντας πρὸς τοὺς ἀνωτέρω καὶ ἐκ τοῦ Ἐνοχικοῦ Δικαίου τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν εἰς τὰς ἐνοχικὰς σχέσεις. Ἡ Γ' ἔκδοσις (1912) εἰς τόμ. 1 περιέχοντα μόνον τὰ Ἐμπράγματα Δίκαια, εἶνε ἀπλῆ ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Β' ἐκδόσεως.
- 3.—*Περὶ εἰσαγγελίας τοῦ Ἀστικῶν Δικαίου.*¹ Ἐν Ἀθήναις 1853.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω συγγραμμάτων ὁ Βασίλειος Οἰκονομίδης ἐδημοσίευσε πληθὺς διατριβῶν καὶ γνωμοδοτήσεων ἐπὶ διαφόρων νομικῶν ζητημάτων.

καὶ τὸ εὐζυνὲς τῆς ἀποτυπώσεως τῶν ἐννοιῶν, διὰ τὸ ἐπιμελημένον καὶ ἐν πολλοῖς ὀρθοεπεὶς τῆς φράσεως καὶ δι' ἄλλας αὐτοῦ ἀρετὰς θὰ διαμένῃ ἐφ' ἱκανὸν ὑπάρχον καὶ ἐν τῷ μέλλοντι χρόνῳ. καθάπερ ἐν τῷ νῦν καὶ ἐν τῷ πρόσθεν, ὁδηγὸς ἀσφαλέστατος παντὶ τῷ περὶ τὴν μελέτην τῶν ἡμετέρων δικονομικῶν θεσμῶν ἐνδιατριβόντι, εἰς αὐτὸ δέ, διδάσκοντες καὶ συγγράφοντες, δικάζοντες καὶ δικηγοροῦντες ὡς εἰς πολιτικὸν ἀστέρα, θὰ ἀτενίζωσιν αἰδίοις δὲ ὀφείλεται ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη τῇ σεπτῇ μνήμῃ τοῦ συγγραφέως, ὅστις ἀπὸ μὲν τοῦ στόματος ἐδίδαξε δύο ὄλας γενεαίς, διὰ δὲ τοῦ Ἐγχειριδίου διδάσκει ἔτι ἡμᾶς καὶ θὰ διδάσκη τοὺς ἐπιγόνους. ὄντως δι' αὐτοῦ, κατὰ τὸν Ρωμαῖον Λυρικόν, **χαλκοῦ διαρκέστερον τελέσας ἑαυτῷ μνημεῖον**». Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ ἀναδημοσιεύεται καὶ τὸ εἰσιτήριον εἰς τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν μάθημα τοῦ Β. Οἰκονομίδου δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ τοῦ φερωνήμου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διαγωνίσματος Λ. Σγούτα ἐκδομένου νομικῶ Περιοδικῷ «Θέμιδι» τοῦ ἔτους 1864.

1. Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήφῃ τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιώματος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Λάρνακι τῆς Κύπρου τῇ 13ῃ Μαρτίου 1817 ἐκ πατρὸς μὲν Ἰωάννου Σαριπόλου, μητρὸς δὲ Χρυσήδος Πελεντρίδου.

Κατὰ τὴν ἐξουξίν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως ὁ πατὴρ Σαριπόλος, εὐρεθεὶς ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ τῶν δρώντων ἐν τῇ ἰδίᾳ πατριδί ὁμογενῶν, κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὃν ὡς ἐκ θαύματος διέφυγεν, ἀποσωθεὶς μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς Τεργέστην. Ἐνταῦθα γενόμενος πρῶτον μέλημα ἔσχε τὴν ἐκπαιδεύσιν τοῦ υἱοῦ, εἰσαγαγὼν αὐτὸν εἰς τὴν τότε ἀκμαίζουσαν σχολὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος.

Τῷ 1831 ὁ Νικόλαος Σαριπόλος ἐδοκίμασε τὴν πικρίαν τῆς στέρησεως τῆς μητρὸς τελευτησάσης, ὁ δὲ πατὴρ ἔχων καὶ πρότερον ἐν νῶ νὰ παρασκευάσῃ τὸν υἱὸν εἰς διάδοχόν του ἐν τῷ ἐμπορικῷ σταδίῳ, μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου ἰσχυρότερον εἴχετο τῆς γνώμης ταύτης, ἄλλως τε καὶ ἵνα μὴ χωρισθῇ αὐτοῦ μονογενοῦς ὄντος.

Ἄλλ' ὁ Ν. Σαριπόλος, αἰσθανόμενος ἐν ἑαυτῷ ροπήν ἀκατάσχετον πρὸς ἀνωτέρας σπουδάς, ἀπεριφράστως διεδήλωσε τῷ πατρὶ τὴν σφοδρὰν ταύτην ἐπιθυμίαν, μὴ εὐρὼν δ' αὐτὸν συμφωνοῦντα, κατεκλείσθη οἴκοι καὶ ἐπὶ μῆνας ὀκτώ περὶ οὐδὲν ἄλλο διέτριβεν ἢ περὶ τὴν μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Κατανοήσας ὁ πατὴρ ὅτι εὐρίσκετο ἐνώπιον ἀήθους

ἐκδηλώσεως τῆς δυνάμεως τῆς ἀνθρωπίνης βουλήσεως, ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ φιλομαθοῦς υἱοῦ, ὅστις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1836 ἀπήρχετο εἰς Παρισίους πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς. Ἐπιδοθεὶς ἐνταῦθα εἰς συντόνους καὶ ἐπιμόνους μελέτας καὶ ὑποστάς μετὰ πεντάμηνον ἐπιτυχῶς τὰς ἀπολυτηρίους ἐν τῷ γυμνασίῳ ἑξετάσεις, ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων συμφώνως πρὸς τὴν ἐκφρασθεῖσαν αὐτῷ ἐπιθυμίαν τοῦ πατρὸς.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ δευτέρου τῆς φοιτήσεως ἔτους ὁ Ν. Σαρίπολος ἠναγκάσθη νὰ καταλίπη τὰ φοιτητικὰ ἐδώλια καὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1838 διὰ τὸν ἐπιγεγόμενον ἤδη θάνατον τοῦ πατρὸς. Διευθετήσας τὰς ἐκ τοῦ θανάτου τούτου δημιουργηθείσας αὐτῷ ὑποθέσεις καὶ ἀναχωρήσας ἐκ τῆς πατρίδος, ἐπεσκέφθη ἐκ περιτροπῆς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὰς Ἀθήνας, τὴν Σικελίαν, τὴν Νεάπολιν, τὴν Ρώμην καὶ Φλωρεντίαν, κατὰ Ἰούλιον δὲ τοῦ 1840, ἀφικόμενος εἰς Παρισίους, τῇ προτροπῇ τοῦ τότε μὲν πρεσβευτοῦ ἐν Παρισίοις εἶτα δὲ πρωθυπουργοῦ ἐν Ἑλλάδι διατελέσαντος Ι. Κωλέτη, καὶ εἰς ἰδίαν ἴσως κλίσιν ὑπέικων, μετεγράφη ἐκ τῆς Ἱατρικῆς εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν τῶν Παρισίων, ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῇ 29ῃ Αὐγούστου 1844¹.

1. Κατὰ τὴν ἐν Παρισίοις διαμονὴν αὐτοῦ ὁ Ν. Σαρίπολος συνεδέθη στενωτάτα μετὰ τῶν κ. κ. Dehnègue καὶ Egger μελῶν τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτουτοῦ (Institut de France), οἷς συνεσχόλαζε τὰς ἐσπέρας, διαλεγόμενος πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς φιλολογίας.

Προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Κωλέτου, προέδρου ἤδη τῆς Κυβερνήσεως, νὰ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα, τὸ μὲν πρῶτον προσελήφθη ὡς ἰδιαιτέρος αὐτοῦ γραμματεὺς, εἶτα δὲ τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1846 διωρίσθη ἑκτακτος καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, διδάξας τὸ αὐτὸ μάθημα ἐπὶ βραχὺ πρότερον ὡς ὑφηγητής.¹ Τῆς θέσεως ταύτης ἀπηλλάγη μετὰ ἑξαετῆ περιποῦ διδασκαλίαν τῇ 10ῃ Ἰουλίου 1852.²

Τῷ 1854 παρακληθεὶς νὰ ἀναλάβῃ τὴν γενικὴν γραμματείαν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ταύτην μὲν ἀπέκρουσε, ὅμως δ' ἐπέισθη νὰ δεχθῇ τὴν θέσιν Νομικοῦ Συμβούλου παρ' αὐτῷ, ἐξ ἧς ἑκὼν ἀπεμακρύνθη κατὰ Μάρτιον τοῦ 1860.

Τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1862 ἀποκατέστη καὶ αὖθις εἰς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔδραν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ὡς τακτικὸς καθηγητής, ἐδίδαξε δὲ πρὸς τούτῳ καὶ Διεθνῆς καὶ Ποινικὸν Δίκαιον μέχρι τῆς 5ῆς Ἰουλίου τοῦ 1875, ὅτε ἀπηλλάγη τὸ δεῦτερον καὶ τελευταῖον τῆς θέσεως αὐτοῦ.³

1. Περὶ. Λογοδοσίαν Α. Βενιζέλου (1846—1847) σ. 7.

2. Τὸ δεκαετὲς χρονικὸν διάστημα, τὸ διαρρεῦσαν μέχρι τοῦ ἀναδιορισμοῦ αὐτοῦ, κατηνάλωσεν ὁ Ν. Σαρίπολος εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ δικηγορικοῦ ἐπαγγέλματος, ἐν ᾧ, χάρις εἰς τὴν προσιδιάζουσαν αὐτῷ ἐνεργητικότητα καὶ εὐχέρειαν περὶ τὸ ἐργάζεσθαι, ἐνορίτητα κατέλαβεν ἐξέχουσαν θέσιν ἀναμέσον τῶν συναδέλφων καὶ οὐ μικρὰν ὕλικὴν ὠφελίαν προσεπορίσατο, διαβοηθεὶς τὰ μάλιστα ἐπὶ δικανικῇ ἰκανότητι ἐν ταῖς σπουδαιοτάταις τῶν τότε χρόνων δίκαις Θ. Καίρη (1853) καὶ Ἀργυροκαστροῦ (1858).

3. Τὸ «Χρονικὸν» τῆς πρώτης πενηκονταετίας τοῦ Πανεπι-

Ὁ Σαρίπολος ἐχορηγίασε καὶ πληρεξούσιος τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἑλληνικῶν παφοικιῶν Ἀδριανουπόλεως, Φιλιππουπόλεως καὶ Κύπρου ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τοῦ 1863, γενόμενος ἐκ τῶν εἰσηγητῶν τοῦ κατ' αὐτὴν ψηφισθέντος Συντάγματος.

Τῷ 1872 ἐπὶ Κυβερνήσεως Ἐπ. Δεληγεώργη ὁ Ν. Σαρίπολος μετέσχεν ἐκτάκτου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποστολῆς ἐπὶ τῷ τέλει νὰ παρακολουθήσῃ τὰ κατὰ τὴν συζήτησιν τοῦ βουλγαρικοῦ σχίσματος.

Ὁ Σαρίπολος ἔτυχε τιμητικῶν τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἱκανότητος ἐκδηλώσεων καὶ παρὰ τοῖς ἀλλοδαποῖς, ἐλεγεῖς μέλος ἀντεπιστέλλον τῆς ἐν Παρισίοις Ἀκαδημίας τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν, τῆς Β. Ἀκαδημίας τοῦ Βελγίου κλ.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1887.¹

στιμίου (σ. 184 κ. ἐ.) ἀναγράφει ὅτι ὁ Σαρίπολος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν καθηγητῶν, καθ' οὗ ἠτάκτησαν οἱ φοιτηταί, τῶν ὁποίων τὴν παράλογον ἀξίωσιν, ὅπως ἀντιπροσωπευθῶσιν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τοῦ 1863, ἐπέκρωσε ζωηρῶς ὁ Σαρίπολος, ὡς πληρεξούσιος τοῦ Πανεπιστημίου, ἐν αὐτῇ. Αἱ ἀτάξια δ' αὐταὶ ἐπαναλαμβάνόμενα περιοδιζῶς διὰ τὴν ἄλλειψιν παρὰ ταῖς Κυβερνήσεις τῶν χρόνων ἐκείνων κίχους ἐπιβάλλοντος τὸ κράτος τῶν Νόμων, ἐδημιούργησαν βαθμηδὸν αἰτίας, ἐφ' ὧν ἐστηρίχθη ἡ δικαιολογία τῆς ὀριστικῆς ἀπὸ τοῦ Πανεπιστημίου ἀπομακρύνσεως τοῦ Σαριπόλου νῦν, βραδύτερον δὲ καὶ ἄλλον διαπρεπῶν καθηγητῶν.

1. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ἀθήναις τῇ 19ῃ Δεκεμβρίου, κατ' αὐτὴν δὲ οὐδεὶς ἐξεφωνήθη λόγος συνφδὰ τῇ τελευταίᾳ βουλήσει τοῦ ἀποβιώσαντος. Τὰ κατὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ὁ πρύτανης τῆς περιόδου ταύτης (1887—88) Θεόδωρος Ἀφεντούλης ὡς ἐξῆς

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— Pro Graecia. Athènes 1853 (μέρος α' σελ. 30, μέρος β' σελ. 112).
- 2.— *Μελέτη ἐπὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Δοκιμίου τῆς Ρωσικῆς Νομοθεσίας τοῦ Δ. Στ. Μαυροκορδάτου.* Ἀθ. 1858 (σελ. 24).
- 3.— *Μελέτη ἐπὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Αὐτοκρατορίας τῆς Ρωσσίας Νικολάου Καραμζίνου ἐξελληνισθείσης ὑπὸ Κ. Κροκιδᾶ, 1859* (σελ. 35).
- 4.— *Πολιτικὴ μελέτη ἐπὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος τῆς ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Γάλλων Ναπολέοντος τοῦ Γ' συγγραφείσης, 1865* (σελ. 96).

ἀναφέρει ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ (σ. 39) «... Ἄλλ' ἂν ἐκ τῶν ἐνεργῶν καθηγητῶν οὐδὲ εἰς ἀπολέσθη, μετέστησαν ὅμως ἐκ τοῦ βίου δύο ἀρχαῖοι σύντροφοι, ἐπὶ δεκαετηρίδας μακρὰς ἀδελφοὶ (οἱ Γκίκας Λοκὸς καὶ Ν. Σαριτόλος) . . . Σὺ δέ, Νικόλαε Σαριτόλε, καίπερ παράκαιρα ἀποχωρήσας ἐκ τοῦ θιάσου ἡμῶν, παρέμεινας ὅμως ἄληκτος τὴν ἀγαθὴν μνήμην καὶ συμμετείχες τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν συγγραφῶν, ἃς ἐφιλοπόνησας ὑπὲρ τῆς φιλομαθοῦς νεότητος». Πρβλ. Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξ. ἐν λ. σ. 852, «*Ἀκρόπολις*» πολιτ. ἐφημερίδα 19 Δεκεμβρίου 1888, ἐνθα ἐκτενεστάτη κριτικὴ καὶ βιογραφικὴ νεκρολογία. Ὡσαύτως Ν. Σαριτόλου «*Ἀὐτοβιογραφικὰ ἀπομνημονεύματα*» καὶ «*Τὰ μετὰ θάνατον*», ἐν οἷς βιογραφικὰ σημεῖωματα καὶ κρίσεις ἐν γαλλικῇ γλώσσῃ ὑπὸ τῶν Ερ. Louriotis, Α. Rivier, Edouard Rolin καὶ Rolin Jaequemyns. Πρβλ. Revue de Droit international t. 1888 καὶ Annuaire de l' Institut de Droit international, Bruxelles 1888 IX & X année καὶ Δ. Ε. Μαυροκορδάτου ἔρθρον βιογραφικὸν περὶ Ν. Σαριτόλου ἐν τῇ Histoire générale des hommes du XIX siècle κτλ. ἐν Γενεύῃ.

- 5.— Le passé, le présent et l'avenir de la Grèce, Trieste 1866 (σελ. 189).
- 6.— Μελέτη ἐπὶ τοῦ συγγράμματος «Λόγοι ἐν λίθοις καὶ Λίδοι ἐν λόγοις» τοῦ Ἑγγλοῦ δικηγόρου Δομνίκου Μακωολάνδου ἐξελληνισθείσης ὑπὸ Δανιὴλ Πετρούλια ἀρχιεπ. Ἀργολίδος 1868 (σελ. 16).
- 7.— Un mot de reponse privée au rapport officiel de S. A. Aali pacha, grand-vesir à S. M. le Sultan 1868¹ (σελ. 20).
- 8.— Être ou ne pas être, (πολιτικὴ μελέτη. 1869 σ.2).
- 9.— La forme emporte le fond, (πολιτικὴ μελέτη 1869, σελ. 66).
- 10.— Πολιτικὴ μελέτη ἐπὶ τῶν Κρητικῶν γάμων Σπ. Ζαμπελίου (ἐν Πανδώρα τόμ. ΚΒ' 1871).
- 11.— Pourquoi il n'y a pas eu de Jurisconsultis dans la Grèce antique (τὸ αὐτὸ καὶ Ἑλληνιστί· Μελέτη περὶ τῶν αἰτίων, δι' ἃ ἡ ἀρχαία Ἑλλάς δὲν παρήγαγε νομοδιδασκάλους (σελ. 22), 1871.
- 12.— La réforme judiciaire Égyptienne 1871 (σελ 20).
- 13.— Περὶ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Ἑλευθερίας, ὁμιλία γενομένη ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ Παρονασσῶ (17 Δεκεμβρίου 1871) 1872.
- 14.— Essai politique et moral sur Thucydide 1873 (σελ. 86).
- 15.— La legislation Anglaise dans l'île de Chypre, Gand 1880 (σελ. 23).

1. Μετεφράσθη ὑπὸ Α. Μηλιαράζη Κρητός.

- 16.— *Βραχὺς παράλληλος Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος* (σελ. 20), 1880.
- 17.— *La question greco-turque après l'acte finale de la conference de Berlin 1881.*
- 18.— *Τὰ τῶν Ἑθνῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ νόμιμα, τόμοι 2, ἐν Ἀθήναις 1860.*
- 19.— *Ἐγχειρίδιον ποινικῆς νομοθεσίας 1868 — 1871 8^ο τόμ. 5 Ἀθήναι 1875.*
- 20.— *Ἐγχειρίδιον συνταγματικοῦ δικαίου Ἀθήναι 1851, τ. 2. ἔκδ. β' 1875—76 τόμ. 5.*
- 21.— *Βιβλιογραφικαὶ μελέται. α')* Trattato di diritto internazionale ὑπὸ *Ἀνγούστιν Πιεραντώνη, β')* L'organisation judiciaire, le droit pénal de la loi Salique etc. ὑπὸ *I. I. Θώνισσεν, γ')* La parole interieur etc. ὑπὸ *Βίκτωρος Αἰγέρου (Egger), δ')* Disputationis de fondibus Diogenis Laërti etc. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ (ἴδ. «Ἀθηναίου» Τόμ. 1 τευχ. ε').
- 22.— *Condition politique et sociale des Grecs sous la domination Ottomane, Paris 1885 (σελ. 35).*

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σαριπόλου ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Μαρία, ἐκκληροῦσα τελευταίαν εὐχὴν τοῦ πατρὸς, ἐξέδωκεν ἐν ἰδίῳ τόμῳ ἐκ σελ. κς' καὶ 670 ἐπιγραφομένων Ν. Σαριπόλου «Τὰ μετὰ θάνατον» ἀνέκδοτὰ τινὰ ἔργα αὐτοῦ κατατασσόμενα ὡς ἐξῆς: 1—Ποιήματα¹ (ὧν τινὰ γαλλιστί), 2)—

1. Περὶ τοῦ Σαριπόλου ὡς ποιητοῦ διελέχθη ἐν τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ *Παργανσῶ* (17 Ὀκτωβρίου 1883) ὁ ἔγκριτος λογογράφος Παν. Ι. Φέριμος, ἡ διάλεξις δ' αὕτη δημοσιεύεται ἐν τῷ ὁμο-

Μελέται καὶ λόγοι α') Βίος Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως, β') Λόγος εἰς τὸ σωτήριον Πάθος, γ') ὁ πρῶτος ἐναρκτήριος λόγος ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, δ') ὁ Δημοδιδάσκαλος, ε') Ἀγορεύσεις εἰς τὴν δίκην Θ. Καίρη, ς') Ἀγορεύσεις εἰς τὴν δίκην Δ. Ἀργυροκαστίτου, ζ') Ὑπόμνημα περὶ κλήρου καὶ ἐκπαιδευσεως, η') Ἀγόρευσεις περὶ θρησκείας ἐν τῇ Β' Ἐθνικῇ Συνελεύσει, θ') Ἀγόρευσεις περὶ μέσης Ἐκπαιδευσεως αὐτόθι, ι') Πολιτικὴ μελέτη ἐπὶ τοῦ Προμηθέως Δεσμώτου τοῦ Αἰσχύλου, ια') οἱ Φαναριῶται μελέται τρεῖς, ιβ') Ἀρχὴ πρόβδος καὶ παροῦσα κατὰστασις τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ ζητήματος. β—Λόγοι εἰς κηδείας καὶ μνημόσυνα (εἰς Ἐμμ. Ἀντωνιάδην, εἰς Ἀλέξ. Μανροκορδάτον, εἰς τοὺς ἐν Βαφὲ πεσόντας, εἰς τοὺς ἐν Ἀρκαδίῳ ὀλοκτανθέντας, εἰς Κοκκινίδην καὶ Κρανιωτάκην, εἰς Ι. Θ. Κολοκοτρώνην Γενναῖον, εἰς Π. Ι. Βάρβογλην, εἰς Χ. Χριστόπουλον, εἰς Ρ. Παλαμήδην, εἰς Ν. Βούλγαρην, εἰς Δ. Βούλγαρην, εἰς Τάτην Μαγγίναν, εἰς Emil Egger).—Ἐν τῷ αὐτῷ τόμῳ δημοσιεύεται γαλλιστὶ καὶ μελέτη ἐπιγραφομένη «Ce que la Grèce aurait pu être et ce qu'elle est» ἐκ σελ. 125.

Ὡσαύτως ὑπὸ τῆς Ἀριάντης χήρας Ν. Ι. Σαριπόλου ἐξεδόθησαν τῷ 1889 ἐν Ἀθήναις τὰ «Ἀυτοβιογραφικὰ ἀπομνημονεύματα» αὐτοῦ.

νύμφω περιοδικῷ τοῦ Συλλόγου τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἐν τῷ «Τὰ μετὰ θάνατον κλ.» ἐν ᾧ δημοσιεύονται καὶ πάντα τὰ ποιήματα τοῦ Σαριπόλου.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΡΕΑΡΙΤΗΣ¹

Ἐγεννήθη τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1819 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκ πατρὸς μὲν Γεωργίου Φρεαρίτου² μητρὸς δὲ Σμαράγδας τὸ γένος Καλλιμάχη.³

Τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ διαφυγούσης τὰ ἐπακόλουθα τῆς

1. Ἐξ αὐτοβιογραφικῶν σημειωμάτων ἀποκειμένων ἐν χειρογράφῳ παρὰ τῷ υἱῷ αὐτοῦ κ. Γ. Κ. Φρεαρίτῃ ἐν Ἀθήναις.

2. Ὁ Γεώργιος Φρεαρίτης ἐκ Πέντε Πηγαδίων τῆς Ἡπείρου καταγόμενος, ἀποκτίσας ἀξιολογοτάτην περιουσίαν ἐκ τραπεζιτικῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Βιέννῃ, ὅπου πρότερον εἶχεν ἀποκαταστῆ καὶ ἰδρῶσει τραπεζιτικὸν οἶκον ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς αὐτοῦ Βασίλειος Φρεαρίτης μετὰ τοῦ πατρὸς τοῦ βαρόνου Σίμωνος Σίνα, καὶ κληρονομήσας τὸν ἀδελφόν, παρέλαβε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ καὶ ἀπελθὼν ἐγκατέστη ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἰδρῶσε Τράπεζαν Ἐμπορικὴν καὶ Ναυτικὴν. Ἐταῖρος ἐκ τῶν σημερινόντων τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας παρέστη μετὰ τῆς συζύγου του αὐτόπτης τοῦ μαρτυρικοῦ ἀπαγχονισμοῦ τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου καὶ τῆς λοιπῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνσηκιάσεως ἐναντίον τοῦ Γένους δεινῆς καταπίδου. Ἀναγγελθέντος δ' αὐτῷ λάθρα ὅτι ἐπέζευτο καὶ ἡ σύλληψις αὐτοῦ τε καὶ τῆς οἰκογενείας, παρέλαβεν ἐν σπουδῇ ὅ,τι πολυτιμον εἰς χρήματα καὶ κοσμήματα εὐρίσκειτο ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ἐπιβασθεὶς σλαβωνικοῦ τινοῦ πλοίου σιτοφόρου, πλέοντος πρὸς τὸ Αἴγαῖον, μετὰ πολλὰς περιπετείας κατέφυγεν εἰς Πάρον καὶ ἐξεῖθεν εἰς Ζάκυνθον.

3. Τῆς ἡγεμονευούσης ἐν τῇ τότε καλουμένῃ Μολδοβλαχίᾳ μεγάλης φαναριωτικῆς οἰκογενείας τῶν Καλλιμαχῶν.

Τουρκικῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει τρομοκρατίας ἐπὶ τῇ ἐκρή-
 ξει τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἀποσωθείσης ἐπὶ ἐδά-
 φους ἀπολαύοντος τῶν ἀγαθῶν πεπολιτισμένης διοικήσεως,
 τῆς νήσου Ζακύνθου, ἤρξατο ἐνταῦθα ὁ Κ. Φρεαρίτης νὰ
 διδάσκηται τὰ πρῶτα γράμματα ὑπ' αὐτῆς τῆς μητρὸς¹. Ἴδου-
 θέντος ὀλίγον τι βραδύτερον ἑλληνικοῦ σχολείου, ὁ Κωνστ.
 Φρεαρίτης ἐφοίτησεν ἐπὶ διεικίαν εἰς αὐτό, διδαχθεὶς ἔκτοτε
 τὴν Ἰταλικὴν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν γλῶσσαν ἐν αὐτῷ, κατ'
 οἶκον δὲ καὶ τὴν Γαλλικὴν. Αἱ δυσχέρειαί τῆς ἐκπαιδεύσεως
 ἐπετείνοντο καὶ δι' ἔλλειψιν ἐντύπων βιβλίων, πάντα δὲ
 σχεδὸν τὰ μαθήματα ἐδιδάσκοντο ἐκ χειρογράφου².

1. Μὴ ὑπαρχόντων τότε ἑλληνικῶν σχολείων ἐν Ζακύνθῳ ὁ
 πατὴρ Φρεαρίτης, προτιθέμενος ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα
 ὅπως συμμετάσχῃ ἐν ὅπλοις τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγωνιζομένου
 Ἑθνους, ἀποχαιρετῶν τὴν σύζυγον αὐτοῦ, ὡς τελευταίαν ἐντολὴν
 κατέλιπεν αὐτῇ, ὅπως ἀναθρέψῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κωνσταντῖνον διδά-
 σκουσα αὐτὴν αὐτὸν τὰ πρῶτα γράμματα καὶ πρωτίστως τὴν πίστιν
 πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν πατρίδα· μεθ' ὃ δια-
 περαιωθεὶς ἐπὶ πλοίου εἰς Πελοπόννησον παρέμεινεν ἀγωνιζόμενος
 μέχρι συντελείας τοῦ ἀγῶνος, τιμηθεὶς ἐν τέλει καὶ διὰ τοῦ φερωνύμου
 μεταλλίου.

2. Ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ αὐτοῦ ὁ Κ. Φρεαρίτης ἀναφέρει σχε-
 τικῶς τὸ ἑξῆς ἀξιοσημεῖον περιστατικόν· ὅτι δηλ. ἡμέραν τινὰ
 παρουσιάσθη ἐν τῇ οἰκίᾳ του φουστανελλοφόρος τις κομίζων αὐτῷ
 ἐκ μέρους τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ μαχομένου πατρὸς του βιβλία τινὰ
 σκοληκόβρωτα ἐν μέρει, μεταξὺ τῶν ὁποίων μία **Ἑγκυκλοπαι-
 δεία** τοῦ Πατούσα καὶ δύο τόμοι τοῦ Πλουτάρχου ὀγκώδεις ἀπο-
 στελλόμενοι αὐτῷ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του ἐκ τινος λεηλατηθείσης
 ὑπὸ τῶν Τούρκων Μονῆς.

Κατ' εὐτυχίῃ συγκυρίαν ἐν ἔτει 1829 ἰδρύθησαν ἐν Ἑπτανήσῳ διὰ διαθήκης τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημίας Λόρδου Γκύλφορντ σχολεῖα ἑλληνικὰ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γυμνάσια. Ἐν τοιούτῳ ἰδρυθέντι καὶ ἐν Ζακύνθῳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐξόχων τῶν χρόνων ἐκείνων φιλολόγων Χριστοφόρου Φιλητᾶ καὶ Γ. Χρυσοβέργη, διήνυσε τάχιστα τὴν μέσσην παιδευσιν ὁ Κ. Φρεαρίτης τυχὼν ἀπολυτηρίου μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἄριστα τῇ 29ῃ Ἰουλίου 1832.

Μετὰ τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν κάθodon τοῦ Βασιλέως Ὁθωνος ὁ πατὴρ τοῦ Κ. Φρεαρίτου, διορισθεὶς διευθυντὴς τοῦ Λογιστηρίου τοῦ Ναυστάθμου, ἐγκατέστη μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ ἐν Πόρῳ τῇ 29ῃ Αὐγούστου 1833, παραλαβὼν ὡς οἰκοδιδάσκαλον τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τὸν Γ. Χρυσοβέργην χάριν εὐρυτέρας ἐγκυλοπαιδικῆς μορφώσεως.¹ Μετὰ διετῆ ἐνταῦθα διαμονήν, τοῦ πατρὸς Φρεαρίτου διορισθέντος ἀνωτέρου ὑπαλλήλου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, ὀλόκληρος ἡ οἰκογένεια ἐγκαθίστατο ἐν Ἀθήναις τῷ 1836. Ἐνταῦθα γενόμενος ὁ Κ. Φρεαρίτης προσελήφθη ὡς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνι-

1. Κατὰ τὴν ἐν Πόρῳ διαμονήν αὐτοῦ ὁ Κ. Φρεαρίτης ἔτυχε τῆς γνωριμίας καὶ τοῦ Sir James Gibbon διευθυντοῦ τοῦ ὄπλοστασίου τοῦ Ναυστάθμου. Οὗτος πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ νέος Φρεαρίδης ὠμίλει τὴν Ἀγγλικήν, παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ δεχθῆ τὴν θέσιν γραμματέως ἐν τῷ ὄπλοστασίῳ. Τῆς προτάσεως δὲ δεκτῆς γενομένης διορίσθη ὁ Κ. Φρεαρίτης ἀντὶ μισθοῦ μηνιαίου ὀγδοήκοντα σφαντσικίων.

κῆς καὶ Γαλλικῆς γλώσσης ἐν τῇ σχολῇ τῇ ὑπὸ τοῦ ἱεροποστόλου Ἰωνᾶ Κίγγ ἰδρυθείσῃ.

Τὴν 28ην Αὐγούστου 1839 ὁ Κ. Φρεαρίτης ἀνεχώρησεν ὡς ὑπότροφος τῆς Κυβερνήσεως εἰς Βόννην τῆς Γερμανίας, ἵνα σπουδάσῃ τὰς νομικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιστήμας. Ἐνταῦθα ὁ Φρεαρίτης προσελήφθη ὡς οἰκότροφος παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας Αὐγούστου Βράνδη, μεθ' ἧς συνεδέετο ἀπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις ἤδη διαμονῆς αὐτοῦ.¹

1. Ὁ καθηγητὴς τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βόννης Α. Βράνδης μετεκλήθη ἐκ Γερμανίας ὑπὸ τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος ὡς Ὑπουργικὸς Σύμβουλος, ὅπως διδάξῃ αὐτὸν πολιτικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἄλλως χρησιμεύσῃ αὐτῷ ἐν τῇ ὀργανώσει τῆς ἀνωτέρας ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἀθήναις. Ὁ Βράνδης συγγενόμενος τῷ Κ. Φρεαρίτῃ καὶ ἐκτιμήσας σφόδρ' αὐτόν, προήλθεν εἰς συμφωνίαν καθ' ἣν, ἀντὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἣν θὰ ἐδιδάσκετο παρ' αὐτοῦ, ἀνελάμβανε νὰ διδάσκῃ αὐτὸν τὴν Λατινικὴν γλῶσσαν καὶ φιλολογίαν. Εἰς τὴν συμφωνίαν ταύτην εἰσηλθεν ὀλίγον τι ἕστερον καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Βράνδης, ἀναλαβοῦσα νὰ διδάσκῃ τὸν Φρεαρίτην τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν, ἀντιδιδασκομένη ὑπ' αὐτοῦ τὴν Ἑλληνικὴν. Ὁ Βράνδης δὲν ἠδυνήθη νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μαζρὸν ἐν Ἑλλάδι διότι ἔνεκα τῆς ὀλογῆς ἐπιτεινομένης ἐν γένει κατὰ τῆς κληθείσης τότε Βαυαρικῆς καταφορᾶς, ἀπεφάσισε ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν ἐν Βόννη θέσιν αὐτοῦ. Τότε δὲ προέτεινε καὶ εἰς τοὺς γονεῖς τοῦ Φρεαρίτου ν' ἀποστείλωσι τὸν υἱὸν αὐτῶν πρὸς ἐπιστημονικὰς σπουδὰς εἰς Εὐρώπην, συνηγόρησε δὲ θερμῶς ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ παρὰ τῷ Ὀθωνι, ὥστε νὰ ἀναλάβῃ τὸ Κράτος τὰς δαπάνας τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ ἐπὶ τετραετίαν ἀντὶ δρ. 150 μνημιαῖος, περιορισθεῖσων, ὡς ὁ ἴδιος ὁ Φρεαρίτης λέγει εἰς τὴν

Ἐν Βόννῃ ὁ Φρεαρίτης παρηκολούθησεν ἐπὶ μίαν μόνον διετίαν τὰ μαθήματα τῆς Νομικῆς Σχολῆς¹ μεταβὰς τῷ 1841 εἰς Ἀϊδελβέργην, ὅπου, συμπληρώσας τὴν κεκανονισμένην τετραετὴ φοίτησιν, ἀνηγορεύθη μετὰ ἐπιτυχεῖς ἐξετάσεις διδάκτωρ τοῦ δικαίου μετὰ τοῦ βαθμοῦ ἄριστα κατὰ τὸ 1843. Τῷ αὐτῷ ἔτει μετέβη καὶ εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπὶ ἑξάμηνον παρηκολούθησεν ἐν τῇ Σορβόνῃ καὶ ἐν τῷ College de France τὰς παραδόσεις τῶν διασημοτάτων τῶν ἐν αὐτῇ καθηγητῶν, μεθ' ὃ διὰ Γερμανίας ἀνέκαμψεν εἰς Ἑλλάδα,² διατελοῦσαν τότε ἐν πολιτικαῖς ἀνωμαλίαις.

αὐτοβιογραφίαν του, εἰς δραχμὰς πενήκοντα ἐπὶ τριετίαν μόνον διὰ τὸ ἀντιδυναστικὸν ρεῦμα τὸ ἐπικρατοῦν καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Ὑπουργικῷ Συμβουλίῳ.

1. Ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Φρεαρίτου ἐκ Βόννης ὀφείλετο εἰς ἰατρικὴν σύστασιν ὅπως ἀναλάβῃ ἐκ βαρείας ἀσθενείας, ἐξ ἧς ἔπαθε συνεπεία τοῦ ἐκτάκτως ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ κλίματος τῆς πόλεως ταύτης.

2. Χαρακτηριστικὸν τῆς τότε καταστάσεως ἐν Ἑλλάδι εἶναι καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐγένετο δεκτὴ ἢ εἰς Πάτρας ἀποβίβασις τοῦ Φρεαρίτου. Ἐκλαβὼν δηλονότι αὐτὸν ὁ λαὸς ὡς Βαναρόν, ἄτε τρέφοντα καὶ ξανθὸν ὑπογένειον, παρηκολούθει αὐτὸν καὶ ἐξεδήλου διὰ λέξεων ἤκιστα ζολακευτικῶν τὰς ἐναντίον του διαθέσεις, αἵτινες δὲν ἐβράδυναν νὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἐκδήλωσιν μαινομένης ὀργῆς διὰ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ψυχραιμίαν μεθ' ἧς ἀντεμετώπιζεν αὐτὰς ὁ ὑποτιθέμενος Βαναρός. Ἀναγκασθεὶς ὁ Φρεαρίτης νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν οἶκον κληρικῶν τινος, ὅπως προφυλαχθῇ ἀπὸ τοῦ πλήθους, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὸν ἐξώστην τῆς οἰκίας καὶ νὰ ἐπιτιμήσῃ τὰ πλήθη, εἰπὼν ὅτι λυπεῖται βλέπων νὰ γίνηται τοιαύτη ὑποδοχὴ εἰς Ἑλληνα, ὅστις ἐπανέρχεται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἵνα καταναλώσῃ

Ἐγκαταστάς ἐν Ἀθήναις ὑπὸ περιστάσεις ἐξόχως ἀνω-
 μάλους ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως, διωρίσθη τῇ 14ῃ Νοεμ-
 βρίου 1844 δικηγόρος, τῇ 25ῃ Ὀκτωβρίου 1845 ὑφηγη-
 τῆς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ τῇ 11ῃ Νοεμβρίου 1847
 τακτικὸς καθηγητῆς τῶν Εἰσηγήσεων καὶ τῆς Ἱστορίας τοῦ
 Ρωμαϊκοῦ Δικαίου.

Τῇ 8ῃ Ἰουνίου 1855 ἀπαλλαγεῖς τῆς θέσεως αὐτοῦ,¹
 ἀναδιωρίσθη εἰς αὐτὴν τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ αὐτοῦ
 ἔτους καὶ τῇ 18ῃ Ἰουλίου 1868 ἀνετέθη αὐτῷ ἡ διδα-
 σκαλία τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου. Τῷ 1881 ἀπηλλάγη
 τῆς ὑπηρεσίας, αὐθις δὲ διωρίσθη τῇ 27ῃ Μαρτίου τοῦ
 1882. Ὀριστικῶς δ' ἀπηλλάγη τῷ 1883 τηρηθείσης αὐτῷ
 τῆς προσωνομίας τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ ἀπὸ τῆς
 15ῃς Νοεμβρίου 1883 καὶ ἐξῆς.

ὑπὲρ τῆς Πατρίδος του ὅ,τι ἀγαθὸν ἀπεκόμισεν ἐκ τῶν ἐν Εὐρώπῃ
 ἐπιστημονικῶν σπουδῶν αὐτοῦ· λυπεῖται δ' ἔτι μᾶλλον διότι ἡ
 πατροπαράδοτος ἑλληνικὴ φιλοξενία τοσοῦτον ἡμβλύθη εἰς τὰς
 καρδίας τῶν συγχρόνων συμπολιτῶν του. Οἱ λόγοι οὗτοι ἔσχον τὴν
 δέουσαν ροπὴν ἐπὶ τὸ πλῆθος, ὅπερ δὲν ἐβράδυνε νὰ διαλυθῇ.

1. Εἰς τὴν ἀκάματον δραστηριότητα τοῦ Φρεαρίτου ὀφείλεται
 ἡ ἀποπεράτωσις τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Πανεπιστημίου συντελεσθείσης
 διὰ γενναίας συνδρομῆς τοῦ ἐν Πετροπόλει ὁμογενοῦς καὶ εὐεργέ-
 του τοῦ Πανεπιστημίου Δ. Μπερναδάκη. ἸΠερβλ. Κ. Φρεαρίτου «Τὰ
 κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστη-
 μίου, ἐν Ἀθήναις 1864 σελ. 1—15»· Ὡσαύτως «Χρο-
 νικὸν γλ.» σελ. 170 καὶ ἐξ. καὶ «Καλλιτεχνικὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ
 τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου
 ἔργων τοῦ πρ. Πρωτάνεως Κ. Φρεαρίτου ὑπὸ Α. Καυταντζόγλου (διευ-
 θυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου) ἐν Ἀθήναις 1865.

Τῷ 1849 διωρίσθη πάρεδρος ἐν τῷ Ἀρείῳ Πάγῳ.

Πρῦτανις¹ ἐχημάτισε κατὰ τὸ Ἀκαδ. ἔτος 1863—64 τρεῖς δὲ κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1866 διωρίσθη ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης² καὶ τοῦ Νομισματολογικοῦ Μουσείου. Τῇ 3ῃ Ἰανουαρίου 1869 διωρίσθη Βασιλικὸς Ἐπίτροπος παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῇ 16ῃ Δεκεμβρίου 1875 διωρίσθη τοιοῦτος παρὰ τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 13ῃ Δεκεμβρίου 1902.³

1. Πρωτανεόντος τοῦ Φρεαρίτου ἤχθη εἰς πέρας ἡ οἰκοδομὴ τοῦ Πανεπιστημίου, συντελεσθεῖσα τὸ μέγιστον διὰ γενναίας συνδρομῆς τοῦ ἐν Πετροπόλει ὁμογενοῦς εὐεργέτου τοῦ Πανεπιστημίου Δ. Μπερναρδάκη. Πρβλ. Κ. Φρεαρίτου· «τὰ κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαινίσιν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου», ἐν Ἀθήναις 1864 σελ. 1—135. Ὡσαύτως «Χρονικὸν κτλ.» σελ. 170 καὶ ἐξῆς, καὶ σελ. 208.

2. Πρβλ. «Κ. Φρεαρίτου πρῶην ἐφόρου τῆς ἔθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ ἔθνικοῦ νομισματικοῦ μουσείου» *ἐπιθῆναι πρὸς τὸ κοινόν*, ἐν Ἀθήναις 1866, «Χρονικὸν κτλ.» σελ. 207—212 καὶ «Καλλιτεχνικὴν ἐξέτασιν τῶν κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαινίσιν τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου ἔργων τοῦ πρ. Πρωτανεως Κ. Φρεαρίτου» ὑπὸ Α. Καυταντζόγλου (διευθυντοῦ τοῦ Πολυτεχνείου). Ἐν Ἀθήναις 1865.

3. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις. Τὰ κατὰ τὸν θάνατον δ' αὐτοῦ ὡς ἐξῆς ἀναγράφονται ἐν σελ. 39 τῆς λογοδοσίας τοῦ πρῦτανεως τῆς πανεπιστημιακῆς περιόδου 1902—1903 κ. Ν. Καζάζη: «Ἀπεβίωσεν ὁ Κωνσταντῖνος Φρεαρίτης, ἀπόμαχος τῆς ἐπιστήμης καθηγητῆς ἐπὶ πολλὰ ἔτη διδάξας εὐδοκίμως ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ Ἱστορίαν καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαίου Δικαίου, βραδύτερον δὲ καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον. Ὁ Κωνστ. Φρεαρίτης διέπρεψε καὶ ὡς καθηγητῆς καὶ ὡς πρῦτανις, ἐπὶ τινα δὲ χρόνον καὶ ὡς ἔφορος τῆς ἔθνικῆς βιβλιοθήκης. Ὡς

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Πολιτική Ρωμαϊκή νομοθεσία. Ἐν Ἀθήναις 1854.*
(σελ. 1180).
- 2.— *Ἱστορία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου (κατὰ μετὰφρασιν).*
Ἐν Ἀθήναις 1859.
- 3.— *Περιήγησις τῶν ἐπὶ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν*
Ἑλληνικῶν Χωρῶν.¹
- 4.— *«Ἡγὼ τῆς Ὀρθοδοξίας», μηνιαῖον περιοδικόν. Ἐν*
Ἀθήναις τ. Α' 1873.

Λόγοι.— Εἰς τὴν Λέσχην τῶν φοιτητῶν (1875), εἰς τὴν
καὶ Μαρίου (1881), ἐπικήδειος εἰς Κ. Νικόδημον
(ναύαρχον) (1879), περὶ τοῦ Συλλόγου ὁ «Σωτήρ»
(1874), εἰς τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τοῦ Πανεπιστη-
μίου (1862).

πρῦτανις ἰδίᾳ ἐξεδήλωσε τὴν δημιουργικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα συντελέσας δι' ἀτρυτῶν πόνων καὶ μόχθων εἰς τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου. Ἀλλὰ καὶ ὡς πολίτης καὶ ὡς φιλοπατρις ὁ Φρεαρίτης κατέλιπεν ἀφθιτον τὴν μνήμην. Ἀπεμακρύνθη τοῦ Πανεπιστημίου, διότι ἐκήρυξεν ἀπὸ τῶν προφυλαίων αὐτοῦ ἐν τῇ ἐμπνευσμένῃ αὐτοῦ φιλοπατρίᾳ, ἐν ἔτει 1881, πρὸ τῆς προσαρτήσεως τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρους τῆς Ἡπείρου εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅτι πρὸς ἐπίτευξιν τῆς προσαρτήσεως ταύτης καθήκον εἶχεν ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς νὰ προστρέξῃ εἰς τὰ ἔργα καὶ τὴν διὰ τῶν ὄπλων ἐνέργειαν. Καὶ ταῦτα φρονῶν καὶ διδάσκων, προῦκρινε ν' ἀποχωρήσῃ μᾶλλον τῆς διδασκαλίας ἢ νὰ μεταβάλῃ γνώμην. Εἴη ἡ μνήμη αὐτοῦ ἀνεπίληστος. Πρβλ. καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 956 καὶ «Σκριπ» ἔφημερ. πολιτ. (14 Δεκεμβρίου 1902) ἔνθα μακρὰ νεκρολογία.

1. Τῷ 1846 συνέστη ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπεία, εἰς ἣν, ἐπιβᾶσαν τοῦ πολεμικοῦ πλοίου «Λουδοβίκος», ἀνετέθη νὰ περιπλεύσῃ διάφορα μέρη τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας πρὸς ἐπιτόπιον μελέτην φυσικὴν καὶ πολιτικὴν τοῦ ἐν αὐτῇ Ἑλληνισμοῦ. Τῆς ἐπιτροπείας ταύτης μετέσχε καὶ ὁ Φρεαρίτης, ὅστις μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἐκ τοῦ περίπλου συνέταξε τὴν ἀνωτέρω πραγματείαν περὶ αὐτοῦ.

ΔΙΟΜΗΔΗΣ Α. ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Γόνος τῆς γνωστῆς ἀρχοντικῆς ἐν Σπέτσαις οἰκογενείας ὁ Διομήδης Α. Κυριακοῦ ἐγεννήθη ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1811.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ ὁ Διομήδης Κυριακοῦ, ὑπὸ φυσικῆς οἷον ῥοπῆς ἀγόμενος πρὸς τὰ γράμματα, ἔτυχε τὰ μάλα ἐπιμεμημένης παιδείσεως ὑπὸ τῶν γονέων αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, ἦν ἐπαιδευθῆ ἐν τῇ γενετείρᾳ, ὁ Διομήδης Κυριακοῦ ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἰόνιον Ἀκαδημίαν, ἐν ἣ ἔτυχεν ἀνωτέρας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως. Ἐκ Κερκύρας μετέβη εἰς Πίζαν τῆς Ἰταλίας, πόλιν πανεπιστημιακὴν, ἧς ἡ φήμη ἀπὸ τῆς 18ης ἡδὴ ἑκατονταετηρίδος εἴλκυε πολλοὺς τῶν νέων Ἑλλήνων, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ἤκμαζον τότε αἱ φιλοσοφικαὶ καὶ πολιτικαὶ σπουδαὶ ὑπὸ καθηγητὰς οἱοὶ οἱ Royer Collard, Benjamin Constant, Guizot κλ., ὧν ἡ διδασκαλία ἔσχε ῥοπὴν ἰσχυρὰν εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ Δ. Κυριακοῦ, διατηρήσαντος καθ' ὅλον τὸν μετέπειτα βίον ἐν τε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ ῥυθμὸν μέτριον ἀσφαλίζοντα αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἐπικινδύνων ἀκροτήτων.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἑλλάδα διωρίσθη εἰσαγγελεὺς τῶν Πρωτοδικῶν ἐν Ναυπλίῳ, πρωτευούσῃ τότε τοῦ Κράτους, ἐν βραχεὶ δὲ προήχθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ εἰσαγγελέως τῶν Ἐφετῶν¹ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει. Κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν τοῦ

1. Ἀνήκων ἐκ πεποιθήσεως ὁ Διομήδης Κυριακοῦ εἰς τὴν ὑπὸ τὸν Ἄλ. Μαυροκορδάτον πολιτικὴν μερίδα, ἠρνήθη νὰ δεχθῆ τὸ

1843 ἐκλεγείς πληρεξούσιος Σπετσῶν ἐγένετο εἰς τῶν κυριωτάτων συντακτῶν τοῦ πρώτου ἐκείνου Συντάγματος.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως ὁ Διομήδης ἀνεχώρησε καὶ αὐτίς εἰς Παρισίους, ἵνα ἐκ τοῦ σύνεγγυς παρακολουθήσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀκμάζουσαν τότε ἐν Γαλλίᾳ ἐπιστημονικὴν κίνησιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐν δράσει ζωὴν τῶν νόμων ἐν τε τοῖς δικαστηρίοις καὶ τῇ πολιτικῇ. Οὕτω δὲ πλήρως ἤδη συγκεκροτημένος ἀνακάμψας τὸ δεύτερον εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη τῇ 17ῃ Ἰουλίου 1852 ἑκτακτος καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ καὶ Ἀλληλεθνοῦς Δικαίου ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1862 προήχθη εἰς τακτικόν.

Τῷ 1864 ἐξελέγη πληρεξούσιος Σπετσῶν ἐν τῇ Β' Ἐθνοσυνελεύσει¹, ἣτις καὶ πρόεδρον αὐτῆς ἀνέδειξεν αὐτὸν καὶ τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν πᾶσαν ἐν στιγμαῖς κρισίμοις αὐτῷ ἀνέθηκεν.²

προσενεχθὲν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ι. Κωλέτου ὑπουργικὸν χαρτοφυλάκιον, καὶ ἀπολυθεὶς διὰ τοῦτο τῆς θέσεως τοῦ παρ' Ἐφέταις εισαγγελέως, ἐτράπη πρὸς τὸ δικηγορικὸν ἔργον.

1. Ἡ ἐργασία τοῦ Διομήδους Κυριακοῦ ὡς μέλους τῆς ἐπιτροπῆς πρὸς καταρτισμὸν τοῦ νέου Συνταγματικοῦ Χάρτου τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε μακρὰ καὶ καρποφόρος. Αἱ γνῶμαι αὐτοῦ ἐν τισὶ δὲν εἰσηκούσθησαν, δι' ὃ καὶ ἐδημοσίευσεν αὐτὰς ἐν ἰδίᾳ μελέτῃ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τοῦ Συντάγματος».

2. Κατὰ τὸν χρόνον τῆς προεδρίας αὐτοῦ συνέπεσον αἱ ἀποφράδες ἡμέραι τοῦ ἐμφυλίου σπαραγμοῦ τοῦ Ἰουνίου, τὸ δὲ Κράτος, εὔρεθὲν αἰφνης ἄνευ ἀνωτάτου ρυθμιστοῦ τοῦ πολιτεύματος, ἐκινδύνευε τοὺς μεγίστους τῶν κινδύνων ἐκ τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς πλήρους διασαλεύσεως τῆς τάξεως. Ἐν τοιούτῳ ὄντων τῶν πραγμάτων, ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ἀνέθηκεν ἐπὶ τριήμερον ἀνεξέλεγκτον τὴν ἄσκησιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ὀλοκλήρου εἰς τὸν Διομ. Κυριακοῦ. Τὰ πράγματα δ' ἐκ τῶν ὑστέρων ἀπέδειξαν ὅτι ὁ Δ. Κυριακοῦ ἐγένετο ἄξιος τῆς τοιαύτης πρὸς αὐτὸν ἐμπιστοσύνης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως. (Πρβλ. *Ἡμέραν* Τεργέστης 12 Ἰουλ. 1869). Ὁ Δ. Κυ-

Τῷ 1866, παραιτηθέντος τοῦ ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Κουμουνδοῦρον Ὑπουργείου, ἀνετέθη εἰς τὸν Διομήδη ὁ καταρτισμὸς τοιούτου, ὅμως δ' ἠναγκάσθη νὰ καταθέσῃ τὴν ἐντολήν διὰ τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν τότε πολιτικῶν κομμάτων.

Ἀσθενήσας βαρέως καὶ παραταθείσας τῆς ἀσθενείας ἐπὶ μακρόν, ἀπηλλάγη τῆς ὑπηρεσίας τῇ 26ῃ Σεπτεμβρίου 1868, ἀπεβίωσε δὲ τῇ 20ῇ Ἰουνίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἐν Νεαπόλει τῆς Ἰταλίας,¹ ὅπου εἶχε μεταβῆ πρὸς θεραπείαν.

ριακοῦ ἐχρημάτισε καὶ μέλος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

1. Ἀνακομισθέντος εἰς Ἀθήνας τοῦ νεκροῦ, ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο τῇ 5ῃ Ἰουλίου 1869. Τὸν προσήκοντα δ' ἐπὶ ταύτῃ ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Π. Ρομποτής, τὸν δ' ἐπιτάφιον ὁ καθηγητὴς τῆς Νομικῆς Ἐμμ. Κόκκινος. Περὶ τοῦ Δ. Κυριακοῦ ὁ Γ. Ράλλης ἀναγράφει τὰ ἐξῆς ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1868—69: «Δυστυχῶς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ ἀντὶ προσθήκης ἀναγκάζομαι νὰ ἀναφέρω τὸν αἰδιον ἄφ' ἡμῶν χωρισμὸν ἑνὸς τῶν μᾶλλον διακεκριμένων ἡμετέρων συναδέλφων Διομήδους Κυριακοῦ. Διατελέσας ἐπὶ εἰκοσαετιᾶν καθηγητῆς τοῦ συνταγματικοῦ καὶ ἀλληλεθνοῦς δικαίου ὁ αἰδιμὸς Διομήδης ὁ Κυριακοῦ διέπλασε καὶ ἐμόρφωσεν ἀμφοτέρους τοὺς κλάδους, ὧν τὴν διδασκαλίαν ἀνεδέξατο. Ἐξελληνίσας δὲ τὸ περὶ διεθνοῦς δικαίου δοκιμώτατον σύγγραμμα τοῦ Ἐφτέρου, ἐπλούτισεν αὐτὸ διὰ ποικιλιωτάτων καὶ πρακτικωτάτων σημειώσεων, ἀποτελουσῶν νέον, οὕτως εἰπεῖν, σύγγραμμα. Ἄν καὶ ἐπεξεργάσθη δὲ μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν λεπτότητος καὶ ἀκριβείας τὰ κείμενα τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ πολυετῶν αὐτοῦ παραδόσεων, ἢ καταλαβοῦσα αὐτὸν δεινὴ νόσος καὶ ὁ παρακολουθήσας ἄωρος θάνατος δὲν τῷ ἐπέτρεψαν νὰ τὰ παραδώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα. — Πρβλ. Ἐγκυκλοπ. Λεξικὸν τομ. Δ' ἐν λ. σ. 896. — «Ἡμέραν»

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Περὶ Διεθνoῦς Δικαίου (κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Ἐφτερ μετὰ πολλῶν προσθηκῶν καὶ σημειώσεων τοῦ μεταφράστου). Ἐν Ἀθήναις 1860.*
- 2.— *Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ συνταχθέντος ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως σχεδίου τοῦ Συντάγματος. Ἐν Ἀθήναις 1864.*
- 3.— *Περὶ τῆς δικαστικῆς εὐθύνης τῶν Ὑπουργῶν (μετὰ προσηρηθέντος σχεδίου νόμου). Ἐν Ἀθήναις 1866.*

Ὁ Διομήδης Κυριακοῦ ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν τακτικῶν συντακτῶν τοῦ περιοδικοῦ «Πανδώρας» δημοσιεύσας ἐν αὐτῇ πλείστας ἀξιολόγους μελέτας ἱστορικοῦ, πολιτικοῦ καὶ νομικοῦ περιεχομένου, ἐν αἷς ἐξέχει σειρὰ ἄρθρων περὶ τῆς *ἱστορίας τῶν Σπειτσῶν*, ἀποτελοῦσα καὶ σήμερον ἔτι πολὺτιμον συμβολὴν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς καθόλου ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Τουρκοκρατίας, καὶ μελέτη μακρὰ *περὶ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ἐννοίας, ἣν κατὰ τὸ ἡμέτερον πολιτευμα ἔχει ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία.*

Πλὴν δὲ τούτων ὁ Διομ. Κυριακοῦ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς ἐπεδόθη εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ κυριωτάτου τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῆς διτόμου *Ἑρμηνείας τοῦ Συντάγματος*, ἣν ἐδημοσίευσε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συγγραφέως ὁ ἔγγονος αὐτοῦ κ. Ἀλέξ. Διομήδης τῷ 1904, ἐν Ἀθήναις.

Τεργέστης 12|24 Ἰουλίου 1869, «Αἰῶνα» πολιτ. ἐφημ. 3 Ἰουλίου 1869, ἐνθα ἐκτενὴς κριτικὴ βιογραφία.

ΜΙΧΑΗΛ ΠΟΤΛΗΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1812¹ ἐν Βιέννῃ ὅπου διήνησε καὶ ὁλόκληρον τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν αὐτοῦ.

Διδάκτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῆς Αὐστριακῆς πρωτεύουσας ὁ Μιχαὴλ Ποτλῆς κατῆλθε τῷ 1837 εἰς Ἀθήνας, ἔνθα συνεκεντροῦτο τότε ἡ πλειονότης τῶν ἐν τοῖς εὐρωπαϊκοῖς πανεπιστημίοις συμπληρούντων τὰς ἑαυτῶν σπουδὰς ἐν ταῖς διαφόροις ἐπιστήμαις Ἑλλήνων νέων, ὅπως προσφέρωσι τὰ φῶτα αὐτῶν εἰς τὴν ἀρτίως ἀνα-

1) Ἐν τῷ «Χρονικῷ κλπ.» τοῦ Πανεπιστημίου (σ. 101) φέρεται ὡς πατὴρ τοῦ Ποτλῆ ἡ Μακεδονία, ἐνῶ ὁ σύγχρονος αὐτοῦ Μαρίνος Βρετὸς ἐν τῷ γνωστῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ (1866 σελ. 371) ἀναγράφει ὅτι ἐγεννήθη ὑπὸ πατρός Ἡπειρώτου ἐμπορευομένου ἐν Βιέννῃ. Ταῦτά βεβαιοὶ καὶ ὁ συντάκτης τοῦ σχετικοῦ ἀρθροῦ ἐν τῷ Ἐγκυκλοπ. λεξ., τομ. 5 σελ. 912, ἀναγράφων καὶ ὡς ἔτος γεννήσεως τὸ 1910. Ὁ δ' Ἐμμανουὴλ Κόκκινος ἐν τῷ λόγῳ αὐτοῦ εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Μιχ. Ποτλῆ λέγει ὅτι ἐγεννήθη ἐκ πατρός, ὅστις κατήγετο ἐκ τῆς Μακεδονικῆς Ὀχρίδος. («Λόγοι ἐπιτάφιοι εἰς τὸν ἀοίδιμον Μ. Ποτλῆν ἐκφωνηθέντες Ἀθήνησι τῇ α' Δεκεμβρίου 1863 ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Ζ. Πηγῆς τελουμένου τοῦ μνημοσύνου αὐτοῦ, ἐν Ἀθήναις 1866». Σημειωτέον ὅτι ἡ λέξις *ἐπιτάφιοι* ἀντὶ *ἐπιμνημόσυνοι* ἀναφερομένη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ποτλῆ καὶ τοῦ Λυκούργου συνεκδοθέντας, ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Κοκκίνου).

γεννηθείσαν Ἑλληνικὴν Πατρίδα. Ἄμα τῇ ἐνταῦθα ἐγκαταστάσει αὐτοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, διορισθεὶς τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἄμισθον θέσιν τοῦ Παρέδρου παρὰ τῶ ἐν Ἀθήναις Ἐφετείῳ.¹ Ἀφοῦ δ' ἐδοκιμάσθη ἐπὶ ἱκανὸν χρόνον εἰς τὴν θέσιν ταύτην, διωρίσθη Πρωτοδίκης ἐν Ἀθήναις καὶ ὕστερον προὔβιβάσθη Ἐφέτης εἰς Ναύπλιον, ὅθεν μετετέθη εἰς Ἀθήνας, καὶ κατὰ τὸ 1842 ἐκλήθη ὡς Πάρεδρος εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς Δικαιοσύνης, γενόμενος ἐν ταῦτῳ καὶ Εἰσηγητὴς ἐν τῷ Συμβουλίῳ τῆς Ἐπικρατείας.²

Ἐπελθούσης τῆς σεπτεμβριανῆς μεταπολιτεύσεως, ὁ Μιχαὴλ Ποτλῆς κατέλιπεν ἕκων τὴν ἐν τῷ Ἐπιτελεῖῳ θέσιν αὐτοῦ καὶ ἐπεδόθη εἰς τὸ δικηγορικὸν στάδιον, ἐν ᾧ τὰ μάλα διέπρεψε μεταξὺ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ.

Ὁ Ποτλῆς ἐχρημάτισε καὶ μέλος τῆς ἐπὶ τῆς συντάξεως τοῦ ἀστικοῦ Νόμου ἐπιτροπῆς, πλέον δ' ἢ ἅπαξ προσεκληθῆναι ὑπὸ τῆς Πολιτείας νὰ γνωμοδοτήσῃ ἐπὶ θεμάτων

1. Κατὰ τὸν Ἐμμ. Κόκκινον ὁ Ποτλῆς ἦτο «ὁ νεώτερος ἐν τοῖς δικαστικοῖς Συνεδροῖς, καὶ μολοντοῦτο οἱ ἐπισημότεροι τῶν εὐαριθμῶν νομομαθῶν δικαστῶν ἐζήτουν ἀπὸ τὰ χεῖλη αὐτοῦ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων τὰς λύσεις». (Λόγος Ἐμμ. Κοκκίνου κλ. ἐνθ' ἀνωτέρω).

2. Κατὰ τὴν περιόδον ταύτην ὁ Μ. Ποτλῆς παρεσκεύασε σπουδαιότατα νομοσχέδια καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὰ ἐν τῷ Συμβουλίῳ. Ἐφιλοπόνησε δὲ μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Γεωργ. Ράλλη καὶ τὴν ἀξιόλογον Συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Κωδίκων, τῶν ὁποίων ἐξεργάσθη εὐστοχώτατα τὸ κείμενον, καταδειξας τὰ ποικίλα λάθη τῆς ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ἐπισήμου μεταφράσεως. (αὐτόθι).

«ἐφαπτομένων μεγάλων ἔθνικῶν συμφερόντων καὶ σπουδαίων διεθνῶν σχέσεων».¹

Τῇ 28ῃ Αὐγούστου τοῦ 1855 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Ἑκκλησιαστικοῦ Δικαίου.²

1. Ἐπὶ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Δ. Χρηστίδου ἀνετέθη αὐτῷ ἡ σύνταξις γνωμοδοτήσεως καὶ ἀπαντήσεως εἰς τὰς περὶ ἀποζημιώσεων ἀπαιτήσεις τῶν ἐν Πάτραις Ἑγγλῶν σταφιδεμπόρων. Τὸ ἔργον τοῦ Μιχαήλ Ποτλῆ, περιελθὸν εἰς γνώσιν τῶν δικηγόρων τοῦ Ἑγγλικοῦ Στέμματος, κατέπαυσε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Ἑγγλικῆς πρεσβείας. Ὡσαύτως προκειμένου τοῦ ζητήματος τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐν Νεαπόλει, Μεσσήνῃ καὶ ἐν Βαρλέτῃ Ἑλληνικῶν Ἑκκλησιῶν, ἡ ἐπ' αὐτοῦ γνωμοδότησις τοῦ Ποτλῆ ἔδωκε πρώτη σύστασιν καὶ νομικὸν κῆρος εἰς τὰ διαβήματα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἀθέσμων ἀρπαγέντων Ἑλληνικῶν ἐκείνων ναῶν καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν. (Λόγος Ε. Κοκκίνου).

2. Ὁ Κωνστ. Κοντογόνις ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῇ γενομένῃ κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1855 ἀναγγέλλων τὸν διορισμὸν τοῦ Ποτλῆ λέγει: «ὁ κύριος Μιχ. Ποτλῆς, ὁ νῦν ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς ἐπὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Παιδείας, διαπρέπων παρ' ἡμῖν διὰ τὴν νομικὴν πολυμαθεῖαν διωρίσθη τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ δικαίου καὶ προσωρινῶς τῶν τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου καὶ εἰσηγήσεων, ἀπολυθέντος τῆς καθηγεσίας τοῦ μέχρι τοῦδε τὸ μάθημα τοῦτο διδάσκοντος κ. Κ. Φρεαρίτου». Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα οὕτω σαφῶς ἐκτιθέμενα, ἐν τῷ Ἑθνικῷ Ἡμερολογίῳ Μ. Βρετοῦ καὶ ἐν τῷ Ἑγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ ὁ Μ. Ποτλῆς φέρεται ὑπουργεύσας τῷ 1857 καὶ εἴτα τῷ 1860, ἐνθ' ἐν τῷ ὑπὸ στοιχείῳ Ε' πίνακι τῶν γενομένων ὑπουργῶν τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἑκκλησιαστικῶν ἀπὸ τοῦ 1837—1887 τῷ συνταχθέντι ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀνωτάτη καὶ Μέση Ἐκπαίδευσις» συλλογῆς τοῦ Στ. Παρίση, ὁ Ποτλῆς ἀπαξ

Ὁ Ποτλῆς ἐβράδυνε νὰ ποιήσῃται ἑναρξιν τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἀρξάμενος δὲ δι' εἰσηγηρίου λόγου εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον ἐδίδαξεν ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ οὐχὶ Ἐκκλησιαστικὸν ἀλλ' Ἐμπορικὸν Δίκαιον εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ εἰς τὸ ὑπουργικὸν ἀξίωμα κληθέντος καθηγητοῦ τοῦ μαθήματος τούτου Γεωργίου Ράλλη.¹

μόνον ἀναγράφεται γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῷ 1860—62. Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τοῦ Ἐμμ. Κοκκίνου ἀναγράφεται ὁ Ποτλῆς γενόμενος ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης τῷ 1855 καὶ προσωρινῶς τῶν Ἐξωτερικῶν. Βέβαιον ἐν τούτοις εἶνε ὅτι ὁ Ποτλῆς ἐγένετο τὸ πρῶτον ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης καὶ προσωρινῶς τῆς Παιδείας καὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τῇ 29ῃ Σεπτεμβρίου 1855 ὑπὸ τὸν Δ. Γ. Βούλγαρην πρόεδρον, καὶ ὅτι τῇ 14ῃ Φεβρουαρίου 1856, διορισθέντος ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Μ. Σκαλιστήρη, παρέμεινεν ὑπουργὸς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέχρι τῆς 15ῃς Νοεμβρίου 1857, ἐκ δευτέρου δὲ τῷ 1860.

1. Σχετικῶς πρὸς ταῦτα ὁ Κ. Ἀσώπιος ἐν τῇ λογοδοσίᾳ τῆς δευτέρας Πρυτανείας αὐτοῦ (1856—57) ἀναφέρει ὅτι «ὁ καθηγητῆς τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου κ. Μιχαὴλ Ποτλῆς δὲν ἤρχισεν ἔτι διδάσκων, παρευρίσκετο ὅμως εἰς συνεδριάσεις τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ εἰς τὰς ἐξετάσεις. Ἐλπίζομεν δ' ὅτι μεθ' ἰκανὴν καὶ πολυχρόνιον προετοιμασίαν ἐν τόκῳ πλουσιωτάτῳ θέλει ἀποζημιώσει τὴν μέχρι τοῦδε ἔλλειψιν». Οἱ λόγοι οὗτοι φαίνεται ὅτι ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἐπίθεσιν ἄκοσμον κατὰ τοῦ ἐπιφανοῦς διδασκάλου τῶν ἐλληρικῶν γραμμάτων (πρβλ. «Ἀθηνᾶν» 1857 καὶ λογοδοσίαν Κ. Ἀσωπίου σελ. 15), ὅστις κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς λογοδοσίας του ἐν σχετικῇ ὑποσημειώσει ὑπεραμύνεται τῆς θέσεως αὐτοῦ. Φαίνεται δ' ὅτι καὶ καθ' ὅλην τὴν χειμερινὴν ἐξαμηνίαν τοῦ 1857—58 δὲν ἐδίδαξεν ὁ Ποτλῆς καὶ μόνον κατὰ τὸ θερινὸν ἐξάμηνον τοῦ

Τῇ 23ῃ Ὀκτωβρίου 1862 ἀπολυθεὶς τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς Βιέννην. Ἐνταῦθα δ' εὗρισκομένῳ ἀνετέθη αὐτῷ ἡ ὑπεράσπισις τῶν δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων Ἑλληνικῶν Μονῶν ἐπὶ τῶν ἐν Μολδοβλαχίᾳ ἰδιοκτησιῶν αὐτῶν. Ἐν ᾧ δὲ παρεσκευάζετο εἰς τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἔργον ἀπεβίωσε τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 1863 ¹.

ἀκαδημαϊκοῦ τούτου ἔτους, τοῦ Γ. Ράλλη κληθέντος ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης, ἐπειδὴ ἐκρίθη «προυργιατέρα» ἡ διδασκαλία τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου τῆς τοῦ Κανονικοῦ, ἀνετέθη εἰς τὸν Μ. Ποτλῆν προσωρινῶς ἡ διδασκαλία τοῦ πρώτου. Σχετικῶς πρβλ. λογοδοσίαν δευτέρας πρυτανείας Φιλίππου Ἰωάννου (1857—58), ἐν ἣ δικαιολογεῖται καὶ ἡ περὶ τὴν ἔναρξιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου βραδύτης τοῦ Ποτλῆ, μὴ δυνηθέντος «να παρασκευάσῃ τὸ πολλῆς ἀναγνώσεως καὶ μελέτης καὶ πόνων πολλῶν χρῆζον τοῦτο μάθημα, πρὸς ὃ οὐδένα πρόδρομον ἔχει».

Ἄλλὰ καὶ τὸ 1858—59, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ πρυτάνεως Δ. Στρούμπου (πρβλ. λογοδοσίαν αὐτοῦ σ. 27), «ὁ κ. Μ. Ποτλῆς, καθηγητῆς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαίου, ἐδίδαξε τὸ ἔμπορικὸν δίκαιον, ἀναπληρῶν καὶ κατὰ τὸ ἥδη λῆξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος τὸν καθηγητὴν τοῦ ἔμπορικοῦ δικαίου καὶ ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης κ. Γεώργιον Ράλλον».

1. Ὁ Π. Παταρρηγόπουλος ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῇ γενομένῃ κατὰ τὴν 27ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1863 λέγει σχετικῶς τὰ ἑξῆς: «Ἀπελύθη δὲ τῆς καθηγεσίας ἕνεκα τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν καὶ ὁ ἐν τοῖς νομοδιδασκάλοις διαπρέπων καθηγητῆς τοῦ κανονικοῦ δικαίου κύριος Μ. Ποτλῆς, οὕτινος ὁ ἀφ' ἡμῶν χωρισμὸς ἐγένετο δυστυχῶς αἰώνιος καὶ ἀμετάκλητος, μεταλλάξαντος πρὸ μικροῦ τὸν βίον». Κατὰ Δεκέμβριον δὲ τοῦ 1863 ἐτελέσθη μνημόσυνον ἐν τῷ Ναῶ

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Ἑλληνικοὶ κώδικες (ἐν συνεργασίᾳ Γ. Ράλλη) 1844 ἐν Ἀθήναις.*
- 2.—*Σύνταγμα Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας (ἐν συνεργασίᾳ Γ. Ράλλη) τόμ. 1—6 Ἀθῆναι 1853.*
- 3.—*Εἰσαγωγικὸν μάθημα εἰς τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἀθῆναι 1859 (ἀνεδημοσιεύθη ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς Πανδέκταις ἐκδόσεως Γ. Φέξη).*

τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ἐπιμνημοσίους δὲ κατ' αὐτὸ λόγους ἐξεφώνησαν ὁ τότε ἀρχιμανδριτῆς καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀλέξανδρος Λυκοῦργος (πρβλ. σελ. 45 παρόντος Ἀπανθίσματος ἐν βίῳ Λυκοῦργου) καὶ ὁ καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Ἐμμ. Κόκκινος.

ΜΑΡΚΟΣ ΡΕΝΙΕΡΗΣ

Ἐκ πατρὸς Κρητὸς τὴν καταγωγὴν μητρὸς δ' Ἰταλίδος ὁ Μάρκος Ρενιέρης ἐγεννήθη ἐν Τεργέστη κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1815.

Ἀρχομένου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος ὁ πατὴρ αὐτοῦ Ἰωάννης, διατελῶν πρόξενος τῆς Τουρκικῆς Ἐπικρατείας παρὰ τῇ Ἰονίῳ Πολιτείᾳ, κατέλιπε τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἀπῆλθεν οἰκογενειακῶς εἰς Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας καὶ ἐντεῦθεν εἰς Βενετίαν τῷ 1828. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁ Μάρκος Ρενιέρης, διανύσας τὰ ἐγκύκλια γράμματα καὶ τυχῶν γενικωτέρας ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως ὡς ἐκ τῶν στενῶν σχέσεων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πρὸς τὸν ἐκ Κεφαλληνίας φιλόλογον ἄνδρα Αἰμίλιον Τυπάλδον,¹ ἀνεχώρησεν εἰς Πα-

1. Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅστις πρὸς τῇ ἑλληνικῇ ἐπιτυχῶς ἐκαλλιέργει καὶ τὴν ἰταλικὴν φιλολογίαν, ὁ Μάρκος Ρενιέρης ἔσχεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ συνδεθῇ μετὰ πολλῶν ἐξεχόντων λογίων ἀνδρῶν τῆς Ἰταλίας, ἐν τοῖς μάλιστα δὲ μετὰ τοῦ φιλέλληνος Ν. Θωμασαίου, ὅστις ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ *Critici Studii* καὶ *Canti Popolari* πολλάκις μνημονεύει τοῦ Μάρκου Ρενιέρη. Ὡσαύτως ἐνταῦθα ὁ Ρενιέρης, καίπερ νεώτατος, μετέσχε τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου τοῦ Τυπάλδου «Βιογραφία πάντων τῶν κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα διαπρεψάντων εἰς τὰς ἐπιστήμας, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας Ἰταλῶν», συγγράψας τοὺς βίους τοῦ ποιητοῦ Μαντζόνι καὶ τοῦ φιλοσόφου Φιλαγγιέρη.

ταύιον ὅπως συγκροτήσῃ ἑαυτὸν ἐπιστημονικῶς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ Μ. Ρενιέρης κατήλθεν εἰς Ἀθήνας παρὰ τῷ θείῳ αὐτοῦ Νικολάῳ Ρενιέρῃ ἱατρῷ.¹

Μετελθὼν ἐνταῦθα ἐπὶ τινα χρόνον τὸ τοῦ δικηγόρου ἔργον, εἰσῆλθε τῷ 1837 εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους, χωρήσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀρεοπαγίτου. Ἀλλὰ τὸ γνωστὸν ψήφισμα περὶ ἑτεροχθόνων κλπ. τῆς σεπτεμβριανῆς μεταπολιτεύσεως δὲν ἐφείσθη αὐτοῦ, καὶ ὁ Ρενιέρης ἀπολυθεὶς τῆς δικαστικῆς ὑπηρεσίας ἐπανήλθεν αὐθις τῷ 1844 εἰς τὸ δικηγορικὸν στάδιον.²

Τῇ 25ῃ Αὐγούστου 1855 διωρίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Γαλλικοῦ δικαίου καὶ τῆς συγκριτικῆς νομοθεσίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.³

Τῷ 1853 ἐν συνεργασίᾳ τοῦ Κ. Παπαρρηγοπούλου, Α. Ραγκαβῆ, Ν. Δραγούμη καὶ Γ. Α. Βασιλείου ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν. *Spectateur d' Orient*

1. Ὁ Νικόλαος Ρενιέρης, θεῖος πρὸς πατρός τοῦ Μάρκου, σπουδάζας τὴν ἱατρικὴν ἐν Montpellier τῆς Γαλλίας, μετέσχε τοῦ ἀγῶνος τοῦ 1821, διετέλεσε δὲ καὶ γεροϋσιαστής ἐπὶ Ὄθωνος.

2. Ἀνεξαρτήτως τῶν νομικῶν αὐτοῦ ἀσχολιῶν ὁ Μᾶρκος Ρενιέρης ἐπιτυχῶς ἐθεράπευσε καὶ τὰς φιλολογικὰς καὶ ἱστορικὰς μελέτας, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1841 μέχρι τοῦ 1853 μᾶλλον περὶ ταύτας διέτριβεν ἢ περὶ τὰ νομικά.

3. Ὁ Κοντογόνης ὡς πρῶτανις, μνημονεύων τοῦ κατὰ δύο ἡμέρας προηγηθέντος διορισμοῦ τοῦ Ποτλῆ, οὐδεμίαν μνεῖαν ποιεῖται τοῦ διορισμοῦ τοῦ Ρενιέρῃ.

περιοδικῷ πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ περίοδος ἐκείνη ὑπῆρξεν ὄντως κρισιμωτάτη εἰς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἀπητεῖτο περισσὴ δεξιότης περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν προκυπτόντων ἐκάστοτε πολιτικῶν ζητημάτων. Ὁ Ρενιέρης, ὡς ὑπεύθυνος συντάκτης τοῦ πολιτικοῦ τούτου περιοδικοῦ, ἐδημοσίευσε πλεῖστα ἀξιολογώτατα ἄρθρα οὐχὶ ἐκ τοῦ προχείρου συντεταγμένα ἀλλὰ προϊόντα μελέτης καὶ ἐρεῦνης.¹ Αἱ πολιτικαὶ δ' αὐταὶ μελέται προσεπόρισαν τῷ Μ. Ρενιέρῃ μέγιστον κύρος περὶ τὰ φθορῶντα εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα, δι' ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς Ὅθων διώρισεν αὐτὸν τῷ 1862 πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κωνσταντινουπόλει.² Ἀνακληθεὶς μετ' ὀλίγους μῆνας δι' ἐμπιστευτικὴν ὑπηρεσίαν εἰς Ἀθήνας³ καὶ ἀποτυχόντος τοῦ σκοποῦ, δι' ὃν ἀνεκλήθη, ὁ Ρενιέρης ὑπέβαλε κατ' Αὐγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1862) τὴν παραίτησιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ πρεσβευτοῦ, καὶ μετὰ δύο ἔτη (13

1. Ἴδε πίνακα συγγραμμάτων Ρενιέρῃ ἐν τέλει τῆς παρουσίας βιογραφίας αὐτοῦ.

2. Εἰς τὸν διορισμόν τοῦτον τὰ μέγιστα συνέτεινεν ὑπόμημα τοῦ Ρενιέρῃ περὶ τῆς τηρητέας πολιτικῆς τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἐπίτευξιν τῆς λύσεως τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ὑποβληθὲν τῷ Ὅθωνι καὶ ἐπισπᾶσαν σοβαρῶς τὴν προσοχὴν αὐτοῦ.

3. Ὁ Ρενιέρης ἀνεκλήθη εἰς Ἀθήνας ἵνα μετάσχῃ τῶν τότε γενομένων συμβουλίων καὶ σχεδίων, ἅτινα ἐκόμισεν ἐξ Ἰταλίας ὁ Λομβάρδος, περὶ μεταβάσεως τοῦ Ι. Γαριβάλδη εἰς Ἡπειρον. Ἀλλὰ τόσον ἡ Ναυπλιακὴ ἐπανάστασις ὅσον καὶ ἡ αἰχμαλωσία τοῦ Γαριβάλδη εἰς τὴν κατὰ τῆς Ρώμης ἐκστρατείαν του ἐματαιώσαν πάντα τὰ σχέδια.

Ὀκτωβρίου 1864) καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητικῆς ἔδρας, ἀποφασίσας νὰ περιορισθῇ ἐφεξῆς εἰς τὴν ἐν τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ θέσιν τοῦ ὑποδιοικητοῦ, εἰς ἣν εἶχε διορισθῇ ἀπὸ τοῦ 1861.¹

Πρὸ τούτου ὅμως, ὑποδιοικητὴς ἤδη ὢν τῆς Τραπεζῆς, ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου παρέμεινεν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον ἐν τῇ ιδιότητι νομικοῦ καὶ διπλωματικοῦ συμβούλου τῶν ἐκεῖ ἀντιπροσώπων τοῦ ἁγίου ὄρους Ἐθῶ καὶ τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν τῷ ζητήματι τῆς διεκδικήσεως τῶν ἐν Ρουμανίᾳ καταπατηθέντων ἐπὶ Κούζα μοναστηριακῶν κτημάτων καὶ τῶν προνομίων αὐτῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας ἀνέλαβε τὰ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπεζῇ καθήκοντα αὐτοῦ, τῷ δὲ 1869, θανόντος τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ πρώτου διοικητοῦ αὐτῆς Γεωργίου Σταύρου, ἐξελέγη τοιοῦτος ὁ Μ. Ρενιέρης διατελέσας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ μέχρι τοῦ 1890, ὅτε παρητήθη διὰ γῆρας.²

Ὁ Μᾶρκος Ρενιέρης, καὶ ὡς ἀπλοῦς ιδιώτης καὶ ὡς πρόεδρος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις τῶν Κρητῶν Ἐπιτροπῆς, τελεσφόρως ἐξυπηρέτησε τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος αὐτοῦ Κρήτης. Παρὰ δὲ

1. Ὁ Πανταζίδης ἐν τῷ «Χρονικῷ» τοῦ Πανεπιστημίου λέγει περὶ τῆς παραίτησεως τοῦ Ρενιέρη, ὅτι αὐτὴ ἐπῆλθε «παρὰ τὴν εὐχὴν τῆς πρυτανείας καὶ τοῦ Πανεπιστημίου ὅλου», διότι δὲν ἠδυνήθη οὗτος νὰ συμβιβασθῇ πρὸς τὴν νέαν φάσιν, ἣν ἔλαβε τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον ἀπὸ τοῦ 1862.

2. Τὸ Δ. Συμβούλιον τῆς Τραπεζῆς δι' ἀποφάσεως αὐτοῦ, κυρωθείσης καὶ διὰ Β. Δ. τῆς 25 Ἰουλίου 1890, ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἰσόβιον ἐπίτιμον διοικητὴν τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς.

τὸ προβεβηκὸς τῆς ἡλικίας οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν διέλιπεν ἀσχολούμενος εἰς τὰς προσφιλεῖς αὐτῷ ἱστορικὰς μελέτας.

Ὁ Ρενιέρης ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 8η Ἀπριλίου 1897,¹ καταλιπὼν *τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ βιβλιοθήκην* εἰς τὸ Πανεπιστήμιον.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Ἐγχειρίδιον τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου (κατὰ μετάφρασιν ἐν συνεργασίᾳ Γ. Ράλλη). Ἀθήναι 1838.*
- 2.—*Δοκίμιον Φιλοσοφίας τῆς Ἱστορίας. Ἀθήναι 1841.²*
- 3.—*Ἐρευναι καὶ εἰκασίαι περὶ Βλοσσίου καὶ Διοφάνους ἐκδ. β' Ἀθήναι 1888.*
- 4.—*Ἱστορικαὶ μελέται ὁ Ἕλλην Πάπας Ἀλέξανδρος Ε' καὶ ἡ ἐν Βασιλείᾳ Σύνοδος. Ἀθήναι 1881.*
- 5.—*Μητροφάνης ὁ Κριτόπουλος καὶ οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ φίλοι του.³ Ἀθήναι 1893.*
- 6.—*Ὁμήρου τύχαι.⁴ Ἀθήναι 1871.*
- 7.—*Οἱ Δύο μελλόνυμφοι (τοῦ Μανζονί) κατὰ μετάφρασιν (ἐν συνεργασίᾳ τοῦ Εὔστ. Σίμου καὶ Π. Χαλκιοπούλου).*

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις μετὰ τῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ παράσημον τοῦ Ἑλληνικοῦ Μεγαλοσταύρου, ὃν ἔφερε, τιμῶν, μηδενὸς ἐκφωνηθέντος λόγου συνφδὰ τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος. Ὁ δὲ πρῦτανος τῆς ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1896—97 Ἀναστ. Χρηστομάνος, ἀνακοινῶν τὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ρενιέρη ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ, δημοσιεύει βραχείας τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ ἀνδρός (σελ. 66). — Πρβλ. καὶ «*Ποικίλην Στοὰν*» ἔτους 1898 σελ. 47, «*Ἡμερολόγιον* Κ. Σκόκου 1890, ἔνθα ἐκτενὴς βιογραφία γραφεῖσα ἐπὶ τῇ βάσει ἰδιοχείρων σημειωμάτων τοῦ ἀνδρός, Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 818 κεξ., κλ.

2. Συνεγράφη τὸ πρῶτον Ἰταλιστὶ καὶ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου συγγραφέως.

3. Ἐκ χειρογράφου ἐπιγραφομένου «Φιλοθήκη» ὅπερ κατεῖχεν ὁ αἰδιδιμος Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Γερμανὸς Καλλιγᾶς.

4. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Ἡμερολόγιῳ Εἰρ. Ἀσωπίου.

- 8.—*Κύριλλος Λούκαρις ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης. Ἀθήναι 1859.*¹
- 9.—*Lettere Ateniesi (ἐν τῇ Stuna Italiana di Milano).*² 1837.
- °*Ο Ρενιέρης μετέσχε καὶ τῆς συνιάξεως τοῦ «Ἐρανιοῦ» περιοδικοῦ σπουδαιότατον τῶν χρόνων ἐκείνων (1842) δημοσιεύσας τὰς ἐξῆς πραγματείας :* α') *Τί εἶνε ἡ Ἑλλάς (Ἀνατολὴ ἢ Δύσις ;)* β') *Σκηναὶ τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.* γ') *Ὁ θάνατος τοῦ Δάντωνος.* δ') *Περὶ τῆς σχέσεως τοῦ λόγου πρὸς τὴν πίστιν.* Ἐκ δὲ τῶν ἐν τῷ *Spectateur d' Orient δημοσιευθέντων ἄρθρων καὶ πραγματειῶν σπουδαιότεραι αἱ ἐξῆς :* ἐν τῷ *Α'* τόμῳ α') *l'embarras de l'Occident,* β') *les révélations,* γ') *l'occupation de Pirée.*³ Ἐν τῷ *Γ'* α') *De l'impopularité de la cause grecque en Occident.* Ἐν τῷ *Δ'* α') *la Russie contemporaine,* β') *l'empereur Nicolas et la Grèce.* Ἐν τῷ *Ε'* α') *Cyrill Lucaris,* β') *Napoleon III et la Grèce.* Ἐν τῷ *Ϛ'* α') *Comment les royaumes finissent en Orient,* β') *La question d'Orient après le 30 Mars.* Ἐν τῷ *Ζ'*, *La jeunesse de Lucari* (δραῖμα ἐν πεζῷ), καὶ ἐν τῷ *Η'*, α') *Turques et Chrétiens.*
- 10.—*Lettres inedites de Coray, A Chardon de la Rochette (1790—1796) Paris 1877.*
- 11.—*Λόγος εἰς τἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Α. Κοραῆ. Ἀθήναι 1878.*

1. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ *Spectateur d'Orient*, ἐξ οὗ καὶ μετεφράσθη ὑπὸ τοῦ Κ. Παπαρηγοπούλου τῷ 1859.

2. Ἐν τῷ αὐτῷ ἡμερολογίῳ ἐδημοσίευσεν καὶ ἕτερον φρόντισμα ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «ὁ ἄσχημος».

3. Τὸ ἄρθρον τοῦτο ἐγράφη μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ τυπογραφείου τοῦ Ἰωάννου Φιλίμωνος καὶ τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ὡς ἐξόδοτον τοῦ «Αἰῶνος».

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τῷ 1812.

Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1822 ἐνσκήψασαν συμφορὰν εἰς τὴν νῆσον, στερηθεὶς τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ, ὁ Ἐμμανουὴλ Κόκκινος διεσώθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰς Τεργέστην, ὅπου ἐδιδάχθη καὶ τὰ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Μισαήλ Ἀποστολίδου¹ διευθυνομένη Σχολῇ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Τῷ 1828 συστάσει τοῦ Μισαήλ ἀπῆλθεν εἰς Μόναχον πρὸς εὐρύτερας σπουδὰς. Ἐνταῦθα δέ, ὑπὸ προστάτας αὐτόν τε τὸν Μισαήλ, ἀναλαβόντα ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους τὴν θέσιν τοῦ ἱερατικοῦ προΐσταμένου τῆς Κοινότητος, καὶ τὸν φιλέλληνα Θεύριον, διανύσας τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς, ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν, φοιτήσας ἐκ περιτροπῆς καὶ εἰς τὰ Πανεπιστήμια Γοττίνης καὶ Αἰδελβέργης². Συμπληρώσας δὲ τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς τελευταίας πόλεως καὶ ὑποβαλὼν ἐναίσιμον διατριβὴν ἐπὶ διδακτορία «περὶ τῆς ῥωμαϊκῆς δωδεκαδέλτου» ἀνηγγορεύθη διδάκτωρ τῆς Νομικῆς τῷ 1836³.

1. Βιογραφικὸν Ἀπάνθισμα σελ. 9.

2. Ἐνταῦθα ὁ Κόκκινος ἐγένετο τῶν ὁμιλητῶν τοῦ ἐπιφανοῦς νομομαθοῦς Thibault, εἰς οὗ τὸν οἶκον εἶχε προσληφθῆ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ὡς οἰκονόμος, ἵνα ἐπικουρήσῃ ταῖς σπουδαῖς τοῦ υἱοῦ αὐτῆς.

3. Ἰδιάζουσαν κλίσιν ἔδειξεν ὁ Ἐμμ. Κόκκινος καὶ εἰς τὴν με-

Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα τῷ 1839 ἐγένετο τῇ 25ῃ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὑφηγητὴς¹ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, μετερχόμενος συγχρόνως μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας καὶ τὸ διηγηρορικὸν ἐπάγγελμα.

Τῇ 10ῃ Μαΐου 1861 διορίσθη ὑπὸ τοῦ Μ. Ποτλῆ τακτικὸς καθηγητὴς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου εἰς διαδοχὴν τοῦ ἐν Παρισίοις ἀποβιώσαντος καθηγητοῦ Σπυρ. Πήλληκα.² Τῇ 6ῃ Ἰουλίου 1863 ἀπηλλάγη διὰ πολιτικούς λόγους³ τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως, εἰς ἣν ἀποκατέστη αὐθις ὡς καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου τῇ 4ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1864, ἀνατεθείσης αὐτῷ προσωρινῶς τῇ 1ῃ Μαΐου 1875 καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Συνταγματικοῦ καὶ Ἀλληλεθνοῦς Δικαίου.⁴

λέτην τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Περὶ τούτου δὲ μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ ἐπιμεμημένη χρῆσις τοῦ γραπτοῦ λόγου παρ' αὐτῷ ἀλλὰ καὶ «ὁ περὶ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Θησέως» λόγος, ὃν ἐξεφώνησε κατὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιώματος.

1. Πρβλ. βιογραφίαν Π. Στρούμπου ἐν σελ. 109 παρόντος **Ἀπανθίσματος**.

2. Ἐν τῷ περὶ Κοκκίνου βιογραφικῷ σημειώματι τῆς «Ποικίλης Στοᾶς» τοῦ 1881 (σελ. 252) φέρεται οὗτος ὡς διάδοχος τοῦ Περ. Ἀργυροπούλου, ἐνῶ γνωστὸν τυγχάνει ὅτι ὁ Π. Ἀργυρόπουλος ἐγένετο καθηγητὴς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου, ὅπερ καὶ ὁ Κόκκινος ἐδίδαξεν, ἀλλ' ὅτε τὸ δεύτερον διορίσθη ἐν ἔτει 1864.

3. Πρβλ. «Χρονικὸν κλ.» Πανταζίδου σελ. 196.

4. Τῆς προσθέτου ταύτης διδασκαλίας ἀπηλλάγη τῇ 28ῃ Αὐγούστου 1876 διορισθέντος τοῦ κ. Στ. Στρέϊτ ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῶν μαθημάτων τούτων.

Τῷ 1863 ἀντεπροσώπευσεν ἐν τῇ Ἐθνοσυνελεύσει τὴν ἰδιαιτέραν αὐτοῦ πατρίδα Χίον.

Πρῶτανις ἐξορημάτισε κατὰ τὸ Ἀκαδ. ἔτος 1875-76¹, δις δὲ κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.²

1. Ἐπίσημος λογοδοσία τοῦ Ἐμμ. Κοκκίνου δὲν ἐγένετο, διότι «ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1876—77 ἐπελθοῦσα δεινὴ νόσος καὶ ὁ κατὰ τὴν 31ην Δεκεμβρίου (1876) ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ πρυτάνεως τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἐκείνου ἔτους, τοῦ ἀξιοσεβάστου καθηγητοῦ τῆς Ἀστρονομίας Ι. Γ. Παπαδάκη, ἐπενεγκόντες τὴν εἰς τὸν τότε ἀντιπρῶτανιν, τὸν ἀείμνηστον καὶ σοφὸν καθηγητὴν τοῦ διοικητικοῦ δικαίου Ἐμμ. Κόκκινον ἀνάθεσιν τῶν τῆς Πρυτανείας καθηκόντων, ἐγένετο παραίτιος ἀνωμαλίας τινὸς εἰς τὰ περὶ πρυτανικῶν λογοδοσιῶν κεκανονισμένα, διότι ἔνεκα τῶν πολλῶν τῆς Πρυτανείας καὶ μετὰ ταῦτα τῆς Κοσμητείας ἀσχολιῶν καὶ τῆς εἰς τὴν Ἑσπερίαν ἀποδημίας δὲν κατῴρθωσεν ὁ αἰδιμιμος Κόκκινος νὰ δημοσιεύσῃ ἐγκαίρως τὴν ἑαυτοῦ λογοδοσίαν καὶ ἐσκόπει νὰ ἐπεξεργασθῇ καὶ ἐκδώσῃ τὴν ἱστορίαν ἀμφοτέρων τούτων τῶν ἐτῶν τουτέστι τοῦ 1875—76 καὶ τοῦ 1876—77 ὁμοῦ ἤδη δὲ μετὰ τὸν θάνατον ἀμφοτέρων ἡ Ἀκαδημαϊκὴ Σύγκλητος τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ μὴ διακοπῇ ἡ σειρά τῶν λογοδοσιῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἐκδοθῶσι πάντα τὰ πεπραγμένα κατὰ τὰ δύο ταῦτα ἔτη καὶ αἱ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ ἐκθέσεις, ἅτινα καὶ δημοσιεύονται ἐφεξῆς κλ.» (Τὰ κατὰ τὴν Πρυτανείαν τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους 1875—76 καὶ 1876—77 ἐκδιδόμενα κατ' ἀπόφασιν τῆς Συγκλήτου 1880, Πρόλογος).

2. Κατὰ τὴν δευτέραν κοσμητείαν αὐτοῦ (1878—79) ὁ Κόκκινος, παρεπιδημῶν ἐν Παρισίοις, ἐνετάλη νὰ ἐπιδώσῃ τῷ προέδρῳ τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Λέοντι Γαμβέττῃ «ὡς ἀντιλήπτορι καὶ ἀρωγῷ τῆς τότε ἑλληνικῆς ὑποθέσεως τῷ 1879», δίπλωμα διδάκτορος ἐπὶ τιμῇ, τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς συστάσεως τοῦ Πανεπιστημίου

Ὁ Ἐμμ. Κόκκινος ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 5ῃ Δεκεμβρίου 1873. ¹

Συγγράμματα κλπ.

- 1—Περὶ βουλευτικῆς καὶ ἐκλογικῆς μεταρρυθμίσεως (κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Dunergin de Hauranne ἐν συνθερασίᾳ τοῦ Ν. Χατζοπούλου τοῦ μετὰ ταῦτα Νομάρχου Ἀττικῆς) Ἐν Ἀθήναις 1848.
- 2—Περὶ τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ Θησείας. Ἐν Ἀθήναις 1876. ²
- 3—Λόγοι: Εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Ἰωάννην Μαμούρηγν τοῦ Γκούρα (1867), εἰς Ἀμβρόσιον Δαμαλᾶν (1870) εἰς τὴν ἀνακομιδὴν τοῦ λειψάνου τοῦ Ἀδ. Κοραῆ (1871), εἰς τὰποκαλυπτήρια τοῦ ἀδριάντος τοῦ Κοραῆ (1875), εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Μ. Ποιτῆ (1863) εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Π. Ρομπότου (1875), εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ Σ. Σίνα (1876).

ἀπονεμηθὲν εἰς ἄλλοδαποὺς ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς (Πρβλ. «Χρονικὸν κλ.» σελ. 287).

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ, γενομένην ἐν Ἀθήναις τῇ 6ῃ Δεκεμβρίου 1879, ἐπικήδειον τὸν προσήκοντα ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητῆς τῆς Θεολογίας καὶ ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Νικόλαος Δαμαλᾶς («Παλιγγενεσία» 8 Δεκεμβρίου 1879). Ὁ δὲ τῆς ἀκαδ. περιόδου 1879—80 πρύτανης Θ. Ἀρεταῖος ἐν τοῖς ἐξῆς ἀνακοινεῖ τὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: «Κατὰ τὸ τῆς ἐμῆς πρυτανείας ἔτος ὑπέστη τὸ Πανεπιστήμιον ἀπώλειαν λίαν δυσεπανόρθωτον· δύο τῶν πολυτιμωτέρων συναδέλφων ἀνηράγησαν ἀπὸ τοῦ μέσου ἡμῶν, ὁ πολυμαθέστατος καὶ ἀγχινούστατος καθηγητῆς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου Ἐμμ. Κόκκινος διορισθεὶς τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1861 Μαΐου 1ῃ τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀπολυθεὶς εἶτα κατὰ τὴν μεσοβασιλείαν καὶ ἀναδιορισθεὶς μετὰ τινος μηνῶν τῇ 4ῃ Ἀπριλίου 1864 ὡς καθηγητῆς τοῦ διοικητικοῦ δικαίου, ὅπερ ἐδίδασκε μέχρι τῆς τελευτῆς αὐτοῦ». Πρβλ. καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 462, «Ποικίλην Στοάν» 1881 σ. 252, κτλ.

2) Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιωματος.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ¹

Ἐγεννήθη ἐν Κερκύρα τῷ 1834. Τὰς σπουδὰς αὐτοῦ τόσῳ τὰς στοιχειώδεις καὶ ἐγκυκλίους ὅσῳ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς διήνυσεν ἀπὸ τοῦ 1842 ἐν Παρισίοις, ὅπου τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1854 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ ὑπὸ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Ἀπὸ τοῦ 1856 μέχρι τοῦ 1865 ὁ Νικόλαος Δαμασκηνὸς ἐξήσκησε τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τῆς Γαλλίας, κατὰ τὸ χρονικὸν δὲ τοῦτο διάστημα ἐδημοσίευσε διαφόρους διατριβὰς ἐν τῇ Gazette des Tribunaux τῶν Παρισίων.

¹ Ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1865 διωρίσθη² ἔκτακτος κα-

1. Αἱ εἰδήσεις τοῦ παρόντος βιογραφικοῦ σημειώματος ἐλήφθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἐν τῷ Μητρώφῳ τῶν καθηγητῶν (πρὸβλ. σ. ε' παρόντος Ἀπανθίσματος) αὐτογράφων σημειωμάτων τοῦ ἀποβιώσαντος.

2. Τὸ σχετικὸν Β. Δ. ἀπὸ 16ης Φεβρουαρίου 1865 ἐκδοθὲν ἐκοινοποιήθη αὐτῷ, ἔτι ὄντι ἐν Γαλλίᾳ. Σχετικῶς ὁ Ἡρακλῆς Μητόπουλος πρύτανις τῆς Ἀκαδημαϊκῆς περιόδου 1864—1865 ἀναγγέλλων ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τὸν διορισμὸν τοῦ Δαμασκηνοῦ ἀποκαλεῖ αὐτὸν «πεπαιδευμένον καὶ εὐφυᾶ νέον διδάκτορα τοῦ ἐν

θηγητῆς τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ ἐκουσίως ἀπομακρυνθέντος Μ. Ρενιέρη, καὶ μετὰ ἓνα μῆνα ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του, ἦτοι τῇ 16ῃ Μαρτίου 1865, προήχθη εἰς τακτικὸν καθηγητὴν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος. Τῇ 3ῃ Νοεμβρίου τοῦ 1884, κατόπιν ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἀπαλλαγεῖς τῆς διδασκαλίας τοῦ Γαλλικοῦ Δικαίου, μετετέθη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου, κενωθεῖσαν πρὸ ἔτους περίπου διὰ τοῦ θανάτου τοῦ ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Πανεπιστημίου καθηγητοῦ αὐτῆς Γεωργίου Α. Ράλλη.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τεσσαρακονταετοῦς καθηγεσίας αὐτοῦ ὁ Νικόλαος Δαμασκηνὸς ἐξελέγη πεντάκις κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς, ἅπαξ δὲ Πρύτανις κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1881—1882.¹

Παρισίους Πανεπιστημίου» (σελ. 14 λογοδοσίας Ἡρ. Μητσοπούλου. 1865).

1. Ἐπὶ τῆς Πρυτανείας αὐτοῦ ἐξεδόθησαν τὸ Β. Δ. τῆς 6^{ης} Ἀπριλίου 1882 *περὶ πληρώσεως χηρευούσης καθέδρας* καὶ οἱ Νόμοι τῆς 22^{ας} Ἰουνίου 1882 *περὶ ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν καὶ περὶ διαχειρίσεως τῆς περιουσίας τοῦ Πανεπιστημίου*. Ἀνακοινῶν τὰ περὶ τούτων ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ὁ Δαμασκηνὸς ἐπάγεται τὰ ἑξῆς· ἡ Πανεπιστημιακὴ Σύγκλητος οὐ μόνον δὲν ἠρωτήθη περὶ αὐτῶν ἀλλὰ καὶ πληροφορηθεῖσα ἀνεπισήμως περὶ τινῶν ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ Β. Διατάγματος καὶ κατόπιν περὶ τοῦ κειμένου τῶν δύο νομοσχεδίων, ἐντεταλαμένη δ' ἐμοί, ὅπως ὑποβάλω παρατηρήσεις εἰς ταῦτα, ὅπερ ἐγκαίρως ἔπραξα, δὲν ἔσχε κἄν τὴν ἱκανοποίησιν νὰ ἴδῃ αὐτὰς λαμβανομένας ὑπ' ὄψιν». Εἰς τὴν εὐλογον ταύτην παρατήρησιν προσέβη ὁ Ν. Δαμασκηνὸς κατὰ τὴν ἐπίσημον τῆς λογοδοσίας αὐτοῦ ἡμέραν, φρονῶν ὅτι, «τὸ Πανεπι-

Τῆ 23ῃ Ἰουλίου 1810 ἀπηλλάγη τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ θέσεως αὐτοῦ δυνάμει τοῦ Νόμου ΓΨΛΑ΄ τῆς 11ης Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, καὶ μετὰ πέντε μῆνας τῆ 28ῃ Δεκεμβρίου ἐτελεύτησε τὸν βίον¹ ἐν ἡλικίᾳ ἑβδομηκοντα ἕξ ἐτῶν διδάξας ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ πέντε ἔτη.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Περὶ τῆς ἀνικανότητος τῆς ἐγγάμου γυναικός. Ἐν Παρισίοις 1855.*
- 2.— *Περὶ τῆς διαχειρίσεως τῆς πτωχότητος, παραχωρήσεως περιουσίας, κληρονομίας ἐπὶ ἀπογραφῇ καὶ ἐκτιμήσεως. Ἐν Παρισίοις 1865.*
- 3.— *Περὶ τῆς παραβάσεως τοῦ Νόμου περὶ τῆς διαμονῆς τῶν συμβολαιογράφων, ἧτοι περὶ τοπικῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν. Ἐν Παρισίοις 1860.*
- 4.— *Περὶ τῶν γενικῶν ἀποθηκῶν. Ἐν Παρισίοις 1860.*
- 5.— *Ἐναρκτήριον μάθημα. Ἐν Ἀθήναις 1865.*
- 6.— *Περὶ τῶν ἀρχαίων ἀνωτάτων συνεδρίων τῆς Γαλλίας.² Ἐν Ἀθήναις 1882.*

στήμιον δικαιούται νὰ ἔχη λόγον καὶ ψῆφον, ὅταν πρόκειται περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ καὶ περὶ ζητημάτων ἀφορώντων εἰν τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὑπαρξιν καὶ βελτίωσιν». (Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῆ 19ῃ Δεκεμβρίου 1882 σελ. 9).

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ναῶ τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου. [Λογοδοσίας ἐπίσημου τῶν κατὰ τὴν Πανεπιστημιακὴν περιόδον 1910—11 (πρυτανείας Ζολώτα) μὴ γενομένης διὰ τὴν ἀνόμαλον τοῦ ἔτους ἐκεῖου πολιτικὴν κατάστασιν, τὰ κατ' αὐτὴν πεπραγμένα παραμένουσιν εἰσέτι ἀνέκδοτα].

2. Λόγος ἐκφωνηθεὶς τῆ 10ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1882 ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς Πρυτανείας.

7.— Σύστημα Ἐμπορικοῦ δικαίου (ἐν συνεργασίᾳ Σπ. Ν. Δαμασκηνοῦ) τομ. Α' μέρος Α' γενικόν. Ἐν Ἀθήναις 1902.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων, ὧν τὰ πέντε πρῶτα ἐγράφησαν τὸ πρῶτον ἑλληνιστί, ὁ Νικόλαος Δαμασκηνὸς ἐγένετο ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ κυρίων συντακτῶν τοῦ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Δεξικὸν τῆς Γαλλικῆς Διοικήσεως*» ἐν ἔτει 1856 ἐκδοθέντος ἀξιολόγου ἔργου ὑπὸ τοῦ Μ. Block ἐν Παρισίοις. Ἐδημοσίευσεν ὠσαύτως, ἀφ' ἧς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ μέχρι τοῦ 1865, πλείστας διατριβὰς ἐν τῇ Gazette des Tribunaux τῶν Παρισίων ὡς καὶ ἐν ἄλλοις γαλλικοῖς περιοδικοῖς, ἐφεξῆς δὲ καὶ ἐν τοῖς παρ' ἡμῶν ἐιδικοῖς περιοδικοῖς καὶ ὄργανοις τοῦ καθ' ἡμέραν τύπου.

ΘΩΝ ΣΤ. ΠΥΛΑΡΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη τῷ 1833 ἐν Ληξουρίῳ τῆς Κεφαλληνίας, ἐκ πατρὸς Σταματίου Πυλαρινοῦ, μητρὸς δὲ Καρολίνης τὸ γένος Lambert, ἐδιδάχθη δὲ τὰ τε στοιχειώδη καὶ ἐγκύκλια γράμματα ἐν τῇ γενετείρᾳ νήσῳ.

Ἐγγραφεὶς τῇ 11ῃ Ὀκτωβρίου 1854 εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ Δικαίου τῇ 18ῃ Μαΐου 1859 μετὰ τοῦ βαθμοῦ **ἀριστα**, μεθ' ὃ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ἑσπερίαν, ὅπου συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

Ἐπανελθὼν ἐξ Εὐρώπης ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ, κατόπιν αὐστηρᾶς δοκιμασίας, τὴν ἔδραν καθηγητοῦ τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Δικαίου ἐν τῇ Ἴονίῳ Ἀκαδημίᾳ τῆς Κερκύρας καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ 1859—1864 ὡς διάδοχος τοῦ διασήμου Ἰταλοῦ νομοδιδασκάλου Σαντορίου.

Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τὴν ἐπελθοῦσαν διάλυσιν τῆς Ἴονίου Ἀκαδημίας, ὁ Πυλαρινὸς διωρίσθη τῇ 17ῃ Σεπτεμβρίου 1865 ἑκτακτος καθηγητῆς τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ.

Ἐποβαλὼν κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1867 τὴν ἐκ τῆς θέσεως ταύτης παραίτησιν αὐτοῦ, ἔζησε τὸ λοιπὸν τοῦ βίου δημοσιογραφῶν¹, πολιτευόμενος² καὶ συγγραῶν. Προσκληθεὶς εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Νικοδήμου, ἵνα διευθετήσῃ ἐπὶ τὸ ἐπιστημονικώτερον καὶ τελεσφορότερον τὰ τῆς διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν οικονομικῶν τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας καὶ ἐπιτελέσας εὐσυνειδήτως τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῷ ἐντολήν, ἐπανέκαμψεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου διετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν Νομικὸς Σύμβουλος τῆς Ἐξαρχίας τοῦ Ἱεροῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου.

Συμμετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἄρθρων οικονομι-

1. Ὁ Ὀθων Πυλαρινὸς θιασώτης ἄκρος τῶν ριζοσπαστικῶν ἀρχῶν ἔγραψε πλείστα ὅσα σχετικὰ ἄρθρα περὶ τῶν Ἑπανησιακῶν πραγμάτων εἰς διαφόρους Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας προτοῦ ἀσπασθῆ τὸ καθηγητικὸν ἔργον, ἐν δὲ τοῖς μάλιστα δηλωτικῶς τῶν ἀρχῶν αὐτοῦ πρόκειται ὁ ἐπικήδειος λόγος, δι' οὗ ἐξύμνησε τὸν ἀποβιώσαντα ριζοσπάστην Κεφαλλῆνα Παναγὴν Σ. Ξυδιᾶν. Ἐν δὲ τῷ μετὰ ταῦτα χρόνῳ ἐδημοσιογράφησε πολλάκις ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστὶ ἐπιστέλλον καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ τινα δὲ χρόνον (1876—77) ἐξέδιδεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐφημερίδα Ἑλληνογαλλικὴν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Χρονογράφος» (Πρβλ. *Κεφαλληνικὰ Σύμμικτα* ὑπὸ Ἡλ. Τσιτσέλη σελ. 560).

2. Τῷ 1873 ἐξελέγη βουλευτὴς ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Πάλης, ὡς τοιοῦτος δὲ πολλάκις ἔλαβε τὸν λόγον, προκειμένων ἰδίᾳ οικονομικῶν ζητημάτων. Δημοσιεύσας δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ 1875 ἀγόρευσίν του καὶ λογοδοτήσας μετ' ἀκριβείας καὶ παρηρησίας πρὸς τοὺς συνεπαρχιώτας αὐτοῦ μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς Βουλῆς, ἀπέσχεν ἐφεξῆς τῆς ἐνεργοῦ πολιτικῆς.

κῶν, βιογραφικῶν καὶ ἱστορικῶν σχετικῶν πρὸς τὴν Ἑπτάνησον. Τὰ ἄρθρα ταῦτα, ὧν τινα, ὡς τὸ περὶ Καποδιστριαίου, ἐκτενέστατα, φέρουσιν ἀντὶ ὑπογραφῆς τὰ ἀρχικά στοιχεῖα τοῦ ὀνοματεπωνύμου τοῦ συντάκτου.

Κλονισθείσης τῆς υἱείας αὐτοῦ ἀπεσύρθη ἐκ τοῦ μελετητηρίου εἰς τὴν γενέτειραν νῆσον, ὅπου καὶ ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ 18ῃ Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1899.¹

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Πολιτικὴν Οἰκονομίαν, ἐν Κερκύρα 1860.*
- 2.— *Αἱ πανουργίαι τοῦ Σκιαπίου (κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Ἱταλικοῦ), ἐν Κεφαλληνίᾳ 1853.*
- 3.— *Ἡ πολιορκία τῆς Κορίνθου (μετάφρασις ἐκ τῶν τοῦ Βύρωνος), ἐν Ἀθήναις 1855.²*
- 4.— *Ἡ Προϋπολογισμὸς τοῦ 1875, ἐν Ἀθήναις.*

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐτελέσθη μεγαλοπρεπῶς ἐν Ληξουρίῳ, τὸν προσήκοντα δὲ ἐπικήδειον ἐξεφώνησεν ὁ ἱστοριοδίφης κ. Ἡλίας Τσιτσέλης, ὁ μετὰ ταῦτα καὶ βιογράφος αὐτοῦ. Πρβλ. *Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα* ἐν Ἀθήναις 1904, Ἡλία Τσιτσέλη *λόγον ἐπικήδειον εἰς Ὀθῶνα Πυλαρινὸν* ἐκδοθέντα δαπάναις τῶν φίλων αὐτοῦ ἐν Ἀργοστολίῳ 1900, Παράρτ. Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 800, *Δογδοσίαν* τῆς πρυτανείας Ἀλκιβιάδου Κρασσᾶ, ἐν ἧ ἀπλῶς ἀνακοινοῦται ὁ ἐπισυμβᾶς θάνατος αὐτοῦ (τά κατὰ τὴν Πρυτανείαν Ἀλκ. Κρασσᾶ, σελ. 20) κτλ.

2. Ὁ Πυλαρινὸς εἶχεν ἐπιληφθῆ τῆς μεταφράσεως ἁπάντων τῶν ἔργων τοῦ Βύρωνος, ἤρξατο δὲ καὶ ἡ δημοσίευσίς αὐτῶν δαπάναις Γ. Μερίδου. Ἀλλ' ἡ ἔκδοσις ἔνεκα διαφωνίας μεταφράστου καὶ ἐκδότου διεκόπη. (Πρβλ. *Κεφαλληνιακὰ σύμμικτα* σ. 561).

Ὁ Ὄθων Πυλαρινὸς κατέλιπεν ἀνέκδοτα ἔργα τὴν Ἱστορίαν τοῦ Κοινωνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι καὶ Μέγα Ἱστορικὸν Δεξικὸν καθ' ὕλην συντεταγμένον, ἀτελὲς δυστυχῶς, πρὸς δὲ ποιήσεις νεανικὰς καὶ μουσικὰ τινα συνθέματα, ἐν οἷς καὶ μελοδραμάτιον ἐπιγραφόμενον «ἡ κόρη τοῦ Ιατροῦ». (Ταῦτα κατὰ τὸν κ. Ἡλίαν Τσιτσέλην, εἰς ὃν ὁ Πυλαρινὸς ἐδώρησε πρὸς ἐνθύμησιν τὸ τελευταῖον ἐκ τῶν ἀνεκδότων ἔργων του).

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Δ. ΚΥΡΙΑΚΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῷ 1842 ἐκ πατρὸς Διομήδους Κυριακοῦ¹.

Τὴν τε στοιχειώδη καὶ τὴν ἐγκύκλιον παιδείου διήνυσεν ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πρωτεύουσας. Μετὰ δὲ τὸ πέρασ αὐτῶν ἀπεστάλη τῷ 1861 εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου.

Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἀϊδελβέργης, ἐν ᾧ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ εἰς πέρασ ἤγαγεν, ὁ Νικόλαος Διομήδης² ἔσχε διδασκάλους τοὺς περιωνύμους Vangerow, Blutschli κλ., καὶ ὑπὸ τὴν ἰσχυρὰν πνοὴν τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἱστορικῆς σχολῆς πλήρως συγκροτηθεὶς ἀνέκαμψε τῷ 1866 εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενος εἰσήχθη εἰς τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεών του ὑπὸ τὴν φωτεινὴν ὁδηγίαν τοῦ πατρὸς, χωρὶς νὰ παραλείπη τὸ παράπαν καὶ τὴν σύντονον συνέχισιν τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης.

Στοιχῶν κατὰ ταῦτα τοῖς ἔχουσι τοῦ πατρὸς, σκοπὸν ἄμεσον τῶν μελετῶν αὐτοῦ ἔταξε τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν. Ὁ σκοπὸς δ' οὗτος δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐκπληρωθῇ· διότι τῇ 16ῃ Ἰανουαρίου 1906 ἐπὶ τῇ βάσει διατριβῆς «περὶ τοῦ ἀνασταλτικοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἐφέσεως» ἀνεδείχθη ὑφηγητῆς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἐν

1. Ἴδε βιογραφίαν αὐτοῦ ἐν σελ. 147 παρόντος Ἀπανθίσματος.

2. Οὕτω συνήθως προσηγορεύετο παραλειπομένου τοῦ πατρωνυμικοῦ **Κυριακός**.

τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ. Ἡ ἐν τῷ ἀξιώματι τούτῳ παραμονὴ τοῦ Ν. Διομήδους ὑπῆρξε βραχεία, διότι τῇ 10ῃ Μαΐου 1875 διωρίσθη ἕκτακτος καθηγητὴς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας εἰς διαδοχὴν τοῦ Βασιλείου Οἰκονομίδου, ἐδίδαξε δ' ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1877, ὅτε (Μαΐου 11η), ἀπαλλαγεῖς τῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ ἔδρας αὐτοῦ, διωρίσθη δικαστὴς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ μικτῶν Εὐρωπαϊκῶν δικαστηρίων¹.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου 1903².

1. Ἡ κατὰ τὸ 1876 γενομένη ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς χώρας ἐκείνης, δικαστικὴ μεταρρύθμισις διὰ τῆς συγκροτήσεως τῶν δικαστηρίων αὐτῆς ἐκ δικαστῶν λαμβανομένων ἐκ τῶν πλείστων εὐρωπαϊκῶν χριστιανικῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἤγαγε καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἔχουσαν ὕψιστα ἐν Αἰγύπτῳ συμφέροντα, ὅπως ἐκλέξῃ ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀρίστων νομικῶν ὡς ἓνα τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς τὸν Ν. Διομ. Κυριακόν. Παρὰ τὰς πολλαπλᾶς δυσχερείας τῆς θέσεως ταύτης, ὁ Νικόλαος Διομήδης ἐπεβλήθη εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης αὐτοῦ παρουσίας ἐν τῷ μικτῷ δικαστηρίῳ· διότι μετὰ βραχὺν ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του χρόνον ἐξελέγη ὑπ' αὐτοῦ πρόεδρος, καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐκράτησεν ἐπὶ εἰκοσιδύο συναπτὰ ἔτη μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, παρασχὼν ἀξιολόγους ὑπηρεσίας εἰς τὸ ἐν Αἰγύπτῳ πολυπληθές Ἑλληνικὸν στοιχεῖον.

2. Ἡ κηδεῖα αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ἀθήναις τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου, λόγος δ' οὐδεις ἐξεφωνήθη κατ' αὐτήν. Ὁ δὲ τῆς Πανεπιστημιακῆς περιόδου 1903—4 γενόμενος πρύτανης κ. Ἰωάννης Εὐταξίας ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ μνημονεύει τοῦ Νικολάου Διομήδους ὡς «ἐπὶ τινὰ ἔτη διδάξαντος Πολιτικὴν Δικονομίαν, ὕστερον δὲ διακριθέντος ὡς δικαστοῦ ἐν τοῖς μικτοῖς δικαστηρίοις τῆς Αἰγύπτου». (Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σελ. 234).

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΚΩΣΤΗΣ

Ἐκ πατρὸς Νικολάου Κωστῆ, τὴν καταγωγὴν ἔλκοντας ἐκ Σμύρνης καὶ ἐκ τῶν πρώτων τῆς Ἱατρικῆς Σχολῆς καθηγητῶν γενομένου, ὁ Κωνσταντῖνος ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῇ 10ῃ Νοεμβρίου 1833.

Τὰς στοιχειώδεις καὶ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς διήγυσεν ἐν Ἀθήναις. Ἐγγραφεὶς δ' εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τὸ πρῶτον ἐν ἔτει 1850 καὶ παρακολουθήσας τὰ ἐν αὐτῇ διδασκόμενα μαθήματα ἐπὶ ἑν μόνον ἔτος, μετεγράφη εἰτα εἰς τοὺς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τῷ 1851. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ δὲν ἐπέμεινε μέχρι πέρατος τῶν σπουδῶν αὐτοῦ, διότι μετὰ ἑν ἔτος ἀπῆλθε, πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, εἰς Γερμανίαν, ἔνθα διακούσας ἐκ περιτροπῆς τὰ οἰκεία τῇ ἐπιστήμῃ αὐτοῦ μαθήματα ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Ἀϊδελβέργης, Μονάχου καὶ Βερολίνου ἀνηγορεύθη τῷ 1856 διδάκτωρ τῆς Νομικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς τελευταίας πόλεως ἐπὶ τῇ βάσει διατριβῆς λατινιστὶ συντεταγμένης ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *De concurso delictorum*.

Ἐκ Βερολίνου ὁ Κωνσταντῖνος Κωστῆς μετέβη εἰς Παρισίους καὶ ἐκεῖθεν εἰς Λονδῖνον, ἀλλ' ἢ ἐν ταῖς μεγαλοπόλεσι ταύταις διατριβὴ του πρὸς ἐπιστημονικὰς μελέτας δὲν ὑπῆρξε μακρά. Εἰς Ἀθήνας ἀνακάμψας ἐγένετο

ύφηγητῆς ¹ τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου τῇ 4η Ἰανουαρίου 1860, ὅμως δὲ νὰ διδάξῃ δὲν κατέστη αὐτῷ δυνατὸν διὰ τὰς ἐπιγενομένας ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ πρώτου μαθήματος ταραχὰς ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν.² Καταλιπὼν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας τὴν Πανεπιστημιακὴν ἔδραν, διωρίσθη δικαστῆς ἐν τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικῷ Προξενικῷ δικαστηρίῳ, ἐν ᾧ παρέμεινε μέχρι τοῦ 1863, ὅτε, ἀνακάμψας εἰς Ἀθήνας, ἀνέλαβεν αὐθις ὡς ὑφηγητῆς τὰς παραδόσεις τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἐξηκολούθησεν ἀνελλιπῶς διδάσκων ἐπὶ δεκαετιὰν ὅλην μέχρι τοῦ 1875. Τῇ 11η Ἰουνίου τοῦ ἔτους τούτου διωρίσθη ἔκτακτος καθηγητῆς ³ τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας, τῇ δὲ 4η Ἰανουαρίου 1879 προήχθη εἰς τακτικόν.

1. Σχετικῶς ὁ Β. Οἰκονομίδης ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ ἀναφέρει ὅτι «προσετέθη εἰς τοὺς ὑφηγητὰς τῆς Νομικῆς ὁ διδάκτωρ Κωνσταντῖνος Α. (;) Κωστῆς παιδεύμα καὶ οὗτος ὢν τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου καὶ τῶν ἐπισημοτέρων τῆς Γερμανίας» (σελ. 8).

2. Αἱ ταραχαὶ αὗται ἀφορμὴν εἶχον τὰς πολιτικὰς τῶν τότε χρόνων διαμάχας, γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ πατὴρ τοῦ Κωνσταντίνου, Νικ. Κωστῆς, ἦτο ἰδιαιτερός ἰατρός τοῦ Βασιλέως Ὀθωνος καὶ τῶν τὰ μάλα αὐτῷ ἀφωσιωμένων. Σχετικῶς πρβλ. βιογραφίαν Σπ. Πήλληκα καὶ Β. Οἰκονομίδου, ὃν οὗτος μὲν ὡς πρύτανις ἐκείνος δὲ ὡς καθηγητῆς τοῦ Ποινικοῦ Δικαίου σφόδρα ὑπερεμάχησαν τοῦ Κ. Κωστῆ, κηδόμενοι τῆς ἀξιοπρεπείας τοῦ Πανεπιστημίου (σελ. 104 καὶ 128 παρόντος **Ἀπανθισματος**). Ὡσαύτως «Χρονικὸν κτλ.» σελ. 96—100, ἐνθα δημοσιεύεται καὶ ἡ αὐστηρὰ περὶ τῶν ταραξιῶν καὶ τῶν φοιτητῶν καθόλου τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἀπόφασις τῆς Συγκλήτου, καὶ λογοδοσίαν Β. Οἰκονομίδου σελ. 8 ἐνθ' ἀνωτέρω.

3. Πρβλ. λογοδοσίαν πρυτανείας Ρομπότου σελ. 8.

Πρύτανης ἐχημάτισε κατὰ τὸ Ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1884—1885 τρεῖς δὲ κοσμήτωρ τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Κατὰ τὸ 1886 ἀπεστάλη μετὰ τοῦ καθηγητοῦ τῆς Χειρουργικῆς Θεοδώρου Ἀρεταίου εἰς Ἀϊδελβέργην ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὰς τελεσθείας ἐορτὰς τῆς πεντακοσιετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως ταύτης.

Ὁ Κωνσταντῖνος Κωστῆς ἔδρασε καὶ ὡς μέλος καὶ σύμβουλος φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων καὶ Τραπεζῶν διεκρίθη δὲ καὶ ὡς δικηγόρος, ἰδίᾳ ἐν τοῖς Ποινικοῖς Δικαστηρίοις.

Ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Ἀπριλίου 1899.¹

1. Ἡ κηδεία αὐτοῦ ἐτελέσθη ἐν Ἀθήναις κατ' αὐτὴν δὲ τὸν προσήκοντα λόγον ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου καὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητῆς κ. Ν. Καζάζης (πρβλ. «Ὁραν» ἐφημ. πολιτ.) Ὁ δὲ τῆς περιόδου ταύτης (1898—99) πρύτανης Τιμολέων Ἀργυρόπουλος ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεῖται αὐτοῦ ἐν τῇ λογοδοσίᾳ του (σελ. 32). «Ἄτυχῶς ἐπτάκις κατὰ τὸ λῆξαν ἀκαδημαϊκὸν ἔτος ὑψώθη ἐπὶ τοῦ αἰτώματος τοῦ Πανεπιστημίου μεσίστιος ἢ σημαία ἐπὶ τῷ θανάτῳ προσφιλῶν συναδέλφων . . . Ὁ Κωνσταντῖνος Κωστῆς ὁ διαπρεπὴς ποινικολόγος διετέλεσε καθηγητῆς τῆς Ποινικῆς Νομοθεσίας ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν ὑπῆρξεν δ' ἐκ τῶν εὐδοκιμοτάτων Καθηγητῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ πάσχων ἔτι, κατὰ τὸν τελευταῖον τοῦ βίου αὐτοῦ χρόνον οὐδέποτε ὠλγόρησε τῶν καθηκόντων αὐτοῦ. Ἡ δὲ διδασκαλία του, αἰετοτε σοβαρὰ καὶ ἐπιστημονικὴ, ἐσαγήνευε καὶ ἐφώτιζε τὸ πάντοτε πολυάριθμον ἀκροατήριόν του. Ἀνῆλθεν εἰς τὸ πρυτανικὸν ἀξίωμα κατὰ τὸ 1884, ἐξέδωκε δὲ ὀλόκληρον σύστημα Ποινικῆς Νομοθεσίας, ἧτοι ἐρμηγείαν Ποινικοῦ Νόμου καὶ Ποινικῆς Δικονομίας. Θνήσκων

Συγγράμματα κτλ.

- 1.— De concurso delictorum Berolinum 1856.
- 2.— De querella inofficosae de nationis et dotis, auctor Const. Costi Berolinum 1858.
- 3.— *Εισαγωγικὸν μάθημα κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ποινικοῦ Νόμου.* Ἀθήναι 1860.
- 4.— *Μελέται περὶ φυλακῶν Μέρος Α'.* Ἐν Ἀθήναις 1862.
- 5.— *Εἰσαγωγικὸς λόγος ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐν μηνὶ Φεβρουαρίῳ.* Ἐν Ἀθήναις 1864.
- 6.— *Ἐγχειρίδιον τῆς Ποινικῆς Δικονομίας.* Ἐν Ἀθήναις 1867, ἔκδ. β' 1883, ἔκδ. γ' 1897.
- 7.— *Περὶ τῶν ἐν χρήσει κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ποινῶν.*¹ Ἐν Ἀθήναις 1893.
- 8.— *Περὶ ἀδικήματος καὶ ποινῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ τραγωδίᾳ.*² Ἐν Ἀθήναις 1885.
- 9.— *Ἀπόκαυκος ὁ Παρακοιμώμενος.*
- 10.— *Ἀναμνήσεις ἐορτῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Εἰδεμβέργης.* Ἐν Ἀθήναις 1887.
- 11.— *Ἐρμηνεία τῆς Ἑλληνικῆς Ποινικῆς Δικονομίας.* Ἐν Ἀθήναις 1896 τ. 1—2.

Πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων ὁ Κ. Κωστής ἐδημοσίωσεν ἐν περιοδικοῖς καὶ ἡμερησίοις διαφόρους πραγματείας, ἐν αἷς καὶ ἡ κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ Πανδώρα πραγματεία περὶ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἔδειξε τὴν πρὸς τὸ Πανεπιστήμιον ἀγάπην αὐτοῦ καταλιπὼν αὐτῷ τὴν ἀξιόλογον βιβλιοθήκην του ἀποτελουμένην ἐκ 1198 συγγράμμάτων» (Πρβλ. καὶ «Θέμιδα» τόμ. 10^{ον} τοῦ 1899 καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικου ἐν λ. σ. 512).

1. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ἐν τῷ Ἀττικῷ Ἡμερολογίῳ τοῦ Εἰρ. Ἀσωπίου τῷ 1869.

2. Λόγος ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τοῦ πρυτανικοῦ ἀξιώματος.

ΞΕΝΟΦΩΝ ΨΑΡΑΣ

Ἐκ τῆς νήσου Κέας ἔλκων τὴν καταγωγὴν ὁ Ξενοφῶν Ψαρᾶς ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις ἐκ πατρὸς Ἰωάννου Ψαρᾶ ἡ 22^α Ἀπριλίου 1837.

Τὰ μαθήματα τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως ἐδιδάχθη ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πρωτεύουσας. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς ἐπιστημονικὰς διήνησεν ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ, ἐγγραφείς εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς τῇ 11^η Ὀκτωβρίου 1854 καὶ εἰς διδάκτορα ἀριστοῦχον ἀναγορευθεὶς τῇ 9^η Ἰουνίου 1859, «μηδέποτε μεταβάς χάριν σπουδῶν εἰς τὴν Ἑσπερίαν, μηδ' ἐπισκεφθεὶς κἂν αὐτὴν εἰμὴ ὀφθαίτατα»².

Εἰς ἐπιμόνους παρακελεύσεις τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης Μιχαὴλ Ποτλῆ ὑπέικων ὁ Ξενοφῶν Ψαρᾶς εἰσῆλθεν εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους καί, διορισθεὶς τὸ πρῶτον πρωτοδίκης ἐν Σύρῳ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1860, προήχθη τῷ μὲν 1863 εἰς πρόεδρον τῶν

1. Ὁ Ἰωάννης Ψαρᾶς ἐγένετο ἐκ τῶν διαπρεπῶν λογίων ἀνδρῶν τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος σπουδίας ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ καὶ διατελέσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη γυμνασιάρχης ἐν Ἀθήναις.

2. Πρβλ. Ἰωάννου Εὐταξία ἐπιμνημόσυνον εἰς Ξενοφῶντα Ψαρᾶν, ἐν «Ξενοφῶντος Ψαρᾶ μνημόσυνον» ὑπὸ Γ. Χωματιανοῦ, ἐν Ἀθήναις 1902.

ἐν Πάτραις Πρωτοδικῶν, τῷ δὲ 1870 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα τριῶν ἔτων εἰς Ἀρσοπαγίτην ¹.

Ἐν μηνί Ἀπριλίῳ τοῦ 1873 καταλιπὼν τὸν δικαστικὸν κλάδον ἐστράφη ἐπὶ τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα, ἐν ᾧ ἠὺδοκίμησεν ὡς ὀλίγιστοι τῶν συναδέλφων αὐτοῦ. Κατὰ τὸ 1875 ἀπέκρουσε μὲν προταθεῖσαν αὐτῷ τὴν ἔδραν τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου ² ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, ὅμως δ'

1. Μετὰ τὴν εἰς ἐφέτην προαγωγὴν του μετετέθη τῷ 1866, ὑπουργοῦντος τοῦ Ε. Δεληγεώργη, εἰς τὸ Πρωτοδικεῖον Ἀθηνῶν ὡς Πρόεδρος αὐτοῦ καὶ μετὰ τινὰς μῆνας ἐπανῆλθεν αὐθις εἰς τὴν τοῦ ἐφέτου ἐν Ἀθήναις.

2. Ὁ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν νομομαθῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐκ τῶν τὰ μάλα διακριθέντων γενόμενος πολίτευτῆς κ. Ν. Π. Δημητρακόπουλος ἐν τῇ περὶ Ξενοφώντος Ψαρᾶ ὑπ' αὐτοῦ συνταχθείσῃ νεκρολογία (ἐν **Νομικῇ Ἐπιθεωρησει** 2 Δεκεμβρίου 1901 καὶ Γ. Χωματιανοῦ ἐνθ' ἀνωτέρω) μνημονεύει τοῦ περιστάτικοῦ τούτου ἐν τοῖς ἐξῆς, ἅτινα κρίνομεν ἄξια, ὅπως ἀναγραφῶσι καὶ ἐν τῷ παρόντι **Ἀπανθίσματι**. «Τὸ ζήτημα τοῦ διαδόχου αὐτοῦ (τοῦ Σαρπητοῦ) ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Συνταγματικοῦ καὶ τοῦ Διεθνoῦς Δικαίου ἐτέθη ἐπὶ τάπτης. Ὁ Ψαρᾶς εὐρίσκειτο τότε κατὰ τὰ πρῶτα τῆς δικηγορίας ἔτη. Δὲν εἶχε συγγράψει, οὐδ' ἡλικία ἀνάλογος συνέτρεχεν εἰς ἐπιβολὴν αὐτοῦ, διότι μόλις ἦγε τὸ 37 ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἀλλὰ τὰ ἔξαιρετικὰ πλεονεκτήματα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, ἡ εὐρεία παιδείσεως καὶ τοῦ λόγου τὸ δώρημα, ἅτινα εἶχεν ἀποκαλύψει ὁ δικαστικὸς καὶ δικηγορικὸς αὐτοῦ βίος, εἴλκυσαν τὴν προσοχὴν τῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὴν τύχην τῆς σπουδαζούσης νεότητος. Καὶ ὑπῆρχον ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ οἱ περὶ ταύτης ἐνδιαφερόμενοι.

Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀπετάθη πρὸς τὸν Ψαρᾶν καὶ ἐξ ὀνόματος τῶν πλείστων συναδέλφων του τῷ προέτεινε τὴν κενωθεῖσαν

ἐγένετο ὑφηγητῆς τοῦ Ρωμαίου Δικαίου τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1876 καὶ τῇ 11ῃ Μαΐου τοῦ ἐπιόντος ἔτους, ἀποχωρήσαντος τοῦ Νικολάου Δ. Κυριακοῦ τῆς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ ἔδρας τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας, διωρίσθη ἐν αὐτῇ ὁ Ψαρᾶς ἕκτακτος τὸ πρῶτον καθηγητῆς καὶ τῇ 4ῃ Ἰανουαρίου τοῦ 1879 προήχθη εἰς τακτικὸν τοῦ αὐτοῦ μαθήματος.

Τὸ πρυτανικὸν ἀξίωμα καίπερ κατ' ἐπανάληψιν προταθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ προκαταβολικῶς ἀπέκρουσε, κοσμήτωρ δ' ὅμως καὶ συγκλητικὸς πολλάκις ἐχρημάτισεν.

Ἀρχομένου τοῦ Πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1901—1902 οἱ φοιτηταὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς προήλθον εἰς συσκέψεις περὶ τοῦ προσφορωτάτου τρόπου τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς 25ῆς ἐπετείου ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, συμπιπτούσης τῇ 11ῃ Μαΐου τοῦ 1902· ταῦτοχρόνως δὲ καὶ τὰ δικηγορικὰ σωματεῖα τῆς πρωτευούσης καὶ τοῦ Πειραιῶς συνήρχοντο, ὅπως καθορίσωσι τὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς

ἔδραν. Οὗτος ἠρνήθη, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμεινεν. Ἐπὶ ἰκανὰς ἡμέρας παρετάθησαν αἱ συζητήσεις μέχρις οὗ αἱ ἀρνήσεις τοῦ Ψαρᾶ ὑπεζήρησαν εἰς τὴν ἀνένδοτον ἐπιμονὴν τοῦ Παπαρηγοπούλου.

Ἦτο ἡμέρα Σαββάτου, ὅτε ἡ μεταξὺ τοῦ τέως διδασκάλου καὶ μαθητοῦ συζήτησις εἶχε λήξει διὰ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ δευτέρου. Τὴν μεθεπομένην προέκειτο νὰ γίνῃ ἐν τῇ Σχολῇ ἡ πρότασις, ἀλλὰ περὶ τὸ λυκανγὲς τῆς Δευτέρας ὁ Παπαρηγόπουλος ἔκκλητος ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ Ψαρᾶ, δηλοῦσαν τὴν τελευταίαν καὶ ἀμετάρρεπτον αὐτοῦ ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀποδεχθῇ τὴν προτεινομένην ἔδραν καὶ παρακαλοῦσαν αὐτὸν θερμῶς νὰ μὴ ἐπιμείνῃ εἰς τὴν πρότασίν του, οὐδὲ νὰ ἐπιφέρῃ πλέον τὴν ἐπὶ ταύτης συζήτησιν.

συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἐορτήν. Ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ αἱ προπαρασκευαὶ ἀπέβησαν εἰς μάρτην, διότι ὁ Ψαρᾶς ὑποκύψας εἰς ὀξείαν νόσον ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ 28ῃ Νοεμβρίου 1901.¹

1. Ἡ κηδεία τοῦ Ξενοφ. Ψαρᾶ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Νοεμβρίου, κατ' αὐτὴν δέ, συνωδᾶ τῇ πρὸ τῆς τελευτῆς ἐκδηλωθεῖσῃ ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἀποβιώσαντος, οὐδεὶς ἐξεφωνήθη λόγος, οὐδὲ στέφανοι τιμῆς κατετέθησαν ἐπὶ τῆς σοροῦ. Ὅμως δ' ἡ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου, φόρον εὐλαβείας καὶ τιμῆς ἐκτίουσα εἰς τὴν μνήμην τοῦ μεταστάντος, ἐτέλεσεν ὑπὲρ αὐτοῦ πολιτικὸν μνημόσυνον τῇ 3ῃ Φεβρουαρίου 1902 ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου, τὸν δὲ προσήκοντα ἔπαινον εἰς τὸν ἐκλιπόντα νομοδιδάσκαλον, ἀποφάσει τῆς Νομικῆς Σχολῆς, εἶπε κατ' αὐτὸ ὁ κ. Ἰω. Εὐταξίας, καθηγητῆς τότε τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου καὶ προσωρινὸς τοῦ μεταστάντος διάδοχος ἐν τῇ ἔδρᾳ τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

Ὁ λόγος οὗτος ὡς καὶ αἱ ἐπὶ τῷ θανάτῳ νεκρολογίαι καὶ λοιπαὶ περὶ τοῦ ἀνδρὸς κρίσεις περισυνελέγησαν καὶ ἀνεδημοσιεύθησαν ἐν ἰδίῳ τεύχει ἐξ 80 σελίδων (8^{ου} σχ.) ὑπὸ τοῦ ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν κ. Γ. Χωματιανοῦ, ὑπουργικοῦ τότε γραμματέως. Ὁ δὲ τῆς Πανεπιστημιακῆς περιόδου 1901—2 πρύτανης κ. Σ. Σακελλαρόπουλος ἀναγγέλλων τὰ τῶν μεταβολῶν, τῶν ἐπελθουσῶν εἰς τὸ διδάσκον προσωπικὸν τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὴν πρυτανείαν αὐτοῦ, ἐπάγεται τάδε περὶ τοῦ Ψαρᾶ «... κατὰ δὲ τὸν μῆνα Νοέμβριον (ἀπεβίωσεν) ὁ ἐπιφανὴς τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας καθηγητῆς καὶ συγκλητικὸς Ξενοφῶν Ψαρᾶς, εἰς ὃν εὐλαβῶς ἐτέλεσεν ἡ Νομικὴ Σχολὴ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, μνημόσυνον, ἐν ᾧ εἶπε τὸν προσήκοντα περὶ τοῦ μεταστάντος ἔπαινον ὁ καθηγητῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κ. Ἰω. Εὐταξίας». Πρβλ. Ἐγκυκλ. Λεξ. ἐν λ. σ. 976.

Συγγράμματα κτλ.

Ὁ Ξενοφῶν Ψαρᾶς οὐδὲν σύγγραμμα κατέλιπε οὐδὲ δημοσίευμα ἄλλο ἐκτὸς πλήθους γνωμοδοτήσεων καὶ ἐκδόσεώς τινος λιθογραφικῆς τῶν ἐσιτενογραφημένων παραδόσεων του ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.¹ Τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου τούτου ἄλλοι ἄλλως ἀπεπειράθησαν νὰ ἐξηγήσωσιν, ὁ δὲ Ἰωάννης Εὐταξίας, ἐν τῷ ἐπιμνημοσύνῳ λόγῳ, ὃν ἐντολῇ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐξεφώνησεν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Πανεπιστημίου κατὰ τὸ τελεσθὲν ὑπὲρ τοῦ ἀποβιώσαντος νομοδιδασκάλου πολιτικὸν μνημόσυνον, ἐν τοῖς ἐξῆς: « Ἄλλὰ θὰ ἠρώτα τις ἴσως πῶς καθηγητῆς τῆς περιωπῆς καὶ τῆς ἐμβριθείας τοῦ Ξενοφῶντος Ψαρᾶ, νὰ μὴ δημοσιεύσῃ μηδεμίαν ἀξίαν λόγου θεωρητικὴν πραγματείαν περὶ τῆς ἐπιστήμης, ἣν ἐδίδαξεν ἐπὶ τόσα ἔτη; Ἡ ἀπάντησις εἰς τὴν ἀπορίαν ταύτην εἶναι δεδομένη καὶ δι' ὅσων ἄρτι εἶπομεν.² Ἡ Δικονομία εἶναι τέχνη καὶ ὡς ἀληθῆ τέχνην ἐνόμι νὰ διδάσκη ταύτην ὁ Ξενοφῶν Ψαρᾶς. Τὴν συμπλήρωσιν ὅμως τῆς ἀπαντήσεως δίδωσι τῷ ἀποροῦντι καὶ πάλιν ὁ Πλάτων Ὀυκοῦν ὁ τέχνην ολόμενος ἐν γράμμασι καταλιπεῖν καὶ αὐτὸς ὁ παραδεχόμενος ὡς τι

1. Ὑπὸ τοῦ ἐκδοτικοῦ οἴκου Γ. Φέξη ἐξεδόθησαν συστηματικώτερον πως καὶ ἐπιμελέστερον αἱ παραδόσεις αὐται ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Ξενοφῶντος Ψαρᾶ Πολιτικὴ Δικονομία, ἐν Ἀθήναις 1900*, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιθεωρηθῇ κἀν ἡ ἐκδοσις ὑπὸ τοῦ Ψαρᾶ.

2. Γ. Χωματιανοῦ «Ξενοφῶντος Ψαρᾶ μνημόσυνον» ἐνθα ὁ Εὐταξίας λέγει: «Ἡ Πολιτικὴ Δικονομία δὲν εἶναι θεωρητικὴ, ἀλλ' οὐσιωδῶς πρακτικὴ ἐπιστήμη. Αὕτη καλεῖται νὰ καταρτίσῃ τελείους δικαστὰς καὶ δικηγόρους. Ἡ ἀσφαλὴς καὶ ὀρθὴ διάγνωσις τοῦ δικαίου εἶναι κυρίως τέχνη . . . ».

σαφές και βέβαιον ἐκ γραμμάτων ἐσόμενον πολλῆς ἀν
 εὐηθείας γέμοι και τῷ ὄντι τὴν "Ἀμμωνος μαντείαν
 ἀγνοεῖ πλέον τι οἰόμενος εἶναι λόγους γεγραμμένους
 τοῦ τὸν εἰδῶτα ὑπομνήσαι περὶ ὧν ἀν ἦ γεγραμμένα». *Πρὸς τοὺς γεγραμμένους λόγους θὰ ἠδύνατο και ὁ Ξενο-
 φῶν Ψαρῶς εὐλόγως γὰ ἀντιτάξῃ περὶ τῆς ἐπισιτήμης αὐτοῦ
 ὅ,τι και ὁ Πλάτων, ὡς πολλῶ ὑπέρτερον τὸν ζῶντα και
 ἔμψυχον λόγον, τὸν τοῦ εἰδῶτος, οὗ ὁ γεγραμμένος
 εἰδῶλον ἀν λέγοιτο δικαίως, ὅς μετ' ἐπισιτήμης γρά-
 φεται ἐν τῇ τοῦ μανθάνοντος ψυχῇ, δυνατὸς μὲν ἀμῦ-
 ναι ἑαυτῷ, ἐπισιτήμων δὲ λέγειν τε και σιγᾶν πρὸς
 οὗς δεῖ». ¹*

Παρὰ ταῦτα ὁμως ὑπάρχουσι και οἱ φρονοῦντες, και δὴ
 ἐκ τῶν στενωῶς προσκειμένων τῷ ἀειμνήστῳ νομοδιδασκάλῳ,
 ὅτι οὗτος δὲν ἔκρινεν ἀπαραίτητον τὴν ἔκδοσιν τῆς ὑπ' αὐ-
 τοῦ συγγραφείσης Πολιτικῆς Δικονομίας, πρῶτον διότι ὡς
 ἐκ τῶν πολλῶν δικηγορικῶν ὑποθέσεων δὲν ἔσχε τὸν ἀπαι-
 τούμενον καιρὸν γὰ ἐπιθεωρήσῃ αὐτήν, και δεύτερον διότι
 οὐδὲν ἦ ομικρόν τι θὰ προσέθετεν, ὡς ὁ ἴδιος ἔλεγεν, εἰς
 τὸ ἔργον τοῦ Οἰκονομίδου.

1. Γ. Χωματιανοῦ «Ξενοφώντος Ψαρῶ μνημόσυνον»² σελ. 80.

ΑΔΚΙΒΙΑΔΗΣ ΚΡΑΣΣΑΣ

Ἐξ ἀρχαίας Κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας¹ ὁ Ἀλκιβιάδης Κρασσᾶς ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῷ 1840 ἐκ πατρὸς μὲν Χριστοδούλου² μητρὸς δὲ Σοφίας Ἑσαίου, Σμυρναίας.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ἐν τῇ γενεθλίῳ πόλει, τὴν δὲ γυμνασιακὴν παιδείου ἐν Ἀθήναις. Εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐνεγράφη τῇ 17ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1858, ἀλλὰ σχεδὸν ἀμέσως ἀπεστάλη ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς Ἑσπερίαν, ἵνα ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις αὐτῆς διανύσῃ τὰς ἐν τῇ Νομικῇ ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ σπουδὰς, ὡς καὶ εἰς πέρας ἤγαγεν ἐν τῷ περιωνύμῳ τῆς Ἀϊδελβέργης Πανεπιστημίῳ, ἐν ᾧ καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων καθηγητῶν, τῆς Νομικῆς ἰδίᾳ, ἐσπούδασαν. Ἐξ Ἀϊδελβέργης μετέβη εἰς Παρισίους ἔνθα ἐπὶ βραχὺ διαμείνας ἀνέκαμψεν ἀρχομένου τοῦ 1863 εἰς Ἀθήνας καὶ

1. Ὁ οἶκος Κρασσᾶ ἀνάγεται μέχρι τοῦ 1262. Σχετικῶς πρβλ. *Ἠλία Τσιτσέλη* «Κεφαλληνιακά σύμμικτα» τόμ. Α' σελ. 280, καὶ *Α. Ἀνδρεάδου* «Λόγον ἐπικήδειον εἰς Α. Κρασσᾶν» ἐν σελ. 481 λογοδοσίας Σπ. Λάμπρου (β' πρωτανείας 1911—12).

2. Ὁ Χριστόδουλος Κυριακοῦ Κρασσᾶς σπουδάζας τὰ νομικὰ ἐν Ἰταλίᾳ, προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως διορίσθη εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἄρτι εἰς ἐλεύθερον Κράτος ἀποκαταστάσεως Ἑλλάδος, ἀπεβίωσε δὲ περὶ τὸ 1874, ἐφέτης ὢν, ἐν Ἀθήναις. (Αὐτόθι).

ἤρξατο νὰ δικηγορῇ παρὰ τοῖς ἐνταῦθα δικαστηρίοις.

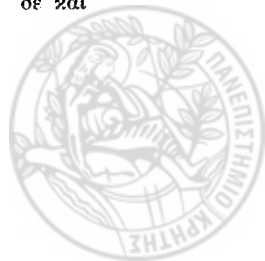
Τῇ 6ῃ Ἰουλίου τοῦ 1865 ἐγένετο ὑφηγητὴς τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου, περὶ ὃ εἰδικώτερον εἶχε διατρίψει κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἑσπερία σπουδὰς. Τῷ 1867 εἰσῆλθεν εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους¹ ὡς πρωτοδίκης χωρήσας μέχρι τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐφέτου, ἀφοῦ πρότερον ὑπῆρτησεν ἐπὶ βραχὺ καὶ ὡς τμηματάρχης ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῆς Δικαιοσύνης. Τῷ 1869 διορίσθη γραμματεὺς τῆς ἐπὶ καταρτισμῷ **Ἀστικῶν Κωδίκων** ἐπιτροπῆς καὶ μετὰ τρία ἔτη μέλος αὐτῆς.

Τῇ 6ῃ Ὀκτωβρίου 1879 διεδέχθη τὸν Π. Καλλιγᾶν ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου ὡς ἐπίτιμος τὸ πρῶτον καθηγητῆς, γενόμενος εἶτα ἔκτακτος μὲν τῇ 12ῃ Αὐγούστου 1880 τακτικὸς δὲ τῇ 25ῃ Φεβρουαρίου 1882.

Ἡρότανις ἐξελέγη κατὰ τὸ Πανεπιστημιακὸν ἔτος 1899—1900.²

1. Κατὰ τὰς ἐν τῷ Μητρώφῳ τῶν καθηγητῶν αὐτογράφους σημειώσεις του ὁ Κρασσᾶς διορίσθη πρωτοδίκης τῇ 10 Μαΐου 1887, τμηματάρχης τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης τῇ 30ῃ Ἰανουαρίου 1863, ἀντεισαγγελεὺς ἐφετῶν τῇ 8ῃ Ἰανουαρίου 1872 καὶ ἐφέτης τῇ 3ῃ Δεκεμβρίου 1872.

2. Πρωτανεύοντος τοῦ Π. Κυριακοῦ καθηγητοῦ τῆς ἰατρικῆς ἐν ἔτει 1882 κατεσκευάσθη δι' ἐράνων ὁ ἀνδριάς τοῦ Οὐίλλιαμ Γλάδστωνος «ὅστις ὁμως ἐπὶ 17 ἔτη δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξέλθῃ ἐκ τῶν στοῶν τοῦ Ζαπτείου καὶ νὰ στηθῇ πρὸ τῶν προπυλαίων τοῦ Πανεπιστημίου ὡς ἀρχικῶς προώριστο». Εἰς τὸν Ἀλκ. Κρασσᾶν ἔλαχεν ὁ κλῆρος νὰ συντελέσῃ τοῦ Κυριακοῦ τὸ ἔργον καὶ νὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα ἐν τῷ κήφῳ τοῦ Πανεπιστημίου, νὰ ἐκφωνήσῃ δὲ καὶ

Μετὰ τοῦ Θεοδώρου Ἀρεταίου ἐξεπροσώπησε τὸ Πανεπιστήμιον εἰς τὰς ἐορτὰς τὰς τελεσθείας τῷ 1888 ἐν Βονωνίᾳ ἐπ' εὐκαιρία τῆς πεντακοσιετηρίδος τοῦ Πανεπιστημίου αὐτῆς.

Νοσήσας σοβαρῶς ἠναγκάσθη νὰ ὑποβάλλῃ παραίτησιν ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ γενομένην δεκτὴν διὰ τοῦ ἀπὸ 7ης Δεκεμβρίου 1910 ἐγγράφου τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἐκφρασθείας τῆς Βασιλικῆς εὐαρεσκείας καὶ ἀπονεμθείσης αὐτῷ τῆς προσωνυμίας τοῦ ἐπιτίμου καθηγητοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1912¹.

τὸν προσήκοντα τῇ περιστάσει λόγον. Ὡσαύτως ἐπὶ Ἀλκ. Κρασοῦ καὶ ἐπιμελείᾳ αὐτοῦ συνελέγησαν καὶ ἐξεδόθησαν πᾶσαι αἱ διαθήκαι καὶ δωρεαὶ αἱ γινόμεναι ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἰς τόμους δύο.

1. Κατὰ τὴν κηδεῖαν αὐτοῦ γενομένην τῇ 16ῃ Ἀπριλίου ἐπικήδειον τὸν προσήκοντα ἐντολῇ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου ἐξεφώνησεν ὁ καθηγητὴς τῆς Δημοσιονομίας κ. Α. Ἀνδρεάδης, προσφώνησιν δ' ἀποχαιρετισμοῦ ἐκ μέρους τῆς Νομικῆς Σχολῆς ὁ καθηγητὴς κ. Ἀντ. Μομφερράτος. Ὡμίλησεν ὡσαύτως ἐκ μέρους τῆς Κεφαλληνιακῆς Ἀδελφότητος, ἣς ὁ μεταστάς ἐγένετο πρῶτος πρόεδρος, ὁ δικηγόρος κ. Π. Λιβαδάς. Ὁ δὲ πρύτανης τῆς Πανεπιστημιακῆς περιόδου 1911—12 κ. Σπ. Λάμπρος ἀναγγέλλων τὸν θάνατον τοῦ Κρασοῦ ἀντὶ πάσης ἄλλης κρίσεως ἀναδημοσιεύει ἐν τέλει τῆς λογοδοσίας του τὸν ὑπὸ τοῦ κ. Α. Ἀνδρεάδου ἐκφωνηθέντα ἐπικηδεῖον. Πρβλ. «*Ἔστια*» ἐφημ. πολιτ. 17 Ἀπριλίου 1912, «*Ἐμπρός*» 16ης Ἀπριλίου 1912, *Κεφαλληνιακὰ Σύμμικτα* ὑπὸ Ἡλία Τσιτσέλη, ἐν Ἀθήναις 1904 Παράρτημα Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 489 κτλ.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—Κληρονομικὸν δίκαιον τῶν Ρωμαίων καθ' ἃ ἐν Ἑλλάδι πολιτεύεται. Τόμ. 1. Ἐν Ἀθήναις 1867, ἔκδ. 3^η 1886.
- 2.—Κρίσεις τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐπὶ τοῦ Σγουτείου διαγωνίσματος περὶ προγματιᾶς δωρεᾶς παρὰ Ρωμαίους καὶ Βυζαντίους. Ἐν Ἀθήναις 1884.
- 3.—Κριτῶν ἔκθεσις ἐν τῷ Σγουτείῳ διαγωνίσματι. Ἐν Ἀθήναις 1890.
- 4.—Σύστημα Ἀστικοῦ Δικαίου (τὸ ἔργον τοῦτο ἤρξατο ἐκδιδόμενον τῷ 1898, περιλαμβάνει δὲ 1) τὸ Κληρονομικὸν Δίκαιον εἰς 4^η καὶ 5^η ἔκδοσιν 1898 καὶ 1910, 2) τὸ Οἰκογενειακὸν Δίκαιον εἰς 3^η καὶ 4^η ἔκδοσιν 1902 καὶ 1903 καὶ 3) τὰς Γενικὰς Διδασκαλίας εἰς 2^α ἔκδοσιν 1904). Ἐν Ἀθήναις.
- 5.—Δόγος κτλ.² περὶ κωδικοποιήσεως τοῦ ἀστικοῦ δικαίου ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι.

Ὁ Κρασοῦς συνέγραψε καὶ τὴν βιογραφικὴν καὶ κριτικὴν μελέτην περὶ τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ ἥτις προτάσσεται τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Μελέται νομικαί, πολιτικαὶ κτλ.». διτόμουσιν συλλογῆς τῶν παρέργων τοῦ Καλλιγᾶ τῆς ἐκδοθείσης ὑπὸ τοῦ Γ. Π. Καλλιγᾶ. Πρὸβλ. σελ. 115 παρόντος Ἀπανθίσματος.

1. Ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς Πρυτανείας τοῦ Ἀκαδ. ἔτους 1899—900.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΡΟΝΤΗΡΗΣ

Ἐγεννήθη ἐν Πλατάνῳ τῆς Ναυπακτίας κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1823 ἐκ πατρὸς Χρήστου Σ. Ροντήρη¹. Τὰς ἐγκυκλίουσ αὐτοῦ σπουδὰς διήνυσεν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν ἀοίδιμον τοῦ Γένους διδάσκαλον Γεώργιον Γεννάδιον, τὰς δὲ βάσεις τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ μορφώσεως ἔθετο ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου ἐγγράφεις εἰς τοὺς φοιτητὰς αὐτοῦ τῇ 22ῃ Ἀπριλίου 1843 ὑπ' ἀριθ. Μητρώου 262.

Ὁ Ἀθανάσιος Ροντήρης, προτοῦ φθάσῃ νὰ λάβῃ τὸ δίπλωμα, προσελήφθη τῷ 1849 εἰς τὴν δικαστικὴν ὑπηρεσίαν.

1. Ἡ οἰκογένεια Ροντήρη προσήνεγκεν ἀξιολογοῦντάς ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Ἑθνικῆς παλιγγενεσίας ὡς ἐξάγεται καὶ ἐκ πλείστον ἄλλων τεκμηρίων, μάλιστα δ' ἐξ ἐγγράφων τοῦ στρατηγοῦ Τσοῦρτζ μαρτυροῦντος ὅτι «ἡ οἰκογένεια αὕτη ἐπέσπευον ἀρκετὰς θυσίας αἵματος καὶ περιουσίας διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος» καὶ τοῦ Καραϊσκάκη ὁμολογοῦντος ἐν ἐγγράφῳ αὐτοῦ ἀπὸ 25 Δεκεμβρίου 1822 ὅτι «τὸ σπῆτι αὐτὸ εὑρίσκεται πάντα εἰς τὴν δούλωσιν τοῦ γένους». Αἱ θυσίαι δ' αὗται (πρβλ. «Ποικίλην Στοάν») προσλαμβάνουσι σπουδαιότερον χαρακτῆρα «θεωρουμένου ὅτι ἡ οἰκογένεια Ροντήρη δυνάμει διατάγματος τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀπὸ 13ης Αὐγούστου 1818 ἦν ἀπηλλαγμένη διηνεκῶς ἀπὸ τῆς πληρωμῆς παντὸς φόρου καὶ ἀπὸ πάσης ἀγγαρείας, ἐνοχλήσεως καὶ πάσης πρὸς τὸ τουρκικὸν δημόσιον ὑποχρεώσεως».

ρεσίαν τοῦ Κράτους, διορισθεὶς πρωτοδίκης ἐν Σπάρτῃ τὸ πρῶτον καὶ εἶτα ἐν Πάτραις.¹

Καταλιπὼν μετὰ τινα χρόνον τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἐτράπη ἐπὶ τὸ πολιτεύεσθαι ἐν ἀρχῇ μὲν ἀνεπισήμως, εἶτα δὲ καὶ ἐπισήμως ἐκλεγείς πληρεξούσιος τῆς Ναυπακτίας ἐν τῇ Ἐθνικῇ Συνελεύσει τῇ συγκληθείσῃ μετὰ τὴν Ὀκτωβριανὴν μεταπολίτευσιν τοῦ 1862. Χρηματίσας δὲ καὶ ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν ἐπὶ βραχὺ διάστημα κατὰ τὸ 1864 ἐν τῷ ὑπουργείῳ Βούλγαρη, ἐφεξῆς μέχρι τοῦ 1889 ὁ Ροντήρης ἐξηκολούθησε δρῶν ἐν τῇ πολιτικῇ, ἐκλεγόμενος σχεδὸν πάντοτε ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπαρχίας Ναυπακτίας ἐν τῇ Βουλῇ.

Τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1880 διορίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Διοικητικοῦ Δικαίου ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀπηλλάγη δὲ τῆς θέσεως ταύτης τῇ 22ῃ Ἀπριλίου 1882.²

1. Φαίνεται ὅτι ἀνεξαρτήτως τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδῶν αὐτοῦ, ὁ Ἀθ. Ροντήρης ἐπέκτητο καὶ εὐρείαν ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν. Κάτοχος δ' ἤδη ὄν καὶ τῆς Γερμανικῆς γλώσσης προτοῦ ἐγγραφῆ εἰς τὴν Νομικὴν, ἠδυνήθη νὰ εὐρύνη τὰς ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ μελέτας χάριτι συλλογῆς οὐχὶ μὲν ἰκανῶς ἀξιολόγου κατ' ἀριθμὸν, ἀλλὰ πολυτίμου καθ' ὕλην νομικὴν καὶ πολιτειακὴν ἐκ γερμανικῶν συγγραμμάτων, ἦν ἀπέκτησε τῷ 1843 ἐξ ἀγορᾶς παρὰ τοῦ διακεκριμένου γερμανοῦ ἐπιστήμονος Testa.

2. Ἡ ἀπόλυσις τοῦ Ροντήρη ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ ταύτης, προελθοῦσα ἐκ λόγων ἀσχέτων πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ ἀνδρὸς ἀξίαν, ἦτο μέτρον τῆς τότε' ἐκ τῶν ἐκλογῶν προελθούσης Κυβερνήσεως τοῦ Χ. Τρικούπη, ἐφαρμοσθὲν εἰς πάντας τοὺς ἄνευ προτάσεων ἀπὸ τοῦ 1875 διορισθέντας καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου,

Ἐν ἡλικίᾳ 62 ἐτῶν προσήλθεν ἐνώπιον τῶν καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς, τῇ 9ῃ Νοεμβρίου 1885, ὅπως ὑποστῇ τὰς ἐπὶ διδασκαρίᾳ ἔξετάσεις. Μετὰ τέσσαρα δ' ἔτη ἀπὸ τῆς εἰς διδάκτορα ἀριστοῦχον ἀναγορεύσεώς του ἐτελεύτησε τὸν βίον.¹

Συγγράμματα κλπ.

1.—*Ἡ κατὰ Σύνταγμα ὀργάνωσις τοῦ Κράτους τόμ. 1—2 1876, 1879. Ἐν Ἀθήναις.*

Πλήρ τοῦ ἔργου τούτου ὁ Ἀθ. Ροντήρης ἐδημοσίευσε καὶ διατριβὰς ἐν περιοδικοῖς, κατέλιπε δὲ καὶ ἀνέκδοτά τινα ἔργα.

ἐξ ὧν τινες βραδύτερον ἀναδιωρίσθησαν εἰς τὰς προτέρας θέσεις προτάσει τῶν οἰκείων σχολῶν κατὰ τὰ ἀπὸ 9ης Ἀπριλίου 1882 καὶ ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 1883 Β. Δ. *περὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρώσεως ἔδρας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.* Πρβλ. «Χρονικόν» κτλ. σελ. 167 καὶ 198.

1. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ροντήρη ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πρυτανικῶν λογοδοσιῶν γίνεται μνεία. Βιογραφικαὶ περὶ αὐτοῦ σημειώσεις ἐδημοσιεύθησαν, ζῶντος ἔτι, ἐν τῇ «Ποικίλῃ Στοᾷ» τοῦ Ἰω. Ἀρσένησ Πρβλ. καὶ Παράρτ. Ἐγκυκλ. Δεξ. ἐν λ. σελ. 832.

Ὁ Ἀθ. Ροντήρης ὑπῆρξεν ἐκ τῶν κυριωτάτων παραγόντων τῆς κατὰ τοῦ βασιλέως Ὁθωνος ἀντιδράσεως ἐν τῷ νομῷ Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, ὀνομασθεὶς μέλος τῆς ἐπαναστατικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Μεσολογίῳ. Ἐχημάτισε δὲ διαρκούσης τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ Γ. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου τῆς Δικαιοσύνης καὶ μέλος τῆς ἐπιτροπείας, ἣτις, ὡς ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, προϋπήνησε τὸν βασιλέα Γεώργιον ἐπὶ τοῦ φέροντος αὐτὸν ἀτμοδρόμωνος πλησίον τῆς νήσου Ὑδρας.

2. Τοῦ ἔργου τούτου μένει ἀνέκδοτος ὁ τρίτος τόμος παρὰ τῷ νίῳ τοῦ συγγραφέως καὶ ἐκ τῶν ὑφηγητῶν τῆς Νομικῆς γενομένης κ. Ἀντ. Ροντήρη.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜΑΡΑΣ

Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τῇ 14ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1856.¹

Τὰ στοιχειώδη γράμματα ὡς καὶ τὰ τῆς μέσης ἐκπαίδευσως ἐδιδάχθη ἐν τῇ γενετείρᾳ.

Εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐνεγράφη τῇ 30ῃ Σεπτεμβρίου 1872 καταταχθεὶς εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν.

Τῇ 10ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1876 ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τοῦ δικαίου, ἀρχομένου δὲ τοῦ 1877 ἀνεχώρησεν εἰς Ἑσπερίαν πρὸς τελειοποίησιν τῶν ἐπιστημονικῶν αὐτοῦ σπουδῶν. Ἐνταῦθα γενόμενος, παρηκολούθησεν ἐπὶ τριετίαν τὰς παραδόσεις τῶν διαπρεπεστάτων ἐν τοῖς τότε χρόνοις νομοδιδασκάλων ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις Μονάχου, Λειψίας καὶ Γοτίγγης.

Εἰς Ἀθήνας ἀνακάμψας ἐγένετο τῇ 7ῃ Ἀπριλίου τοῦ 1880 ὑφηγητῆς τῆς Ἱστορίας καὶ τῶν Εἰσηγήσεων τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ ὡς τοιοῦτος ἐδίδαξε μέχρι τοῦ 1892, ὅτε ἐκλήθη, ὑπουργοῦντος τοῦ Κωνστ. Παταμιχαλοπούλου, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαίδευσως. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ διατελῶν διωρίσθη, μετὰ

1. Αἱ εἰδήσεις τοῦ παρόντος βιογραφήματος ἠντίλθθησαν ἐκ τῶν ἐν τῷ Μητρώφ τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου αὐτογράφων σημειωμάτων τοῦ βιογραφουμένου.

πρότασιν τῆς οὐκείας Σχολῆς, τῇ 20ῃ Φεβρουαρίου 1892, ἑκτακτος καθηγητῆς τοῦ μαθήματος, ὅπερ καὶ ὡς ὑφηγητῆς ἐδίδασκε. Τῇ 30ῃ Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπεμακρύνθη τῆς ἐν τῷ Ὑπουργείῳ θέσεως περιορισθεὶς εἰς τὴν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ διδασκαλίαν.

Καταργηθέντος τῷ 1894 τοῦ θεσμοῦ τῶν ἐκτάκτων καθηγητῶν, κατέστη ὁ Δημαρᾶς τακτικὸς καθηγητῆς τῇ 12ῃ Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, διδάξας μετὰ παραδειγματικῆς φιλοπονίας μέχρι τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, ἐπισυμβάσης ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Αὐγούστου 1906.¹

1. Κατὰ τὴν κηδείαν αὐτοῦ ἐπικήδειον τὸν προσήκοντα, ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου, ἐξεφώνησεν ὁ κοσμήτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Μεσολωρᾶς. Ὁ δὲ τῆς Πανεπιστημιακῆς ταύτης περιόδου πρύτανης κ. Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις ἐν τοῖς ἐξῆς ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Δημαρᾶ καὶ τοῦ κατὰ Ἰούλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀποβιώσαντος καθηγητοῦ τῆς Φιλοσοφίας Χρήστου Παπαδοπούλου: «... Ἀτυχῶς δ' ὁμως δις ἀνεπετάσθη μεσίστιος ἐπὶ τοῦ αἰτώματος τοῦ Πανεπιστημίου ἡ πένθος σημαία, τῇ 3ῃ Ἰουλίου διὰ τὴν τελευτὴν καὶ τῇ 15ῃ Αὐγούστου διὰ τὴν τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου Νικολάου Δημαρᾶ. Οἱ ἄνδρες οὗτοι καὶ ζῶντες ἦσαν κόσμημα τοῦ Πανεπιστημίου, ὁ μὲν ὁ δὲ ὡς ἔξοχος νομοδιδάσκαλος, καὶ τελευτῶντες ἔκριναν ἀναγκαῖον νὰ μνημονεύσωσι καὶ κατὰ δύναμιν εὐεργετήσωσι τὸ Πανεπιστήμιον. Οὕτως ἐκκληροδότησαν ὁ μὲν ὁ δὲ Ν. Δημαρᾶς τὴν πολύτιμον αὐτοῦ βιβλιοθήκην, παραγγείλας ν' ἀπαρτίσῃ τὸν πυρῆνα τοῦ ἀναγκαιοτάτου τοῖς σπουδάζουσι τὴν ἐπιστήμην τῶν νόμων νεανίσκος νομικοῦ φροντιστηρίου. Τῶν ἀνδρῶν τούτων, οὓς καὶ ὡς σοφοὺς διδασκάλους καὶ ὡς ἄνδρας χρηστοὺς καὶ φίλους ἀγαπητοὺς πάντες ἐτιμῶμεν καὶ ἠγαπῶμεν, ὁ θάνατος κατέλιπε μέγα κενόν,

Τὴν ἀξιόλογον αὐτοῦ βιβλιοθήκην ὁ Δημαρᾶς ἐκληροδότησεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς πυρῆν τῆς φροντιστηριακῆς βιβλιοθήκης τῆς Νομικῆς Σχολῆς.

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Περὶ ἀντιπροσωπείας ἐν τῇ Πολιτικῇ Δικονομίᾳ τῶν Ρωμαίων 1879. Ἐν Ἀθήναις.*
- 2.—*Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου καὶ σύντομος ἐκθεσις τῶν Βυζαντινῶν πηγῶν εἰς ἐκδόσεις τρεῖς (1883—4, 1891 καὶ 1896) τόμ. 1—2. Ἐν Ἀθήναις.*
- 3.—*Ἡ Νομικὴ Ἐπιστήμη τοῦ καθημερινοῦ βίου (κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ ἔργου τοῦ Rud. von Jhering). Μέρος Α' Ζητήματα. Β' Λύσεις. Ἐν Ἀθήναις 1880—1882.*
- 4.—*Ῥωμαϊκὸν Δίκαιον (κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ τοῦ Windscheid μετὰ προσθηκῶν) τ. Α' Γενικαὶ Ἀρχαί. Ἐν Ἀθήναις 1882.*

Πλὴν τῶν συγγραμμάτων τούτων ὁ Δημαρᾶς ἐδημοσίευσεν καὶ ἄλλας διατριβὰς καὶ γνωμοδοτήσεις ἐν περιοδικοῖς καὶ ἐφημερίοις καὶ τὰ πλεῖστα τῶν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον ἀναγομένων ἄρθρων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ.

εἶθε δὲ νέα δυνάμεις πλήρεις ζωῆς καὶ ἀκμῆς, νὰ χωρήσωσι ταχέως ἐπὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν καὶ προσπαθῶσι νὰ ἐξισωθῶσιν ἐκεῖνοις κατὰ τὰς ἐπιστημονικὰς καὶ ἀνθρωπίνους ἀρετάς. (Τὰ κατὰ τὴν Πρωτανεῖαν Γ. Ν. Χατζιδάκι κτλ. σελ. 45). Πρβλ. καὶ παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 224, ἐφημερίδα «Σκρίπ» (Αὐγούστου 1906), ἐν ἧ καὶ ὁ ὑπὸ τοῦ κ. Μεσολωρᾶ ἐκφωνηθεὶς ἐπικήδειος λόγος κτλ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΣ

Ἐγεννήθη ἐν Κορίνθῳ τῷ 1850.

Μετὰ τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς ἐνεγράφη τῇ 22^α Σεπτεμβρίου 1867 εἰς τοὺς φοιτητὰς τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου. Καὶ διήκουσε μὲν ἐν αὐτῷ ἐπὶ τετραετίαν τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν αὐτῆς, δὲν ἐπέμεινε δ' ὅμως καὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ διπλώματος, ἀναχωρήσας εἰς Εὐρώπην πρὸς εὐρύτερας σπουδὰς. Ἐνταῦθα παρέμεινε ἐπὶ τέσσαρα ὅλα ἔτη παρακολουθῶν ἐκ περικοπῆς τὰς παραδόσεις τῶν καθηγητῶν τῶν Πανεπιστημίων Μονάχου, Βιέννης καὶ Γοττίγγης. Ἐν δὲ τῷ τῆς τελευταίας ὑπέστη ἐπιτυχῶς καὶ τὴν ἐπὶ διδακτορίᾳ δοκιμασίαν τῷ 1874.

Κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐξήσκησεν εὐδοκίμως τὸ δικηγορικὸν ἐπάγγελμα καὶ τῇ 16^ῃ Σεπτεμβρίου 1906, μετὰ πρότασιν τῆς Νομικῆς Σχολῆς, διορίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου, πλὴν δι' ἀσθένειαν σωματικὴν δὲν ἐδίδαξεν ἢ ἐπὶ βραχύτατον χρόνον, ὑποκύψας εἰς τὸ μοιραῖον τέλος τῇ 21^ῃ Ἰουλίου 1907 ἐν Ἑλβετίᾳ.¹

1. Ἡ κηδεία τοῦ Ἀραβαντινοῦ ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Ἰουλίου, μηδενὸς ἐκφωνηθέντος λόγου κατ' αὐτὴν διὰ τὴν ἀπουσίαν ἴσως τῶν πλείστων καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου ἐκ τῆς πρωτευούσης λόγω τῶν θερινῶν διακοπῶν. Ὁ δὲ τῆς περιόδου ταύτης Πρύτανης κ. Ν. Πολίτης ἐν τοῖς ἐξῆς μνημονεῦει τοῦ θανάτου αὐτοῦ: «Κατὰ τὰ τέλη τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους τὴν 27ην (ἀκριβῶς 21ην)

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—*Ὀλίγαι γράμμαί περὶ ὑπαλληλίας. Ἐν Ἀθήναις 1876.*
- 2.—*Πραγματεία περὶ εὐθύνης τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ὑπουργῶν. Ἐν Ἀθήναις 1880.*
- 3.—*Ἑλληνικὸν Συνταγματικὸν Δίκαιον τομ. Α' (ἐκ τριῶν τευχῶν 1897, 1898 καὶ 1899). Τόμ. Β' (τεῦχος 1 1902). Ἐν Ἀθήναις.*

Ὁ Ἀραβαντινὸς πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἔργων ἐδημοσίευσε πλήθος ἐπιστημονικῶν διατριβῶν ἐν τῷ ὑπὸ Ἡλ. Διακοπούλου ἐκδιδόμενῳ περιοδικῷ «*Νομικῇ*» (1894—1900), ἧς ἀναγράφεται ἐν προμετωπίδι ἐκ τῶν τακτικῶν συντακτικῶν, συνέταξε δὲ καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἄρθρων τοῦ Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ Συνταγματικὸν Δίκαιον.

Ἰουλίου ἀπέθανεν ὁ καθηγητὴς τοῦ Συνταγματικοῦ Δικαίου Ἰωάννης Ἀραβαντινός. Μόλις διορισθέντα μακρὰ ἀσθένεια δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ διδάξῃ εἰμὴ ὀλίγα μαθήματα. Καὶ οἱ φοιτηταὶ δὲν ἠδυνήθησαν δυστυχῶς νὰ καρποθῶσι τὰ ὠφελήματα, ἅτινα εὐλόγως προσεδοκῶντο παρ' ἀνδρὸς, ὃν ἐμφριθεῖς συγγραφαὶ καὶ ἀνεγνωρισμένη εὐδοκίμησις ὡς νομομαθοῦς ἀπὸ πολλοῦ ἐνεδεικνυον ὡς δυνάμενον καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ νὰ διαπρέψῃ...» (Τὰ κατὰ τὴν Πρωτανεῖαν Ν. Πολίτου, σελ. 51)—Ἠρβλ. Παράρτ. Ἐγκυκλ. Λεξικοῦ ἐν λ. σ. 60, *Θέμιδα* τοῦ 1908, σελ. 304 κλπ.

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΣΗΜΑΝΤΗΡΑΣ

Πατὸς Κωνσταντίνου Σημαντήρα' τὸ γένος ἔξ Ἄργους ἔλκοντας ὁ Ἰωάννης ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τῇ 18ῃ Δεκεμβρίου 1877.

Τὰ στοιχειώδη γράμματα καὶ τὴν γυμνασιακὴν παιδείαν ἐδιδάχθη ἐν τοῖς σχολείοις τῆς πρωτευούσης πανταχοῦ καὶ πάντοτε ἀριστεύων.

Τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 1893 ἐνεγράφη εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Πανεπιστημίου καταταχθεὶς εἰς τὴν Νομικὴν Σχολήν.²

1. Ὁ κ. Κωνσταντῖνος Σημαντήρας, παιδεῦμα καὶ οὗτος τοῦ ἡμετέρου Πανεπιστημίου, εἰσελθὼν εἰς τὸν δικαστικὸν κλάδον καὶ διαδραμὼν τοῖς διαφόροις βαθμοῖς αὐτοῦ, κατέλαβεν ἐν τέλει καὶ τὸ ἀνώτατον ἐν αὐτῷ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου ὅπερ ἐπὶ μακρὸν διεκράτησεν, ἀποχωρήσας ἔξ αὐτοῦ λόγῳ ὀρίου ἡλικίας μετὰ τῆς προσωποφιλίας τοῦ Ἐπιτίμου Προέδρου, ἀπονεμηθείσης αὐτῷ ἰσοβίως. Ἡτύχησεν ὁ σεβαστὸς πρεσβύτες νὰ ἴδῃ τὸν πρωτότοκον αὐτοῦ υἱὸν καταλαμβάνοντα τὴν ἐπίζηλον θέσιν καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ δὴ ἐν τῇ ἔδρῳ, ἣν ἀνέδειξαν καὶ ἐκλείσαν ὁ Οἰκονομίδης καὶ ὁ Ψαρᾶς, ἀλλ' ἐπέπρωτο νὰ ἐπιζήσῃ καὶ εἰς τὸν πρόωρον αὐτοῦ θάνατον τὸν καταθλίβοντα ἅπαντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος.

2. Σχεδὸν ἅμα τῇ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον ἐγγραφῇ αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης Σημαντήρας εἰσήρχετο καὶ εἰς τὴν διοικητικὴν ὑπηρεσίαν

Τῇ 17ῃ Ὀκτωβρίου 1897 ὑπέστη τὰς ἐπὶ διδακτορία ἔξετάσεις τυχῶν τοῦ βαθμοῦ *ἀριστα*, καὶ τῇ 17ῃ Ἰανουαρίου τοῦ ἐπιόντος ἔτους ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς Νομικῆς. Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει ὑποστάς εὐδοκίμως καὶ τὴν πρακτικὴν ἐπὶ δικηγορία δοκιμασίαν, ἐξήσκησε τὸ τοῦ δικηγόρου ἐπάγγελμα παρὰ τοῖς ἐν τῇ πρωτευούσῃ δικαστηρίοις μέχρι τοῦ 1901, ὅποτε ἀπεστάλη εἰς Εὐρώπην πρὸς σπουδὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν ὡς ὑπότροφος τοῦ κληροδοτήματος Κρήτικῃ ἐπιτυχῶν εἰς τὸν ἐπὶ τούτῳ γενόμενον διαγωνισμόν.

Ἐν Βερολίῳ, ὅπου τὸ πρῶτον κατηρθύνθη, δὲν περιορίσθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν μελέτην τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ἀλλὰ παραλλήλως διέτριψε καὶ περὶ τὸ Δικονομικὸν Δίκαιον. Μετὰ τριετῆ ἐνταῦθα διαμονὴν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, ὅπου ὡσαύτως παρηκολούθησεν ἐπὶ ἐπιτίμῳνον τὰς παραδόσεις διακεκριμένων καθηγητῶν τῆς Νομικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ 1904 ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Τῷ 1905 ἐγένετο ὑφηγητῆς τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου διδάξας μέχρι τοῦ 1911 ὅτε, Ὀκτωβρίου 15, διορίσθη τακτικὸς καθηγητῆς τοῦ αὐτοῦ μαθήματος ἐν τῷ ἀριστινοστάτῳ Καποδιστριακῷ Πανεπιστημίῳ.¹

τοῦ Κράτους, διορισθεὶς διὰ διαγωνισμοῦ ἐν τῷ Ὑπουργείῳ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐξ οὗ ἀπεχώρησε κατὰ τὸ πέρασ τῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ σπουδῶν αὐτοῦ ἔχων τὸν βαθμὸν ὑπουργικοῦ γραμματέως πρώτης τάξεως καὶ τὴν Βασιλικὴν εὐαρέσκεϊαν, ἣτις ἐξεφράσθη αὐτῷ ἐπὶ τῇ εὐδοκίμῳ ὑπηρεσίᾳ.

1. Τὸ μέγεθος τῆς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ συντελεσθείσης ὑπό

Ἐπιτηθεὶς ὡς ἐκρημάτισε (1899) γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπείας τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, ἤδη δὲ ὡς καθηγητῆς, διορισθεὶς μέλος τῶν ἐπιτροπειῶν τῆς πολυμελοῦς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας καὶ τῆς τριμελοῦς ἐπὶ τῆς Δικονομικῆς, ἠδυνήθη διὰ συντόνου καὶ ἀκαταπονήτου ἐργασίας ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὡς εἰσηγητῆς νὰ ἀγάγῃ εἰς πέρας τὸ προσχέδιον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ποινικῆς Δικονομίας, ἀποτελοῦν ἐργασίαν γνησίως πρωτότυπον¹, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ νὰ καταρτίσῃ ὡσαύτως τὸ προσχέδιον τῆς νέας Πολιτικῆς Δικονομίας, ἦν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ὁ τε νομικὸς κόσμος καὶ ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία εὐλόγως ἀπεκδέ-

του Ἰω. Σημαντήρα ἐργασίας ὡς καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ φιλοπονωτάτου ἀνδρὸς ἐπιστημονικῆς δράσεως ἄριστα συνοψίζει ἐν τῇ εἰς αὐτὸν ἐπικηδεῖα λόγῳ ὁ καθηγητῆς τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου κ. Κ. Βασιλείου ἐν τοῖς ἐξῆς: «Εἶναι δ' ἀληθῶς ἐντὸς τοῦ διανυθέντος μικροῦ χρονικοῦ διαστήματος δυσέμφικτον τὸ ἔργον τοῦ ὄγκου καὶ τῆς πληρότητος, ὅπερ ὁ Ἰωάννης Σημαντήρας ἐπέτελεσεν. ἠδυνήθη ἔκτοτε δις νὰ διδάξῃ τὸ τε Ἀστικὸν καὶ τὸ Ποινικὸν Δικονομικὸν Δίκαιον, παρασκευάσας σύστημα διδασκαλίας, οἷον καὶ πεπειραμένος διδάσκαλος θὰ ἐφθόνηι . . . Καὶ ἐνῷ τοιαύτην ἐργασίαν ἔφερον εἰς πέρας ὁ ἀκαίματος καθηγητῆς, ἠδυνήθη συγχρόνως ν' ἀποτελῇ τὴν ψυχὴν δύο δι' εἰδικῶν νόμων συσταθεῖσιν καὶ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἐργαζομένων ἐπιτροπειῶν, τῆς πολυμελοῦς ἐπὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Νομοθεσίας καὶ τῆς τριμελοῦς ἐπὶ τῆς Δικονομικῆς».

1. Πρὸς Κ. Βασιλείου, καθηγητοῦ τοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου. «Λόγον ἐπιτηθεῖον εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ Ι. Σημαντήρα κλπ. ἐν ἐφημερίδι «Ἐμπρός» τῆς 10 Ἰουλίου 1916 καὶ ἐν λογοδοσίᾳ Πρυτανείας Ι. Μεσολωρᾶ» (1915—1916 μῆτω ἐκτυπωθείσῃ).

χονται πρὸς ἐμπέδωσιν τῆς ἀπονομῆς τῆς Πολιτικῆς Δικαιοσύνης. Τὸ προσχέδιον' τοῦτο ἀποτελεῖται ἐξ ὑπερεξακοσίων ἄρθρων τῆς διαγνωστικῆς διαδικασίας διάνειμηθέντων ὑπὸ τοῦ Σημαντήρα ὡς εἰσηγητοῦ εἰς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπείας ὀλίγας πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐβδομάδας, ἐπελθόντος ἐν Κηφισσίᾳ τῇ 28ῃ Ἰουνίου 1916* ἐκ νόσου ὀξύτατα ἐκδηλωθείσης.

1. Περί τοῦ προσχεδίου τούτου ὁ καθηγητῆς κ. Βασιλείου λέγει, ὅτι εἶναι «τοιούτης ἐντελείας, ὥστε ἐκ τούτου ἀσφαλῶς θὰ προκύψῃ οὐχὶ μόνον ἐν ταῖς γενικαῖς γραμμαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ διατυπώσει τῶν λεπτομερειῶν τὸ ὀριστικὸν νομοσχέδιον». Αὐτόθι ἐνθ' ἀνωτέρω.

2. Ἡ κηδεία τοῦ Σημαντήρα ἐγένετο ἐν Ἀθήναις τῇ 29ῃ Ἰουνίου. Κατ' αὐτὴν δὲ ὁ μὲν Πρύτανης τῶν Πανεπιστημίων κ. Ἰω. Μεσολωρᾶς κατατιθεὶς στέφανον τιμῆς ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ νεκροῦ προσεφώνησεν αὐτῷ συντόμως, ὁ δὲ καθηγητῆς κ. Κωνστ. Βασιλείου ἐντολῇ τῆς Συγκλήτου καὶ τῆς Νομικῆς Σχολῆς ἐξεφώνησε τὸν προσήζοντα ἐπικηδεῖον. Τῆς λογοδοσίας τοῦ Πανεπιστημιακοῦ ἔτους 1915—16 (πρυτανείας Μεσολωρᾶ), μὴ ἐκτυπωθείσης καθ' ὄν χρόνον γράφονται αἱ παροῦσαι γραμμαί, τάφορῶντα εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ θανάτου παρεχωρήθησαν ἡμῖν εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ κ. Μεσολωρᾶ ἔχοντα ὧδε: «... Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Σημαντήρα τὸ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον ἐστερήθη ἀνδρὸς διαπρεπεστάτου μὲν ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως, ἀρίστου δ' ἐξ ἀπόψεως χαρακτήρος καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς τὸ καθήκον. Ὁ Σημαντήρας ἐτιμᾶτο διὰ τε τὴν εὐρείαν ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ μὴρῶσιν, τὴν βαθεῖαν κρίσιν καὶ τὴν μέχρις ὑπερβολῆς ἐξικνουμένην φιλερρίαν αὐτοῦ. Γλυκὺς τὸ ὄφος καὶ σεμνὸς τὴν παράστασιν, ἀκριβοδίκαιος ἐν τῇ τοῦ καθήκοντος ἐνασχῆσει, φιλόπονος τὰ μάλα καὶ μεθοδικώτατος ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἠδυνήθη ἐν τῷ βραχεῖ τῆς καθηγεσίας χρόνῳ νὰ κατα-

Συγγράμματα κτλ.

- 1.—Περὶ μισσοτοιχίας.¹ Ἐν Ἀθήναις 1897.
- 2.—Περὶ τῆς ad diem certum vel incertum κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως. Ἐν Ἀθήναις 1898.
- 3.—Ἐρμηνεῖα τῶν κεφαλαίων ΚΖ' καὶ ΚΗ' τῆς ΚΒ' Νσαρᾶς τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1900.
- 4.—Τίς ἡ σχέσης τοῦ μισθωσαμένου πρὸς τὸν μισθώσαντα μετὰ τήν, διαρκούσης τῆς μισθώσεως, ἀπαλλοτριῶσιν. Ἐν Ἀθήναις 1901²
- 5.—Περὶ τοῦ βάρους τῆς ἀποδείξεως ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ. Ἐν Ἀθήναις 1904.
- 6.—Τὸ ζήτημα τῆς ἀναγκαστικῆς κυκλοφορίας. Ἐν Ἀθήναις 1905.
- 7.—Ἡ δικηγορικὴ ἀμοιβὴ καὶ ἡ ἐργολαβία δίκης. Ἐν Ἀθήναις 1909.
- 8.—Ὁ χρόνος παρατάσεως τῶν ἐπὶ τῆς οὐσίας πραγματικῶν ἰσχυρισμῶν ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ. Ἐν Ἀθήναις 1910.
- 9.—Ἡ ἐργολαβία δίκης ὡς νομικὴ ἔννοια. Ἐν Ἀθήναις 1911.
- 10.—Ἡ ἐπιστημονικὴ κίνησις καὶ αἱ σύγχρονοι νομοθετικαὶ τάσεις ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς πολιτικῆς δικονομίας.³ Ἐν Ἀθήναις 1912.

Ἄλλη ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν ἀξιολογητάτην, ὑπόδειγμα ἄριστον τοῖς ἐπεργασμένοις.

1. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Νομιμῇ» τόμ. δ σελ. 417 κ. ἔξ.

2. Ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἐφημερίδι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας» τόμ. Κ. σελ. 328 κ. ἔξ.

3. Λόγος ἐναρτήριος εἰς τὸ Δικονομικὸν Δίκαιον ἐπὶ τῇ ἀναλήψει τῆς καθήρεσις ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ.

- 11.—Die Ideem Kleins und die Zivilprozessreform in Griechenland (Sonderabdruck aus der Festschrift für Franz Klim zur seinem 60tem geburstage) 1914.
- 12.—*Αιτιολογική έκθεσις τοῦ σχεδίου νόμου «Περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν δικαστηρίων καὶ τῆς πρὸ αὐτῶν διαδικασίας».*¹ Ἐν Ἀθήναις 1916.
- 13.—*Ὁ δικαστὴς ἐν τῇ πολιτικῇ δίκῃ.*² Ἐν Ἀθήναις 1916.
- 14.—*Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου (ἄρθρα τρία ἐπὶ τῶν προαθιῶν μεταβολῶν τοῦ ἄρθρου 14 τοῦ Συντάγματος δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Ἐστία» τῆς 23, 24, 25 Φεβρουαρίου 1911, καὶ ἀναδημοσιευθέντα τῷ 1916 ἐν ἰδίῳ φυλλαδίῳ).*

Ἐκτὸς τῶν ἀναγεγραμμένων ἀνωτέρω ἔργων ὁ I. Σημαντήρας κατέλιπεν ἀνεκδότους τὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ παραδόσεις αὐτοῦ, τὸ καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ παρόντος βιογραφήματος μνημονευθὲν **Σχέδιον Νόμου τῆς Νέας Πολιτικῆς Δικονομίας τῆς Ἑλλάδος** (τὸ περὶ διαδίκων καὶ διαδικασίας ἐν γένει ἐπὶ τῶν ἀστικῶν συνθέσεων) ἐξ ἄρθρων 619 ὡς καὶ τὰς **ἐπεξηγηματικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ σχεδίου τούτου.**

1. Πρβλ. σελ. 203 παρόντος **Ἀπανθίσματος.**

2. Διάλεξις γενομένη ὑπὸ τοῦ Σημαντήρα ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Λικηγορικῶς Συλλόγου Ἀθηνῶν.

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΤΕΡΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

*Αβέρωφ σ. 24	Βάττελ σ. 79
*Αγάπιος σ. 27	Βερναρδάκης Κ. σ. 3
*Αγγελόπουλος (Άθάνατος) σ. 129	Βενιζέλος Άλέξ. σ. 126, 134
Αϊγινήτης σ. 79	Βησσαρίων (Καρδινάλιος) σ. 53
*Ακύλας σ. 43	Βίμπος Θεόζλ. σ. 47, 61
*Αλεξάνδρα (Βασιλόπαις) σ. 58	Βίμπος Σπυρ. σ. 47
*Αλέξανδρος Βος σ. 66	Βίμπος Γ. σ. 49
*Αμφιλόχιος († Κορινθίας) σ. 65	Blutschi σ. 175
*Ανδρεάδης Άνδρέας σ. 187, 189	Βότσαρης Κ. σ. 98
*Ανήμιος Ίεροσολύμων σ. 36	Βούρος Ι. σ. 101
*Αγνινος σ. 111	Βούλγαρης σ. 192
*Αντωνόπουλος σ. 115	Βουσαάκης Κωνστ. σ. 75
*Αποστολίδης Μ. σ. 9, 13, 28, 33,
37, 90, 101, 163	Βράνδης Αύγουστος σ. 142
*Αποστολόπουλος Μ. σ. 27, 29	Βρετός Παπαδ. Α. σ. στ'. 14, 18,
73, 74, 79.
*Αραβαντινός Ίωάννης σ. 197.	Βρετός Μαρίνος σ. στ'. 21, 23,
28, 44, 79, 94, 113, 115, 119,
151, 153
*Αργυρόπουλος Π. σ. 15, 19, 87,
88, 93, 102, 164	Βρούτος Γ. σ. 40, 84.
*Αργυρόπουλος Ίάκωβος σ. 93	Γαζής Α. σ. 21
*Αργυρόπουλος Ίωάννης σ. 93	Γαλάτης Στέφ. σ. 107
*Αργυρόπουλος Περιζλ.Ι.Π. σ.93	Γαλάτης Παντολέον σ. 107
*Αργυρόπουλος (Τιμ.) σ. 70, 179	Γαλάτης Γεώργιος σ. 108
*Αρεταίος Θ. σ. 84, 166, 179, 189	Γαμβέτας Δείων σ. 165
*Αρμενόπουλος σ. 102	Γεννάδιος Γ. σ. 47, 120, 125, 191
*Αρσένιος Ί. σ. στ'	Γεώργιος (Βασιλόπαις) σ. 51
*Αρσένιος († Ύδρας) σ. 59	Γίββων σ. 102
*Ασώπιος Κ. σ. 12, 22, 24, 126,
154	Gibbon James σ. 141
*Ασώπιος (Είρηναίος) σ. 161, 180	Γιαννόπουλος Στ. σ. 49
*Αφεντούλης Θεόδωρος σ. 134	Γκάντζ Έδ. σ. 112
Βαλέντας Ι. σ. 44	Γκίλφορντ σ. 16, 141
Βαμπιάς Άρ. σ. 75, 82	Γκαρμπολάς σ. 21
Βάμβας Ν. σ. 101	Γούδας Α. σ. στ'. 15
Vangenow σ. 175	Γουναράκης Νικόλ. σ. 84, 85
Βαρδαλάχος σ. 15	Γρηγόριος Ε'. σ. 45, 57, 60, 75
Βασιλείου Κωνστ. σ. 201, 202	Guizot σ. 147

- Γόγος Γο. σ. 35.
 Δαμαλᾶς Ν. σ. 24, 38, 51, 166
 Δαμασκηνός Νικ. σ. 167
 Δαμιανός Ι. σ. 98
 Λαμβέργης Ἰω. σ. 70
 Λαργέντας σ. 70
 Δεληγεώργης Ἐπ. σ. 134, 182
 Dehñègne σ. 132
 Δηλυγιάννης Κ. σ. 84
 Δημαρᾶς Ν. σ. 122, 194
 Δημητράκοπούλος Ν. Π. σ. 119, 123, 182
 Δημήτριος σ. 28
 Δημόπουλος Ἄνδρ. σ. 45
 Διαμαντόπουλος σ. 97
 Λιονούσιος Γεράσιμ. σ. 65
 Διομήδης Νικόλαος σ. 49
 Διομήδης Ἀλέξ. σ. 150
 Δοκός Γκιζίας σ. 39, 90, 91, 127, 185
 Δομνάνδος σ. 113
 Δραγούμης Ν. 158
 Egger σ. 132
 Ἐρρίκος Λος σ. 70
 Ἐρτσουγ σ. 101, 113
 Εὐγενικός Μάρκος σ. 58
 Εὐκλείδης σ. 124
 Εὐταξίος Ἰωάννης σ. 48, 85, 176, 181, 184
 Ζαγγογιάννης σ. 49
 Ζαΐμης σ. 93, 94, 95, 96, 97
 Ζολώτας σ. 53, 62, 169
 Ζυγαβηνός σ. 57, 60
 Ἰσαίου Σοφία σ. 187
 Θείρισιος σ. 163
 Θεοδοσίος (ἢ Γάζης) σ. 31
 Θεόκλητος σ. 15
 Θεοφιλάτος σ. 59
 Θεοχάρης σ. 15
 Θωμσαΐος σ. 157
 Ἰερόθεος σ. 31
 Ingenheim σ. 120
 Ἰωάννου Παῦλος σ. 52, 53
 Ἰωάννου Φίλιππος σ. 34, 90, 155
 Κατᾶζης σ. 7, 79, 122, 129, 145, 179
 Καίρης Θ. σ. 139
 Καλλέργης Δ. σ. 45
 Καλλιγᾶς Π. σ. 33, 43, 109, 111, 121, 188
 Καλλιγᾶς Γερμανός σ. 49, 66, 161
 Καλλιγᾶς Παναγῆς σ. 111
 Καλλιγᾶς Γεώργ. σ. 116, 117, 190
 Καλλιμάχη Σμαράγδα σ. 139
 Καλλιμάχης Ἰω. σ. 81
 Καλλιμάχη Εὐφροσύνη σ. 81
 Καλλιπέρης σ. 129
 Καλογεράς Ν. σ. 23, 24, 55
 Καλογεράς Ἰω. σ. 56
 Καποδίστριας σ. 17, 173
 Καραμήτσας Γ. σ. 49, 83, 84
 Καραντζόγλου Α. σ. 60
 Κεφάλης Γ. σ. 53
 Κίγγ Ἰωνᾶς σ. 142
 Κλεώπας Δ. σ. 23, 31, 37
 Κλωνάρης σ. 74, 120
 Κοκκινάκης σ. 20
 Κόζζνος Ἐμμανουήλ σ. 39, 44, 106, 109, 149, 151, 152, 153, 154, 156, 163
 Collard Royen σ. 147
 Κοντογόνη Κ. σ. στ'. 15, 18, 19, 21, 33, 35, 68, 90, 101, 153, 158
 Constant Benjamin σ. 147
 Κοραῆς σ. 40, 98
 Κούμας σ. 9
 Κουντουριώτης Γεώργ. σ. 77
 Κρασσᾶς Ἀλκ. σ. 88, 111, 115, 173, 187
 Λάμπρος Σπ. σ. 94, 189
 Lampert Καρολίνα σ. 171
 Légrand σ. 88
 Λεβίδης σ. 52
 Λιακόπουλος σ. 115
 Λιβερόπουλος Κοσμάς σ. 27, 33
 Λιβερόπουλος Δαμιανός σ. 27, 33
 Λιβαδάς Μιχαήλ σ. 129
 Λιβαδάς Παντελῆς σ. 189
 Λίγγενιαλ Ζαχαρίας σ. 122
 Λομβάρδος σ. 159
 Λουδοβίκος (Βασιλεὺς) σ. 10

- Louriotis σ. 135
 Λυκούργος 'Αλέξ. σ. 41, 151, 156
 Λυκούργος Λογοθέτης σ. 41
 Μακκιάς Γ. σ. 38, 128
 Μακάριος σ. 47
 Μακκέλδεϋ σ. 79
 Μακράκης σ. 49
 Μάμουκας Α. σ. 54
 Μανούσης Θ. σ. 114, 126
 Μαρκεζίνης σ. 70
 Μαυρογορδάτου Σοφία σ. 111
 Μαυροκορδάτου Αικ. σ. 51
 Μαυροκορδάτος Γεώργιος σ. 87
 Μαυροκορδάτος 'Αλέξ. σ. 87, 94
 Μαυροκορδάτος Νικόλ. σ. 87
 Μαυροκορδάτος Παντελής σ. 87
 Μαυροκορδάτος Δελήμπτης σ. 87
 Μαυροκορδάτος Δημήτριος σ. 88
 Μαυροκορδάτος Δ. Ε. σ. 135
 Μαυροκορδάτος Στ. σ. 135
 Μερίδης σ. 173
 Μεσολωράς Ι. σ. δ'. 27, 48, 70, 195, 196, 201, 202
 Μεταξάς Νεόφυτος σ. 49
 Μηλιαράκης Α. σ. 136
 Μητσόπουλος 'Ηρ. σ. 52, 168
 Μίλιούλης Α. σ. 45, 98
 Μιστριώτης Γ. σ. 122
 Μιττερμάιερ σ. 113, 120
 Μομφερράτος σ. 123, 189
 Μοσχάκης σ. 58, 69
 Μοσχάτος Α. σ. 44
 Νέγρης Κωνστ. σ. 113
 Νεόφυτος (Μητροπολίτης) σ. 11
 Νικόδημος († Τεροσολύμων) σ. 172
 Νικόδημος Κωνστ. σ. 93, 94
 Ευδιάς Παναγής σ. 172
 'Οθων (βασιλεύς) σ. 10, 17
 Οικονομίδης Βασίλ. σ. 19, 104, 109, 125, 176
 Οικονομίδης Προκόπιος σ. 24, 25
 Οικονομίδης Τρύφων σ. 125
 Οικονόμου σ. 9
 'Ολγα (βασίλισσα) σ. 38
 'Ορμανίδης Θεόδ. σ. 56, 97
 Παΐσιος Ιερομ. σ. 15
 Παλαμάς Γρ. σ. 35
 Πάλλης 'Αλ. σ. 35, 96, 106
 Πανταζής Δ. σ. 58
 Πανταζίδης Ι. σ. στ'. 13, 92, 84, 106, 160, 164
 Παπαγιαννόπουλος Ν. σ. 62
 Παπαδάκης Ι. σ. 44
 Παπαδάκης Α. Φ. σ. 52, 54
 Παπαδάκης 'Ιω. σ. 165
 Παπαδόπουλος Χρυσόστ. σ. 32
 Παπαδόπουλος Φίλιπ. σ. 58, 60
 Παπαδόπουλος Χρ. σ. 84, 195
 Παπαμιχαλόπουλος Κωνστ. σ. 194
 Παπαρρηγόπουλος Η. σ. 102, 109, 119, 182, 184
 Παπαρρηγόπουλος Δημ. σ. 119
 Παπαρρηγόπουλος Κ. σ. 119, 120, 158, 162
 Παπαρρούδης Γ. σ. 35
 Παρθένιος Δημήτρ. σ. 53
 Παρίσης σ. 153
 Πατούσας σ. 140
 Παυλίδης Παναγ. σ. 61, 129
 Πελεντριδου Χρυσή σ. 131
 Πετρούλιας Δανήλ σ. 62
 Πηγήληκας Σπ. σ. 97, 102, 103, 111, 128, 164, 178
 Πλατυγένης σ. 124
 Πολίτης Νικόλ. σ. 197
 Ποσειδών Γεώργιος σ. 108
 Ποτλής σ. 45, 80, 106, 151, 181
 Πρινάρης Γεώργιος σ. 79
 Πυλαρινός 'Οθων σ. 171
 Πυλαρινός Σταμάτιος σ. 171
 Ραγκαβής 'Αλ. σ. 52, 158
 Ράδος Ν. σ. 11
 Ράλλης Γεώργ. σ. 73, 106, 109, 149, 152, 156, 168
 Ράλλης 'Αλέξ. σ. 73
 Ρενιέρης Μ. σ. 79, 95, 96, 157, 168
 Ρενιέρης 'Ιω. σ. 157
 Ρενιέρης Νικ. σ. 158
 Ρήγας Φεραίος σ. 75
 Ριζάρης σ. 11
 Rivier Α. σ. 135

- Rolin Ed. σ. 435
 Ρομποτής Π. σ. 12, 37, 44, 142, 178
 Ροντήρης 'Αθ. σ. 191
 Ροντήρης Χρ. σ. 191
 Ρώσης Ζήκος σ. 58, 84
 Σαβινύ σ. 112
 Σάδας Κ. σ. 15
 Σακελλαρόπουλος σ. 68, 184
 Σαρίπολος 'Ιω. σ. 131
 Σαρίπολος Ν. Ι. σ. 106, 131, 182
 Σαριπόλου Μαρία σ. 137
 Σαριπόλου 'Αριάδνη σ. 138
 Σαγίνης Γ. σ. 45
 Σγούτας Λεωνίδας σ. 12, 30
 Σημαντήρας 'Ιω. σ. 199.
 Σίνας σ. 139
 Σκαλιστήρης Μιχαήλ σ. 164
 Σκαλιώρας Γ. σ. 21
 Σκόκος σ. 122, 161
 Σπαθάκης 'Αρ. σ. 23
 Σούτσος 'Ιω. σ. 81
 Σούτσος Μιχ. σ. 45, 82
 Σούτσος Κωνστ. σ. 81
 Σούτσος 'Αλέξ σ. 81, 93
 Σούτσου Μαρία σ. 93
 Σταύρου Γεώργιος σ. 160
 Στέφανος Κ. σ. ε'.
 Στούρτζας σ. 120
 Στράους σ. 41
 Στρούμπος Π. σ. 109, 121, 164
 Στρούμπος Δημήτριος σ. 109
 Σχινάς Κωνστ. σ. 18, 75
 Σχλήμαν 'Ερρίκος σ. 47
 Τερεζέτης σ. 97, 106
 Thibaut σ. 120
 Τρικούπης Χαρίλαος σ. 115, 192
 Τσιβανόπουλος Δημοσθ. σ. 115
 Τσιτσέλης 'Ηλίας σ. σν'. 103, 106, 111, 115, 172, 173, 174, 187, 189
 Τσιτσέλης 'Ανδρέας-σ. 112
 Τσόκος σ. 12
 Τυκάλδος Αιμύλιος σ. 157
 Φαρμακίδης σ. 15, 23, 27, 33, 52, 28
 Φέδερ σ. 99, 101, 110, 113
 Φέρμπος Παν. σ. 137
 Φιλάρετος Νικόλ. σ. 124
 Φιλήμων Τιμολ. σ. 106, 115
 Φιλήμων 'Ιω. σ. 162
 Φιλητᾶς σ. 141
 Φιντικλής σ. 62
 Φρεαρίτης Κωνστ. σ. ε', ζ', 126, 139
 Φρεαρίτης Βασίλ. σ. 139
 Φρεαρίτης Γεώργ. σ. 139
 Χατζημυχαήλ σ. 85
 Χατζιδάκις 'Ιωάννης σ. 62
 Χατζιδάκις Γεώργ. σ. 195, 196
 Χατζίσκος σ. 106
 Χέλμη Σοφία σ. 47
 Χρησιδής σ. 153
 Χρηστομάνος 'Αναστάσ. σ. ε'. 59, 66, 114, 161
 Χρυσοβέργης σ. 141
 Χαματιανός σ. 131, 132, 184, 185, 186
 Ψαράς Ενοφῶν σ. 186
 Ψαράς 'Ιωάννης σ. 181

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Ο "ΕΡΜΗΣ,, ΑΛΕΞ. ΒΙΤΣΙΚΟΥΝΑΚΗ

